

Grunderna för grundskolans läroplan 1985

Sv

SKOLSTYRELSEN
STATENS TRYCKERICENTRAL

Schulministerium Helsinki Finnland

Grundlagen des Lehrplanes für
die Grundschule 1985

Staatliche Druckerei, Helsinki 1985

in swedischer Sprache

Georg-Eckert-Institut BS78

1 235 381 7

Grunderna för grundskolans läroplan 1985

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchverlagung
Braunschweig
Schulbuchothek

871253

SKOLSTYRELSEN
STATENS TRYCKERICENTRAL

Grundboken för
grundskolans
läroplan
1985

Statens tryckeri-central
Helsingfors
1985

ISBN 951-859-928-9

Statens tryckericentral
Helsingfors 1985

SF

2-10(1.85)SV

GRUNDERNA FÖR GRUNDSKOLANS LÄROPLAN

sida

1	LÄROPLANENS GRUNDER - ETT STYRMEDEL	7
2	UTBILDNINGSPOLITISKA BESLUT SOM PÅVERKAR LÄROPLANENS INNEHÅLL	10
	2.1 Målen	11
	2.2 Differentieringen	16
	2.3 Timresurssystemet	18
	2.4 Läroplikt för alla	19
	2.5 Principen om kontinuerlig utbildning	20
	2.6 Integration	20
3	KOMMUNENS LÄROPLAN	24
	3.1 Kommunens läroplan - ett styrmedel	22
	3.2 Kommunens uppgifter och befogenheter då läroplanen utarbetas	24
	3.3 Uppgörandet av kommunens läroplan	27
	3.4 Innehållet i kommunens läroplan	29
4	ÖVRIGA ANVISNINGAR FÖR KOMMUNENS LÄROPLAN	31
	4.1 Timfördelningen	31
	4.2 Utvärderingen	37
	4.3 Stödundervisningen	47
	4.4 Elevhandledningen	49
	4.5 Undervisning utanför skolan	52
	4.6 Undervisning i sammansatt klass	54
	4.7 Specialundervisningen	56
	4.8 Förskoleundervisningen	57
	4.9 Påbyggnadsundervisningen	61
	4.10 Skolans övriga verksamhet	64
	4.10.1 Gemensam planering	64
	4.10.2 Klassföreståndaren	65
	4.10.3 Elevkårsverksamhet	67
	4.10.4 Samarbete mellan hem och skola	69
	4.10.5 Klubbverksamhet och ungdomsarbete	70
5	LÄRAREN OCH LÄROPLANEN	72
	5.1 Läraren - läroplanens förverkligare	72
	5.2 Läromedlets funktion i undervisningen	73
	5.3 Undervisningsformer och arbetssätt	74
6	LÄROKURSER	76
	6.1 Årskurserna 1-9	76
	- modersmålet	76
	- finska	91
	- engelska	99
	- tyska, franska eller ryska som A-språk	111

- tyska, franska eller ryska som C-språk	112
- engelska som C-språk	117
- latin	118
- omgivningslära	122
- medborgarfärdighet	132
- evangelisk-luthersk religion	136
- ortodox religion	143
- livsåskådningskunskap	152
- historia och samhällslära	158
- matematik	176
- fysik och kemi	195
- biologi och geografi	199
- gymnastik	211
- musik	228
- teckning	242
- slöjd, teknisk slöjd och textilslöjd	248
- huslig ekonomi	267
- elevhandledning	273
- lant- och skogsbruk samt trädgårdsskötsel	279
- handelsämnen	286
- maskinskrivning	289
- datateknik	291
6.2 Påbyggnadsundervisning	302
- evangelisk-luthersk religion	302
- ortodox religion	304
- livsåskådningskunskap	305
- modersmålet	307
- det andra inhemska språket och främmande språk	310
- historia och samhällslära	313
- matematik	318
- fysik och kemi	321
- biologi och geografi	325
- gymnastik	330
- elevhandledning	333
- teckning	335
- musik	337
- lant- och skogsbruk samt trädgårdsskötsel	341
- huslig ekonomi	342
- textilslöjd	346
- teknisk slöjd	349
- handelsämnen	352
- maskinskrivning	354
- datateknik	357

BILAGOR

1 Planeringen av arbetet i grundskolan läsårsvis	361
--	-----

	sida
2 Betygsformulär	372
3 Statsrådets beslut om grundskolans timfördelning	382
4 Statsrådets beslut om grunderna för den förskoleundervisning som anordnas i grundskolan	386
5 Statsrådets beslut om grunderna för den påbyggnadsundervisning som anordnas i grundskolan	389
6 Undervisningsministeriets beslut om lärarnas specialuppgifter	392

1014

1014

1015

1016

1017

1018

1019

1020

1021

1022

1023

1024

1025

1026

1027

1028

1029

1030

1031

1032

1033

1034

1015

1016

1017

1018

1019

1020

1021

1022

1023

1024

1025

1026

1027

1028

1029

1030

1031

1032

1033

1034

1035

1036

1037

1038

1039

1040

1041

1042

1043

1044

1045

1046

1047

1048

1049

1050

1051

1052

1053

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1 LÄROPLANENS GRUNDER - ETT STYRMEDEL

I den nya skollagstiftningen har läroplanens ställning i skolan preciserats och förstärkts. De olika förvaltningsnivåernas uppgifter och befogenheter har reviderats. Kommunen har förutom att den getts större möjligheter än förut att fatta beslut om den egna läroplanen även ålagts en klarare uttalad skyldighet än tidigare att utarbeta och utveckla sin läroplan. Vidare har de gränser fastställts, inom vilka kommunens läroplan får utarbetas.

I lagstiftningen samt i statsrådets och undervisningsministeriets beslut har stadgats om sådant som utbildningspolitiskt och ekonomiskt är av central betydelse.

Enligt 30 § grundskolelagen (476/83) åligger det skolstyrelsen att ge allmänna anvisningar om hur den kommunala läroplanen skall uppgöras samt att besluta om de lärokurser som gäller för hela riket. Enligt 27 § grundskoleförordningen (718/84) skall läroplanens grunder innehålla anvisningar om skolarbetets allmänna organisation, läroämnena, timantalet för dessa per vecka och det totala timantalet samt lärokurserna i de olika ämnena, det timantal som skall användas för undervisningen i dess helhet och vid behov för de olika läroämnena, bedömning, meddelande av stödundervisning, elevhandledning och undervisning utanför skolan.

Skolstyrelsen har i grunderna för läroplanen samlat alla de anvisningar som påverkar uppgörandet av den kommunala läroplanen och grupperat dem enligt deras innehåll på följande sätt:

Riksdagen, statsrådet och undervisningsministeriet har i samband med den nya skollagstiftningen fattat viktiga utbildningspolitiska beslut samt uppställt principer för ordnandet av undervisningen, vilka bör förverkligas då det nya läroplanssystemet verkställs. Dessa ur undervisningens synpunkt utbildningspolitiskt centrala mål bildar utgångspunkten för det kommunala läroplansarbetet. Därför har de intagits i läroplanens grunder och utgående från dem har de pedagogiska principer uppställts som bör styra arbetet då kommunens läroplan uppgörs. Detta är motiverat, därför att det har skett en väsentlig föränd-

ring i sättet för den administrativa styrningen.

Från en styrning som övervakat att stadgandena iakttas (= regelstyrning) övergår man till s.k. målstyrning. Detta åter förutsätter att målen klart definieras i läroplanens grunder och i den kommunala läroplanen.

Enligt 30 § grundskolelagen skall skolstyrelsen ge allmänna anvisningar för uppgörandet av den kommunala läroplanen. Skolstyrelsen har ansett det ändamålsenligt att låta anvisningarna ingå i grunderna för läroplanen. I dessa definieras nämligen den kommunala läroplanens uppgift och ställning inom läroplanssystemet och ges rekommendationer om dess innehåll. Med tanke på läroplanssystemets funktionsduglighet är det ytterst viktigt att kommunerna får tillräcklig information om sina skyldigheter vid uppgörandet av läroplanen samt om gränserna för sina befogenheter.

Skolstyrelsen skall enligt stadgandena även ge anvisningar om många andra åtgärder som är avgörande för undervisningen. Emedan dessa åtgärder har nära anknytning till uppgörandet av kommunens läroplan, har skolstyrelsen tagit med anvisningarna för dem jämte övriga nödvändiga anvisningar i läroplanens grunder.

Läraren är nyckelpersonen då läroplanen förverkligas. Emedan det hittills har förekommit en viss oklarhet om de rättigheter, skyldigheter och befogenheter som läraren har, då han/hon skall förverkliga läroplanen, har skolstyrelsen medtagit de allmänna principerna för detta i grunderna för läroplanen.

Skolstyrelsen har ansett det ändamålsenligt att i detta sammanhang även revidera lärokurserna i de olika ämnena. Till detta beslut har bidragit bl.a. förändringen av principerna för uppgörandet av läroplanen, de utbildningspolitiska beslut som fattats, den vetenskapliga utvecklingen inom läroämnena och återflödet från den nuvarande läroplanen.

Grunderna för läroplanen är således statens skoladministrativa styrinstrument då kommunerna uppgör de egentliga läroplanerna. Grunderna är inte

avsedda att vara en mönsterläroplan även om kommunen kan överföra vissa delar ur dem till sin egen läroplan. För enhetlighetens skull ger skolstyrelsen i läroplansgrunderna även anvisningar om verkställigheten av viktiga utbildningspolitiska mål och beslut. Grunderna för läroplanen samordnar pedagogiken med den utbildningspolitik, som definierats av riksdagen, statsrådet och undervisningsministeriet. Grunderna för läroplanen är därför till sina huvuddelar inte ett didaktiskt utan ett administrativt dokument för styrning av processen då den kommunala läroplanen uppgörs.

Grunderna för läroplanen kommer att ändras i takt med utvecklingsbehovet och utgående från hur de utbildningspolitiska målen förändras. Också kommunens läroplan borde smidigt kunna anpassas till utvecklingsbehoven inom kommunens grundskola. Eftersom viktiga utbildningspolitiska beslut som gäller riket alltid starkt inverkar förutom på kommunernas läroplaner även på läromedlen och lärarutbildningen, är avsikten att efter bestämda tidsintervaller revidera grunderna.

2 UTBILDNINGSPOLITISKA BESLUT SOM PÅVERKAR LÄROPLANENS INNEHÅLL

I den av riksdagen godkända nya lagstiftningen ingår en mängd utbildningspolitiskt sett viktiga beslut. Dessa med tanke på utvecklandet av grundskolan betydelsefulla reformer har beaktats, då grunderna för läroplanen utarbetats, och de bör även beaktas då de kommunala läroplanerna uppgörs. En del av dessa reformer har utvecklats genom försöksverksamhet och är till sin natur sådana att den enskilda skolan först under loppet av flera år och genom målmedvetet utvecklingsarbete kan finna former att förverkliga dem.

De mest betydande förändringar som kan härledas ur den nya skollagstiftningen är följande:

1. Uppgiftsfördelningen mellan kommunen och staten har preciserats och de administrativa förfarings-sätten har förenklats. Viktigast med tanke på undervisningen är att sättet för uppgörandet av läroplanen och den till den anslutna arbetsplanen har förnyats, vilket ger bättre möjligheter än tidigare att förnya och utveckla läroplanen.
2. Lärokurserna av olika omfattning eller de s.k. nivåkurserna slopas i grundskolan och de begränsningar som dessa ställt på behörigheten för fortsatta studier avskaffas.
3. Sätten att indela eleverna i grupper förnyas med hjälp av ett timresurssystem.
4. Innehållet i grundskolans undervisning och verksamhet utvecklas i enlighet med de preciserade målen i grundskolelagen.
5. Språkundervisningen och religionsundervisningen ordnas på ett nytt sätt. Statsrådet har den 19 december 1984 godkänt en allmän plan för språkundervisningen. Syftet med planen är att göra språkprogrammet i grundskolan mångsidigare. Därför har kommunerna ålagts större förpliktelser än tidigare vid ordnandet av språkundervisningen. Kommunerna skall uppgöra ett språkprogram, i vilket fastställs de främmande språk som undervisats i kommunens skolor samt målen för antalet studerande i vart och ett språk.

I grundskolelagen tillgodoses även elevernas rätt att få konfessionell religionsundervisning samt

stadgas om kommunens skyldighet att anordna undervisningen. Likaså har i läroplanen intagits ett nytt läroämne, livsåskådningskunskap, för de elever som inte tillhör något religionssamfund.

6. Befrielse från läroplikt slopas och kommunerna förpliktas att anordna den specialundervisning som behövs.

2.1 Målen

Målen för undervisningen och fostran i grundskolan har hittills varit fastställda i folkskolelagen och Grundskolans läroplanskommittés första delbetänkande (Kommittébetänkande 1970:A4). Nu är målen stadgade i grundskolelagen. Emedan utvecklingen inom skolan är en fortgående process kan man, då den kommunala läroplanen utarbetas och undervisningen planeras, fortfarande utgå även från de principer som ingår i ovannämnda betänkande. Härutöver anlägger skolstyrelsen vissa synpunkter som bör beaktas då den kommunala läroplanen uppgörs och undervisningen planeras.

Målen bör uppfattas närmast som verksamhetsprinciper, vilka lagstiftaren har ställt upp för att styra undervisningen och den övriga verksamheten inom skolan. De verksamhetsformer som är ändamålsenliga med tanke på att uppnå målen utformas vid undervisningen och fostran i den enskilda skolan utan att särskilda anvisningar för detta ges i läroplanen.

Då man väljer mål är det i sista hand fråga om samhälleliga och moraliska värderingar. Då dessa definierats har man sökt finna värden som är allmängiltiga inom vår kulturkrets och om vilka det råder en bred enighet. Skolans uppgift är förutom att förmedla kulturen även att utveckla densamma och samtidigt de olika värderingar som ingår i den.

Den nationella enheten och det nationella samarbetet förutsätter gemensamma värderingar och normer. Vuxenblivandet förutsätter att man finner sådana värderingar, normer och levnadsmönster som är relevanta i dagens situation. De ungas värdehierarki utvecklas inte om de inte får övning i att träffa val. Om man i skolan inte medvetet tar upp frågor som sammanhänger med samhälleliga och moraliska värderingar kan utvecklingen av elevens personlighet ske på villkor som är fördolda för fostrarna.

Allsidig utveckling av elevens personlighet

Då man utvecklar undervisningen och fostran bör man inrikta sig på att bringa barnets och den ungas hela personlighet till mognad och att se eleverna som enskilda individer vilkas livssituation på ett avgörande sätt påverkar deras framgång och beteende. Även om samhället i mycket påverkar människan och bidrar till hennes utveckling bör man dock minnas att varje människa är unik. I undervisningen skall man tillvarata varje individs speciella möjligheter att lära sig och utvecklas. Utbildningen bör erbjuda den unga människan sådan stimulans att hon förutom sina sociala färdigheter även kan utveckla sina personliga anlag.

Då man väljer metoder för undervisning och fostran skall man utgå ifrån, att eleverna bör få den hjälp de behöver för att uppnå de centrala mål som uppställts för läropliktsskolan oavsett de stora skillnader som kan råda i elevernas bakgrundsfaktorer och inlärningsförutsättningar. Detta innebär således att de enskilda eleverna får en tillräckligt individuell undervisning och att de har jämlik rätt att få den hjälp de behöver för att uppnå de mål som uppställts för skolans fostran.

Samhället, arbetslivet och yrkesvalet

Sett ur samhällets synvinkel bör innehållet i undervisningen fastställas utgående från de krav som samhällets funktionsduglighet och fortsatta utveckling ställer. Härvid bör såväl den nuvarande samhällssituationen som den framtida utvecklingen beaktas.

En av utbildningens främsta uppgifter är att trygga kontinuiteten i samhällets grundfunktioner. Hit hör överföringen av kulturen genom undervisningssystemet till den nya generationen. Härigenom kan den samhälleliga kontinuiteten och samhällets bestående värderingar i viss mån säkerställas. Bland annat med tanke på detta har riksdagen uppställt sina mål för skolans fostran.

Då utbildningen görs mera effektiv bör man ge akt på att inte äventyra individens tillväxt som människa. Utgångspunkterna för utbildningen får inte vara enbart materiella värden och inte heller får utbildningen enbart vara en samhällelig fråga. Accepterandet av individens tillväxt som en av de viktigaste faktorerna inom utbildningen innebär, att man fäster uppmärksamhet vid en allsidig utveckling och ett allsidigt berikande av individens anlag och intressen.

Till växelverkan mellan samhället och utbildningen ansluter sig i allt väsentligt även sambandet mellan utbildning och arbetsliv. Skolan bör skapa kontakter till näringslivet och det konkreta arbetslivet. Skolan bör göra eleverna förtrogna med teknologin och de ekonomiska sammanhangen inom produktionen och de viktigaste näringsgrenarna. Växelverkan mellan skola och arbetsliv bör utvecklas så att man strävar efter en bättre koordination än hittills mellan den teoretiska undervisningen i skolan och det praktiska arbetet samt efter en högre värdering av arbetet, något som kan uppnås genom olika slag av studiebesök och orienteringsperioder.

Behörighet för fortsatta studier

Såsom ett utbildningspolitiskt mål har fastställts att varje ungdom som gått ut grundskolan skall ha studieplats inom mellanstadieutbildningen. Detta mål kommer att uppnås i slutet av detta decennium. På grund av detta och elevkullarnas kvantitativa utveckling kan man övergå från gallring av elever till handledning. Detta ger undervisningen och fostran större rörelsefrihet eftersom grundskolan inte längre i samma utsträckning som tidigare fungerar som gallringsinstrument för fortsatt utbildning.

Behörighet för fortsatta studier innebär inte enbart att eleven behärskar de centrala kunskaperna och färdigheterna i de läroämnen som av tradition anses viktiga utan även att hon har en större teoretisk, praktisk och personlig mognad vid övergången till mellanstadieutbildningen. Den generella behörigheten för fortsatta studier bör även ses som elevens andliga mognad i vilken ingår en realistisk uppfattning om de egna begränsningarna och möjligheterna, en sund självkänsla samt förmåga och vilja till en kontinuerlig självutveckling.

Generell behörighet för fortsatta studier förutsätter således inte, att eleverna med pedagogiska eller administrativa åtgärder tvingas uppnå en gemensam utgångsnivå. Målet med jämlikhet i utbildningen innebär inte en tvångsmässig minimering av skillnaderna i skolprestationerna utan det att skolans undervisnings- och uppfostringsarbete ordnas så, att varje elev kan utveckla sin förmåga och sina intressen så allsidigt som möjligt.

Från och med utgången av läsåret 1987-88 kommer

alla elever som fullgjort grundskolans lärokurs att ha allmän behörighet för fortsatta studier vid samtliga läroanstalter inom mellanstadieutbildningen med undantag av de studielinjer vid yrkesläroanstalterna vilka bygger på studentexamen.

Eleverna i de skolor där undervisningen i främmande språk, det andra inhemska språket och matematik till följd av differentieringsförsök inte har ordnats enligt lärokursen av olika omfattning uppnår generell behörighet för fortsatta studier i den takt som de går ut grundskolan. Från och med utgången av läsåret 1985-86 har de elever som med godkänt vitsord i alla ämnen genomgått påbyggnadsundervisningen även generell behörighet för fortsatta studier.

Livsmiljön och naturskyddet

Den miljöfostran som ges i skolan syftar till att utveckla de färdigheter som behövs för att skydda miljön och naturen. I undervisningen samverkar olika läroämnen och de erfarenheter som eleven tillägnat sig genom fostran. Det centrala målet för miljöfostran är att hos eleven skapa förståelse för miljön samt de naturvetenskapliga, sociala och kulturella aspekter som däri innefattas. Miljöfostran bör fördjupa och komplettera den kunskap om människans beroende av den omgivande naturen och om de begränsade naturtillgångarna som eleverna fått i huvudsak under studierna i de naturvetenskapliga ämnena. Den skall även ge en helhetsbild av växelverkan mellan människan, samhället och miljön.

Syftet med miljöfostran är att lära eleverna förutse och iaktta de förändringar i miljön som människans verksamhet förorsakar. Eleverna bör aktiveras till samverkan på eget initiativ för att förhindra och rätta till olägenheter och förändra sådana levnadssätt som grundar sig på exploatering av naturtillgångarna.

Den nationella kulturen och de nationella värderingarna

Genom att hos eleven utveckla de färdigheter som är viktiga med tanke på den nationella kulturen och de nationella värderingarna vill man stärka och vårda den nationella identiteten. Skolans fostran söker väcka eleverna till insikt om att de som individer är en del av en nation, vars medlemmar förenas av en gemensam kulturtradition och den livsmiljö som ett självständigt fosterland utgör.

Med den nationella identiteten avses de gemensamma och för det finländska samhället kännetecknande faktorer, som utgörs av en på historisk grund formad värld av erfarenheter och värderingar, resultaten av finländskt arbete och finländsk verksamhet såväl inom den andliga som den materiella kulturen, nationalspråken och den finska naturen.

Utbildningens uppgift är att till nya generationer förmedla de värderingar, som man i vårt land anser för allmänt godtagbara och önskvärda. Eleven bör läras att känna ansvar för att bevara och utveckla dessa värderingar samt att stärka samhörighetskänslan inom nationen och mellan nationens olika befolknings- och språkgrupper.

Eleven borde ledas till att förstå att värnandet om den särpräglade nationella kulturen inte står i konflikt med det internationella samarbetet eller med globalt tänkande. De bästa insatserna i det internationella samarbetet kan sådana ungdomar göra som har en på den nationella identiteten grundad sund och balanserad självkänsla.

Det internationella samarbetet och freden

Enligt Unescos rekommendation är fostran till internationalism en helhet som består av fostran till internationell förståelse, internationellt samarbete och fred. Begreppen "mänskliga rättigheter och fundamentala friheter" definieras i enlighet med FNs dokument om de mänskliga rättigheterna.

Fostran till internationalism innebär att fostra eleverna till medborgare som aktivt bär ett gemensamt, globalt ansvar. Fostran till internationalism bildar kärnan i skolans etiska fostran.

Fostran till internationalism skall förmedla kunskap och hos eleven aktivera personliga tanke- och handlingsmodeller, vilka främjar

- aktning för de mänskliga rättigheterna och de fundamentala friheterna samt människovärdet
- förverkligandet av jämlikhet och rättvisa
- respekt för livet och viljan att skydda liv
- respekt för mänskligt arbete, kulturella vinningar och olikheter
- känslan av samhörighet
- samarbetsviljan och -förmågan
- strävan efter fredliga lösningar på konflikter såväl mellan individer som mellan folk och nationer

- en varaktig och socialt rättvis fred och förutsättningarna för denna
- förmåga att sakligt och kritiskt bedöma det egna levnadssättet och samhällsutvecklingen i stort utgående från de globala målsättningarna samt
- förmågan att personligen också i praktiken delta i arbetet för främjandet av en med tanke på mänsklighetens framtid positiv utveckling.

Jämställdhet mellan könen

Med jämställdhet mellan könen avses människornas lika värde som individer i familjen, i arbetslivet och i det offentliga livet. Främjandet av jämställdheten innebär i skolan förutom attitydfostran även ett jämlikt utbud på utbildning, lika möjligheter för såväl flickor som pojkar att delta i olika aktiviteter samt att undervisningen ordnas så, att den motsvarar elevens personliga anlag och förutsättningar.

Grundskolan bör rätta till eventuella negativa attityder och garantera att varje elev har möjlighet att utvecklas i enlighet med sina personliga förutsättningar utan att hämmas av de mål och förväntningar som traditionellt förbinds med könet.

Fostran av barn och ungdom borde alltid baseras på jämställdheten mellan människor. Hos såväl pojkar som flickor borde sådana mänskliga egenskaper uppmuntras som främjar å ena sidan förmågan att ta hänsyn till andra människor, å andra sidan självkännedomen och förmågan att uttrycka sig samt handlingskraften. Främjandet av jämställdheten mellan könen bör ses som skolans och hennens gemensamma sak och som ett av målet för samarbetet inom skolsamfundet.

2.2 Differentieringen

Enligt 3 § grundskolelagen skall den undervisning som meddelas i grundskolan anordnas med beaktande av elevernas ålder och förutsättningar.

Elevernas ålder skall beaktas redan då läroplanen och läromedlen utarbetas. Det är därvid möjligt att uppställa målen och planera studierna utgående från den kunskap som finns beträffande förmågan hos elever i olika åldrar att tillägna sig det lärostoff som behandlas. Elevernas förutsättningar bestäms dock inte enbart av deras ålder, utan det finns olikheter i inlärningsbered-

skapen hos eleverna inom en och samma årskurs. På grund av detta bör man vid undervisningen i grundskolan fästa speciell uppmärksamhet vid differentieringen.

Stadganden i 3 § 1 mom. lagen (474/78) om utvecklande av utbildningen på mellanstadiet förutsätter att grundskolan utvecklas så, att fullgörandet av dess lärokurs ger eleverna behörighet för alla läroanstalter som ger utbildning på mellanstadiet, med undantag av yrkesläroanstalterna på studentexamen baserade studielinjer. För att kunna förverkliga denna generella behörighet för fortsatta studier förutsätts, att nivån på den utbildning som ges i grundskolan höjs och att de hinder som står i vägen för den generella behörigheten undanröjs. Eftersom behörighet för fortsatta studier tidigare definierades utgående från lärokurs av olika omfattning, fick nivåkurssystemet en behörighetsbegränsande karaktär. På grund av detta frångår man på grundskolans högstadium successivt, med början läsåret 1985-86, lärokurs av olika omfattning i matematik, i A- och B-språken samt grupperingen av eleverna utgående från detta.

Lärokurserna i matematik, A- och B-språken har nu utarbetats så, att undervisningen baserar sig på en för alla gemensam lärokurs. Därmed syftar studierna för alla elever till att uppnå samma mål.

Man bör sträva till att utjämna skillnaderna i skolprestationerna. På grund av detta ges elever, som annars skulle ha svårt att uppnå målen, speciellt stöd.

Differentieringsåtgärderna skall beaktas i all verksamhet i skolan men speciellt

- då målen för undervisningen uppställs
- då undervisningsgrupper bildas
- då man väljer undervisningsformer och arbetssätt
- då verksamheten i och mellan grupper ordnas
- då den specialundervisning som nämns i 41 § grundskoleförordningen ges men även i vidare mening inom specialundervisningen
- då stödundervisning ges och
- vid elevbedömningen.

Genom differentieringsåtgärderna får man inte överbetona elevernas studier i något ämne så att eleverna inte med tillräcklig omsorg kan ägna sig åt studier också i de andra ämnena.

Grupperingen av eleverna får inte leda till en måldifferentiering som liknar nivåkurssystemet,

så att man med beaktande av behörigheten för fortsatta studier kan urskilja tydligt avvikande grupper. Därför bör de centrala målen för parallellgrupper vara desamma. Detta gäller inte i skolor med speciellt inriktad läroplan, ej heller tillvalsämnenä.

2.3 Timresurssystemet

Syftet med timresurssystemet är att förenkla det administrativa förfarandet så, att skolorna själva kan fördela sina undervisningsresurser och sålunda bättre än hittills beakta de undervisningssituationer där speciella stödåtgärder behövs.

Vid indelningen av eleverna i grupper har kommunen beslutanderätten. Denna beslutanderätt skall styra skolornas verksamhet så, att de mål som uppställts i lagstiftningen och i läroplanen uppnås. Timresursen får inte utnyttjas så att det uppstår behörighetsbegränsande nivågrupper.

I olika kommuner, skolor och läroämnen kan man stanna för olika lösningar beträffande användningen av timresursen, eftersom man nu bättre än hittills kan beakta de lokala särförhållandena. Timresursen får dock inte fördelas så ojämnt att det blir svårt att uppnå målen i något läroämne.

Användningen av timresursen skall planeras ur elevens synvinkel sålunda att man genom en helhetsplanering av undervisningen så bra som möjligt kan stöda elevens allsidiga utveckling och framsteg i läroämnenä.

Speciell uppmärksamhet bör fästas vid att åstadkomma flexibla undervisningsgrupper. Försöksverksamheten har visat att målen för undervisning och fostran inte kan uppnås enbart med en typ av lösningar, utan att grupperingarna även vid behov bör kunna ändras inom ramen för den fastställda arbetsplanen och arbetsordningen genom överenskommelser mellan berörda lärare. Skolornas arbetsordning bör kunna planeras så, att det är möjligt att flexibelt bilda undervisningsgrupper under hela läsåret. Omgrupperingen av eleverna avser att öka skolornas möjligheter att använda olika pedagogiska lösningar. Den kan användas både för differentiering inom undervisningsgruppen och som extra åtgärd då man strävar efter att uppnå gemensamma undervisningsmål.

För att man smidigt skall kunna ombilda undervisningsgrupper under läsåret förutsätts samarbete inom och mellan lärargrupperna, då undervisningen

förhandsplaneras, genomförs, uppföljs och då man överenskommer om nya grupperingar.

För att trygga elevernas harmoniska utveckling bör man, då läsårets arbete planeras, beakta de åsikter som framförs av eleverna och lärarna. Därför bör rektor ge alla lärare möjlighet att framföra sin åsikt, då förslaget till timresurs i arbetsplanen förbereds.

För att ge skolorna en allmän uppfattning om planeringen av den enskilda skolans verksamhet bör fortbildningen utvecklas så att den i högre grad än nu blir en intern fortbildning inom skolan och en fortbildning gemensam för olika lärarkategorier inom kommunen.

Användningen av timresurs kräver samarbete mellan förtroendeorganen i den kommunala skolförvaltningen, skolans föreståndare och lärare. Detta samarbete förutsätter att man utvecklar rutiner som är anpassade till de enskilda kommunerna och skolorna.

I arbetsplanen beslutar man årligen om timresursens användning. Redan i det skede då arbetsplanen förbereds kan direktionen och skolnämnden på förhand meddela lärarkåren vissa principer som skall iakttas vid planeringen av arbetet för det kommande läsåret samtidigt som man beaktar de erfarenheter man under tidigare år fått vid användningen av timresursen. Skolnämnden bör även under våren före det begynnande läsåret i huvudsak kunna fatta beslut om användningen av de timmar som tilldelas skolorna.

Beträffande användningen av de timmar som skolnämnden skall fördela bör man i de enskilda kommunerna kunna komma fram till sådana förfaringsätt som tryggar långsiktplaneringen av användningen av timresursen i kommunen och skolorna.

2.4 Läroplikt för alla

Det är inte längre möjligt att bevilja befrielse från läroplikten, utan kommunerna åläggs det totala ansvaret för att anordna undervisningen för alla barn i läropliktsåldern inom kommunen. Grundskolans uppgiftsområde vidgas så, att den klassformade träningsundervisning som tidigare meddelats i de i lagen om specialomsorger om utvecklingsstörda nämnda läroanstalterna åläggs skolmyndigheterna. Endast i det fall att handikappets art gör undervisning i skola omöjlig, stannar den handikappade utanför skolsystemet. Av denna orsak, och då man beaktar de övriga

krav, som undervisningen av handikappade och av elever med skolsvårigheter ställer på grundskolan, bör särskild uppmärksamhet fästas vid specialundervisningen.

Enligt 11 § grundskolelagen skall kommun, där sjukhus är förlagt, för patient i läropliktsåldern anordna grundskoleundervisning i den omfattning som är möjlig med hänsyn till patientens hälsa och andra omständigheter.

2.5 Principen om kontinuerlig utbildning

Statsrådet har förutsatt att landets skolväsen utvecklas enligt principen om kontinuerlig utbildning så, att de olika utbildningsstadierna och utbildningsformerna samordnas med varandra och att systematiska studier även kan erbjudas olika åldrar på ett flexibelt sätt.

Principen om kontinuerlig utbildning påverkar utbildningen på två sätt. För det första skall två på varandra följande utbildningsstadier vara samordnade. Speciellt då man besluter om omfattningen av den teoretiska undervisning som ges i grundskolan, bör man beakta, att huvuddelen av eleverna kommer att fortsätta vid någon läroanstalt på mellanstadiet och att olika typer av vuxenutbildning blir allt allmännare. För det andra bör det finnas tillräcklig kontakt mellan den bundna skolformiga utbildningen och olika fria studieformer. Olika organisationer och samfund anordnar även undervisning i färdighetsämnena och de estetiska ämnena för grundskolans elever. Undervisningen kan ha karaktären av fritidsverksamhet eller också kan den ta sikte på mål som syftar utöver grundskolan. Detta påverkar givetvis den undervisning som meddelas i skolan och de metoder som därvid används. Grundskolan borde även ge eleverna tillfälle till en fortgående och mångsidig utveckling genom att utnyttja den fostran och undervisning som ges vid sidan om skolan.

2.6 Integrationen

Undervisningsministeriet har i sina anvisningar angående utvecklandet av undervisningen i grundskolan ansett integrationen för speciellt viktig. Stoff som behandlar samma sak men som finns i olika läroämnena bör samordnas. Strävan till en mera integrerad läroplan än den nuvarande har uppställts som mål för utvecklingsarbetet på lång sikt.

Då statsrådet utfärdade sitt beslut om ny timfördelning, förutsatte det att åtgärder för integrering av undervisningen vidtas redan när lärokurserna utarbetas. På lågstadiet skall elevhandledningen och även delvis undervisningen i omgivningslära samordnas med undervisningen i andra ämnen. På motsvarande sätt skall på högstadiet lärostoffet i medborgarfärdighet ingå i lärokurserna i andra ämnen. Då kommunens läroplan uppgörs borde man speciellt i nybörjarundervisningen sträva till integrering av undervisningen med hjälp av samlad undervisning och ämnesövergripande temastudier. Likaså lyckas undervisningen av stoffenheter tillhörande flera läroämnen bäst om lärarna gemensamt planerar undervisningen. Anvisningar om undervisning i ämnesövergripande teman kan också ges i kommunens läroplan.

3 KOMMUNENS LÄROPLAN

3.1 Kommunens läroplan - ett styrmedel

Undervisningen i grundskolan har hittills påverkats speciellt av reformer inom skolsystemet, av de brister som konstaterats i samband med verkställigheten av det nya skolsystemet och av de förpliktelser som utbildningen på mellanstaadiet ålägger grundskolan. Utvecklandet av läroplanerna har utgått från sådana behov av förändringar som gäller hela riket.

Detta har även medfört oklarhet vid arbetsfördelningen mellan den administrativa och den pedagogiska planeringen. Den kommunala läroplanen har inte fått den ställning av pedagogiskt styrmedel som ursprungligen avsågs. Speciellt lärarna har känt sig osäkra, då de försökt definiera gränserna för sina befogenheter att planera och utveckla undervisningen.

I den nya lagstiftningen har man ansett det ändamålsenligt att granska arbetsfördelningen och arbetssättet vid uppgörandet och utvecklandet av grundskolans läroplan. Man har därvid ansett det viktigt att i betydande utsträckning kunna överföra ansvaret för utvecklandet av grundskolans undervisning till det lokala planet, nämligen till kommunerna och skolorna.

De kommunala läroplanerna måste till sina allmänna principer vara likartade. För att trygga utbildningens kontinuitet, den regionala jämlikheten samt tillräcklig enhetlighet och likformighet i undervisningen behövs riksomfattande planer och styrning. Grunderna för läroplanen, i vilka även ingår statsrådets och undervisningsministeriets ställningstaganden av central betydelse, utgör läroplanssystemets huvudsakliga styrmedel, med vars hjälp man säkerställer att de mål som uppställts för hela riket uppnås. Dessa gemensamma grunder skall därför följas, då man uppgör kommunernas läroplaner och då man planerar skolornas undervisning.

Den nya skollagstiftningen understryker kommunernas och skolornas rätt och ansvar vid utvecklandet av läroplanen och skolans verksamhet och ger större möjligheter än tidigare för denna verksamhet. För att de mål som uppställts för grundskolan skall kunna uppnås och för att de

olägenheter som eventuellt framkommer skall kunna korrigeras, är det viktigt, att man speciellt i kommunerna och skolorna också på eget initiativ bedriver utvecklingsarbete vid sidan av utvecklingsarbetet på riksplanet.

Att utveckla läroplanerna lokalt förutsätter, att man mer än hittills utvärderar det egna arbetet och hur väl de mål som uppställts uppnås. Genom att överföra beslutanderätten till skolan, har man uttryckligen velat underlätta eventuella åtgärder till förbättringar. Först då en viss självbestämmanderätt tillåts också i skolan kommer den pedagogiska planeringen att få en central ställning.

De personer som arbetar på olika nivåer inom skolsystemet bör ha en likartad uppfattning om målen för undervisningen samt om uppgifterna och befogenheterna på de olika nivåerna. Begränsningar inom förvaltningen får inte utgöra hinder för systemets funktionsduglighet.

Den styrning som det centrala ämbetsverket utövar genom grunderna för läroplanen och det utvecklingsarbete som sker i kommunerna och skolorna står inte i konflikt med varandra. För att man på riksplanet skall kunna dra nytta av de resultat man fått och de erfarenheter man gjort i skolorna, förutsätts att smidiga kontakter upprättas å ena sidan mellan skolan och förvaltningen, å andra sidan mellan olika nivåer inom förvaltningen.

Såsom ovan har konstaterats, förutsätts det för att systemet skall fungera både att det i anvisningarna på riksplanet lämnas ett visst spelrum och att kommunernas beslutanderätt ökas. Inom det nya läroplanssystemet är det meningen att förena den administrativa styrning som är nödvändig för att nå enhetlighet på riksplanet med den pedagogiska planering som sker i kommunerna. Därför har man överlåtit åt kommunerna att uppgöra den egentliga läroplanen.

Då den kommunala läroplanen utarbetas kan man utgå från följande principer:

1. Läroplanen bör ge tillräckligt klara grunder för undervisningen men den får inte utgöra ett hinder för en mångsidig undervisning.
2. Läroplanen skall vara ett medel för att utveckla undervisningen. Kommunerna och skolorna bär ansvaret för att elevernas uppväxtmiljö utvecklas. Kommunens läroplan är inte avsedd att fortgående vara densamma utan att vara en plan

som smidigt kan anpassas till skolans behov och de utmaningar som samhällsutvecklingen erbjuder.

3. Skolan bör bättre än för närvarande bringas i växelverkan med närsamhället och då speciellt med dess kultur, näringsliv och natur. Skolan bör även ta aktivt ansvar för hembygdens utveckling och hembygdens kulturliv.

4. Utgångspunkterna för undervisningen bör i högre grad än hittills sökas i elevernas erfarenhetsvärld. Detta är möjligt framför allt genom val av innehåll i undervisningen samt val av undervisningsformer och arbetssätt.

5. Med hjälp av den kommunala läroplanen är det möjligt att stärka elevernas självkänsla och göra eleverna medvetna om värdet av den kultur och det samhälle som de är delaktiga av. Läroplanen bör fostra eleverna till att värdesätta sin hembygd och dess kulturtraditioner.

6. Den kommunala läroplanen bör vidare ge förutsättningar för ett sådant utvecklingsarbete vid varje enskild skola, vilket beaktar lärarnas, elevernas och föräldrarnas önskemål. Skolorna är och får också vara olika; de påverkas av skolans egen tradition, närmiljön, hemmen osv. Detta utvecklingsarbete vid de enskilda skolorna kan senare ha positiva verkningar för undervisningen vid kommunens alla grundskolor.

3.2 Kommunens uppgifter och befogenheter då läroplanen utarbetas

Kommunens läroplan bildar en helhet, där de olika delområdena gemensamt stöder uppnåendet av de överenskomna målen. I det följande behandlas några viktiga principfrågor i läroplanen som kommunen måste fatta beslut om, då kommunens egen läroplan uppgörs.

Timfördelningen

Statsrådet har med stöd av 30 § grundskolelagen beslutat om timfördelningen i grundskolan med tillhörande allmänna motiveringar. Inom den av statsrådet angivna ramen kan kommunen självständigt fatta beslut om den timfördelning som skall tillämpas.

I timfördelningen på lågstadiet har man lämnat en relativt stor variationsmarginal för kommunens beslut. Det är därigenom möjligt att i den kommu-

nala läroplanen ha olika inriktad timfördelning i de enskilda skolorna. På motsvarande sätt finns i tillvalsämnena en viss variationsmarginal på högstadiet.

Lärokurserna

Skolstyrelsen fattar beslut om de riksomfattande lärokurserna och kommunen om de delar av lärokurserna som har överlåtits till kommunen att besluta om. Med tanke på att uppnå målen är det viktigt, att undervisningen i högre grad än tidigare kan anknytas till den lokala kulturtraditionen, historien, naturen och näringslivet.

Då skolstyrelsen fattat beslut om lärokurserna i de olika läroämnena har skolstyrelsen beaktat behovet av enhetlighet på riksplanet. I det andra inhemska språket och i de främmande språken samt i matematik är lärokurserna riksomfattande.

Lärokurserna i de enskilda läroämnena består av målen för undervisningen, grunderna för valet av innehåll, lärostoffet och de ämnesspecifika anvisningarna om uppläggningsen av undervisningen. Lärokursen i varje ämne bör ses som en helhet, där varje del påverkar undervisningens innehåll samt valet av undervisningsformer och arbetssätt.

Lärostoffet har i lärokurserna beskrivits i större helheter, i huvudmoment och till dem anslutna delmoment. I anslutning till varje lärokurs har anvisats hur kommunen kan tillämpa lärokursen då den utarbetar sin läroplan. Oberoende av vad som sagts om tillämpningen av lärokursen i ett enskilt läroämne har kommunen allmän befogenhet att komplettera och precisera lärostoffet, ifall kommunen t.ex. önskar få med lokala synpunkter vid behandlingen av innehållet.

I den kommunala läroplanen bör målen för lärokursen och grunderna för valet av innehåll ingå oförändrade. Till grunderna för valet av innehåll kan kommunen dock göra tillägg. Kommunen kan även i läroplanen ta in anvisningar om hur undervisningen ordnas.

Innehållet i lärokurserna har i de flesta ämnen angivits årskursvis och utgör på grund av sin inre struktur en följdriktig helhet. I kommunens läroplan kan dock innehållet även struktureras på annat sätt t.ex. för att åstadkomma samlad undervisning eller ämnesövergripande temastudier eller av andra pedagogiskt motiverade skäl. De

mål som uppställts för undervisningen får dock inte i något läroämne äventyras till följd av detta.

Riksdagen har förutsatt, att till grundskolans läroplan hör ämnesövergripande kunskapsområden, i vilka ingår ett flertal olika ämnen. I samband med lärokurserna i de olika ämnena har anvisningar getts om undervisningen av ämnesövergripande kunskapsområden såsom familjefostran, konsumentfostran, massmediafostran, hälsofostran och laglighetsfostran.

Däremot bör de i 2 § grundskolelagen nämnda principerna för fostran uppfattas närmast som av lagstiftaren uttalade riktgivande principer för skolans undervisning och övriga verksamhet. De verksamhetsformer som behövs för att genomföra dessa principer utvecklas av sig själva i varje uppfostrings- och undervisningssituation i skolan, utan att man behöver skriva in särskilda anvisningar i läroplanen. Principerna för fostran bör genomsyra undervisningen i samtliga läroämnen.

Vissa riktlinjer har angivits för hur de ämnesövergripande kunskapsområdena beaktas i de enskilda läroämnena. I kommunens läroplan kan ingå planer vilka närmare preciserar dessa kunskapsområden. I läroplanen kan man även precisera kunskapsområdenas andel av de olika läroämnena. Syftet med kunskapsområdena är att anvisa möjligheter till integration av lärokurserna. Det är således inte fråga om att i läroplanen införa nytt stoff i lärokurserna. Då den kommunala läroplanen utarbetas kan antalet ämnesövergripande kunskapsområden utökas.

Skolarbetets allmänna organisation

Skolstyrelsen har gett de förvaltningsdirektiv och de centrala principer för skolarbetet allmänna organisation som den ansett nödvändiga. Eftersom läroplanen bildar en helhet, med vars hjälp man strävar till att uppnå de mål som uppställts för skolans fostran, är det viktigt att man i den kommunala läroplanen försöker finna de former som med beaktande av de lokala förhållandena bäst möjliggör att de uppställda målen förverkligas. Till exempel arbetet utom skolan, skolsamarbetet, stödundervisningen och klubbverksamheten samt olika inriktningar av undervisningen kan variera avsevärt mellan olika orter. Det som är väsentligt är att man i den kommunala läroplanen så väl som möjligt utnyttjar de lokala betingelserna i kommunen.

Timresursen

Med tanke på systemets funktionsduglighet är det väsentligt, att kommunen och skolan får besluta om hur de tillbudsstående resurserna används. Detta har stor betydelse för verkställigheten av läroplanen och planeringen av undervisningen samt valet av metoder för att uppnå målen. Kommunen och skolan är i detta avseende bundna endast av stadgandena i lag och förordning.

Kommunens skolnämnd kan enligt prövning fördela den del av timresursen som är anvisad för detta ändamål mellan de enskilda skolorna. Skolnämnden fastställer även slutligt skolornas förslag om användningen av timresursen i samband med att arbetsplanen fastställs.

Arbetsplanen

I arbetsplanen, som uppgörs av rektor i samråd med lärarna, struktureras den enskilda skolans arbete för ett läsår. Skolans direktion godkänner och underställer arbetsplanen skolnämnden för fastställelse. I arbetsplanen bestäms om användningen av timresursen under året, lärarnas arbetsmängd, arbetet utom skolan och klubbarna. I detta sammanhang kan skolan även framlägga en plan om att skolans fostran och undervisning för varje läsår kunde inriktas särskilt på något eller några av skolans övergripande mål.

Arbetsplanen är således ett viktigt styrmedel vid planeringen och uppföljningen av skolans arbete samt förvaltningen. För uppföljningen av de i arbetsplanen upptagna målen kan man i kommunen utveckla ett system som garanterar ett årligt återflöde. Eventuella brister kan härigenom elimineras då arbetet för följande läsår planeras och timresursen fördelas inom kommunen. Skolstyrelsen har den 2 maj 1985 gett anvisningar om uppgörandet av arbetsplanen (bilaga).

3.3 Uppgörandet av kommunens läroplan

För att uppgöra kommunens läroplan tillsätter skolnämnden en läroplanskommission. I tvåspråkiga kommuner tillsätts kommissionen skilt för de båda språkgrupperna. Antalet medlemmar i kommissionen är inte fastställt. Dock bör i kommissionen finnas åtminstone en lärare eller föreståndare från varje sådant skolstadium eller specialundervisningsområde för vilket läroplanen gäller. Läroplanen godkänns av skolnämnden efter det

att skolornas föreståndare har avgett yttrande om planen. Läroplanen fastställs av länsstyrelsen.

Eftersom grunderna för läroplanen innehåller de centrala anvisningarna för uppgörandet av kommunens läroplan bör skolnämndens och läroplanskommissionens medlemmar göra sig väl förtrogna med dem. Innan arbetet på läroplanen inleds kan skolnämnden besluta om utgångspunkterna och ramarna för planen. Dessa kan bestå av vissa särdrag som borde beaktas i den egna läroplanen och som kan inverka bl.a. på timfördelningen och innehållet i olika läroämnen. Likaså kan det bli nödvändigt att under arbetets gång höra skolnämndens åsikt om vissa centrala frågeställningar.

Enligt 3 § 1 mom. grundskoleförordningen kan direktionen och enligt 7 § 1 mom. grundskoleförordningen lärarkåren samt enligt 10 § 2 mom. grundskoleförordningen elevkåren framlägga förslag om läroplanen. Dylika förslag kan gälla endast en skola och då till exempel olika inriktningar i timfördelningen eller också kan de bestå av idéer som det är skäl att beakta i kommunens läroplan. Vissa principfrågor kan förutsätta en mera kontinuerlig kontakt mellan läroplanskommissionen och den enskilda skolan. Enligt 2 § 1 mom. och 7 § förordningen om skola som ersätter grundskolan och om privat gymnasium (720/84) följer ersättande skolstadium vid privat skola den läroplan som fastställts för kommunens grundskolor.

Då kommunens läroplan utarbetas är ett samarbete mellan kommunerna att rekommendera. Kommuner kan vara så likartade till sin natur, kultur och sitt näringsliv att de tillbudsstående resurserna väl går att förena så att läroplanen åtminstone delvis kan uppgöras gemensamt.

Om kommuner har gemensamt högstadium är skolans värdkommun ansvarig för läroplanens uppgörande. Den bör dock i mån av möjlighet beakta grannkommunens eller -kommunernas behov vid planeringen av undervisningen såväl på låg- som på högstadiet.

Kommunen kan även ta de riksomfattande lärokurserna som sådana i användning, vilket framgår av texten nedan. Skolstyrelsen anser det dock viktigt, att kommunerna utnyttjar möjligheten att utveckla läroplanen. Det är inte heller skäl att göra kommunens läroplan för omfattande. I stället borde innehållet anges i huvudmoment.

Återstoden lämnas sedan åt skolorna för att gemensamt planeras av lärarna.

I fråga om lärokursernas innehåll får man inte nöja sig med att enbart överföra detta till kommunens läroplan, utan man bör samtidigt planera eventuellt material i anslutning till innehållet och fortbildningen av lärarna. Då den kommunala delen utarbetas kan detta ske till exempel ämnesvis eller samtidigt i flera läroämnen med huvudvikt på något arbetsområde med nära anknytning till den egna kommunen.

Den kommunala läroplanen borde kunna tas i bruk så snart som möjligt. Då planen uppgörs kan man därför besluta att arbetet sker etappvis så att planeringen blir en process som fördelas på flera år. Först godkänner skolnämnden de delar i läroplanen som kommunen ansett som de viktigaste och till övriga delar följs de rekommendationer som gäller för hela riket. Småningom utökas kommunens egen andel allt mera så att den slutligen täcker alla läroplanens områden. Skolstyrelsen understryker dock vikten av att läroplanen utarbetas med omsorg och anser det betydelsefullt att kommunerna aktivt strävar efter att finna egna lösningar i sin läroplan.

Stadgandena förutsätter att lärarna är representerade i läroplanskommissionen. Lärarnas sakkunskap borde också i övrigt på allt sätt utnyttjas. Frågor i anslutning till hur läroplanen uppgörs kan med fördel behandlas i lärarfortbildningen. Lärarnas sakkunskap kan utnyttjas då det gäller att komma med idéer och slå fast principerna för kommunens läroplan samt att fatta avgöranden om detaljerna i läroplanen. Likaså kan man med hjälp av fortbildningen försäkra sig om att läroplanen är bekant för alla och att den verkligen utgör grund för undervisningen. Om man från första början lyckas aktivera lärarna till att delta i planeringen av den kommunala läroplanen kan man samtidigt försäkra sig om att planen kommer att omfattas och också fungera i praktiken.

3.4 Innehållet i kommunens läroplan

Utgångspunkten för uppgörandet av kommunens läroplan bör vara en helhetssyn på läroplanens funktion. Läroplanen är således inte enbart ett dokument som innehåller timfördelningen och en uppräknning av läroämnena, utan den bör även ge tillräckligt med verksamhetsförslag till och impulser för planeringen av lärarnas arbete.

Läroplanen bör utgöra ett program som kan förverkligas på elevernas nivå och ur vilken framgår målen för undervisningen. Skolstyrelsen har därför utarbetat lärokurserna i vissa läroämnen så att man i målen och grunderna för valet av innehåll anger de centrala principer på vilka undervisningen bör stöda sig. Innehållet i vissa läroämnen har också angetts utgående från inlärningsmålen och -processerna och inte enbart som en innehållsförteckning.

Det är inte nödvändigt eller ens möjligt att i kommunens läroplan i detalj beskriva undervisnings- och inlärningsprocessen i klassen eller att beskriva en enhetlig modell för att uppnå målen som skulle vara bindande för alla.

För att å ena sidan trygga en tillräcklig enhetlighet på riksplanet inom läropliktsskolan, å andra sidan en tillräcklig pedagogisk och didaktisk mångsidighet bör den kommunala läroplanen innehålla följande grundfakta om hur undervisningen skall ordnas:

Den kommunala läroplanens funktion
Målen för skolans fostran och undervisning
Undervisnings- och uppfostringsarbetets organisation

- Anvisningar om stödundervisningen
- Elevhandledningen
- Utvärderingen
- Undervisningen utanför skolan
- Undervisningen i sammansatt klass

Läroämnena och timfördelningen
Lärokurserna
Specialundervisningen
Förskoleundervisningen
Påbyggnadsundervisningen

Kommunens läroplan kan vidare innehålla anvisningar om gemensam planering av undervisningen, förverkligandet av en samlad nybörjarundervisning, skolsamarbete, principerna för användningen av timresursen, ordnandet av undervisningen av ämnesövergripande kunskapsområden (t.ex. trafikfostran) och ordnandet av religionsundervisningen, klubbverksamheten och elevvården samt andra anvisningar och bestämmelser som anses viktiga för att uppnå de mål som uppställts för skolans fostran och undervisning.

Den kommunala läroplanen för kommun inom samernas hembygdsområde bör även innehålla anvisningar och bestämmelser om hur undervisningen ordnas för samiska barn och i det samiska språket.

4 ÖVRIGA ANVISNINGAR FÖR KOMMUNENS LÄROPLAN

4.1 Timfördelningen

Grundskolelagen 30 §
Grundskoleförordningen 27 §

Statsrådet har med stöd av 30 § grundskolelagen beslutat om timfördelningen i grundskolan. För kommunens läroplan utarbetas timfördelningen för kommunens grundskolor inom ramen för detta beslut. Timfördelningen kan till följd av speciell inriktning av undervisningen vara olika i kommunens olika grundskolor eller variera inom en och samma skola i dess parallellklasser (t.ex. musikklasser).

I kommunens läroplan kan timfördelningen även anges med en variationsmarginal inom vilken envar skola kan uppgöra sin egen timfördelning. Kommunen besluter själv om tillvägagångssättet vid eventuella årliga förändringar i skolornas timfördelning.

Mindre inriktningar i timfördelningen förutsätter inte heller att man vidtar särskilda åtgärder i lärokurserna för berörda ämnen i kommunens läroplan. Ett större timantal gör det endast möjligt att fördjupa lärokursen och att mera grundligt behandla lokalt viktiga frågor.

Då kommunen tilldelas i 1 § 3 mom. grundskoleförordningen avsedd speciell undervisningsuppgift är det däremot fråga om en så omfattande inriktning av undervisningen att det i kommunens läroplan krävs en från övriga skolor avvikande timfördelning och i allmänhet en egen lärokurs i ämnet. En avvikande timfördelning eller en speciell undervisningsuppgift i en skola förutsätter dock inte nödvändigtvis att man bildar ett överlappande distrikt.

I kommunens läroplan kan vidare för högstadiets tillvalsämnen bestämmas om de timantal som en elev kan välja i vart och ett läroämne. Möjlighet att välja mellan alla tillvalsämnen bör finnas i varje högstadieskola. Som ett villkor för att undervisning skall inledas kan kommunen dock bestämma ett minimum för elevantalet. Undervisning i musik och teckning, som i högstadiet är alternativa, bör dock alltid anordnas då elever anmäler sig till dessa ämnen.

I vissa fall har i timfördelningen i två läroämnen uppgivits endast det gemensamma timantalet. I lärokurserna har anvisningar getts om fördelning av timantalet mellan dessa ämnen.

Undervisningen i frivilligt språk, där studierna har inletts i lågstadiet, fortsätter på högsta-
diets som B-språk och enligt det för B-språket fastställda timantalet. Som lärokurs kan i detta fall användas lärokursen i motsvarande A-språk.

Timfördelningen på grundskolans lågstadium

	Årskurs						Sammanlagt
	1	2	3	4	5	6	
Modersmålet	7	7	5-6	5-6	4-6	4-6	32-38
Ett främmande språk eller det andra inhemska språket	-	-	2	2	2	2	8
Omgivningslära, biologi och geografi	2	2	2-3	2-3	3-4	3-4	14-18
Medborgarfärdighet 1)	-	-	0-1	0-1	0-1	0-1	2-3
Religion el. livsåskådningskunskap	2	2	2	2	1	1	10
Historia	-	-	-	-	1-3	1-3	3-6
Matematik	3	3	4	4	4	3	21
Musik 2)	1-2	1-2	1-4	1-4	1-4	1-4	6-18
Teckning 2)	1-2	1-2	1-4	1-4	1-4	1-4	6-18
Slöjd 2)	1-2	1-2	2-4	2-4	2-4	2-4	10-18
Gymnastik 2)3)	1-2	1-2	2-3	2-3	2-3	2-3	15-16
Elevens totala timantal 4)	19-21	19-21	23-25	23-25	24-26	24-26	134-144

1) Under lektionerna i medborgarfärdighet ges även elevhandledning i enlighet med skolstyrelsens anvisningar.

2) Musik, teckning, slöjd och gymnastik sammanlagt minst 44 timmar.

3) Om undervisning i musik, teckning eller slöjd meddelas 16-18 timmar, kan det totala antalet timmar i gymnastik vara 10-16 timmar.

4) Om på lågstadiet meddelas undervisning i frivilligt ämne som avses i 27 § 4 mom. grundskolelagen, ökas elevens totala timantal i enlighet med 21 § 2 mom. grundskoleförordningen.

Timfördelningen på grundskolans högstadium

	Årskurs			Sammanlagt
	7	8	9	
<u>I Gemensamma ämnen</u>				
Modersmålet	3	3	3	9
A-språket *)	2	3	2	7
B-språket *)	3	3	3	9
Religion eller livs- åskådningskunskap	1	1	1	3
Historia och sam- hällslära	2	2	2	6
Matematik	3	3	3	9
Fysik och kemi	2	2	2	6
Biologi och geografi	2	2	3	7
Musik 1)	1	1	1	1/3
Teckning	2			2/4
Huslig ekonomi	3	-	1	4
Teknisk slöjd och textilslöjd	3	-	-	3
Gymnastik	2	3	2	7
<u>II Elevhandledning</u>				
	1	1	1	3
	<u>30</u>	<u>24</u>	<u>24</u>	
<u>III Tillvalsämnen</u>				
C-språket 2)	-	2	3	5
Teknisk slöjd	-	2-4	2-4	4-8
Textilslöjd	-	2-4	2-4	4-8
Huslig ekonomi	-	2-4	2-4	4-8
Lant- och skogsbruk samt trädgårdsskötsel	-	2-4	2-4	4-8

Handelsämnen	-	0-2	0-2	2-4
Datateknik	-	0-2	0-2	1-4
Musik	-	2-3	1-3	3-6
Teckning	-	2-3	1-3	3-6
Maskinskrivning	-	0-2	0-2	1-2
Samiska ³⁾	-	1-2	1-2	2-4
Elevens totala timantal	30	30	30	

*) A-språket är ett främmande språk eller det andra inhemska språket, vari undervisning inletts på grundskolans lågstadium, B-språket är engelska eller det andra inhemska språket, vari undervisning inleds på grundskolans högstadium.

- 1) Undervisning i musik kan meddelas en del av eleverna 2 timmar i årskurs sju, varvid undervisningen i något annat ämne bör minskas i motsvarande mån.
- 2) Om i skolan meddelas undervisning i latin, har detta ämne 4 timmar i årskurs sju, varvid undervisningen i andra ämnen bör minskas i motsvarande mån. I årskurs åtta och nio är latinets timantal 3+3.
- 3) Då undervisning meddelas i samiska och finska som modersmål i årskurs sju, kan timantalet i modersmålet vara 3-5 timmar och timantalet i andra ämnen i motsvarande mån mindre.

Timfördelningen mellan läroämnena inom påbyggnadsundervisningen

I	<u>Gemensamma ämnen</u>	Timmar per vecka
	Religion och livsåskådningskunskap	1-2
	Modersmålet	2-3
	Det första främmande språket och det andra inhemska språket ¹⁾	4-6
	Historia och samhällslära	1-3
	Matematik	2-3
	Fysik och kemi	1-4
	Biologi och geografi	2-4
	Gymnastik	2-3
II	<u>Elevhandledning</u>	1
		<hr/> 16-20
III	<u>Tillvalsämnen</u> ²⁾	
	Det andra inhemska språket	
	Teckning	
	Musik	
	Lant- och skogsbruk samt trädgårdsskötsel	
	Huslig ekonomi	
	Textilslöjd	
	Teknisk slöjd	
	Handelsämnen	
	Maskinskrivning	
	Datateknik	
	Elevens totala timmar	<hr/>
		30

- 1) Språkundervisningen inom den påbyggnadsundervisning som avses i 5 § 2 mom. i detta beslut kan ordnas så, att som gemensamt ämne undervisas antingen endast det andra inhemska språket eller det första främmande språket. Härvid kan 2-3 timmar per vecka användas för språkundervisning och 14-18 timmar per vecka för gemensamma ämnen. Elevens totalantal timmar per vecka kan då vara 27-30 timmar.
- 2) Läroplanen skall uppgöras så, att av tillvalsämnena ingår i kommunens läroplan minst tre läroämnen och dessa kan vara antingen gemensamma ämnen eller tillvalsämnen för eleverna enligt vad som besluts i kommunens läroplan. Läroplanen bör uppgöras så att särskild uppmärksamhet fästs vid orientering i arbetslivet.

4.2 Utvärderingen

Grundskoleförordningen 27 §, 47 § och 48 §

4.2.1 Utvärderingens uppgift

Med u t v ä r d e r i n g eller, såsom den också kallas, evaluering avses all verksamhet, som syftar till att jämföra resultaten av verksamheten inom skolväsendet med de mål, som samhället uppställt för skolväsendet. Med b e - d ö m n i n g avses jämförelse av enskild elevs eller elevgrupps prestationer med något på förhand uppställt kriterium och att resultat av jämförelsen anges med ett vitsord.

Ur elevens synvinkel skall utvärderingen ge information om hans framsteg i uppnåendet av de uppställda målen samt sporra eleven i hans fortsatta studier och självutveckling.

Ur skolans synvinkel är det utvärderingens uppgift och pedagogiska mål att ge skolan och läraren information om hur väl läroplanen förverkligats, hur väl läraren lyckats i sin undervisningsuppgift och hur lämpliga exempelvis läromedlen är.

4.2.2 Utgångspunkterna

Eleverna i varje årskurs bedöms i alla ämnen som en grupp. Speciellt i matematik, det andra inhemska språket och i främmande språk kan detta medföra problem, då det gäller att bestämma vitsorden för de svagare eleverna. Därför frångår man i alla ämnen den relativa bedömning som grundar sig på en inbördes jämförelse av eleverna. Det vitsord som ges en elev är således inte längre beroende av de andra elevernas vitsord. Bedömningen bör dock alltid vara rättvis.

Vid utvärderingen av eleverna skall man vidare beakta att grundskolan är en läropliktsskola, som varje barn måste genomgå för att tillägna sig allmänna medborgerliga färdigheter och för att uppnå behörighet för fortsatta studier.

Grunden för utvärderingen av eleverna är de mål som uppställts för undervisningen i riket och den enskilda kommunen. Inom ramen för dem klarläggs hur långt mot de övergripande målen som envar elev har förutsättningar att nå i de enskilda delmålen. På så sätt anger de vitsord eleven fått även hur han lyckats i att uppnå målen. Ett dylikt utvärderingsförfarande kunde kallas för m å l b a s e r a d u t v ä r d e -

r i n g. Då vitsorden ges jämförs inte den enskilda elevens prestationer med de andra elevernas prestationer såsom är fallet vid en relativ bedömning. Genom att göra målen för inläring mera individuella för varje elev vill man sporra envar elev till att utnyttja sina inlärningsförutsättningar så effektivt som möjligt.

Då man utarbetar prov och i allmänhet då man handleder studierna, skall man beakta skillnaderna i inlärningsförutsättningarna inom elevgruppen. Man bör acceptera, att eleverna når de uppställda målen på olika sätt. Också de elever som går långsamt framåt i studierna bör ges en möjlighet att få annat vitsord än det lägsta försvarliga.

Å andra sidan är det också viktigt att en elev på basen av vitsorden på betyget kan bilda sig en realistisk uppfattning om sina egna möjligheter till exempel i fråga om fortsatta studier.

Då vitsorden ges bör man beakta förutom kriterierna för kunskaper och färdigheter även hur väl de övergripande målen för fostran uppnåtts. De är viktiga med tanke på elevens allsidiga utveckling. Dylika övergripande mål för fostran är

- initiativrikedom, ansvarskänsla och en positiv inställning till skolarbetet
- regelbundet och omsorgsfullt utförande av skoluppgifterna
- aktivt deltagande i arbetet under lektionerna, förmåga och vilja till samarbete.

Dessa synpunkter kan ha betydelse, då läraren skall avgöra huruvida eleven bör ges ett försvarligt eller ett svagt vitsord. I fråga om nöjaktigt eller berömligt vitsord beaktas synpunkterna ovan endast i gränsfall.

4.2.3 Praktiska åtgärder

Information om elevs framsteg

Kunskap om den enskilda elevens framsteg och utveckling får läraren genom fortgående observation och summativa prov.

Den fortgående observationen innebär att läraren kontinuerligt följer med hur eleven reagerar på undervisningen som helhet. Observationen skall såvitt möjligt gälla såväl muntliga som skriftliga prestationer. Observationen bör ske systematiskt och vara

så mångsidig som möjligt. Då hjälper den även läraren till större kännedom om eleverna. Den information observationen ger kompletterar den information proven ger och är i vissa ämnen lärarens enda grund för utvärdering av en elevs framsteg. Formativa uppgifter är en form av fortgående observation även om deras främsta uppgift är att ge läraren omedelbar information om hur väl inlärningsmålen har uppnåtts. På basen av dem kan läraren ge undervisningen nya former, tillfälligt ändra gruppindelningen och ge eleverna de repetitionsuppgifter de kan anses behöva. De formativa uppgifterna bör gå snabbt att utföra, motivera eleverna och ge dem handledning. För att uppgifterna inte skall få en summativ karaktär behöver eleverna inte på förhand informeras om förhøret.

Med de summativa proven mäter läraren på ett mångsidigt sätt elevernas kunskaper och färdigheter på olika nivåer samt hur väl eleverna behärskar läroämnetts olika delområden. Provet gäller i allmänhet ett mera omfattande studieavsnitt än de formativa uppgifterna. Eleverna bör på förhand informeras om provet. För att elevernas arbetsbörda inte skall bli oskäligt stor, skall lärarna tillsammans på förhand planera var under terminen de summativa proven placeras in. Provets längd bör beräknas så att också de långsamma eleverna hinner utföra uppgifterna. Det är dock inte nödvändigt att anordna summativa prov om läraren på annat sätt kan få tillförlitlig kunskap om elevernas framsteg. I allmänhet borde man i fråga om antalet prov hålla sig till det som med tanke på informationen om elevernas framsteg är absolut nödvändigt. Proven har betydelse också för samarbetet mellan skola och hem. Ifall summativa prov inte hålls skall läraren på annat sätt informera vårdnadshavarna om elevernas framsteg i de olika läroämnena.

Eftersom man differentierar inom klassens ram och anpassar målen till den enskilda elevens förutsättningar, bör speciell uppmärksamhet ägnas åt provens utformning. Provuppgifterna bör ansluta sig till de centrala målen för undervisningen. De bör innehålla uppgifter av olika svårighetsgrad så att också elever med svagare inlärningsförutsättningar har en chans att bli godkända i åtminstone en del av uppgifterna. Å andra sidan skall man tillse att provet som helhet är tillräckligt krävande också för de elever som har förutsättningar för ett berömligt vitsord.

Om man i proven använder sifferbedömning skall skalan vara densamma som används på betygen (4 - 10).

Vitsordsgivning

Vitsorden på betyget bygger såväl på fortgående elevobservation som på elevens prestationer i de summativa proven.

B e r ö m l i g t vitsord förutsätter att eleven behärskar det centrala innehållet i lärokursen jämte tillhörande färdigheter och att han kan arbeta självständigt och tillämpa det inlärdade även på hög kravnivå samt är kreativ i sitt sätt att uttrycka sig och i att lösa problem. Vid vitsordsgivningen kan man även ta i betraktande elevens positiva attityd och vilja att arbeta på det sätt som målen för fostran förutsätter.

För ett **n ö j a k t i g t** vitsord förutsätts att eleven behärskar lärokursens centrala mål och färdigheter.

F ö r s v a r l i g t vitsord ges en elev som bristfälligt förmår uppnå de centrala målen, t.ex. endast ger prov på mekaniska färdigheter på det kognitiva området, men som dock arbetar på ett sätt som är ändamålsenligt med tanke på målen för skolans fostran och undervisning.

S v a g t vitsord ges elev endast om han i läroämnet har mycket bristfälliga och splittrade kunskaper och färdigheter och saknar förutsättningar att fortsätta sina studier i följande årskurs. I sådana fall bör man inte heller avhålla sig från att tillgripa kvarstanning i en årskurs om detta med tanke på elevens utveckling är ändamålsenligt och ökar hans förutsättningar att godkänt fullgöra sin läroplikt.

B e d ö m n i n g s p e r i o d e n för det vitsord som ges på terminsbetyget är en termin. Vitsordet under närmast föregående termin bör dock beaktas så, att vitsordet inte utan speciella skäl i allmänhet får sänkas mera än ett steg.

Då vitsordet på avgångsbetyget bestäms borde även elevens tidigare prestationer beaktas. En eventuell tillfällig nedgång i prestationsnivån under studiernas slutskede får inte i någon avgörande grad påverka slutvitsordet.

Elev kan ges vitsord i religion även om undervisningen meddelats utanför skolan, såvida under-

visningen skett enligt en fastställd lärokurs och arrangemanget har godkänts i samband med handläggningen av arbetsplanen. I dylikt fall bedöms elevens kunskaper och färdigheter i enlighet med 47 § grundskoleförordningen i slutet av varje termin och det givna vitsordet införs på betyget.

4.2.4 Bedömningen av elevs uppförande, flit och uppmärksamhet

Elevs uppförande samt hans flit och uppmärksamhet bedöms vardera med ett särskilt vitsord enligt samma vitsordsskala som i de enskilda läroämnena (4 - 10).

Uppförande

Vitsorden i uppförande bör basera sig på de mål för fostran och undervisning som uppställts i grundskolelagen och fastställts i kommunens läroplan. Vitsordsgivningen förutsätter en ingående elevkännedom och mångsidig uppfattning om elevens utveckling inom alla de former av skolarbetet där målen för fostran kan förverkligas.

Grundskolan har till uppgift att fostra sina elever så, att de genom sitt eget uppförande stöder verksamheten i det sociala samfund som de tillhör. Man bör sträva till att eleverna

- är ärliga, vilket innebär att de är såväl sanningsenliga som pålitliga
- tar hänsyn till andra människor, dvs.
 - . respekterar människans grundrättigheter
 - . är vänliga, uppmärksamma, hjälpsamma
 - . är samarbetsvilliga, känner gemensamt ansvar och har ett vänligt sätt
 - . själva tar initiativ
 - . upprätthåller arbetsron
 - . är rättvisa
- kan förhålla sig positivt till arbets- och livsmiljön, och bl.a.
 - . känner ansvar för gemensam och personlig egendom och
 - . skyddar miljön.

Flit och uppmärksamhet

Också bedömningen av elevens flit och uppmärksamhet bör utgå från målen för skolans fostran.

Vitsorden i flit och uppmärksamhet grundar sig närmast på

- hur eleven utför de uppgifter och förpliktelser som åläggs honom i skolarbetet samt
- elevens ansvarskänsla som i skolan borde ta sig uttryck bl.a. i att eleven arbetar regelbundet, utför snyggt arbete och beaktar säkerhetssynpunkterna.

Vitsordsgivningen

På l å g s t a d i e t ges vitsorden i uppförande samt i flit och uppmärksamhet av klassläraren. Han bör även höra övriga lärare - dvs. de lärare som också undervisar klassens elever - och i rimlig mån beakta deras synpunkter.

På h ö g s t a d i e t ger elevens samtliga lärare var sitt vitsord och vitsordet på betyget blir det till närmast hela tal avrundade medeltalet av de enskilda lärarnas bedömning. Efter att ha hört klassföreståndaren kan dock vitsord som erhållits på detta sätt av speciella skäl och genom gemensamt beslut av lärarna ändras så att vitsordet avrundas antingen uppåt eller nedåt.

4.2.5 Uppflyttning från årskurs

Kvarstanning i årskurs bör om möjligt undvikas som ensidig åtgärd av skolan. Om kvarstanning på grund av svag prestationsnivå trots allt förefaller sannolik, skall skolan i god tid innan beslutet fattas ta kontakt med vårdnadshavaren. Enligt 48 § 1 mom. grundskoleförordningen uppflyttas elev som då läsårets skolarbete avslutas, i alla bedömda ämnen har erhållit åtminstone försvarligt vitsord till följande årskurs. Elev som i ett ämne har erhållit svagt vitsord kan uppflyttas till följande årskurs sedan han blivit godkänd vid förhör i detta ämne. Om villkorsförhör är stadgat i 48 § 3 mom. grundskoleförordningen.

Elev som i två eller flera ämnen har erhållit svagt vitsord stannar utan villkor kvar i årskurs. Två svaga vitsord i modersmålet betraktas som ett vitsord vid uppflyttning från årskurs. Svagt vitsord bör dock alltid höjas genom förhör även om det givits endast i ett av modersmålets delområden.

Fysik och kemi i årskurs 7 bedöms med ett vitsord, och likaså historia och samhällslära i

åk 7 - 9 samt teknisk slöjd och textilslöjd i åk 7.

Om vårdnadshavare med stöd av 48 § 2 mom. grundskoleförordningen önskar att elev kvarstannar i årskurs utan att han har erhållit ett enda svagt vitsord, skall vårdnadshavaren framföra sin begäran skriftligt till skolans föreståndare innan läsårets skolarbete avslutas. Elev i nionde årskursen hänvisas dock i stället för att gå om årskursen till den i 4 § 2 mom. grundskolelagen nämnda påbyggnadsundervisningen om sådan anordnas i skolan. Orsaken till kvarstanning i årskurs (= på begäran av vårdnadshavaren) bör i alla ovan beskrivna fall antecknas på elevkortet. Den här avsedda möjligheten att låta elev kvarstanna i årskurs skall i allmänhet inte användas flera än en gång för en och samma elev. Då elev fått rätt att kvarstanna i nionde årskursen utfärdas terminsbetyg.

Önskar elev som har fått avgångsbetyg från grundskolan höja sina vitsord, hänvisas han till att delta i särskild examen som ordnas enligt 148 § grundskoleförordningen eller till grundskolans påbyggnadsundervisning.

Enligt 47 § 2 mom. grundskoleförordningen kan man vid utgången av höst- och vårterminen i första och andra årskursen samt vid utgången av höstterminen under tredje årskursen avstå från bedömning av elev. Beslut om detta bör ingå i kommunens läroplan, varvid man även beslutar, i vilken form skolan kommer att ge i förordningen förutsatt omdöme om elevens arbete i skolan och de framsteg han gjort.

På lågstadiet kan man utöver i de fall som ovan nämnts avstå från bedömning även i slutet av det läsår, då studierna i något läroämne har inletts, samt då elev kommit till skolan från utlandet, från annat språkområde i hemlandet eller från skola som följt en i betydande grad avvikande läroplan. I dessa fall har läraren vanligen inte tillräckliga förutsättningar för att ge eleven vitsord. Vitsordet kan i dessa fall ersättas av annat omdöme om elevens framsteg. Av omdömet bör dock alltid otvetydigt framgå, huruvida elev fullgjort årskursen godkänt och uppflyttats till följande årskurs. Om skolans föreståndare och elevens lärare anser att elev, som på detta sätt eller med stöd av 47 § 2 mom. grundskoleförordningen inte bedömts, borde kvarstanna i årskurs och vårdnadshavaren inte går med på detta, skall bedömningen ske med siffervitsord.

4.2.6 Bedömningen av tillvalsämnen

Eleverna skall handledas i studierna så att de i allmänhet läser samma tillvalsämne i både åttonde och nionde årskursen. Undantag utgör tillvalsämne som enligt kommunens läroplan läses endast i en årskurs. Tillvalsämne bedöms enligt samma grunder som övriga läroämnena. Svagt vitsord i ett ämne föranleder således att elev inte kan uppflyttas från årskurs eller få avgångsbetyg. Om elev emellertid på grund av sjukdom eller annan särskild orsak önskar byta tillvalsämne mitt under pågående läsår, kan detta tillåtas och det läroämne i vilket studierna avbrutits lämnas utan vitsord. I annat fall kan vitsord i tillvalsämne i betyget bortlämnas endast om elev med stöd av 38 § grundskoleförordningen har befriats från tillvalsämnet ifråga.

4.2.7 Elever med speciella svårigheter

Elevernas speciella läs-, skriv- och talsvårigheter kommer vanligtvis till synes i främmande språk och i modersmålet. Då en elev getts specialundervisning på grund av sina svårigheter, skall läraren i ämnet överlägga med specialläraren om vitsordsgivningen. Elever med speciella läs-, skriv- och talsvårigheter borde vid vitsordsgivningen beaktas så, att handikappet inte äventyrar kontinuiteten i elevens normala studier.

Vid bedömningen av rörelsehindrade, hjärnskadade samt hörsel- och synskadade elever lämnas de tekniska brister som härrör direkt ur elevens handikapp utanför bedömningen åtminstone då beslut fattas om elevs uppflyttning från årskurs och då avgångsbetyg ges. I dylika fall kan elev uppflyttas från årskurs trots att han beroende på handikappet har ett svagt vitsord. Vid bedömningen i specialklass iakttas i tillämpliga delar de allmänna anvisningarna.

Om svårt hörsel- eller synskadad, svårt rörelsehindrad eller svårt utvecklingsstörd elev eller en elev med jämförbara handikapp i grundskolan har stora inlärningssvårigheter eller svårigheter att överhuvudtaget delta i undervisningen, borde man vid bedömningen i första hand fästa avseende vid de delområden av målen där eleven förmått utföra prestationer. Skolstyrelsen anser det viktigt att dessa elever trots sitt handikapp och utgående från sina förutsättningar deltar i studierna i så många ämnen som möjligt.

På lågstadiet kan man i vissa fall på grundvalen av sakkunnigyttrande av psykolog eller läkare och efter överläggningar med vårdnadshavaren helt eller delvis avstå från terminsbedömning och i stället avge i 47 § 2 mom. grundskoleförordningen nämnt omdöme om elevens arbete. Också av detta omdöme bör det framgå huruvida eleven fullgjort årskursen.

Elev på högstadiet bör alltid bedömas såvida man inte har befriat honom från studierna i ifrågavarande ämne. Beslut om befrielse hindrar inte att handikappad elev deltar i studierna utgående från sina förutsättningar.

4.2.8 Elev som flyttat från utlandet

Elev som flyttat från utlandet och intas i skolväsendet i Finland försöker man i allmänhet placera i den årskurs som motsvarar hans ålder samt så fort som det är görligt bedöma honom i enlighet med finländsk praxis, givna stadganden och anvisningar. I vissa fall kan vitsordsgivningen för termins- eller avgångsbetyget till en början medföra problem. För att lösa dem iaktas följande anvisningar:

- Om en elev i utlandet inte haft möjlighet att läsa ett läroämne i den finländska grundskolan och således även saknat möjlighet att fullgöra lärokursen i ämnet anges detta med streck i ämnet på avgångsbetyget. Orsaken förklaras närmare i punkten tilläggsuppgifter. Eleven kan givetvis tentera lärokursen i ämnet.

- Om en elev i utlandet har läst samma eller motsvarande ämne som ingår i grundskolans lärokurs i Finland, kan hans vitsord i ämnet omvandlas till motsvarande vitsord enligt vitsordsskalan hos oss. Också i detta fall skall i punkten tilläggsuppgifter anges var vitsordet har givits.

- Om en elev kommer till en lågstadieskola i Finland kort innan läsåret avslutas, kan åt honom i stället för betyg ges i 47 § 2 mom. grundskoleförordningen nämnt omdöme, av vilket bör framgå huruvida elev kan uppflyttas till följande årskurs.

- Om en elev från utlandet kommer till högstadieskola kort innan läsåret avslutas, bör man försöka ge honom vitsord i alla ämnen. Eleven kan med lärarkårens beslut uppflyttas till följande årskurs, om man anser att hans betyg från det andra landet visar att han uppnått tillräcklig

mognad och man uppskattar att han har förutsättningar att med godkända vitsord fullgöra årskursen i fråga. Om elev däremot kommer till årskurs 9 kort innan läsåret avslutas, kan han dock inte erhålla avgångsbetyg, innan han visat sig inneha de kunskaper och färdigheter som förutsätts för att i Finland erhålla avgångsbetyg från grundskolan.

Kommunen skall intaga anvisningarna om utvärderingen i kommunens läroplan och därvid besluta

- i vilka årskurser på lågstadiet man avstår från elevbedömning
- på vilket sätt man avger det omdöme om elevens skolarbete och utveckling som förutsätts i 47 § 2 mom. grundskoleförordningen.

4.3 Stödundervisningen

Grundskoleförordningen 42 §, 45 §

Enligt 42 § grundskoleförordningen kan stödundervisning meddelas en grundskoleelev som tillfälligt blivit efter i sina studier eller som på grund av svårt handikapp, anpassningssvårigheter eller av annan orsak behöver sådan undervisning.

I förordningen nämnd annan orsak kan vara till exempel byte av boningsort, byte av tillvalsämne, att eleven övergår från sammansatt klass till enkel klass eller omvänt, att eleven övergår från specialklass till annan klass eller flyttar från ett språkområde till ett annat.

Stödundervisningen är en form av differentiering, som kännetecknas av individuella uppgifter, individuell tidsanvändning och individuell handledning samt individuell tillämpning av målen för undervisningen. Genom stödundervisningen hjälper man eleven att utveckla positiva studieattityder och en större självkänsla samt att tillägna sig ändamålsenliga arbetsvanor, baskunskaper och -färdigheter.

Stödundervisning ges i följande fall:

1. Stödundervisning skall ges så fort man iakttagit att en elev har inlärningssvårigheter för att eleven inte varaktigt skall bli efter i sina studier. Initiativet bör i första hand utgå från läraren.
2. Stödundervisningen bör ha en sådan omfattning och ges så ofta som eleven eller hans vårdnadshavare anser det vara nödvändigt, under förutsättning att detta med tanke på elevens skolframgång är ändamålsenligt. Hit hör även den förebyggande stödundervisningen.
3. Lärare bör inte ge en elev svagt vitsord på betyget om han inte ordnat stödundervisning i ämnet för eleven eller åtminstone erbjudit eleven tillfälle att delta i stödundervisning.
4. Om det i klassen finns en handikappad elev bör man genom stödundervisning hjälpa honom att göra framsteg, speciellt i de ämnen, där studierna försvåras av elevens handikapp.

Skolan bör årligen reservera ett tillräckligt timantal för stödundervisning inom ramen för stadgandena i 45 § och 46 § grundskoleförordningen.

För stödundervisning av elever som återvänder från utlandet och för flyktingbarn finns dessutom i statsbudgeten ett särskilt anslag, som skolstyrelsen fördelar mellan kommunerna. För dess användning i skolorna finns särskilda anvisningar.

Stödundervisning meddelas antingen under lektionerna enligt elevens arbetsordning eller utanför dessa. Undervisningen borde dock inte utan särskilt vägande skäl anordnas under andra lektioner än lektionerna i det ämne som stödundervisningen gäller.

Stödundervisning som ges utanför lektionerna kan placeras i början av skoldagen, i dess slut eller mitt under dagen på de s.k. flextimmarna. Flextimmen är en fast på grundskolans arbetsordning inplacerad tid, då eleverna bereds tillfälle till stödundervisning, övervakade studier eller till att utföra hemuppgifter, lyssna på skolradio eller titta på skolteve samt till elevkärs- och klubbverksamhet. Under en flex timme kan även klassföreståndarens timme anordnas.

Stödundervisningen kan ges av de innehavare av lärartjänst som avses i 52 § 1 mom. grundskolelagen och av skolans rektor samt av timlärare. Trots att stadgandena inte förutsätter att vårdnadshavarens åsikt skall höras innan stödundervisning ges, bör den ordnas i samförstånd med hemmen.

För att alla elever i grundskolan skall ha möjlighet att vid behov få stödundervisning i samtliga läroämnen i grundskolan, måste den planeras på förhand. Planeringen av stödundervisningen ingår därför som en del i lärarnas gemensamma planering i början av läsåret. Kommunens skolnämnd kan ge närmare anvisningar om hur stödundervisningsplanen skall uppgöras.

Anvisningarna om stödundervisningen bör ingå i läroplanen i alla kommuner. Kommunen kan härutöver ge mera detaljerade anvisningar om stödundervisningen i den kommunala läroplanen.

4.4 Elevhandledningen

Grundskolelagen 26 § 2 mom., 27 § 1 mom.
 Grundskoleförordningen 21 § 4 mom.,
 33 § 1 mom., 35 § 2 mom.

4.4.1 Allmänt

Utgångspunkten för elevhandledningen bör vara att man beaktar elevernas olikheter, såväl i fråga om deras personlighetsdrag, deras inlärningsförutsättningar, som deras sociala anpassningsförmåga eller orientering i samhället.Handledningen skall hos eleverna speciellt utveckla en tillräcklig beredskap för studier, yrkesval och arbetsliv samt vägleda dem till en mångsidig användning av fritiden. Med elevhandledningen vill man stöda elevernas utveckling till självständiga och harmoniska personligheter. Vidare vill man genom preventiva åtgärder förhindra att problem uppstår i studierna och vid yrkesvalet samt främja jämställdheten mellan könen.

4.4.2 Handledningens former

På lågstadiet sker elevhandledningen i samband med undervisningen i de olika ämnena, speciellt dock i samband med undervisningen i omgivningslära och medborgarfärdighet.

På högstadiet ges handledning under de elevhandledningslektioner som hör till årskursen i form av individuell handledning eller i smågrupp, genom en mångsidig information och orientering i arbetslivet samt genom att organisera elevernas ansökan till fortsatta studier och genom att följa upp deras ansökningar.

Innehållet för lektionerna i elevhandledning på högstadiet finns angivet i lärokurserna.

4.4.3 Orienteringen i arbetslivet

För att föra skolan och närsamhället närmare varandra och för att underlätta elevernas yrkesval ingår i läroplanen orientering i arbetslivet. Den kan planeras särskilt i enskild kommun eller inom ramen för de lärokurser som gäller för hela riket med beaktande av ortens särförhållanden och möjligheter. Orienteringen i arbetslivet skall bilda en helhet som inleds i grundskolans första årskurs och som fortgår

genom hela grundskolan. Bland arbetssätten skall sådana metoder prioriteras som gör undervisning utanför skolan möjlig. Varje elev skall på högstadiet få praktisk orientering inom åtminstone tre olika yrkesområden.

4.4.4 Studiehandledarens uppgifter

På högstadiet ansvarar studiehandledaren i huvudsak för elevhandledningen. Studiehandledarens uppgifter är följande:

1. att handha elevhandledningslektionerna enligt läroplanen
2. att individuellt och i smågrupp handleda eleverna i frågor i anslutning till studierna, valet av studiebana och framtida yrke och andra frågor i anslutning till den personliga utvecklingen samt hobby- och fritidsverksamheten
3. att handha informations-, organisations- och uppföljningsuppgifter samt att upprätthålla nödvändiga kontakter. Därvid skall studiehandledaren
 - göra sig förtrogen med och upprätthålla kontakter till ortens och den ekonomiska regionens näringsliv samt områdets läroanstalter
 - delta i de utbildnings-, handlednings- och rådplägningsdagar som skol- och arbetskraftsmyndigheterna anordnar samt fungera som förbindelse lärare enligt stadgandena i lagen (43/60) och förordningen (623/64 och 519/76) om yrkesvägledning
 - i samråd med skolans ledning, klassförestandarna, elevvårdspersonalen samt andra vid skolan anställda personer anordna sådan verksamhet som stöder skolans uppfostringsarbete och sträva till att på förhand förebygga anpassningssvårigheter samt att hålla kontakt med sakkunniga på området utanför skolan
 - informera eleverna, deras vårdnadshavare och andra berörda
 - om studieprogrammen, stödundervisningen och skolans övriga verksamhet på högstadiet
 - om orienteringen i arbetslivet
 - om utbildningen på mellanstadiet och elevantagningssystemet samt ansvara för de åtgärder som detta kräver i skolan

- följa elevernas ämnesval och studieframgång på högstadiet samt deras ansökan om och antagning till fortsatta studier.

4.4.5 Klassföreståndarens andel i elevhandledningen

Av innehållet för elevhandledningen i åk 7 kan teman i anslutning till arbetsområdet "Skolsamfundet" överlämnas åt klassföreståndaren om detta anses för ändamålsenligt. I detta fall kan av elevhandledningslektionerna högst sex (6) hållas av klassföreståndaren. Studiehandledaren skall då handha andra handledningsuppgifter i skolan under motsvarande arbetstid. Handhavandet av studiehandledares och klassföreståndares uppgifter förutsätter god gemensam planering och ömsesidigt samarbete.

Kommunen kan i sin läroplan komplettera avsnittet om elevhandledningen och därtill ge mera detaljerade direktiv för tillämpningen.

4.5 Undervisning utanför skolan

Grundskolelagen 26 § 3 mom.

Grundskoleförordningen 21 § 4 mom.

Enligt 26 § 3 mom. grundskolelagen kan grundskolans undervisning försiggå även utanför skolan. Grundskolelärare skall enligt 115 § grundskoleförordningen använda och utveckla olika undervisningsformer och arbetssätt. Undervisningen utanför skolan ger möjlighet till mångsidiga verksamhetsformer. Samtidigt kan man ge eleverna möjlighet att strukturera större kunskapsblock, främja integreringen och erbjuda eleverna undervisningssituationer som är både aktiverande och fyllda av upplevelser. Genom dylika verksamhetsformer är det möjligt att föra skolan närmare arbetslivet och närsamhället, att väcka eleverna till ansvar, självständighet och samarbetsvilja samt att förbättra studiemotivationen. Undervisningen utanför skolan bör ske i överensstämmelse med skolans och hemmens mål för fostran.

4.5.1 Verksamhetsformerna och den tid som får användas

Vid undervisningen utanför skolan kan åtminstone följande verksamhetsformer användas: lektioner i de olika ämnena utanför skolan, studiebesök, exkursioner, lägerskola och perioder för orientering i arbetslivet.

Den tid som används för undervisningen utanför skolan inräknas i skolans arbetstid, varför den även kan anses ingå i den del av skolans verksamhet som berättigar till statsandel. För perioderna i arbetslivsorientering kan i åk 8 och 9 under läsåret användas sammanlagt högst femton (15) elevarbetsdagar och av den i 4 § 2 mom. grundskolelagen nämnda påbyggnadsundervisningen i allmänhet högst trettioåtta (38) elevarbetsdagar. Härutöver kan för annan undervisning utanför skolan i allmänhet användas en tid motsvarande högst tio (10) arbetsdagar i varje årskurs.

Då det gäller undervisningen utanför skolan är det möjligt att med stöd av 21 § 4 mom. grundskoleförordningen avvika från de bestämmelser som begränsar elevernas arbetstid per vecka och dag på det sätt som anges i arbetsplanen.

Då undervisningen utanför skolan anordnas skall de stadganden, bestämmelser och anvisningar som finns om säkerhet och ansvar följas.

För exkursioner och lägerskola skall en verksamhetsplan utarbetas i enlighet med skolnämndens anvisningar.

Perioderna för orientering i arbetslivet genomförs i enlighet med den plan för orientering i arbetslivet som kommunen uppgjort (se kapitlet om elevhandledning).

L e k t i o n e r i alla ämnen kan vid behov hållas utanför skolan. Härvid bör man i mån av möjlighet följa arbetsordningen ifråga om lektionernas längd och antal.

S t u d i e b e s ö k är besök som varar några timmar. Studiebesök görs i anslutning till studierna i ett eller flera läroämnen till exempel till något museum, någon produktionsinrättning, lantgård eller utställning. En konsert eller ett teaterbesök kan även utgöra studiebesök.

E x k u r s i o n är ett i skolans arbetsplan fastställt orienterande besök som görs i anslutning till ett eller flera läroämnen. Exkursionen räcker i allmänhet en eller två dagar.

Med **l ä g e r s k o l a** avses en av skolan anordnad verksamhet, där undervisningen i olika ämnen, fritidssysselsättningar, inkvartering och måltider anordnas utanför skolan. Om anordnandet av lägerskola och de allmänna ramarna för den bestäms i skolans arbetsplan.

På **ö v r i g u n d e r v i s n i n g** s o m a n o r d n a s u t a n f ö r s k o l a n tillämpas ovan givna anvisningar om lektioner som hålls utanför skolan. Hit hör bl.a. konst-evenemang, temadagar och dagsverksinsamlingar.

4.5.2 Övriga anvisningar

Den tid som åtgår till undervisning och raster kan vid undervisning utanför skolan vid behov ordnas på annat sätt än vad som är stadgat i 23 § 1 mom. grundskoleförordningen.

Exkursionerna och lägerskolorna bör i främsta rummet anordnas i hemlandet. Även exkursioner och lägerskolor som på godtagbara grunder utsträcks till något nordiskt land eller till Sovjetunionen kan berättiga till statsandel.

I kommunens läroplan kan ingå bestämmelser om grunderna för undervisning utanför skolan och behandlingen av verksamhetsplanerna för exkursioner och lägerskolor. I anslutning till de årliga besluten om skolornas arbetsplaner bestäms även i detalj hur och när perioderna för orientering i arbetslivet, skolornas exkursioner och lägerskolor skall ordnas.

4.6 Undervisning i sammansatt klass

Grundskoleförordningen 43 §

Stadgandena i grundskolelagen och -förordningen medger bildandet av sammansatta klasser på såväl grundskolans låg- som högstadium. Användningen av timresursen gör det även möjligt att under läsåret smidigt bilda undervisningsgrupper, till vilka hör elever från olika årskurser.

I 43 § 4 mom. grundskoleförordningen är stadgat om förutsättningarna för att sammanföra eleverna i specialklass med annan undervisningsgrupp i grundskolan.

Vid undervisningen i de enskilda ämnena i en sammansatt klass behandlas lärostoffet i samma ordningsföljd som vid undervisningen av en undervisningsgrupp bestående av elever från en och samma årskurs.

Undervisningen i matematik, modersmålet samt i det andra inhemska språket och i det främmande språket skall anordnas så, att eleverna från de olika årskurserna i en sammansatt klass kan gå framåt i sina studier enligt lärokursen för den egna årskursen. I dessa ämnen bör växelkurser inte användas. Läsningen i modersmålet kan dock även vara gemensam för elever från olika årskurser förutsatt att elevernas utvecklingsnivå medger detta.

Vid undervisningen i matematik, modersmålet samt i det andra inhemska och i det främmande språket är det likväl att rekommendera att lärostoffet i ämnet grupperas i arbetsområden eller teman så att studierna i de olika årskurserna kan genomföras som större helheter, dock utgående från elevernas förutsättningar. Det är härvid inte fråga om att använda växelkurser utan om att koordinera lärostoffet så att det blir möjligt att utgående från ett gemensamt arbetsområde eller tema undervisa samma stoff i de olika årskurserna. Vid undervisning som ordnats på detta sätt är det också möjligt att bättre än vad som annars vore fallet beakta behovet av repetition.

Vid undervisning i religion, livsåskådningskunskap, omgivningslära, medborgarfärdighet, geografi, biologi och historia kan även växelkurser användas.

Växelkurs 1 på lågstadiet genomförs det läsår som slutar med ett udda årtal och växelkurs 2 det läsår som slutar med ett jämnt årtal. Växelkurs 1 omfattar lärokurserna för årskurserna 1, 3 och 5.

Växelkurs 2 består av lärokurserna för årskurserna 2, 4 och 6.

Studierna i musik, gymnastik, slöjd och teckning anordnas så, att elevens färdigheter utvecklas på ett ändamålsenligt sätt i varje undervisningssituation. Därför ordnas undervisningen vanligtvis årskursvis utgående från gemensamma teman eller arbetsområden, dock med beaktande av elevernas mognad.

Om man i kommunens läroplan för lågstadiet utarbetar lärokurser som är uppdelade i växelkurser kan man avvika från den uppdelning av lärokurserna i årskurser som fastställts av skolstyrelsen. Det är dock att rekommendera att göra omgrupperingen inom lärokurserna så att det är möjligt att koordinera lärostoffet i läroplanen.

I kommunens läroplan bör undervisningen i sammansatt klass beaktas då lärokurserna utarbetas. Vidare bestäms i kommunens läroplan hur växelkurserna läsårsvis skall genomföras och anges de läroämnen i vilka växelkurser skall användas.

4.7 Specialundervisningen

De nya skollagarna medför förändringar också i fråga om specialundervisningen. Befrielse från läroplikt slopas och kommunerna förpliktigas att tillse att alla barn i läropliktsåldern i kommunen får undervisning i grundskolan eller motsvarande undervisning.

Specialundervisningen är avsedd för handikappade och sent utvecklade barn, emotionellt störda barn och sådana barn som av annan orsak inte kan anpassa sig till grundskolan. Specialundervisning kan meddelas antingen som specialundervisning på deltid eller i specialklass. Av specialklasser kan vid behov bildas specialskola.

Specialundervisning på deltid är avsedd för sådana elever i grundskolan, som på grund av läs-, skriv- eller talsvårigheter eller andra inlärnings- eller anpassningssvårigheter utöver klassundervisningen eller vid sidan av denna behöver handledning av speciallärare.

I specialklass anpassas undervisningen och lärokurserna så att de motsvarar elevernas inlärningsförutsättningar. Vid fostran och undervisning fästs stor uppmärksamhet vid att väcka och stöda elevens initiativförmåga och självförtroende. Till exempel språkundervisningen kan ordnas så att till en elevs studieprogram i specialklass hör endast ett främmande språk.

Läroplikten för svårt handikappade och sent utvecklade elever omfattar elva år och börjar ett år tidigare än för andra elever. Det är härvid fråga om undervisning av hörsel- eller synskadade, rörelsehindrade eller utvecklingsstörda barn.

Träningskolorna övergår från socialväsendet till den kommunala grundskolan där de inordnas som en del av specialundervisningen. Undervisningen av svårt utvecklingsstörda anordnas med stöd av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda.

Om inom kommunens område finns sjukhus skall sjukhusets värdkommun anordna grundskoleundervisning för de barn i läropliktsåldern vilka intagits på sjukhuset. Undervisningen kan ordnas antingen som en del av undervisningen vid någon i närheten belägen grundskola eller vid sjukhuset kan inrättas en särskild skola.

Skolstyrelsen ger särskilda anvisningar om grunderna för specialundervisningens läroplan.

4.8 Förskoleundervisningen

Grundskolelagen 4 § 3 mom., 30 §
 Grundskoleförordningen 23 §, 56 §
 Statsrådets beslut 14.3.1985

Enligt 4 § 3 mom. kan i grundskola med undervisningsministeriets tillstånd och på grunder som statsrådet bestämmer under högst ett läsår anordnas förskoleundervisning för barn som ännu inte är läropliktiga. Statsrådets beslut av den 14 mars 1985 om grunderna för förskoleundervisningen ingår i grunderna för läroplanen som bilaga.

Kommun som av undervisningsministeriet beviljats tillstånd att anordna förskoleundervisning uppgör i anslutning till den i 30 § grundskolelagen nämnda läroplanen en särskild läroplansdel som gäller förskoleundervisningen.

4.8.1 Förskoleundervisningens mål

Målen för förskoleundervisningen är att främja elevernas utveckling och förbättra deras inlärningsförutsättningar. Målen uppdelas i socioemotionella, kognitiva och psykomotoriska delmål.

Med de socioemotionella delmålen avses

- utveckling av barnets förmåga till samarbete och social växelverkan
- utveckling av barnets förmåga att tillägna sig och rangordna värderingar och normer
- utveckling av barnets självförtroende och en positiv jaguppfattning
- utveckling av barnets självkontroll och självständighet samt
- utveckling av en bestående vilja att lära sig och av barnets vetgirighet

Med de kognitiva delmålen avses

- inläring av de fysiska, sociala och logiska grundkunskaperna
- utveckling av de begrepp och den uttrycksförmåga som en kontinuerlig utbildning förutsätter
- utveckling av förmågan till kritisk värdering och till att förstå orsakssammanhang
- utveckling av förmågan att lösa problem och av den kreativa förmågan.

Med de psykomotoriska delmålen avses

- utveckling av extremiteternas motorik och koordinationsförmåga

- utveckling av den icke språkliga uttrycksförmågan
- utveckling av talet
- insikten om betydelsen av fysisk hälsa
- insikten om betydelsen av vila, sömn, renlighet och hälsosamma levnadsvanor samt
- insikt om det ansvar individen och gruppen har för den fysiska hälsan och konditionen.

4.8.2 Undervisnings- och fostringsarbetets organisation

Förskoleundervisningen är avsedd för barn som fyllt sex år.

Beträffande ordnandet av förskoleundervisningen gäller vad som i 56 § 3 mom. grundskoleförordningen är stadgat om första och andra årskursen på grundskolans lågstadium, såvida statsrådet inte annorlunda beslutar.

I kommunens läroplan fattas beslut om huruvida undervisningen skall ordnas i en sammansatt klass eller i en särskild förskoleklass eller huruvida dessa lösningar skall nyttjas parallellt. Om undervisningsgrupperna besluts årligen i samband med att arbetsplanen uppgörs. I läroplanen besluts även om elevernas arbetsmängd per vecka i sammansatt klass eller i särskild klass eller för båda lösningarna särskilt samt om antalet arbetsdagar för de elever som meddelas förskoleundervisning i sammansatt klass.

I läroplanen kan upptas bestämmelser om att anknäta särskild förskoleklass till nybörjarundervisningen. Samordningen underlättas bl.a. av smidighet vid bildandet av undervisningsgrupper, av anordnandet av gemensamma fester och exkursioner samt av gemensamma skolskjutsar.

Förskoleundervisning kan meddelas utanför skolan (jfr 26 § 3 mom. grundskolelagen) och förskoleelever kan antas till elevklubbar som är avsedda för första och andra årskursens elever i grundskolan.

Utan hinder av vad som är stadgat i 23 § 1 mom. grundskoleförordningen kan den tid som anslagits för lektioner och raster i förskoleundervisningen användas för arbetspass av olika längd dock utan att den dagliga arbetstiden förkortas.

Som grund för verksamheten behövs en klart strukturerad årlig plan som uppdelas i perioder utgående från kärnstoffet. Planen revideras och ändras utgående från barnens individuella behov samt gruppens behov, aktuella händelser och de yttre förhållandena.

Vid förskoleundervisningen används individuell undervisning och grupparbete. Centrala teman behandlas i regel enligt principen för samlad undervisning varvid man så mycket som möjligt utnyttjar barnens egen aktivitetslust och lekar. Till dagsprogrammet hör vardagliga göromål (bl.a. att klä på sig och klä av sig och att tvätta sig), lekar, arbetspass och kreativ verksamhet (bl.a. småslöjd och teckning). I programmet kan även ingå exkursioner och fester.

I verksamheten framhävs sådant som främjar barnets etiska och sociala utveckling, ger barnet upplevelser och tar sikte på att lära barnet producera och skapa självt.

I början av läsåret bör man klarlägga elevernas utvecklingsnivå, så att arbetet kan planeras utgående ifrån barnens förutsättningar. Detta sker bl.a. genom samtal med föräldrarna och med hjälp av den information som barnrådgivningsbyråerna ger. Barn som eventuellt är fördröjda i utvecklingen, har tal- eller röstrubbningar mm.dyl. bör hänvisas till undersökning av sakkunniga.

Läraren bör även i övrigt dra försorg om att barnen utvecklas inom alla målområden och att inlärningen är rätt inriktad. Hur väl målen har uppnåtts bör bedömas skilt för varje barn.

Vid utvärderingen skall barnen inte jämföras inbördes, inte heller skall någon skriftlig utvärdering göras. Hemmet bör dock få tillräcklig information om barnets utveckling.

Undervisningens innehåll

Genom forskning i anslutning till försöksverksamhet med förskoleundervisning på riksplanet och lärarnas planeringsarbete har man utvecklat för sexåringarna lämpliga centrala teman för de olika delområdena för fostran och undervisning (t.ex. i gymnastik, musik, teckning, modersmålet, matematik, etisk och religiös fostran). Vid förskoleundervisningen förmedlas stoffet till barnen enligt principen om samlad undervisning och inte uppdelat på olika läroämnen.

I kommunens läroplan skall ingå en plan över centrala teman som beskriver innehållet i undervisningen. De centrala temana skall väljas så att de har anknytning till barnets närmiljö, hemmet och familjen, fostran till internationalism och familjens högtider. Vidare skall de

behandla växlingen mellan årstiderna och tidsbegreppet. Centrala teman i anslutning till naturen, näringslivet och kulturen behandlas ur den egna kommunens synvinkel. Då de centrala temana väljs bör man beakta också ämnena i 2 § 3 mom. grundskolelagen antingen som särskilda centrala teman eller som övergripande kunskapsområden. Övergången från ett centralt tema till ett annat bör ske så smidigt som möjligt.

De centrala temana skall ordnas så, att undervisningen och fostran stöder utvecklingen av barnets sociala, kognitiva och psykomotoriska färdigheter på sätt som ovan i fråga om förskoleundervisningens mål närmare har angivits.

I förskoleundervisningen behandlas inte lärokurserna för andra årskurser i grundskolan.

Skolnämnden beslutar om vad som skall ingå i läroplanen för förskoleundervisningen innan den godkänner den läroplan som uppgjorts med stöd av 30 § grundskolelagen. Härvid följs inte stadgandena i grundskoleförordningen om uppgörandet och fastställandet av läroplanen. I kommunens läroplan skall även ingå anvisningar om sättet för ordnandet av förskoleundervisningen samt undervisningens innehåll.

4.9 Påbyggnadsundervisningen

Grundskolelagen 4 § 2 mom.
Grundskoleförordningen 45 § och 56 § 1 mom.
Statsrådets beslut 14.3.1985

Enligt 4 § 2 mom. grundskolelagen kan i grundskola med undervisningsministeriets tillstånd och på grunder som statsrådet bestämmer anordnas påbyggnadsundervisning under ett läsår för dem som har genomgått grundskolans lärokurs. Statsrådets beslut om grunderna för påbyggnadsundervisningen har bifogats till grunderna för läroplanen.

En kommun som av undervisningsministeriet har beviljats tillstånd att anordna påbyggnadsundervisning uppgör i den i 30 § grundskolelagen nämnda läroplanen även en del som gäller påbyggnadsundervisningen.

Enligt statsrådets beslut är påbyggnadsundervisningen avsedd för de elever som inte vunnit inträde eller som är för unga för att intas vid någon läroinrättning på mellanstadiet eller som av någon orsak vill komplettera sina grundskolestudier. I 56 § 1 mom. grundskoleförordningen är stadgat om anmälan och intagning av elev till påbyggnadsundervisningen.

Emedan påbyggnadsundervisningen är frivillig kan en elev som gått ut grundskolan inte förpliktas att delta i undervisningen. Vid handledningen bör man dock betona, att det i allmänhet inte är möjligt att avbryta sina studier under påbyggnadsundervisningen om inte synnerligen vägande skäl kan anföras för avbrottet i studierna.

Läroplanen för påbyggnadsundervisningen är en del av kommunens läroplan för grundskolan. Vid ordnandet av undervisningen följer man alltså det som i läroplanen för högstadiets del har beslutats.

I 45 § 4 mom. grundskoleförordningen är stadgat om timresursen för påbyggnadsundervisningen.

Undervisningsministeriet kan vid behov lämna närmare anvisningar om tillämpningen av statsrådets beslut. I undervisningsministeriets beslut om tillstånd att anordna påbyggnadsundervisning kan ingå synpunkter som påverkar påbyggnadsundervisningens ställning i kommunens grundskola.

4.9.1 Undervisnings- och uppfostringsarbetets organisation

Målet för påbyggnadsundervisningen är att som en fortsättning på den fostran och undervisning som meddelas i grundskolan utveckla elevernas beredskap för fortsatta studier och deras förutsättningar för yrkesval.

Eftersom påbyggnadsundervisningen är en fortsättning på den fostran och undervisning som meddelas i grundskolan innebär detta att undervisningen skall ordnas utgående från det mål för fostran och undervisning som anges i grundskolelagen och de allmänna principerna för fostran och undervisning i grundskolan.

Om timfördelningen mellan läroämnena besluts i läroplanen inom ramen för bestämmelserna i 6 § statsrådets beslut.

Orientering i arbetslivet får anordnas under högst 38 arbetsdagar under läsåret. Den tiden inräknas i elevernas dagliga arbetstid.

Hur undervisningen läggs upp bestäms utgående från den beredskap som eleverna uppnått under sina tidigare studier. Beredskapen bör avgöra hur undervisningen differentieras, vilka läromedel som används och hur elevernas arbete utvärderas.

I början av läsåret kan man ha en planeringsperiod, under vilken man preciserar elevernas individuella mål. Det är viktigt att eleverna deltar i planeringen av sina studier. Individuella, rätt omfattande elevarbeten med anknytning till flera ämnen är att rekommendera.

4.9.2 Elevbedömningen

Elevernas kunskaper och färdigheter bedöms i slutet av både höst- och vårterminen. Bedömningen sker med siffror enligt gällande anvisningar och bedömningsprinciper. Vid den gemensamma elevantagningen till mellanstadiet beaktas antingen elevens avgångsbetyg från grundskolan eller terminsbetyget för påbyggnadsundervisningen beroende på vilketdera resultatet som är bättre. Elevbedömningen sker med användande av det bifogade, av skolstyrelsen fastställda betygsformuläret.

Godkänd genomgång av påbyggnadsklassen ger allmän behörighet för fortsatta studier i gymnasiet och de yrkesläroanstalter som bygger på grundskolan.

I punkten tilläggsuppgifter kan enligt rektors och lärarkårens prövning göras anteckning om elevens speciella intressen ifall man anser att det finns vägande skäl för en sådan anteckning.

Beträffande deltagande i villkorsförhör gäller vad som är stadgat om grundskolan.

4.9.3 Tillämpning av lärokurserna

De riksomfattande lärokurserna har utarbetats som riktgivande rekommendationer för valet av undervisningsinnehåll. I kommunens läroplan tas de huvudmoment i lärokurserna med som anses nödvändiga för studierna. Lärokurserna är således inte avsedda att genomgå som sådana.

Eftersom de kunskaper och färdigheter som eleverna tidigare inhämtat i grundskolan och elevernas personliga önskemål beträffande de fortsatta studierna kan variera avsevärt, är det lärarens uppgift att begränsa behandlingen av lärostoffet så att den motsvarar den berörda elevgruppens behov.

Skolnämnden beslutar om vad som skall ingå i läroplanen för påbyggnadsundervisningen innan den godkänner den läroplan som uppgjorts med stöd av 30 § grundskolelagen. Härvid följs inte stadgandena i grundskoleförordningen angående proceduren vid utarbetandet och fastställandet av läroplanen.

I kommunens läroplan skall även intas anvisningar om hur påbyggnadsundervisningen skall ordnas samt lärokurserna.

4.10 Skolans övriga verksamhet

4.10.1 Gemensam planering

Grundskoleförelördningen 75 § och 115 §

Målet för den gemensamma planeringen är att utveckla hela skolenheten så, att lärarens allsidiga ansvar för skolarbetet understryks i motsats till ett snävt ämnesbundet tänkesätt.

Den gemensamma planeringen bör vara målinriktad och väl strukturerad. En lyckad gemensam planering fungerar som en kreativ process fri från hämmande beroendeförhållanden. Den kan utjämna eventuella inre konflikter i skolan, förbättra skolans vi-anda, skapa en lugn och trivsamt arbetsmiljö och skapa förutsättningar för ett framgångsrikt arbete.

Den tid som reserverats för den gemensamma planeringen kan användas till

- planeringen i ett enskild läroämne
- detaljplanering
- samarbetet mellan skola och hem samt
- övriga uppgifter i anslutning till planeringen av skolans undervisning och utvecklandet av skolans verksamhet.

Då det gäller att disponera den tid som står till buds för den gemensamma planeringen bör man beakta den stora betydelse som en gemensam planering inom de enskilda läroämnena eller läroämnesgrupperna har speciellt på högstadiet. Betydelsen är desto större ju större skolenhet det är fråga om. Ämnesplaneringen kan behandla integrationsfrågor, gemensamma prov, ordningsföljden för behandlingen av olika stoff, grupperingen och sättet för behandlingen av stoffet, läromedelsfrågor, nya undervisningsformer och olika arbetsätt.

I olika arbetsgrupper kan behandlas olika frågor i anslutning till skolans verksamhet: gemensamma projekt, teman och skolans informationsverksamhet. Planeringen kan ske vid klassförelördarnas gemensamma möten samt vid gruppmöten för elevvårdsarbetet respektive arbetsledningen.

Planeringstid kan även varje vecka användas för samarbetet mellan hem och skola. Hit hör till exempel möten och rådpläningar med elevernas föräldrar, hembesök, meddelanden till hemmen, klassmöten och de öppna dörrarnas dag i skolan.

Andra uppgifter som kan höra till planeringen av undervisningen och utvecklandet av verksamheten i skolan är att upprätthålla kontakterna till lärare i andra skolor och barnträdgårdslärarna samt kontakterna till skolans elevvårdspersonal och andra myndigheter.

Även arbetsplatsmötena kan anses tillhöra skolans gemensamma planering.

Det åligger skolans rektor att följa med och övervaka den gemensamma planeringen och se till att den fungerar.

Kommunen kan i läroplanen inta principer för och anvisningar om den gemensamma planeringen i kommunens grundskolor.

4.10.2 Klassföreståndaren

Grundskoleförordningen 77 §

På grundskolans högstadium förordnas klassföreståndarna av direktionen. Till klassföreståndare skall i första hand utses en lärare som har omfattande undervisning i ifrågavarande basgrupp. Även timlärare kan utses till klassföreståndare. Då klassföreståndare förordnas bör man ordna det så att klassföreståndaren kan handha samma elevgrupp också i de följande årskurserna.

För klassföreståndarens uppgifter erläggs på högstadiet ersättning för en årsveckotimme per beräknad basgrupp. Om på högstadiet flera klassföreståndare har förordnats än vad som det beräknade antalet basgrupper förutsätter fördelas den på detta sätt beräknade ersättningen för uppgifterna på motsvarande sätt mellan flera lärare.

Förordnandet av klassföreståndare sker i praktiken samtidigt som lärarens totala arbetsmängd fastställs i samband med att arbetsplanen godkänns. Före detta bör ärendet ha förberetts vid ett lärarmöte. Ärendet kan även behandlas vid det i 75 § grundskoleförordningen nämnda skolsamarbetsmötet, då man planerar arbetet för följande läsår.

Klassföreståndaren bör skapa en positiv atmosfär för undervisningen och fostran samt god gemenskapskänsla i sin klass. Han bör även sträva till att fast ansluta klassen till skolsamfundet som helhet. Klassföreståndaren bör särskilt

försöka stöda sina elever i deras utveckling i riktning mot målen för skolans fostran.

För att nå dessa mål skall klassföreståndaren

- lära känna eleverna i sin klass väl, bemöta dem vänligt, opartiskt och rättvist, behandla deras privata angelägenheter på ett förtroendeingivande och finkänsligt sätt samt iaktta den i 86 § grundskolelagen nämnda tystnadsplikten
- handleda sina elever till att aktivt delta i klassens egen verksamhet, organisera klassen som helhet och valet av elevombud för gruppen och ombudets ställföreträdare (jfr 78 § grundskoleförordningen) samt uppmuntra sina elever till att delta i elevkårsverksamheten, klubbarna och den övriga fritidsverksamheten
- stöda hemmen i deras fostrande uppgifter (jfr 3 § 2 mom. grundskolelagen) samt delta i samarbetet mellan hem och skola, ordna möjlighet för vårdnadshavarna att minst en gång per läsår samtala om skolans undervisning och fostran (jfr 80 § grundskoleförordningen) samt även annars alltid då vårdnadshavare ber om detta eller då skäl därtill föreligger, samt aktivera föräldrarna till att delta i klasskommittéernas arbete, i exkursioner, i lägerskolor och i skolans övriga verksamhet
- övervaka sina elevers regelbundna skolgång i enligt med 57 § grundskoleförordningen och bevilja elev i egen klass tillstånd till högst två dagars frånvaro från skolan av godtagbar orsak
- fästa uppmärksamhet vid sina elevers uppförande och handleda dem till goda seder samt delta i behandlingen av eventuella störningar av klassens arbetsro och förseelser som eleverna i klassen har begått; om det i skolan finns en arbetsgrupp för elevvården skall klassföreståndaren höras på arbetsgruppens möten i frågor som rör hans klass eller hans elever
- ge skolans föreståndare de uppgifter och förteckningar över eleverna i sin klass som föreståndaren behöver, svara för utvärderingen av eleverna i klassen och underteckna terminsbetygen (jfr 47 § 4 mom. grundskoleförordningen) samt
- verka i gott samarbete med skolans rektor, lärare och övriga personal samt utföra också de övriga uppgifter, som på grund av ärendets art och elevernas intresse anses ankomma på klassföreståndaren.

Klassföreståndaren utför sina uppgifter genom att hålla klassföreståndartimmar, anordna sammanträffanden med elevernas vårdnadshavare och föräldraaftnar, delta i klassens verksamhet - till exempel exkursioner och fester - samt genom att sköta om informationen om sin klass och sina elever och upprätthålla kontakterna till andra fostrande instanser.

Skolans arbetsordning bör uppgöras så att klassföreståndaren har möjlighet att hålla minst sex klassföreståndartimmar under såväl höst- som vårterminen. Av innehållet i elevhandledningen för årskurs 7 kan teman i anslutning till arbetsområdet "Skolsamfundet" ges åt klassföreståndaren om detta anses ändamålsenligt. I sådant fall kan högst sex (6) av elevhandledningstimmarna i sjunde årskursen hållas av klassföreståndaren. Studiehandledaren bör handha andra handledningsuppgifter i skolan under en motsvarande tid.

Handhavandet av studiehandledarens och klassföreståndarens uppgifter förutsätter god gemensam planering och ömsesidigt samarbete.

Klassföreståndaren antecknar de uppgifter han utfört i den egna dagboken.

I kommunens läroplan kan ingå de allmänna principerna för klassföreståndarens uppgifter.

4.10.3 Elevkårsverksamhet

Grundskolelagen 16 §

Grundskoleförordningen 10 §, 11 §

På grundskolas högstadium och i sådan av specialklasser sammansatt skola som har elever på högstadiet finns en elevkår. På grundskolas lågstadium kan även förekomma elevkårsverksamhet.

Till elevkåren hör alla elever på grundskolas högstadium. Genom att delta i elevkårsverksamheten får varje elev möjlighet att delta i skolans gemensamma angelägenheter. Detta ger sålunda eleverna tillfälle att öva också de färdigheter, vid vars utvecklande det inte är möjligt att fästa tillräcklig uppmärksamhet i den egentliga undervisningen. Elevkårsverksamheten utgör en central del av skolans fostran.

Syftet med elevkårsverksamheten är att motivera

och aktivera eleverna så att de utvecklar sin ansvarskänsla, sin samarbetsförmåga samt sin vilja att främja skolans undervisning och fostran. Eleverna kommer därvid att samarbeta med andra elever, vårdnadshavare, lärarna, rektor och direktionens medlemmar. Elevkårerna kan även ha samarbete med andra skolor.

Skolans direktion kan vid behov fastställa elevkårens stadgar. I dem kan man bestämma att elevkåren årligen uppgör en verksamhetsplan. Verksamhetsplanen bör uppta en plan över elevkårens huvudsakligaste uppgiftsområden, de åtgärder som bör vidtas och de förfaringssätt som bör iakttas.

Elevkårens uppgifter har bestämts i 10 § grundskoleförordningen. En del av uppgifterna är sådana som elevkåren alltid skall utföra, men en del sådana, där elevkåren kan verka som initiativtagare eller som kan ges elevkåren att utföra.

Elevkårens viktigaste uppgifter är

- att organisera elevernas gemensamma verksamhet och fria aktiviteter
- att framlägga förslag till eller avge yttrande om skolans ordningsregler
- att framlägga förslag till utvecklande av skolans undervisning och fostran
- att anordna personval
- att avge yttrande om läroplanen och den därtill hörande arbetsplanen samt om läroböckerna samt material- och biblioteksanskaffningarna och om andra frågor som berör skolans verksamhet
- att delta i elevvården
- att delta i samarbetet inom skolan
- att följa med elevombuds- och stödelevverksamheten
- att påverka samarbetet mellan hem och skola
- att i fråga om de fria aktiviteterna upprätthålla kontakten till instanser utanför skolan och elevkårerna vid andra skolor samt
- att planera och organisera skolans olika evenemang, temadagar, exkursioner, lägerskolverksamhet, fester, dagsverksinsamlingar och sammankomster för eleverna, föräldrarna och lärarna samt skolans övriga personal.

I verksamhetsplanen bör ansvaret och uppgifterna fördelas mellan elevkårens medlemmar så att så många elever som möjligt har möjlighet att delta i samarbetet.

Om formerna för lågstadiets elevkårsverksamhet beslutar direktionen. Verksamheten på lågsta-

diet innebär närmast att vänja eleverna vid skolans samarbetsformer. Eleverna kan till exempel organisera fester, olika evenemang och hemmens och klassens gemensamma tillställningar. På lågstadiet kan man även öva möteteknik och tillvägagångssätt vid val av förtroendemän, planera ordningsregler och ta initiativ till fria aktiviteter.

Skolstyrelsen har gett särskilda anvisningar om elevkårens förvaltning.

Kommunen kan inta anvisningarna om och principerna för elevkårens verksamheter i läroplanen.

4.10.4 Samarbetet mellan hem och skola

Grundskolelagen 3 § 2 mom., 86 §
Grundskoleförordningen 80 §

Enligt 3 § 2 mom. grundskolelagen skall grundskolan vid fullgörandet av sin uppgift försöka uppnå nära samförstånd och samarbete med hemmen genom att stöda dem i deras fostrande uppgift.

Barnets och den unges tillväxt och utveckling påverkas förutom av hemmet även av miljöfaktorer såsom vänkretsen, massmedierna och arbetslivet.

Skolan och hemmen har delvis även olika uppgifter vid ledningen av barnets utveckling. Båda bör dock ha en gemensam strävan att hjälpa barnet till en harmonisk personlighetsutveckling, framgång i studierna och bevarandet av den mentala hälsan.

En förutsättning för att samarbetet mellan skola och hem skall bli framgångsrikt är att bägge parter känner varandra och vid behov fördomsfritt kan ta kontakt med varandra. Det är på högstadiet i första hand klassföreståndaren och på lågstadiet läraren i vederbörande klass som bär ansvaret för dessa kontakter.

Enligt 80 § grundskoleförordningen skall man då samarbetet mellan hem och skola ordnas sörja för att elevernas vårdnadshavare minst en gång per läsår ges tillfälle att med skolans föreståndare och elevens lärare samtala om skolans undervisning och fostran. Traditionellt har tillfälle till samtal getts på klassens eller skolans föräldramöte. Det är dock ytterst vik-

tigt att föräldrarna har möjlighet att i enrum samtala med skolans föreståndare, klassföreståndaren eller de lärare som undervisar deras barn.

För att ett tillitsfullt förhållande skall kunna upprättas mellan hem och skola är det av vikt att också läraren har tystnadsplikt rörande det som han fått veta om eleven och eventuellt också om dennes hemförhållanden, ifall saken på grund av sin natur skall hållas hemlig. Om detta ingår stadganden i 86 § grundskoleförordningen.

Det är nödvändigt med tanke på samarbete mellan hem och skola att hemmen tillräckligt väl känner till skolans strävanden och verksamhetsätt. På grund av detta skall skolan informera om sådant som berör såväl enskild elevs som hela skolans verksamhet. Andra verksamhetsformer med vilka man kan främja samarbetet mellan hem och skola är att låta föräldrarna delta i ordnandet av exkursioner och lägerskolor samt gemensamma sammankomster i skolan. Det är speciellt skolans uppgift att aktivt söka de former som bäst lämpar sig för samarbetet mellan hem och skola inom det egna skolsamfundet.

4.10.5 Klubbverksamhet och ungdomsarbete

Grundskolelagen 26 § 3 mom., 85 § 1 mom.
Grundskoleförordningen 30 §, 146 §, 147 §

Enligt 146 § grundskoleförordningen kan det för de elever vilkas dagliga arbetstid har avslutats och vilka inte har någon i arbetsordningen angiven sysselsättning på grunder som undervisningsministeriet bestämmer inrättas frivilliga klubbar som främjar skolans arbete. I klubbverksamheten kan även delta elever vid annan grundskola samt gymnasieelever.

Enligt 147 § grundskoleförordningen kan ungdomsarbete anordnas, såvida till verksamheten anmäler sig minst åtta ungdomar som har avslutat sin skolgång i grundskolan eller minst fem ungdomar som har gått i specialklass och avslutat sin skolgång i grundskolan. Inledd verksamhet får fortsätta så länge minst fyra ungdomar regelbundet deltar i den. Denna verksamhet skall enligt 85 § grundskolelagen vara sådan att den främjar ungdomarnas studie- och bildningsintressen och vara förenlig med grundskolans mål. Ytterligare krävs att skolan har tillräckliga förutsättningar för verksamheten.

I undervisningsministeriets beslut angående lärares specialuppgifter har fastställts de grunder (bilaga 6), enligt vilka timresursen för elevklubbs- och ungdomsarbetet bestäms.

Enligt 2 § 2 mom. grundskolelagen skall grundskolans undervisning och övriga verksamhet ordnas så att den ger eleverna färdigheter att uppnå de mål som preciseras i lagen. Med hjälp av elevklubbs- och ungdomsarbetet kan man i grundskolan

- komplettera och fördjupa undervisningen i de läroämnena i vilka det under lektionerna inte är möjligt att ge tillräckligt långt differentierade kunskaper och färdigheter åt elever som är speciellt intresserade av ett ämne
- ge eleverna sådana kunskaper och färdigheter som inte annars ingår i läroplanen
- erbjuda eleverna handledd verksamhet som avviker från skolarbetet, ger stimulans och skapar sociala kontakter
- anordna för dem som gått ut grundskolan fortgående fritidsverksamhet vid sidan av utbildningen på mellanstadiet och verksamheten i arbetslivet.

Då elevklubbs- och ungdomsarbetet planeras, skall man tillsammans med övriga samfund och organisationer vilka anordnar fritidsverksamhet beakta speciellt de unga som inte får impulser eller har tillfälle till verksamhet inom andra samfund och föreningar samt som är bosatta i sådana regioner inom kommunen där barnens och ungdomens fritidsverksamhet av någon orsak är ringa. Då man väljer intresseområde för en klubb bör man ägna särskild uppmärksamhet åt sådana områden som kan anses speciellt väl anknytna till skolans fostrande mål, men som andra samfund eller föreningar inte är intresserade av att anordna.

Då elev- och ungdomsklubbar upprättas i kommunen bör man slå vakt om en rättvis fördelning mellan olika delar av kommunen och mellan elever av olika ålder och med olika intressen.

Enligt 30 § grundskolelagen bestäms elev- och ungdomsklubsverksamheten läsårsvis då skolans arbetsplan uppgörs. Skolnämnden har skäl att speciellt iaktta en objektiv fördelning av timkvoten för klubbverksamhet i enlighet med övan anförda principer. Då högstadiets skolsamarbetsmöte i enlighet med 75 § 1 mom. grundskoleförordningen sammanträder i slutet av vårterminen för att behandla grunderna för uppgörandet av arbetsplanen för följande läsår, är det skäl att också följa upp de erfarenheter man fått av elev- och ungdomsklubsverksamheten och utgående från dem uppgöra grunderna för påföljande läsårs klubbarbete.

5 LÄRAREN OCH LÄROPLANEN

5.1 Läraren - läroplanens förverkligare

Enligt 115 § grundskoleförordningen skall läraren följa den fastställda läroplanen och behandla de fastställda lärokurserna. Han bör även i samarbete med eleverna och deras vårdnadshavare sträva till att uppnå de mål som uppställts för grundskolan.

Kommunens läroplan är det dokument som läraren enligt stadgandena skall följa vid undervisningen. Även om situationen också hittills varit densamma, har i praktiken läromedlen och olika handledningar utgjort den främsta utgångspunkten för undervisningen, detta till följd av de oklarheter som rått om lärarens befogenheter. Kommunens läroplan har inte haft någon avgörande betydelse, då undervisningen planerats och genomförts.

I den nya lagstiftningen har kommunens läroplan fått en mycket central ställning då det gäller att förverkliga målen för grundskolans undervisning och fostran. De mål som uppställts kan inte helt och fullt uppnås, ifall undervisningen och fostran grundar sig enbart på de lärokurser som gäller för hela riket. På grund av detta har läraren ålagts att under tjänsteansvar följa läroplanen på den ort där han verkar. Han är skyldig att göra sig förtrogen med läroplanen och ortens näringsliv, kultur och traditioner i den omfattning förverkligandet av läroplanen förutsätter.

Lärokurserna består av en del som fastställts av skolstyrelsen att gälla för hela riket och av en del som kommunen själv utarbetat. I lärarens arbete är båda delarna lika viktiga och han får inte i sitt arbete stöda sig enbart på de delar som gäller hela riket.

I lärokurserna för de enskilda ämnena har det stoff som skall undervisas angivits som huvudmoment och i vissa ämnen har dessa ytterligare kompletterats och preciserats i delmoment. Den kunskapsmängd som ingår i varje huvudmoment är i teorin i det närmaste gränslös. Det är inte ändamålsenligt eller ens möjligt att begränsa mängden av de fakta som skall behandlas vare sig i de riksomfattande lärokurserna eller ens i den kommunala läroplanen.

Därför har det val av lärostoff, som läraren ensam eller genom planering med andra lärare gör, en mycket stor betydelse med tanke på förverkligandet av lärokursen. Den slutliga tolkningen av målen sker alltid i skolan, och kontakten mellan läroplanen och undervisningsarbetet går via läraren. Det är lärarens rätt och skyldighet att göra detta val. Först då är det möjligt för läraren att i undervisningen koncentrera sig på mera väsentliga kunskaper, trygga en lugn arbetsrytm och skapa förutsättningar för att målen för skolans fostran och undervisning allsidigt beaktas.

Då läraren planerar sin undervisning och väljer lärostoff bör han iaktta följande principer:

1. Valet av lärostoffet bör utgå ifrån de mål för kunskaperna och färdigheterna och de grunder för valet av innehåll som definierats i den riksomfattande lärokursen.
2. Målen för grundskolans teoretiska undervisning betonar uppnåendet av de formativa färdigheter till vilka i första hand hör förmåga att inhämta, analysera och tillämpa kunskap. På grund av detta bör man, då man väljer stoff och arbetssätt och avgör omfattningen av stoffet, utgå ifrån att dessa mål skall uppnås. Den kunskap som meddelas i skolan borde främst utgöra ett instrument för att uppnå den beredskap som ovan angetts.
3. Då avgörande fattas om lärostoffet bör man även beakta hur nära anknutet det är till elevernas egen erfarenhetssfär, till livet i hembygden och olika begivenheter i närmiljön.
4. Lärostoffet kan även väljas utgående från dess aktualitetsvärde och dess betydelse för de unga i dagens samhälle och med tanke på fortsatta studier.

Då läraren planerar sin undervisning är han inte bunden att behandla lärostoffet för en årskurs i den ordningsföljd som det är upptaget i läroplanen, utan han behandlar det i den ordning som bäst passar för undervisningssituationen.

5.2 Läromedlets funktion i undervisningen

Läromedlen och de till dem anslutna handledningarna utarbetas i huvudsak utgående från den riksomfattande lärokursen. I dem försöker man ta

upp en mängd uppslag och idéer så att de skall vara till nytta i många olika undervisnings-situationer. De täcker dock inte hela kunskaps-området och saknar oftast anvisningar om den del av läroplanen som kommunen själv bestämmer om. Läraren skall själv avgöra i vilken utsträckning han använder läromedel i undervisningen.

Vid användningen av läromedel bör man inte enbart sträva till att uppnå målen för kunskaper och färdigheter. I undervisningen bör man även beakta de andra målen och utvecklingen av elevernas värderingar. På grund av detta tvingas läraren att hela tiden anpassa lärostoffet till den rådande situationen och att välja de ändamålsenligaste undervisningsformerna och arbetssätten.

5.3 Undervisningsformer och arbetssätt

En förutsättning för att uppnå de mål som uppställt för skolans fostran är att man i undervisningen använder olika arbetssätt och mångsidiga undervisningsformer.

I läroplanen är det varken möjligt eller ändamålsenligt att i detalj bestämma om valet av undervisningsformer eller arbetssätt, emedan dessa bör väljas utgående från stoffet och undervisningssituationen.

Läraren har då han förverkligar läroplanen frihet att välja metod. Detta innebär dock inte att läraren kan lämna något av målen obeaktat. Metodisk frihet betyder således i förstahand frihet att välja de medel som bäst passar för den givna undervisningssituationen. I myndigheternas anvisningar och i den utbildning som ordnas om detta kan endast förslag till metodiska lösningar ges.

Den nya skollagen skapar förutsättningar för förverkligande av nya arbetssätt och undervisningsformer som hittills använts endast i försöksverksamheten. Då kommunens läroplan uppgörs bör även undervisningen utanför skolan och perioderna för orientering i arbetslivet beaktas. Också elevkårsverksamheten och klubbarna stöder skolans fostringsarbete.

Speciellt på grundskolans högstadium medger timresursen användningen av mångsidigare undervisningsformer och arbetssätt än tidigare. Då undervisningen planeras bör man utgående från målen

först välja undervisningsform (studiebesök, lägerskola) och först därefter välja det slutliga innehållet samt fatta beslut om de för undervisningssituationen lämpligaste arbetsätten.

Användningen av mångsidiga undervisningsformer och arbetssätt kan förutsätta behov av större smidighet också då det gäller tillämpningen av bestämmelserna om lektionernas längd. I 23 § grundskoleförordningen ingår bestämmelser om längden på lektionen och raster. Dock kan enligt skolstyrelsens anvisningar den tid som används för undervisning och rast användas på annat sätt på det förskolestadium som avses i 5 § grundskolelagen samt även annars, då det med beaktande av elevernas ålder och utvecklingsnivå, läroämnet eller undervisningsformen och arbetssättet eller då det av annat särskilt skäl är ändamålsenligt. Arbetsdagen kan dock förkortas endast, då en dubbeltimme placerats i slutet av dagen. Enligt skolstyrelsens anvisningar kan man i de fall som avses i förordningen ordna lektionerna och rasterna även på annat sätt, såvida man inte genom åtgärderna gör det svårare att uppnå målen för läroämnena.

6 LÄROKURSER

6.1 Årskurserna 1 - 9

MODERSMÅLET

1 MODERSMÅLET SOM LÄROÄMNE

Modersmålet är vårt främsta instrument för kommunikation och tanke, för samarbete och upplevelse. Modersmålet är vårt arbetsredskap då det gäller att få kunskaper om den omgivande verkligheten, då det gäller att inhämta information om dagens och morgondagens samhälle. Genom modersmålet får vi kontakt även med en gångens tid och kan själva föra kulturarvet vidare. Modersmålet är också vårt medel att påverka andra människor, att inverka på våra förhållanden, vår livssituation och det samhälle i vilket vi lever. Med modersmålets hjälp ger vi uttryck åt vår personlighet och skapande förmåga. Då vi utvecklar vårt språk, blir det ett medel för oss att växa som människor. Då vi genom läsning av böcker skaffar oss upplevelser och erfarenheter, får vi möjlighet att uppleva språket som konst. Modersmålet är oskiljaktigt förenat med upplevelsen av vår egen identitet.

I skolan är modersmålet undervisningsspråket. Nästan all kunskapsförmedling sker med modersmålets hjälp. Elevernas förmåga att använda modersmålet har därför avgörande betydelse för deras skolframgång överhuvudtaget. Skolans främsta uppgift är följaktligen att utveckla elevernas förmåga att tala, lyssna och iaktta, samt att grundlägga och utveckla deras färdighet att läsa och skriva.

Skolans språkliga ideal är högsspråket. Högsspråket är den språkliga variant som står i centrum för modersmålsundervisningen. I modersmålsundervisningen strävar man efter att bibringa eleverna ett talspråk som till ordval och grammatik följer allmänt omfattade principer för vårdat talspråk, men som till uttalet kan vara regionalt eller personligt färgat. I skriftspråket följer man likaledes högsspråksnormen. Skolan kan informera eleverna om mönster för ett vårdat och funktionellt språkbruk och även öva dem att tillämpa dessa mönster. Skolan bör därvid sträva efter

att skärpa elevernas kritiska syn på olika språkliga avarter och att bibringa dem en känsla för värdet av ett vårdat och tydligt språk. Skolan kan dock inte ensam påta sig uppgiften att förändra elevernas språkbruk även utanför skolan. Här lyder den enskilde under normer och inflytanden som är utanför skolans kontroll, t.ex. genom språket i myndigheternas skrivelser, i massmedier och i den kommersiella ungdomskulturen.

En strävan att skapa och upprätthålla motivation i form av läslust och lust att uttrycka sig i tal och skrift bör ställas framom krav på mätbara prestationer. Läsningen i alla dess former har central betydelse.

Modersmålsundervisningen har beröringspunkter speciellt med undervisningen i främmande språk, estetiska ämnen och orienteringsämnen. Många övergripande teman erbjuder stoff även för modersmålsundervisningen. Vid planeringen av skolans och klassens undervisningsarbete kan man dra nytta av dessa gemensamma drag.

Undervisningen i modersmålet skall läggas upp med utgångspunkt i elevernas förutsättningar och behov och med beaktande av deras totala situation i skolarbetet och speciellt den språkliga situationen utanför skolan. Detta innebär att man inom ramen för ämnets målsättning erkänner principen om individuella basmål och lokalt anpassade läroplaner.

Vid planeringen av den enskilda kommunens och skolans undervisning beaktar man bygdens traditioner och språkets särdrag samt strävar efter att utnyttja kulturutbudet i form av t.ex. bibliotek och teater. Inom vissa delar av det finlandssvenska språkområdet krävs ökade ansträngningar och speciella resurser för att skydda och utveckla svenskan som modersmål.

2 ALLMÄNNA MÅL OCH GRUNDERNA FÖR VALET AV LÄROSTOFF

Utgående från de allmänna målen för grundskolan skall undervisningen i modersmålet leda eleverna till

1. att aktivt och kritiskt ta ställning till vad de läser, ser och hör
2. att uttrycka sig naturligt, förståeligt och med lämplig språkform i tal och skrift
3. att kunna läsa och utnyttja det lästa på ett för olika syften ändamålsenligt sätt

4. att upptäcka modersmålets byggnad och funktion
5. att få levande känsla och intresse för modersmålet, dess litteratur och den kultur det representerar
6. att få intresse för de nordiska grannspråken
7. att utveckla aktivitet och skapande verksamhet
8. att få färdighet i studieteknik

De allmänna målen är långsiktsmål, som eleven i gynnsamma fall uppnår. De utvisar undervisningens inriktning och utgör grunden för valet av lärostoff. Centralt är sådant stoff som stöder utvecklandet av språkbruksfärdigheterna och tankeförmågan samt personlighetens harmoniska tillväxt.

En utveckling av elevens språk i den riktning målen beskriver skall ske i en anda som innebär att skolan visar hänsyn till den enskilda elevens språkliga bakgrund. Undervisningen skall utgå från elevens egen språkanvändning.

3 MÅL OCH INNEHÅLL FÖR MODERSMÅLETS DELOMRÅDEN SAMT GRUNDERNA FÖR UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Språkfärdighetens olika former, språkkännedomen och litteraturen går i undervisningen in i varandra på ett naturligt sätt. Indelningen i delområden grundar sig på språkets olika uppgifter och funktioner. En individs språkliga förmåga är dels receptiv, dvs. inriktad på att förstå och tolka andras yttranden (lyssna, läsa), dels produktiv, dvs. inriktad på att formulera yttranden (tala, skriva). Det talade språket använder ett symbolsystem, det skrivna ett annat. Vidare kan man skilja mellan en mer intuitiv och en medveten eller teoretisk kunskap om språket.

Det är inte skäl att hålla delområdena skarpt skilda från varandra, även om något av dem betonas i ett speciellt undervisningsavsnitt. Tiden fördelas smidigt i enlighet med elevernas behov och undervisningssituationen. Samtidigt hålls undervisningens helhetsmål i sikte. Läsningen och skönlitteraturen har en central ställning på alla stadier.

Eleverna bör få tillfälle att använda språket i så många meningsfyllda situationer som möjligt. Det kan bl.a. ske genom att skolan ger eleverna tillfälle till att göra nya erfarenheter och att språkligt bearbeta dem. Lämpliga arbetssätt är därför sådana som aktiverar ele-

verna och som innebär att de självständigt tillägnar sig information, t.ex. genom intervjuer, studiebesök, grupparbete och projekt. Därigenom får eleverna tillfälle att aktivt tillägna sig nya begrepp, ord, uttryck och sätt att med språkets hjälp utveckla sina tankar i sammanhängande framställningar. Utvärderingen skall omfatta alla målen för undervisningen och inte enbart sikta till lätt mätbara färdigheter. En fortgående utvärdering av undervisningsreformer och arbetssätt bör ske. Även bedömningen av elevernas prestationer bör vara allsidig och omfatta resultat inom alla delområden. Den bör också ta hänsyn till personliga drag och individuella skillnader hos eleverna.

3.1 Att tala och lyssna

Syftet är att utveckla

1. förmågan att lyssna och därvid uppfatta riktigt och förhålla sig kritiskt
2. förmågan att muntligt framföra sina tankar och uppträda i olika talsituationer
3. förmågan att tala tydligt med lämplig röstbehandling
4. förmågan att använda talspråket enligt högskoleanspråkets normer
5. beredskapen att förstå norska och danska

Samtalet är grundläggande. I samtalet utvecklas förmågan att lyssna, att reagera, att ta ställning och att formulera egna tankar. Genom växlande övningar lär sig eleven att kommunicera i grupp och att genom aktivt lyssnande tillgodogöra sig information genom olika kanaler.

De ämnen som behandlas i talsituationen ligger inom elevernas egen värld av erfarenheter och föreställningar eller anknyter till annat aktuellt och meningsfyllt stoff. I ämnesvalet finns en utveckling från det välkända och konkreta till det mer främmande och abstrakta. Hur man lägger fram ett ämne överskådligt, sammanhängande och logiskt uppmärksammas.

Språkformen kan betraktas ur två aspekter: det är en fråga dels om språkvariant, dels om stilart eller stilläge. Stilidealet är det lediga talspråket.

Språkvarianten väljs efter framställningens syfte. En socialt och regionalt neutral högskolevariant utvecklas vid sidan av de eventuella sociala och regionala varianter som är elevernas hemspråk.

Dramatisk verksamhet ingår i undervisningen.

3.2 Att läsa

Syftet är

1. att utveckla en sådan läsfärdighet
 - att eleven kan utöka sina kunskaper och begagna sig av dem
 - att eleven läser kritiskt och skiljer mellan fakta och värderingar
2. att skapa läsupplevelser så att eleven erhåller stimulans som berikar personligheten och vidgar verklighetsmedvetandet
3. att orientera om litteraturens mångfald och rikedom
4. att stimulera och vidmakthålla intresset för läsning
5. att öka beredskapen att förstå norska och danska.

Efter den grundläggande läsinläringen bör en fortsatt lästräning uppmärksammas. Läsningen omfattar texter med för åldern lämpligt språk och innehåll. Början görs med texter som nära anknyter till elevens egen miljö. Successivt sker en övergång till språkligt och innehållsligt mer krävande texter. Eleven bör genom texterna kunna utveckla sin språkförmåga, erfarenhet och personlighet. I läsningen ingår bilderböcker, rim och ramsor, dikter, sagor och berättelser, barn- och ungdomsböcker, som ger perspektiv på elevens egna förhållanden och livsfrågor, samt ett mångsidigt urval av skönlitteratur. Urvalet bör också stärka känslan för den finlandssvenska identiteten. Dessutom omfattar läsningen tidningar, tidskrifter och facklitteratur. Läsning av äldre svenska texter samt texter på danska och norska ingår.

I delområdet ingår bok- och bibliotekskunskap.

3.3 Att skriva

Syftet är att utveckla

1. vanan att skriva med läslig handstil
2. beredskapen att kommunicera skriftligt
3. förmågan att uttrycka sina tankar enligt situationens krav
4. förmågan att använda skriftspråket enligt högspråkets normer.

Den första skrivningen går hand i hand med den grundläggande läsinläringen. Vid skrivträningen tas en successivt ökande hänsyn till vedertagna normer för stavning, ordböjning, meningsbyggnad,

interpunktion och ordval. Skriftlig framställning läggs kontinuerligt in i undervisningens övriga delmoment.

Övningarna omfattar många olika framställningsformer. Skrivningen används som ett medel för att nå kontakt med andra människor, för att sammanfatta och redovisa kunskaper samt för att dokumentera händelser och beslut. Skrivningen är även ett medel för personlighetsutvecklingen, för lek, konst och fantasi.

I undervisningen ingår användningen av skriftspråket för olika syften. Dessutom beaktas den stilutveckling som eleven själv genomgår som ett led i den allmänna mognadsprocessen. I lägre stadier är elevens sätt att skriva baserat på ett vardagligt talspråk. På högstadiet utvecklas hos eleven ett annat stilideal genom vidgade kontakter med vuxenspråket. Elevernas svårigheter vid denna övergång bör beaktas.

3.4 Språkkännedom

Syftet är

1. att eleven får kunskap och medvetande om språkets byggnad, funktioner och variation
 - så att eleven kan uttrycka sig med säkerhet i tal och skrift
 - så att elevens intresse för språket utvecklas
 - så att elevens inlärning av främmande språk stöd
2. att eleven blir medveten om språkets utveckling och förändring och även om individens språkutveckling
3. att eleven orienterar sig om språken i de nordiska länderna.

Undervisningen ges ett innehåll som kan öka elevens förståelse och intresse för modersmålet och som därigenom även kan leda till ökad språkbehärskning. Däri ingår systematiskt studium av högsspråkets ordböjning, ordbildning och syntax. Detta kan öka förståelsen för språkets byggnad och ger ett medel för jämförelser med andra språk, främst finska.

Språkets varianter, stilarter och funktioner studeras. Elevens språkbruk vidgas genom läsning av språkligt och innehållsligt mångskiftande texter, som även ger stoff till studium av texternas uppbyggnad.

Barnets språkliga utveckling behandlas.

4 INNEHÅLL ÅRSKURSVIS

4.1 Årskurs 1

Att lyssna och tala

Korta sagor och berättelser samt barnböcker som ger goda språkliga mönster och upplevelser. Samtal om elevnära företeelser, händelser, bilder, bildserier, radio- och teveprogram samt upplästa texter. Övningar som stöder läs- och skrivinläringen, samt utvecklar elevernas förmåga att lyssna för att utnyttja innehållet och deras lust och förmåga att uttrycka sig i tal.

Att läsa och skriva

Läsandets grundläggande teknik, som följs av den första skrivinläringen. Läs- och skrivtexter av olika slag, som med avseende på ordval, meningsbyggnad och innehåll svarar mot elevernas förutsättningar och intresse och har anknytning till deras erfarenheter och behov.

4.2 Årskurs 2

Att lyssna och tala

Sagor och berättelser samt barnböcker som utvecklar elevernas ordförråd och meningsbyggnad. Samtal i naturliga situationer om elevnära företeelser, elevernas egna iakttagelser och upplevelser. Tal till läraren, till en kamrat eller till hela klassen, även telefonsamtal. Övningar som stöder skrivinläringen, samt utvecklar elevernas förmåga att lyssna och deras lust och förmåga att uttrycka sig i tal.

Att läsa

Läsandets teknik befästs och läsförståelsen utvecklas. Texter av olika slag, som svarar mot eller anknyter till den enskilde elevens erfarenheter och intressen; också ordlekar, rim och ramsor, dikter och fantasier.

Att skriva

Färdigheten att texta befästs och skrivstilen inlärs. Stavningen av ljudenligt stavade samt

högfrekventa icke-ljudenligt stavade ord.
Skrivning av enkla texter med anknytning till
elevernas erfarenheter, behov och intressen;
både avskrivning och fri skrivning.

4.3 Årskurs 3

Att lyssna

Korta berättelser, informativa saktexter (samt
verkan med orienteringsämnena) samt barn- och
ungdomsböcker som utvecklar elevernas språk-
förmåga. Texterna bör även ge upplevelser och
lära eleverna att lyssna för att tillgodogöra
sig innehållet på ett mångsidigt sätt. Samtal
i naturliga talsituationer om det man lyssnat
till. Radio- och teveprogram. Övningar som
stöder skrivinläringen.

Att tala

Successiv anpassning till högspråkets ordböj-
ning, meningsbyggnad och ordförråd. Samtal om
elevnära företeelser och händelser, radio- och
teveprogram, samt om elevernas egna iakttagelser
och upplevelser. Talet kan vara riktat än till
läraren eller en kamrat, än till hela klassen,
även telefonsamtal. Improvisation och dramati-
sering.

Att läsa

Den mekaniska läsfärdigheten befästs och läs-
förståelsen utvecklas. Texter av olika slag som:

- berikar elevens erfarenheter av det egna jaget,
av relationer till andra människor och till
omvärlden
- väcker nyfikenhet och vetgirighet: vidgar
intressena
- skänker underhållning och tillgodoser behovet
av fantasiupplevelse.

Korta saktexter med anknytning till oriente-
ringsämnena: även enkla meddelanden, instruktio-
ner, regler och dyligt. Reklamtexter och andra
texter som stimulerar till kritisk värdering
och eftertanke. Även några korta texter på
norska och danska.

Att skriva

Skrivtekniken befästs. Stavningen av högfrekventa ord inlärs. Skrivning med anknytning till elevernas behov, erfarenheter, intressen, åsikter och upplevelser.

4.4 Årskurs 4

Att lyssna

Barn- och ungdomsböcker som utvecklar elevernas språkförmåga, texter av sakligt och påverkande innehåll. Olika talaktiviteter i klassen, inklusive radio- och teveprogram, som grund för lyssnandet. Samtal i naturliga situationer kring det man lyssnat till.

Att tala

Övningar för att öka elevens muntliga färdighet, särskilt i mer informella situationer. Fortsatt anpassning till högspråkets ordböjning, meningsbyggnad och ordförråd. Särskilt beaktas skillnaden mellan talspråkligt uttal och läsuttal. Dessutom beaktas olika varianter användbarhet i olika sociala sammanhang. Samtal om för eleverna närliggande aktuella ämnen, där de med egna ord ger uttryck åt tankar, känslor och viljetryningar. Improvisation och dramatisering. Användning av audivisueLLa hjälpmedel.

Att läsa

Läsfärdigheten och läsförståelsen tränas. Barn- och ungdomsböcker samt kortare berättelser. Sagor, även folksagor och myter. Verklighets- skildringar. Dikter och dramatiseringar. Fakta- böcker för barn, elevnära informativa texter av olika språklig och typografisk svårighetsgrad, instruerande texter, enkla tidningstexter etc. Texter av subjektivt påverkande karaktär. Även några korta texter på norska och danska.

Att skriva

Skrivtekniken tränas. Stavningen av frekventa ord inlärs. Skrivning med anknytning till elevernas behov, erfarenheter, intressen, åsikter och upplevelser. Användning av olika hjälpmedel.

Språkkännedom

Känslan för användningen av olika språkvarianter i olika situationer utvecklas. Medvetandet om meningsbyggnaden fördjupas. Elevernas passiva och aktiva ordförråd utvidgas. Ordval, böjning och avledning tränas.

4.5 Årskurs 5

Att lyssna

Barn- och ungdomsböcker som utvecklar elevernas språkförmåga, texter av sakligt och påverkande innehåll. Olika talaktiviteter i klassen, inklusive radio- och teveprogram, som grund för lyssnandet. Samtal i naturliga situationer kring det man lyssnat till.

Att tala

Övningar för att öka elevernas muntliga färdighet, särskilt i mer formella situationer och på basen av föreliggande material. Samtal om för eleverna aktuella ämnen där de ger uttryck åt tankar, känslor och viljeyttringar. Improvisation och dramatisering. Användning av audiovisuella hjälpmedel.

Att läsa

Läsfärdigheten och läsförståelsen tränas. Särskilt betonas färdigheten att läsa på olika sätt för olika ändamål. Barn- och ungdomsböcker, berättelser, verklighetsskildringar, dikter, sagor, myter och sägner samt andra skönlitterära texter, även masslitteraturens produkter, representerande olika teman, tider och genrer. Faktaböcker och faktatexter från orienteringsämnen, instruktioner och meddelanden, tidningsnotiser och -artiklar, reklamtext och andra tendentiösa texter. Även texter på norska och danska.

Att skriva

Skrivtekniken tränas. Stavningen av frekventa ord inlärs. Övningar i interpunktion och meningsbyggnad. Skrivning med anknytning till elevernas behov, erfarenheter, intressen, åsikter och upplevelser. Användning av ordlista m.fl. hjälpmedel.

Språkkännedom

Känslan för användningen av olika språkvarianter i olika situationer utvecklas. Medvetandet om meningsbyggnaden fördjupas. Elevernas passiva och aktiva ordförråd utvecklas. Ordval, böjning och avledning tränas.

4.6 Arskurs 6

Att lyssna

Ungdomsböcker och andra skönlitterära texter som utvecklar elevernas språkförmåga, texter av sakligt och påverkande innehåll. Olika talaktiviteter i klassen, inklusive radio- och teveprogram, som grund för lyssnandet. Samtal i naturliga situationer kring det man lyssnat till.

Att tala

Övningar för att öka elevernas muntliga färdighet, särskilt i mer formella situationer och utan stöd av föreliggande material. Vid högläsning ökad anpassning efter det vårdade talspråkets uttalsnormer. Samtal om för eleverna aktuella ämnen där de ger uttryck åt tankar, känslor och viljeyttringar. Improvisation och dramatisering. Användning av audivisueella hjälpmedel.

Att läsa

Läsfärdigheten och läsförståelsen tränas. Särskilt betonas färdigheten att läsa på olika sätt för olika ändamål. Ungdomsböcker, verklighetsskildringar och skönlitterära texter med ökande svårighetsgrad, som representerar olika teman, tider och genrer. Faktaböcker och faktatexter, tidningstexter och andra informerande texter, reklam och annan påverkande text. Även texter på norska och danska.

Att skriva

Skrivtekniken tränas. Övningar i stavning, särskilt av vanliga främmande ord, i interpunktion och meningsbyggnad. Skrivning med anknytning till elevernas behov, erfarenheter, intressen, åsikter och upplevelser. Användning av ordlista och andra hjälpmedel.

Språkkännedom

Känslan för användningen av olika språkvarianter i olika situationer utvecklas. Medvetandet om meningsbyggnaden fördjupas. Ordförrådet utvidgas och fördjupas. Ordval, böjning och avledning tränas.

4.7 Årskurs 7

Att lyssna

Olika talaktiviteter i klassen som grund för lyssnandet, t.ex. högläsning och dramatisering samt radio- och teveprogram. Samtal i naturliga situationer kring det man lyssnat till.

Att tala

Övningar för att öka elevernas muntliga färdigheter, deras vilja och beredskap att i olika situationer ge uttryck åt tankar, känslor och viljeyttringar. Samtal om för eleverna aktuella ämnen. Speciellt tränas färdigheten att förmedla information även med användning av audivisueella hjälpmedel. Improvisation och dramatisering.

Att läsa

Läsfärdigheten och läsförståelsen tränas. Särskilt betonas förmågan att samla och använda information samt förmågan att få estetisk upplevelse av det lästa. Skönlitteratur och däribland ungdomsböcker och dikter som representerar olika tider och genrer. Texter valda kring bestämda motivkretsar. Masslitteraturens produkter. Faktatexter: texter i anslutning till orienteringsämnen, enkla tidningstexter, instruktioner, meddelanden. Texter på danska och norska.

Att skriva

Skrivtekniken tränas. Stavning, interpunktion och meningsbyggnad. Skrivning med anknytning till elevernas erfarenheter, intressen, åsikter och upplevelser. Övning i att uttrycka sig klart, utförligt och följdriktigt. Användning av ordlista.

Språkkännedom

Systematisk genomgång av huvuddragen av svenska språkets grammatik, särskilt centrala begrepp

inom ordlära och satsanalys. Demonstration av skillnader mellan talspråk och skriftspråk, mellan formell och ledig stil, mellan dialekt och högspråk. Högspråk och dialekt i historiskt och socialt perspektiv. Elevernas egen språkliga bakgrund. Exempel på skillnader mellan finskans och svenskans struktur, svenska och finska i växelverkan, lånord. Hjälpmedel för muntlig och skriftlig framställning.

4.8 Årskurs 8

Att lyssna

Olika talaktiviteter i klassen som grund för lyssnandet, inklusive högläsning och dramatisering, radio- och teveprogram. Samtal i naturliga situationer kring det man lyssnat till.

Att tala

Övningar för att öka elevernas muntliga färdighet, deras vilja och beredskap att i olika situationer ge uttryck åt tankar, känslor och viljeyttringar. Samtal om för eleverna aktuella ämnen. Speciellt tränas färdigheten att lägga fram och bemöta argument. Improvisation och dramatisering. AudivisueLLa hjälpmedel.

Att läsa

Läsfärdigheten och läsförståelsen tränas, särskilt förmågan att förhålla sig kritiskt till det lästa och att upptäcka det påverkande språkets verkningsmedel samt förmågan att få estetisk upplevelse av det lästa. Skönlitterära texter: böcker för ungdom och vuxna representerande olika genrer, däribland dramatik och lyrik. Masslitteratur. Faktatexter. Argumenterande texter, t.ex. reklam och propaganda. Texter på norska och danska.

Att skriva

Skrivtekniken tränas. Interpunktion och meningsbyggnad. Skrivning med anknytning till elevernas erfarenheter, intressen, åsikter och upplevelser. Övning i att uttrycka sig klart, utförligt och följdriktigt. Argumentering. Användning av ordlista.

Språkkännedom

Systematisk genomgång av huvuddragen av svenska språkets grammatik, även mer perifera begrepp som olika attribut och adverbial. Demonstration av skillnader mellan talspråk och skriftspråk, mellan formell och ledig stil, mellan dialekt och högspråk. Elevernas egen språkliga bakgrund. Lånord i svenskan i språkhistoriskt och socialt perspektiv. Orientering om betydelselärans och argumenteringens grunder. Hjälpmedel för muntlig och skriftlig framställning.

4.9 Årskurs 9

Att lyssna

Olika talaktiviteter i klassen som grund för lyssnandet, inklusive högläsning och dramatisk framställning, radio- och teveprogram. Samtal i naturliga talsituationer kring det man lyssnat till.

Att tala

Övningar för att öka elevernas muntliga färdighet, deras vilja och beredskap att i olika situationer ge uttryck åt tankar, känslor och viljettringar. Samtal om för eleverna aktuella ämnen. Speciellt tränas mötes- och diskussionsteknik och uppövas känslan för språkliga varianter användbarhet i olika talsituationer. Improvisation och dramatisering. Audivisueella hjälpmedel.

Att läsa

Läsfärdigheten och läsförståelsen befästs. Särskilt studeras det konstnärliga och offentliga språkets uttrycksformer. Ett mångsidigt urval av skönlitteratur, även dramatik och lyrik. Faktatexter, t.ex. bestämmelser, protokoll, debattinlägg, ledare. Texter på norska och danska.

Att skriva

Skrivtekniken befästs. Interpunktion, meningsbyggnad, ordföljd, språkriktighet. Skrivning med anknytning till elevernas behov, intressen, åsikter och upplevelser. Övning i att uttrycka sig klart, utförligt och följdriktigt. Skrivning av mera officiell karaktär. Självständig skriv-

ning med utnyttjande av källor. Användning av ordlista.

Språkkännedom

Tillämpning av grammatiska principer i en funktionell språkvård. Demonstration av skillnader mellan talspråk och skriftspråk, mellan formell och ledig stil, mellan dialekt och högspråk. Elevernas egen språkliga bakgrund. Individens, särskilt barnets språkutveckling. Tvåspråkigheten i samhället och hos individen. Språksläktskap och utveckling med nordiska språk och finska som exempel. Orientering om betydelselärares och argumenteringens grunder. Hjälpmedel för muntlig och skriftlig framställning.

5 DEN KOMMUNALA TILLÄMPNINGEN AV LÄROKURSEN

Lärokursen i modersmålet kan kompletteras så att olika lokala kulturtraditioner och bygdens språkliga särdrag beaktas. Inom litteraturundervisningen kan texter med regional anknytning studeras. Ortens dialekt kan göras till föremål för studium och utnyttjas för demonstration av skillnader mellan dialekt och högspråk. Ett arbetssätt som förankras i det lokala kulturutbudet är att rekommendera och kan ge meningsfullt stoff för elevernas skriftliga och muntliga övningar.

6 ÄMNESÖVERGRIPANDE KUNSKAPSOMRÅDEN

Modersmålets olika delområden ingår naturligt i de ämnesövergripande kunskapsområdena så som dessa traditionellt har utformats i undervisningen samt inom ramen för skolans fester och hobbyverksamheten. Den kanske rikaste formen för integration är skådespelet, där litteratur och muntlig framställning integreras med rörelse, musik, bildkonst och slöjd.

I praktiken kan man finna oräkneliga möjligheter till integration mellan modersmålets olika delområden och mellan modersmålet och nästan vilket annat ämne som helst. De tematiska helheter som härvid uppstår kan utformas som projekt med anknytning till kommunens natur, näringsliv eller kulturtraditioner och härigenom ges en lokal inriktning.

FINSKA

1 ALLMÄNNA RIKTLINJER

Grundskolan bör ge de finlandssvenska eleverna sådana kunskaper och färdigheter i finska, som hjälper dem att förstå språket och använda det i vardagliga språkbrukssituationer och som behövs för fortsatta studier i mellanstadiets olika skolformer. Undervisningen bör alltså inriktas på det centrala finska ord- och uttrycksförrådet i anslutning till eleverna närstående motivkretsar, såsom hemmet, skolan, fritiden, servicelivet, människan, naturen och det närliggande samhället, samt sträva till att bygga upp finskans basstrukturer med särskild uppmärksamhet på finskans från modersmålet starkt avvikande syntetiska formbyggnad. Den finska formläran får dock inte ses som ett självändamål, utan formstrukturerna bör inlemmas i och inläras i naturliga satser och sammanhang. Grammatiken skall m.a.o. inarbetas i ett levande språkbruk. Eleverna bör ha möjlighet att uttrycka sig inom ramen för det språkstoff som de för tillfället behärskar.

I finskundervisningen måste man särskilt ta hänsyn till elevernas varierande förkunskaper beroende på deras språkliga uppväxtmiljö och kontakter med finskan i tal och skrift utanför skolan. Elever som redan förstår och kan använda finska i vardagligt tal, bör ha möjlighet att på samma sätt som i modersmålet fördjupa ordförrådet, förbättra språkriktigheten och utveckla sin tal- och skrivförmåga. Då man undervisar de elever, för vilka finskan är främmande, måste man till en början starkt reducera materialet och särskilt uppöva förmågan att förstå och tala finska.

Vid valet av motiv för undervisningen bör man särskilt beakta sådana motiv som ökar förståelsen för finska sedvänjor och det finska samhället. Det är också angeläget att främja intresset för den finska kulturen i vidare bemärkelse genom att låta eleverna ta del av finska sånger, lekar, sagor och berättelser samt ordspråk och gåtor. Då tillfälle ges bör man anknyta till och beakta undervisningen i de övriga ämnena, framför allt modersmålet, omgivningslära, geografi, historia, musik och teckning. Finskundervisningen bör i samarbete med modersmålet befrämja elevens allmänna språkliga utveckling och ta hänsyn till den ständigt ökande tvåspråkigheten och det finländska samhällets krav. Ord- och sakfördjup-

ning i samtal med eleverna kring de motiv, som kommer upp i lärokursen och läromedlen, utgör i detta syfte en väsentlig del av undervisningen.

I enlighet med den språksyn som var rådande på 60- och 70-talen i undervisningen i främmande språk har man i tidigare lärokurser och anvisningar för grundskolan betonat de olika sidorna av språkfärdigheten. I modersmålet är det naturligt att man beskriver utvecklingen av läs-, tal- och skrifvfärdigheten skilt för sig. Också i undervisningen av främmande språk som engelska och tyska, franska och ryska är det uppenbarligen fortfarande motiverat att i viss mån hålla de olika delfärdigheterna i sär. I finskan skiljer sig emellertid tal och skrift mindre från varandra. Många kommer i kontakt med språket även utanför skolan. Framför allt kommer de flesta att behöva förstå och uttrycka sig på finska både i tal och skrift i en helt annan utsträckning än t.ex. på engelska och tyska.

Av dessa skäl bör man i finskundervisningen mera integrerat uppöva de olika sidorna av språkfärdigheten. De olika uttrycksformerna (höra, tala, läsa, skriva) stöder varandra när man bygger upp det språkliga grundmaterialet. Hänsyn bör naturligtvis i lågstadiet tas till hur långt färdigheterna utvecklats i modersmålet. För elever med tal-, läs- eller skrivsvårigheter måste de olika övningsformerna särskilt tillrättaläggas. Längre fram i undervisningen kan det vara befogat att i högre grad skilja på de olika sidorna av språkfärdigheten, t.ex. så, att man bara strävar till förståelse av svårare strukturer och ovanligare ord eller visar på olika uttryckssätt i tal i jämförelse med i skrift.

Finskundervisningen utgör en väsentlig del av den allmänna fostran i grundskolan. När eleverna stiftar bekantskap med det andra inhemska språket, vidgas deras syn på det finländska samhället. Emedan finska i de flesta svenska skolor läses som A-språk har finskläraren ett särskilt ansvar för att utveckla goda studievänor i språk och forma elevernas syn på hur språk och språkinläring fungerar. I samtalsövningar i klass, grupp och par kan eleverna fostras till att lyssna på varandra och ta hänsyn till varandra. Varje elev bör ges tillfälle att efter sin förmåga delta i finskundervisningens olika verksamhetsformer. I olika tal- och skrivuppgifter på finska fostras ele-

verna samtidigt allmänt att lösa språkliga problem, formulera sina tankar och bedöma sin egen uttrycksförmåga.

2 LÄROKURSENS UPPBYGGNAD OCH UTFORMNING

Lärokursen i finska anges här endast som s.k. breda målsentenser för vad eleverna på de olika stadierna skall lära sig att göra (t.ex. förstå, fråga, svara, säga, berätta, uttrycka, redogöra för) på finska i olika situationer. Språket bör växa fram stegvis som en skapande verksamhet kring dessa mål. Eleverna leds i undervisningen med hjälp av läromedlen och till buds stående av-medel fram till de ord, strukturer och uttryckssätt de behöver för att kunna uttrycka de angivna sakerna i sin egen värld och tillägnar sig dem genom olika muntliga och skriftliga övningar. Ordförrådets storlek, grammatisk korrekthet, idiomatik och nyanseringsförmåga måste tillåtas varieras ansevärt beroende på elevernas förkunskaper och kontakter med finskan utanför skolan. Lärokursen bör betraktas som kumulativ, dvs. tidigare mål finns med även på senare stadier och bör ständigt repeteras. Också betoningen av språkfärdighetens olika sidor måste rättas efter elevernas kontakt med finska utanför skolan och elevens allmänna språkfärdighetsnivå (jfr. modersmålet). Vartefter lärokursen går framåt och eleverna blir äldre (den kognitiva förmågan växer) ökas graden av medvetenhet om språkets byggnad.

Närmare rekommendationer angående kursens progression, fördelning av situationer, motiv och strukturer på olika årskurser finns i lärokursanvisningarna av år 1983. Emedan de elever som börjar med finska som frivilligt ämne från åk 5 i regel är tvåspråkiga, förutsätts de kunna följa A-lärokursen. Närmare anvisningar för undervisningen av dem utarbetas senare. För dem som läser finska som B-språk från åk 7 finns en temporär läroplan utarbetad för landskapet Åland (Skolstyrelsen 1984, duplikat).

3 MÅL FÖR UNDERVISNINGEN

I lågstadiet skall eleverna lära sig att

- förstå och använda vanliga uppmaningar och umgängesfraser
- fråga efter och benämna personer och föremål i hemmet, skolan och närmiljön samt samtala om deras egenskaper och färger

- säga vad någon har och vems något är
- berätta vad någon gör (ev. med något) och var något finns eller sker
- uttrycka antal, mängder, priser och tider i enkla servicesituationer
- fråga efter aktiviteter och handlingar och svara idiomatiskt både jakande och nekande
- ange förmålet för handlingen och personen åt vilken man ger, skickar, säger något och personen av vilken man får, tar, hör etc. något
- uttrycka rörelse och förflyttning av föremål från en plats till en annan
- svara på frågor om vad som hände eller har hänt vid en tidpunkt och samtala litet om väder och tillstånd
- uttrycka önskemål, planer, möjligheter, behov och känslor (vad de kan, vill, får, ev. måste göra)

I högstadiet skall eleverna därutöver lära sig att

- presentera sig själva och sin familj, berätta litet om sina intressen, fråga efter och berätta om vad som finns på olika platser i närmiljön och naturen (även i flertal)
- berätta vad som hände, hänt, ev. även hade hänt före något annat i ett sammanhang, fråga sig fram i olika servicesituationer (t.ex. post, bank, telefon, affärer) och ange förflyttningar från och till olika platser även i flertal
- säga vad någon håller på med, börjar, slutar, är beredd, villig etc. att göra
- uttrycka villkor, önsknings, uppmaningar och befallningar samt eventuella förmodanden i vardagliga sammanhang
- t.ex. i affärer och för prestationer ange och jämföra sätt, egenskaper, tider, mängder, antal och priser
- opersonligt (i passiv) redogöra för vad och hur man gör/gjorde/har gjort, ev. skulle och borde göra i olika arbeten och vid olika tillfällen samt ta del av enkla bruksanvisningar och instruktioner på finska
- åtminstone ytligt kunna ta del av nyheter, väderleksrapporter, reklam och annonser på finska
- åtminstone på modersmålet berätta litet om några finska märkesmän och närmare bekanta sig med den finska kulturen på något område som intresserar

4 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Finskundervisningen skall från början bedrivas i enlighet med den moderna språkundervisningens principer med hänsyn till undervisningen och elevernas framsteg i modersmålet och andra språk. Finskläraren bör även känna och gärna anknyta till lärokursen i övriga ämnen, särskilt det som gäller Finland i real- och konstämnen.

Det nya lärostoffet skall växa fram och inövas i samtal på finska kring de motiv, som läromedlen och miljön i enlighet med lärokursen erbjuder, med koncentration på och tillräckligt med tid för det som är nytt eller verkar svårt för eleverna. Läraren bör därvid använda sig av till buds stående av-material, som åskådliggör innehållet, ökar autenciteten, ger riktiga uttalsmodeller och inbjuder till samtal direkt på finska. Skolradion och av-centralerna erbjuder därtill rikligt med stöd- och stimulansprogram. Eleverna skall ges möjligheter att öva det inlärd på olika sätt i tal och skrift, inte bara individuellt utan också i par och grupper. I sammansatta klasser i lågstadiet måste undervisningen planeras särskilt omsorgsfullt, så att inte den muntliga sidan av språkfärdigheten försummas. Övningarna bör vara så naturliga som möjligt och även stimulera till självverksamhet och fördjupning. Tidigare inlärd, viktiga ord och strukturer repeteras ofta. På längre sikt bör undervisningen planeras luftigt, så att det även blir tid över för aktualiteter, improvisationer och verksamhet utanför skolans och klassens ram.

Finskundervisningens särskilda problem är elevernas olika förkunskaper och kontakter med finskan utanför skolan, vilka kan skapa en mycket heterogen undervisningssituation. Enspråkigt svenska elever måste på vanligt sätt först lära de centrala orden kring ett motiv, nöta in basstrukturerna och fås att våga tala finska. Tvåspråkiga elever leds till att utvidga sitt ordförråd kring ett motiv, använda ett värdat talspråk, skriva och läsa mera på finska. Detta kan i viss mån ske samtidigt i undervisningen, t.ex. så att de tvåspråkiga bidrar till samtalet kring nya motiv och texter med flere detaljer, svårare ord, synonymer, släktord och alternativa uttryckssätt, söker adekvata svenska motsvarigheter mm. De kan också tjäna som hjälplärare i par- och grupparbeten, korrigera och utarbeta övningsuppgifter, kanske ibland

högläsa eller berätta något för de andra på finska. Redan i ett ganska tidigt skede måste undervisningen dock också differentieras inom klassens ram, så att de tvåspråkiga får mera avancerade övningar, t.ex. läs-, skriv-, dramatiserings- och sakför djupningsuppgifter i anslutning till det aktuella motivet eller ämnet. I grammatiken inriktas deras uppmärksamhet på språkriktighetsfrågor, särskilt på skillnaderna mellan normalspråket och slarvigt, urbant talspråk som de hör och kanske själva använder utanför skolan. Genom att i texter och övningar kontrollera svenska motsvarigheter och jämföra olika uttryckssätt på svenska och finska kan man väcka elevernas intresse för språkets nyanser och motverka interferens och halvspråkighet. En viss, ökande medvetenhet om språkets byggnad och egenheter krävs både av den som lär sig språket som nytt och av den som vill förbättra det, när det skall ske på relativt kort tid i icke naturlig miljö.

Särskilt i lågstadiet gäller det att hinna ha omsorg om varje enskild elev (låta alla svara, se på allas övningsuppgifter) så att ingen blir markant efter i undervisningen. Till buds stående stödåtgärder bör på alla nivåer utnyttjas för dem som har särskilda svårigheter eller tillfälligt blivit efter. I högstadiet ger timresursen många möjligheter till differentieringsåtgärder som just i finskundervisningen kan utnyttjas för att minska heterogeniteten. (Se närmare skolstyrelsens didaktiska handledning i finska!)

5 UTVÄRDERINGEN

Elevmaterialets heterogenitet ställer i finska särskilda krav även på bedömningen. Bedömningen av elevernas kunskaper och färdigheter skall inte grunda sig enbart på skriftliga prov, utan även, speciellt med tanke på den muntliga färdigheten, på elevernas aktivitet under lektionerna, deras omsorg om hemuppgifterna samt vilja och förmåga att lära sig mera. I små elevgrupper, t.ex. i lågstadieskolor i glesbygderna, är det säkert många gånger möjligt att bedöma eleverna utan särskilda skriftliga prov.

Proven kan delvis innehålla olikartade uppgifter för olika elevkategorier, t.ex. endel svårare kreativa läsförståelse- och skrivuppgifter för de tvåspråkiga och längre hunna, och någon lätt förståelseuppgift eller mekanisk uppgift för de allra svagaste eleverna. Hänsyn bör vid bedöm-

ningen tas även till elevernas individuella framsteg. De semantisk-pragmatiska målsentenserna (kap. 3 ovan) gör det möjligt att beakta även små framsteg (eleven kan kort, åtminstone på något sätt uttrycka det angivna syftet) samtidigt som man kan kräva nyanserade utförliga berättelser på finska av de bästa eleverna. Bedömningen får dock självfallet inte verka orättvis; man bör på förhand redogöra för principerna och kravnivån beträffande olika elevkategorier.

Spridningen av vitsorden i finska på vitsordsskalan kommer på grund av elevernas heterogenitet att bli större än i andra ämnen, och den kommer också att variera mera mellan olika undervisningsgrupper och olika orter. Det måste den också tillåtas göra, även om man försöker jämna ut den genom att ta individuell hänsyn. I början innan man lärt känna eleverna och deras praktiska förutsättningar, är det dock skäl att vara sparsam med ytterlighetsvitsorden. Tvåspråkiga elever skall inte bibringas den uppfattningen att de inte kan lära sig mera och bättre finska; för enspråkiga och svagare elever bör även förmåga att förstå språket för det angivna syftet betraktas som ett framsteg.

6 DEN KOMMUNALA LÄROPLANEN

Kommunen kan komplettera denna rikslärokurs i finska i olika avseenden, t.ex.:

- genom att sätta in och/eller betona sådana motiv, syften och språkbrukssituationer som särskilt förekommer i trakten och är ägnade att befrämja kontakterna, kulturutbytet och förståelsen över språkgränsen
- genom att med hänsyn till ortens och elevernas tvåspråkighetsgrad fixera det allra viktigaste för dialekttalande och enspråkigt svenska elever och ange lämpligt tilläggsstoff och fördjupande aktiviteter för tvåspråkiga och längre hunna elever
- genom att med hänsyn till resursfördelningen i skolorna och kommunen anvisa differentieringsmöjligheter och stödåtgärder, särskilt i högstadiet
- genom att ge uppslag till integration, projekt, praktisk yrkeslivsorientering, exkursioner, lägerskolteaman och övrig verksamhet som i anslutning till övriga ämnen befrämjar även finskundervisningen

- genom att samla och göra upp förteckningar eller register över material med lokal eller regional anknytning som kan stöda och berika lärarnas undervisning särskilt med tanke på differentieringsbehovet.

Endel konkreta uppslag till differentieringsmöjligheter för varje steg i lärokursen finns i skolstyrelsens lärokurspanvisningar i finska av år 1983 och i den didaktiska handledningen.

ENGELSKA

1 ALLMÄNNA RIKTLINJER

Grundskolans engelskundervisning skall ge eleverna sådan grundläggande färdighet i tal och skrift på engelska som behövs i vardagliga språkbrukssituationer, t.ex. på resor, och för att kunna knyta personliga kontakter med utlänningar. Samtidigt erhåller de kännedom om levnadsförhållanden, sedvänjor och kultur hos de folk som talar engelska (främst i Storbritannien, Nordamerika och Australien) samt lär sig läsa och förstå lättare engelsk text. Grundskolans lärokurs ligger till grund för fortsatta studier i engelska i gymnasium eller yrkesläroanstalter, men den skall också ge ungdomarna vilja och beredskap att på egen hand upprätthålla och vidareutveckla sin språkfärdighet.

Undervisningen bör ta hänsyn till elevernas ålder och utvecklingsnivå. När eleverna i svenska skolor börjar läsa engelska från åk 5, har den muntliga och skriftliga förmågan i modersmålet redan stadgat sig. Man kan också dra nytta av de allmänna erfarenheter av språkstudier de fått i undervisningen i finska från åk 3 och deras större kognitiva mognad. På grund av engelskans släktskap med svenska har de svenska eleverna ett gynnsammare utgångsläge än de finska när det gäller att förstå och tillägna sig engelskans grundstrukturer och endel ord. Däremot har de kanske förlorat något av den spontanitet och härmningsförmåga som underlättar uttalet. Man bör därför genast i början, medan det ännu är tid, fästa tillräckligt avseende vid denna sida.

Med de elever som börjar med engelska redan i åk 3 hinner man ägna mera tid åt innötning av ett korrekt uttal och kanske ta upp flere ord på endel områden. Eftersom dessa elever (med undantag för Åland) ofta är tvåspråkiga elever (se språkprogrammet), bör läraren vara medveten om interferensskällor från finskan och försöka lära eleverna att hålla språkens (svenskans, finskans, engelskans) struktur och semantik isär, t.ex. genom att vid behov kontrastera dem mot varandra och särskilt träna sådana fall i vilka språken skiljer sig från varandra. Totalt sett avviker emellertid lärokurserna från åk 3 respektive åk 5 nämnvärt inte till sin omfattning från varandra; de som börjar i åk 5 kan tack vare flere veckotimmar i högstadiet i huvudsak läsa ifatt A-lärokursen. (Jfr. finskan!)

2 KRITERIER FÖR LÄROSTOFFET

2.1 Utgångspunkter

Undervisningen utgår från naturliga, enkla, vardagliga språkbrukssituationer. Lärostoffet bör vara intressant för åldern men samtidigt beakta elevernas framtida behov. Det skall också vara sådant att det stöder elevernas etiska, estetiska, sociala och emotionella utveckling. När man preciserar det närmare bör man beakta följande faktorer:

- kommunikationsbehovet: vad behöver eleven språket till, vad kan han göra med det
- språkbrukssituationerna: var, när och med vem skall han kommunicera
- motiv och begrepp: vilket sakinnehåll, vilka begrepp och tankar skall eleven kunna förstå och uttrycka i anslutning till ett ämne eller i en situation
- det lexikala innehållet: vilka och hur många ord bör eleven kunna förstå och använda i anslutning till ett motiv
- det grammatikaliska innehållet: vilka av språkets strukturer måste han behärska?

Språkstoffets svårighetsgrad bestäms inte bara av hur bekant eller främmande situationen och motiven är. Det beror också på förhållandet och avståndet mellan de talande. Språket kan växla från förtroligt till formellt, från neutralt till känsloladdat. Skriftspråket är ofta mera formellt och utvecklat än talspråket, som bättre kan utnyttja talsituationen, mimik och gester.

Nedan ges en översikt över de kommunikationsfärdigheter, språkbrukssituationer, motivkretsar och begrepp kring vilka lärokursen i engelska skall byggas upp.

KOMMUNIKATIONSFÄRDIGHETER

Av eleven förutsätts följande kommunikationsfärdigheter:

Muntlig kommunikation

Förstå tal

- förstå enskilda fraser (eleven visar att han förstått genom att reagera rätt på dem)

- förstå enkla samtal
- förstå en sammanhängande framställning i normalt tempo, som grundar sig på bekant språkstoff
- förstå en sammanhängande framställning som förutom bekant språkstoff kan innehålla litet nytt stoff, vilket kan förstås på basen av situationen eller satssammanhanget

Använda språket muntligt

- uttrycka sig i enkla språkbrukssituationer
- delta i samtal som baserar sig på bekant språkstoff
- kunna producera korta sammanhängande framställningar

Skriftlig kommunikation

Förstå språket i skriftlig form

- förstå och reagera rätt på skriftlig kommunikation
- förstå innehållet i korta texter baserade på bekant språkstoff
- läsa och i huvudsak förstå innehållet i korta, på bekant språkstoff baserade texter, vars innehåll inte förut behandlats
- läsa och i huvudsak förstå innehållet i texter, som utom bekant språkstoff också innehåller nytt stoff, vilket kan förstås på basen av situationen eller satssammanhanget

Använda språket i skrift

- skriva korta meddelanden enligt modell eller anvisning
- skriva korta eller längre svar på skriftligt eller muntligt ställda frågor
- självständigt skriva korta meddelanden
- skriva skildringar, referat och berättelser, styrda eller fria

SPRÅKBRUKSSITUATIONER

Syftet är att eleven i muntlig och skriftlig kommunikation förstår språket, kan reagera och själv använda språket i följande situationer:

Social växelverkan

- tilltala
- hälsa och ta avsked
- presentera sig själv och andra

- tacka
- be om ursäkt
- gratulera och beklaga
- acceptera och avböja en inbjudan
- bjuda (mat och dryck)
- inleda ett samtal

Att organisera verksamhet

- befalla och uppmana
- neka
- varna
- be om något
- ge råd
- föreslå

Åsikter, ställningstaganden och känslor

- vara av samma/annan åsikt
- övertala, önska
- uttrycka
 - gillande
 - välbefinnande/olust
 - beröm/klander
 - deltagande
 - nödvändighet
 - avsikt, syfte
 - säkerhet/osäkerhet
 - besvikelse, oro
 - överraskning

Att inhämta eller förmedla kunskap

- benämna
- fråga, svara
- konstatera
- precisera och korrigera uppgifter
- skildra, referera, berätta

MOTIVKRETSAR OCH BEGREPP

I undervisningen behandlas följande motivkretsar och begrepp

Mänskan och hennes närmaste omgivning

- det egna jaget
- familj, släkt, vänner
- andra personer
- boende, hem, dagliga göromål
- kost och måltider
- kläder och tillbehör
- människokroppen, hälsa, sjukdom och hygien
- förnimmelser, känsloliv
- tänkesätt

Existens och aktivitet

- att vara
- att äga något
- att göra
- skola och studier
- arbetsliv och yrken
- fritid och intressen
- ärenden och tjänster
- trafik och resor
- masskommunikation

Natur, folk och länder

- natur och väderlek
- landsbygd och stad
- Finland och finländarna
- målspråkets länder och folk
- andra länder och folk

Kvantitet och kvalitet

- tal och mängder
- ålder
- myntenheter och pris
- egenskaper: färg, storlek, form, kvalitet

Tid

- tidpunkt och samtidighet
- nutid
- dåtid
- framtid
- frekvens, allmängiltighet
- varaktighet

Plats och sätt

- läge och riktning
- sätt, medel, redskap

Förhållanden

- kvalitet (jämförelse)
- tid (nu - sedan)
- plats (här - där)
- syftning (personer; pronomen)
- ordningsföljd och datum
- kvantitet (jämförelse)
- orsak, följd, villkor
- samband och skillnad

2.2 Språkfärdighetens delområden

Med språkfärdighetens delområden avses förmågan att förstå och använda språket i tal och skrift. Språkfärdigheten bör dock ses som en helhet, de olika sidorna av den går in i varandra. Därför skall de stöda varandra i undervisningen och också alla beaktas i bedömningen.

I början av språkstudierna läggs huvudvikten vid det talade språket, text och skriftliga övningar används för att ge stoff för talet och stöda det. I engelskan där tal och skrift skiljer sig avsevärt från varandra, måste särskild uppmärksamhet fästas vid uttal och rättskrivning. Småningom ökas läsförståelsens och den skriftliga framställningens andel. Eleverna förutsätts då förstå ett svårare språkbruk än de kan producera. De skall också lära sig använda ord- och uppslagsböcker.

Behärsknningen av språkets delområden utvecklas individuellt. Endel elever har kanske lättare att lära sig tala eller skriva än andra. Man bör uppmuntra eleverna genom att beakta deras starka sidor.

2.3 Uttal

Ett gott uttal utgör grunden för det muntliga språkbruket. Minimikravet bör vara att man kan göra sig förstådd, dvs. ett fonematiskt uttal, så att man inte tar miste på närliggande ord. Speciellt måste man öva sådana ljud och ljudkombinationer som saknas i modersmålet. Man bör från början också försöka få eleverna att tillägna sig även en så god betoning, rytm och intonation som möjligt. Felaktiga uttalsvanor kan senare vara svåra att rätta till.

För att ge eleverna goda modeller bör man ge dem tillfälle att lyssna på och härma ett autentiskt uttal, t.ex. genom att utnyttja bandinspelningar av texterna. I den egentliga undervisningen är det skäl att hålla sig till ett normerat brittiskt uttal. I ett senare skede bör eleverna även någon gång få höra andra uttalsvarianter, så att de kan förstå engelska från olika delar av världen.

2.4 Ordförråd

Engelskan har ett rikt ordförråd, och ordkunskapen är därför ofta mera avgörande för kommunikationen än grammatikalisk korrekthet.

Vid valet av ord och uttryck skall man beakta deras frekvens och informationsvärde i anslutning till vissa motiv eller situationer. Det är beroende av hur väl man med ordets hjälp kan benämna och beskriva ett föremål, en person, en händelse eller en verksamhet samt uttrycka känslor och åsikter. Valet av ordförråd bestäms i någon mån även av elevernas ålder. De ord som används bör vara allmänna, användbara och täckande. I lärostoffet kan också ingå ord, som eleverna inte behöver lära sig behärska aktivt.

Eleverna bör även få en inblick i ordbildningens grunder, sammansättning, avledning (med prefix och suffix) och fraser. Särskild vikt fästs vid engelskans idiomatiska uttryck.

I början skall ordförrådet vara konkret, anknutet till närmiljön, till bekanta ting och aktiviteter. Idiomatiska ord och uttryck lärs behändigt in genom sånger, dikter och ramsor. Då man går framåt i kursen växer andelen abstrakta ord, fraserna blir mångsidigare och texterna längre. Samtidigt beaktar man allt mera ord och uttryckssätt som behövs särskilt i skrift. Det passiva ordförrådet växer mot slutet av grundskolan.

På alla stadier bör ordförrådet vara modernt och innehållet kunna intressera eleverna.

2.5 Strukturer

I grundskolans lärokurs upptas de strukturer som är centrala för språkets funktioner och som behövs i vardagliga språkbrukssituationer. Samtidigt skall de ligga till grund för senare studier. Man får inte överbetona grammatiken, så att lärostoffet blir för tungt eller undervisningen för abstrakt.

I bilagan ges en förteckning över de basstrukturer som bör genomgå i lågstadiet (åk 5-6) respektive högstadiet (åk 7-9). Den är uppgjord så, att högstadielärarna kan se vad som i respektive ordklasser och i satsläran genomgås i lågstadiet och vice versa.

I förteckningen över högstadiets strukturer har också getts exempel på tillägsstoff som utvidgar

och fördjupar lärokurserna. Detta tas upp så långt elevernas förmåga, differentieringsmöjligheterna och läromedlen det medger.

Strukturerna skall inläras omsorgsfullt i den takt eleverna kan tillägna sig dem. Övningarna bör vara naturliga, anknyta till en bild eller en tänkt talsituation och helst ingå i ett sammanhang. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid engelskans avvikelser från modersmålet. Språkriktighetskrav får inte förta elevernas vilja att uttrycka sig. Huvudsaken är att de kan göra sig förstådda på ett någorlunda korrekt språk.

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

En framgångsrik undervisning kräver samplanering vid läsårets början. Det är skäl att göra upp en ramplan, som upptar det viktigaste innehållet i undervisningen, en grov tidsplan och eventuella gemensamma provtillfällen samt även uppslag till integration med andra ämnen. Planen bör vara luftig, så att det finns tid för repetition och fördjupning och så att man trots elevernas olikheter kan gå framåt i ungefär samma takt. Eleverna bör ges möjlighet att komma med synpunkter på ramplanen.

Det centrala lärostoffet gås igenom med alla elever. Man bör sträva till, att det befästs så bra som möjligt, eftersom det utgör grunden för en fungerande språkfärdighet. Undervisningen differentieras så, att eleverna vid behov har möjlighet att befästa och fördjupa baslärostoffet. A andra sidan bör man också uppmuntra dem att utvidga baskunskaperna.

Undervisningen bör följa allmänt accepterade didaktiska principer och man bör ty sig till arbetssätt, som är omväxlande, ändamålsenliga och lämpliga för åldern. Vid sidan av lärarledd undervisning används elevcentrerade arbetsformer såsom par- och grupparbete, stationsundervisning och projektarbete i liten skala. Läraren bör sätta sig in i elevernas personliga förutsättningar för språkstudier och ta hänsyn till dem.

4 DIFFERENTIERING OCH STÖDÅTGÄRDER

Eleverna har olika inlärningsförutsättningar och inlärningsstil. Elevcentrerade arbetssätt ger läraren möjlighet att ägna sig åt elever, som särskilt är i behov av stöd, och å andra

sidan också ge impulser åt snabba och begåvade elever. Differentieringen inom klassens ram kan effektivteras och göras mångsidigare t.ex. genom tillfälliga omgrupperingar och kompanjonlärare. Också eleverna kan utnyttjas som assistenter (tutorer). Särskilt i högstadiet erbjuder timresurssystemet många olika differentieringsstrategier, förutsatt att åtminstone vissa av undervisningsgruppernas lektioner kan läggas parallellt på läsordningen eller man kan spara resurs för en stöd- eller kompanjonlärare. Särskild stödundervisning kan inom resursens ram ges för dem som är i behov av det.

Elever med läs-, tal- och skrivsvårigheter bör få särskild handledning av speciallärare eller annan sakkunnig person, som är förtrogen med sådana problem.

5 UTVÄRDERING

Utvärderingen är en naturlig del av inlärningsprocessen. Dess viktigaste funktion är att sporra eleven och upplysa honom om hans framsteg. Den bör därför vara positiv och vägledande, inte i främsta hand klassificera eleverna eller hänga upp sig på språkfel.

I språkundervisningen bör man särskilt beakta elevernas språkliga förutsättningar och även deras motivation och attityd till undervisningen. Utgångspunkten för bedömningen skall vara språkets begriplighet. Ett språkligt budskap kan vara mer eller mindre förstäligt, korrekt, utförligt och nyanserat på olika plan både i skriftlig och muntlig framställning.

Bedömningen får inte basera sig enbart på skriftliga prov, utan man bör särskilt med tanke på den muntliga språkfärdigheten även ta i betraktande elevernas uppmärksamhet och aktivitet under lektionerna, deras omsorg om övningsuppgifterna samt deras vilja och förmåga att lära sig mera. Återkopplingen skall motivera eleven och leda honom att själv försöka bedöma resultatet av sitt arbete.

6 DEN KOMMUNALA TILLÄMPNINGEN AV LÄROKURSEN

Kommunen kan komplettera denna rikslärokurs, t.ex. genom att ta in situationer, motiv och ord med lokal anknytning, ge särskilda differentieringsuppslag med hänsyn till resurserna och betona sådana sidor av språkfärdigheten

eller delar av kursen, som på grund av elevernas dialekt, tvåspråkighet eller möjligheter till kontakt med engelskan utanför skolan (resor, släktingar i Amerika, televisionsprogram och filmer) kan vara befogat. En sida av målsättningen för modern språkundervisning är att kunna svara på frågor och kunna berätta om sin egen hemtrakt för utlänningar, t.ex. för turister och brevvänner eller vid närmare kontakter på utrikesresor.

ÖVERSIKT AV STRUKTURERNA

Lågstadiet

SUBSTANTIV

- bestämd och obestämd artikel samt uttryck som t.ex. at home, at school
- apostrofgenitiv i singularis singularis och pluralis på -s o. -es
- de vanligaste oregelbundna pluralformerna t.ex. men, women, feet, teeth, children, people

ADJEKTIV

- komparerade former som vokabler

ADVERB

- adverb som bestämning till adjektiv t.ex. very, too och som bestämning till verb t.ex. He is running fast, she can sing well, samt några av de vanligaste adverbena och frågeorden

RÄKNEORD

- grundtalen 1 - 100
- ordningstalen 1 - 10
- klockslag

PRONOMEN

- subjekts- och objektsformen av personliga pronomen
- demonstrativa pronomen this, these, that, those
- förenade possessiva pronomen
- interrogativa pronomen what, who, whose (colour/number/time)
- indefinita pronomen, t.ex. every, many, much, a lot of, all, some som vokabler

Högstadiet

- ämnesnamn och abstrakta ord (utan artikel)
- artikelns användning i de vanligaste uttrycken som t.ex. I am in a hurry, What a pity, Once a week
- of-genitiv i de vanligaste fallen
- s-genitiven

- regelbunden komparation
- oregelbundna komparationsformer t.ex. better/best, worse/worst

- adverb som slutar på -ly samt ursprungliga adverb
- komparation av ursprungliga adverb

- grundtal och ordningstal
- datering och årtal

- självständiga possessiva pronomen
- interrogativa pronomen which, what kind of, konstruktionen: what is it like?

- indefinita pronomen some, any, no och every, deras sammansättningar på -body och -thing, samt t.ex. a little, other, both
- reflexiva pronomen
- relativa pronomen who, which och that

Tilläggsstoff

- artikelns användning (t.ex. i samband med geografiska egennamn)
- substantiv som saknar plural, t.ex. money, advice, luggage
- oregelbundna pluralformer, t.ex. reindeer, sheep

- komparation av adverb på -ly

- mera indefinita pronomen t.ex. each other, (a) few, none

- vars = whose

- stödordet one tillsammans med adjektiv

VERB

- verben be och have samt hjälpverben can och must
- enkelt och pågående presens inledningsvis
- jakande och nekande imperativ samt let's
- strukturen there is/are
- strukturen be going to
- skillnaden mellan enkelt och pågående presens utförligare
- imperfektum
- perfektum och pluskvamperfektum
- futurum med going to
- futurum med hjälpverbet will, (shall endast i frågor i 1:a pers)
- konditionalis I
- hjälpverbet may, formerna could, should (=borde), have to (presens och imperfektum)
- infinitiv med eller utan to i de vanligaste fallen
- ing-formen tillsammans med några vanliga verb, t.ex. stop
- passiv; presens och imperfektum utan agent
- pågående imperfektum och perfektum
- konditionalis II
- to have to och to be able to i olika tidsformer, ought to
- ing-formens användning efter vissa verb och prepositioner
- de övriga tidsformerna i passiv, användningen av agent

KONJUNKTIONER

- de vanligaste samordnande och underordnande konjunktionerna and, or, because, when, so, but

Se satslära!

PREPOSITIONER

- de vanligaste prepositionerna i anslutning till allmänna vokablar för att ange plats, tid och fortskaffningsmedel t.ex. after, at, behind, between, by, for, from, in, in front of, of, on, to, under, with
- mera prepositioner
- prepositioner som hör ihop med de vanligaste verben eller adjektiven t.ex. look at, interested in

SATSLÄRA

- jakande, nekande och frågande satser med och utan hjälpverbet do
- inledningsvis: rak ordföljd och adverbiallets vanligaste placering i satsen
- adverbiallets plats i satsen ex. always, never, often, sometimes, usually
- huvuddrag ordföljden vid nekande och frågande satser (question-tags)
- relativa satser utan rel.pron.
- reell villkorssats (futurum och if-sats)
- irreell villkorssats (konditionalis I och if-sats)
- samordnande och underordnande satser, konjunktionerna before, after, although, as
- indirekta frågesatser (anföringssats i presens)
- enkla påhångsfrågor (question-tags)
- irreell villkorssats (konditionalis II och if-sats)
- konjunktioner, t.ex. neither-nor, until
- huvuddragen av indirekt anföring
- de vanligaste satsförkortningarna, t.ex. before going a woman, carrying a bag

TYSKA, FRANSKA ELLER RYSKA SOM A-SPRÅK

För tyska, franska eller ryska som A-språk (ett fåtal svenska elever) gäller samma lärokurs som i de finska skolorna och i tillämpliga delar anvisningarna för A-engelskan. A-språken följer nämligen samma lärokurs i finska och svenska skolor även i gymnasiet och leder fram till samma obligatoriska prov i studentexamen. Man bör dock i undervisningen ta hänsyn till språkens, särskilt tyskans släktskap med svenskan och rätta tonvikten, förklaringarna och övningarna efter de svårigheter, som skillnaderna i jämförelse med den svenska språkbyggnaden och semantiken kan ge upphov till. Lokala turistintressen och särskilda ekonomiska och kulturella förbindelser med utlandet kan liksom för A-engelskans och C-språkens del föranleda särskilda kommunala betoningar eller kompletteringar.

TYSKA, FRANSKA ELLER RYSKA SOM C-SPRÅK (TILLVAL I ÅK 8)

1 MÅL

Syftet med undervisningen i tillvalsspråken är att ge eleverna elementär språkfärdighet för enkla, vardagliga språksituationer och en grund för fortsatta studier i språket. På grund av valfriheten är det skäl att beakta elevernas önskemål visavi innehåll och metoder; på så sätt kan man befrämja en positiv attityd till språkinläringen. Man bör sträva till att få eleverna att våga använda språket och att senare vilja upprätthålla och utveckla sin språkfärdighet.

Studierna i ett tillvalsspråk utvecklar elevernas världsbild och befrämjar internationell förståelse. Undervisningen bör därför föra in eleverna i språkområdet och dess kultur.

2 LÄROSTOFF

Utgångspunkter för valet av lärostoff är kommunikationssyften och språkbrukssituationer. Stoffet bör vara av tillräckligt allmän natur, men samtidigt mångsidigt, motiverande och rikt på impulser. Man måste ta i betraktande såväl elevernas ålder, begrepps- och intressevärld som deras tänkbara uttrycksbehov på språket i framtiden. Språkmaterialet bör vara så autentiskt som möjligt och ge eleverna en inblick i språkområdets kultur och tankevärd. Men det bör också beakta behovet av att kunna presentera sig själv, sin hemtrakt och säga något om liv, natur och kultur i Finland.

Kriterier för urval av lärostoff

Vid urval av lärostoff för tillvalsspråket gäller samma kriterier som för A- och B-språket, men i mindre skala:

- informationsbehovet: vad eleven behöver språket till och vad han skall kunna göra med hjälp av språket
- motivkretsar: vilka tankar, begrepp och vilket sakinnehåll eleven bör förstå och kunna uttrycka; vad han skall kunna tala om
- språkbrukssituationer: i vilka förhållanden (roller, tid, plats) eleven skall kunna förstå och använda språket
- ordförråd: huru många och vilka ord och uttryck eleven skall förstå och kunna använda

- grammatik: vilka strukturer eleven skall förstå och kunna använda
- språkfärdighetens olika sidor: hurudant språkstoff eleverna skall förstå och kunna använda muntligt eller skriftligt

Nedan specificeras mera detaljerat de motivkretsar, språkbrukssituationer och informationssyften som skall ingå i kurserna.

Motivkretsar

Människan

- hennes fysiska väsen
- sinnesförnimmelser och känslor
- hälsa och sjukdom

Vardagslivet

- boende, hem, sysslor
- föda, måltider, servis
- kläder och förnödenheter

Miljön

- familj, släkt och vänner
- skola, studier, arbete
- fritid, intressen
- ärenden och tjänster
- trafik, trafikmedel, resa
- tiden, årstider, väder, natur
- det egna landet, det nya språkområdet

Språkbrukssituationer och informationssyften

Servicesituationer

- situationer på resa, mat och inkvartering
- ärenden i affärer, post, bank, sjukvård o.dyl.
- att fråga efter platser, adress, trafikförbindelser och kunna visa vägen i motsvarande avseenden
- att fråga efter och uppge klock- och avgångstider, att säga hur länge något räcker

Situationer vid möte

- att hälsa och ta farväl
- att presentera sig, introducera andra och kunna svara på en presentation

- att fråga efter och berätta personliga nyheter
- att berätta om sig själv (t.ex. hemmet, skolan, dagliga sysslor, fritid, intressen) och kunna fråga om motsvarande saker
- att tacka, be om ursäkt och reagera artigt
- att lyckönska och beklaga
- att begära, inbjuda, föreslå något, hövligt ta emot och avslå förslag
- att stämna träff

Muntlig kommunikation

Eleven skall kunna:

- förstå enkla frågor, svar, nekningar, begäranden, anvisningar och påståenden
- förstå korta, enkla samtal som berör vardagliga ting
- svara och reagera så som situationen förutsätter på enkla frågor, uppmaningar, begäranden och påståenden

Skriftlig kommunikation

Eleven skall kunna

- läsa och förstå meddelanden om möte, önskemål om tjänster, anvisningar och annonser
- läsa och förstå lätt berättande och beskrivande text inom ramen för huvudsakligen bekant språkstoff
- skriva korta svar på frågor eller förfrågningar
- skriva korta meddelanden enligt anvisningar och småningom även självständigt

Uttal

Man bör sträva till, att eleverna från början lär sig ett så naturligt och korrekt uttal som möjligt med för språket karakterisk betoning, rytm och intonation. Felaktiga uttalsvanor är senare svåra att korrigera.

Man bör ständigt fästa uppmärksamhet vid uttalet. Sådana ljud och ljudkombinationer, som är ovanliga eller saknas i modersmålet kräver särskild övning. Eleverna bör få lyssna på autentiskt

språk och uttal, helst av infödda talare, och lära sig att härma det.

Ordförråd

De ord och talesätt som tas upp bör vara användbara i så många olika situationer som möjligt. Ordens frekvens, täckning och informationsvärde utgör de viktigaste urvalskriterierna. Ordinlärningen underlättas av språkens släktskap med varandra, elevernas kännedom om allmänna kultur- och lånord samt tidigare kännedom om landet och folket eller situationen ifråga. Ordinlärningen kan i viss mån systematiseras utgående från begreppsområden och sammanhang.

Som mål för det aktiva ordförrådet i tyska, franska och ryska uppges för finska skolor 600-700 ord. För undervisningen i svenska skolor kan målet på grund av språksläktskapen vara något högre, särskilt i tyska. Utöver den aktiva vokabulären bör det i texter och undervisning även ingå ett visst passivt ordförråd.

Strukturer

I lärostoffet bör ingå sådana för språket karakteristiska strukturer, som behövs för det centrala uttrycksbehovet, hjälper eleven att komma till rätta i språksituationer av allmän karaktär samt skapar en grund för senare studier. Också för valet av strukturer är alltså informationsvärdet, nyttjan och frekvensen avgörande kriterier, samtidigt som man måste ta hänsyn till en viss grammatisk progression. Strukturerna bör tas upp och inövas i naturliga situationer och sammanhang. Strukturer, som avviker från modersmålets, måste särskilt fixeras och övas.

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

För undervisningsarrangemangen kan i tillämpliga delar följas anvisningarna för engelskan. Stor vikt bör fästas vid den muntliga språkfärdigheten, men man kan å andra sidan även bättre än i lågstadiet dra nytta av elevernas läs- och skrivfärdighet i modersmålet samt allmänna grammatikkunskap och erfarenhet av språkinlärning. På grund av det elementära stadiet och jämna utgångsläget finns det inte samma behov av differentiering som i finskan och engelskan, men man bör ändå skapa tillräckligt med variation och fördjupningsmöjligheter inom klassens ram t.ex.

t.ex. med par- och grupparbeten, små läs- och hörförståelseuppgifter, tilläggsuppgifter och tips för fördjupning och bredvidläsning för dem som är snabba eller särskilt intresserade. Undervisningen kan gärna anknyta till det som kommit upp om språkområdet i fråga i real- och konstämnen, t.ex. i geografi, historia, musik och teckning.

4 BEDÖMNING

Vid bedömningen av tillvalsspråken fästs särskild uppmärksamhet vid elevernas allmänna aktivitet: uppmärksamhet, muntliga beredskap och omsorg om skriv- och hemuppgifter. Den muntliga språkfärdigheten betonas; vitsorden får inte grunda sig enbart på skriftliga prov. Emedan ämnet är valfritt, måste man särskilt beakta utvärderingens motiverande och attitydskapande funktion.

5 DEN KOMMUNALA TILLÄMPNINGEN AV LÄROKURSEN

Kommunen kan komplettera denna rikslärokurs genom att ta in sådant lärostoff, motiv, språksituationer och begrepp som har lokal anknytning och kan behövas t.ex. för att presentera hemorten och begivenheter på tyska, franska eller ryska, eller för att betona och befrämja ortens särskilda kommersiella, industriella och kulturella kontakter med utlandet.

ENGELSKA SOM C-SPRÅK

De elever som läst tyska, franska eller ryska som A-språk från åk 3 rekommenderas i språkprogrammet att ta engelska som C-språk. Lärokursen i C-engelska motsvarar i tillämpliga delar lärokursen i tyska, franska eller ryska som C-språk, dvs. följer huvudsakligen samma kriterier och allmänna anvisningar. I undervisningen bör man dock beakta engelskans stora inflytande genom turism, film och massmedia samt (liksom för tyskans del) språkets nära släktskap med svenskan i basstrukturer och centralt, vardagligt ordförråd. Det aktiva ordförrådet kan därför vara något större, metodiken och angreppssätten annorlunda än för franskan och ryskan. Elevernas större mognad, bättre allmänna ordförråd och grammatikkunskap samt mera kunskaper om den engelsktalande världen än i lågstadiet bör självfallet utnyttjas, men å andra sidan måste man även beakta att C-språket är ett tillval och att eleven har ett annat, kanske mer krävande A-språk som obligatoriskt ämne.

LATIN

1 MÅL

Den lärokurs i latin som börjar i grundskolans högstadium utgör en helhet. Syftet med den är att ge sådana kunskaper och färdigheter, som

- förmedlar former och innehåll i vår kultur som härstammar från antiken och sålunda är värdefulla för allmänbildningen
- ger en tillräcklig grund för latinstudier efter grundskolan
- skapar en positiv attityd och ett positivt intresse för latinet och lust att fortsätta med latinstudierna

I undervisningen bör man sträva till, att eleven efter genomgången lärokurs

- förstår enkla latinska texter med lexikon och grammatiken som hjälpmedel
- känner till det levande arvet från latinet i vår kulturkrets och märker latinets samband med modersmålet och främmande språk
- känner antikens förhållanden och kulturella vinningar, särskilt till de delar på vilka vår moderna bildning bygger
- har fått en språklig grundutbildning, som utgör bas för fortsatta latinstudier och är till hjälp i studier i andra språk
- i någon mån muntligt och (närmast i övningar) skriftligt kan uttrycka sig på latin.

2 LÄROSTOFF

Till grundskolans lärokurs i latin hör ett visst ordförråd. Målet är, att man under det första året lär sig ungefär 400 ord, det andra och tredje året 300-400 ord vardera. Texterna kan nog innehålla ett rikligare ordförråd, men aktivt behöver eleverna tillägna sig närmast bara de centrala orden. Genom att lära sig hur orden kan avledas med prefix och suffix kan man tillägna sig ett större ordförråd.

Formlärans grunder går igenom så, att nomina tas upp huvudsakligen under de två första åren, verbläran och pronomina under hela tiden. Formläran inlärs i enkla satssammanhang.

Med hjälp av satsanalys inlärs de grundläggande företeelserna i satsläran: kasusformernas huvudsakliga användning, de viktigaste satstyperna och de uttryck som bygger på verbens nominalformer. Eleverna bekantar sig med de enklaste

infinitiv- och participialkonstruktionerna i ett så tidigt skede som möjligt.

I början skall satserna vara korta och enkla. I slutskedet försöker man i mån av möjlighet närma sig autentisk text; i allmänhet måste den dock bearbetas så att den blir lättare. Eleverna bör också stifta bekantskap med poesin genom lätta antika versrader samt sånger och dikter från medeltiden och nya tiden.

Till lärostoffet hör också i anslutning till texterna realkunskaper om antikens förhållanden och senare kultur som bygger på antiken. Kunskaperna bibringas naturligast genom ett omväxlande språkstoff. Också undervisningsmaterial som latin från nya tiden, t.ex. lokala inskriptioner, erbjuder bör utnyttjas. Realkunskaperna anknyts när det är möjligt på ett meningsfullt sätt till grundskolans övriga ämnen.

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Allmänt

Läroboken intar en central ställning i arbetet. Det stoff som behandlas bör vara sådant, att det intresserar eleverna och samtidigt vidgar deras syn. Man kan differentiera genom att ge tilläggsstoff åt de elever, som hinner och vill läsa mera än andra. I ordbehandlingen understreckas de centrala ord, som skall inläras aktivt.

Emedan bilder underlättar inläringen och ger värdefull bakgrundsinformation, bör man så mycket som möjligt utnyttja visuellt stoff och andra sätt att levandegöra undervisningen.

Senast i den sista årskursen skall eleverna lära sig att använda latinsk-svensk ordbok.

Arbetsätt

Latinundervisningen bygger huvudsakligen på skrift. Denna kompletteras i början genom muntlig övning av de viktigaste punkterna i form- och satsläran och latinska sentenser. Textläsning bör övas rikligt. Latin från antiken uttalas på klassiskt vis, men eleverna bör bekanta sig även med medeltidens och nya tidens latinska uttal.

I undervisningen bör man sträva till att eleverna noggrant förstår texterna. Härvid betonas analys som leder till klar insikt i språkets byggnad. Lämpliga övningar för alla stadier utgör varierande ifyllnads-, förvandlings- och flervalstuppgifter. Att översätta, särskilt i början från modermålet till latin och senare från latin till modersmålet är viktigt. Modersmålets och latinets uttryckssätt jämförs alltid med varandra.

I ordinlärningen fästs redan i början uppmärksamhet vid avledningsläran genom att man tar upp ordgrupper från samma begreppsområde. Arbetet baseras här liksom i allmänhet mera på logiskt tänkande än mekanisk inprägling, även om inpräglningen har en viktig andel bl.a. när man tillägnar sig formläran.

Utöver skolarbetet ges eleverna i hemuppgift olika övningar vilka granskas under lektionerna. Särskilt översättningsövningar passar ibland som grupparbete på lektionerna. Eleverna kan också om de vill under lärarens ledning hålla små föredrag om antikens kultur, t.ex. om den romerska familjeinstitutionen, skolorna, antikens matlagningskonst, folknöjen etc.

Undervisningen i latin integreras med andra läroämnen alltid när tillfälle erbjuds. T.ex. antikens historia och samhällsförhållanden samt den klassiska kulturen behandlas på latin-timmarna bredare än vad texterna i och för sig förutsätter. Sambandet mellan antiken och vår tid uppmärksammas ständigt. Ord i andra språk kommer från latinets tas upp till granskning, t.ex. latinets cultura 'odling', i franskan och engelskan culture, i ryskan kult'tura, i svenskan kultur och i finskan kulttuuri. På samma sätt märks t.ex. ord som utvisar gemensam indoeuropeisk släktskap, såsom pater, père, father, Vater, far.

3 UTVÄRDERING

Samtidigt som de skriftliga övningarna befrämjar inlärningen betjänar de också utvärderingen av inlärningsresultaten. Formativa provuppgifter med lämpliga mellanrum motiverar inlärningen. De utgör en del av elevernas allmänna prestationer på samma sätt som kunskaperna på lektionerna och utförandet av hemuppgifterna. I slutet av lämpliga undervisningsperioder hålls ett summativt prov, som utvisar hur väl eleven uppnått målen för ifrågavarande avsnitt. Grunddelen i

proven kan utgöras av en översättningsuppgift (i den högsta årskursen eventuellt med lexikon som hjälp), tilläggsdelar av ordförhör, böjningsuppgifter och frågor om realia. Provet kan också delas upp, särskilt om det annars skulle infalla under den tyngsta tiden på terminen.

Elevernas muntliga färdighet iaktts hela tiden. Den utgör en del av den s.k. fortgående observationen.

OMGIVNINGSLÄRA

1 MÅL

De allmänna målen för undervisningen i omgivningslära är att ge eleven de kunskaper, färdigheter och värderingar som var och en behöver för att anpassa sig till samhället och kulturen samt för att orientera sig i den biologiska och fysiska omgivningen.

Målen för kunskapsfostran är att

- hjälpa eleven att anpassa sig till skolan och den övriga omgivningen genom att ge kunskap om sådant som påverkar mänskliga relationer, förhållandet mellan människan och naturen, trafikvett, sunda hälsovanor samt om goda seder
- lära eleven göra observationer, klassificera observationer och erfarenheter samt öka elevens begreppsfrörråd och sålunda utveckla den språkliga uttrycksförmågan
- peka på företeelser i omgivningen i form av problem och visa hur man kan lösa dem med hjälp av iakttagna fakta, logiskt tänkande och logiska slutsatser
- främja utformningen och struktureringen av elevens världsbild

Målen för färdighetsfostran är att

- ge eleven träning som befrämjar trygghet i trafiken samt goda seder
- vänja eleven vid att göra iakttagelser med alla sinnen
- öva eleven i att jämföra och organisera observationer och erfarenheter samt i ett mångsidigt uttryckssätt
- göra eleven förtrogen med experimentella arbetsätt vid problemlösning samt med andra arbetsätt och lära eleven använda källmaterial
- ge eleven träning i omsorgsfull användning av apparatur, noggrannhet vid mätning samt ordning och reda på arbetsplatsen
- vänja eleven att undvika slöseri och att vårda den egna livsmiljön.

Målen för attitydfostran är att

- utveckla en positiv inställning till skolarbetet; till växelverkan människor emellan och till goda seder, trafiksäkerhet och sunda hälsovanor

- betona vikten av att kunna samarbeta med andra, att beakta och respektera andras åsikter samt en saklig inställning till fakta
- utveckla elevens ansvarskänsla för miljövården, för bevarandet av livsbetingelserna och naturtillgångarna
- väcka elevens vetgirighet och utveckla intresset för den mångfald av företeelser som finns i omgivningen.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL OCH LÄROSTOFF

Lärostoffet i omgivningslära består av material från det sociala livets, biologins och naturvetenskapens områden. Lärostoffet grupperas i huvudmoment som anpassas till skolårets och årstidernas rytm. Undervisningen koncentreras växelvis på det sociala, naturvetenskapliga och kulturhistoriska stoffet. Ibland är huvudmomentet flerskiktat och då betraktas stoffet ur alla synvinklar.

2.1 Årskurs 1

Skolarbetet börjar

Skapa en varm och trygg skolstart och vänj eleverna vid att använda den tryggaste vägen till skolan. Introducera eleverna i klassens arbete, skolarbetets regler och presentera skolpersonalen.

Från sommar till höst i den egna omgivningen

Låt eleverna berätta om iakttagelser under sommaren och bekanta dem med trädgårdens ätliga växter. Iakttag tecken på att hösten närmar sig och studera bekanta djur. Undersök renheten i den egna miljön och fundera över dess betydelse.

Jag och min hälsa

Studera barnets utveckling, uppväxt, arbete, fritidsintressen och vila. Betona behovet av ett mångsidigt morgonmål och ändamålsenlig klädsel samt belys de olika levnadsvillkoren för barnen i vårt eget land. Begrunda betydelsen av sunda levnadsvanor.

Fosterlandet och självständighetsdagen

Samtala om självständighetsdagen. Studera Finlands flagga och gör eleverna bekanta med

sången Vårt land. Granska typiska drag i hemortens natur och titta på en karta över Finland. Fundera över hur man känner Finland utomlands.

Jultiden

Bekanta eleverna med julseder förr och nu och med barns förberedelser inför julen. Låt eleverna uppleva en varm och trygg atmosfär inför julen.

Vår jord och solen

Studera jordens klotform och konstatera solens centrala betydelse som jordens ljus- och värme-källa samt jämför skillnaderna mellan natt och dag. Bekanta eleverna med tidsbegreppen.

Vinter i min omgivning

Låt eleverna beskriva sina egna iakttagelser om vintern och om vädret, samt bekanta dem med djurens förhållanden under vintern. Granska hemortens vintermiljö och låt eleverna berätta om sina fritidsintressen om vintern.

Kartans grunder

Rita av ett föremål från sidan och uppifrån och jämför bilderna. Tillverka en modell och gör en planritning av klassrummet. Öva olika funktioner med hjälp av planritningen. Låt eleverna titta på ett flygfotografi och en motsvarande kartbild av skolområdet.

Så levde man förr

Stifta bekantskap med gamla föremål på hemorten, hur man levde förr under helg och vardag och hur kommunikationerna fungerade förr i tiden. Samtala om nationella högtidsdagar.

Arbetslivet på min hemort

Bekanta eleverna med de vuxnas arbete, med vikten av att ha arbete och det ansvar det innebär. Fundera över behovet av att spara och egna sparmöjligheter. Granska olika skeden då man av råmaterial framställer en produkt som sedan säljs i affärerna.

Naturföreteelser i min omgivning

Undersök skillnaderna mellan levande och livlös natur och klassificera föremål enligt iakttagna egenskaper. Stifta bekantskap med hur vatten används och var det förekommer. Undersök kraften hos strömmande vatten och bekanta eleverna med magnetkraften. Klassificera med hjälp av egna observationer olika sätt att flytta föremål. Undersök olika föremåls vikt och låt eleverna stifta bekantskap med olika arbetsredskap.

Vårtecken i min omgivning

Iakttä de första vårtecknen, följ med flyttfåglarnas återkomst och lär eleverna skydda sin närmiljö. Odlar en växt från ett frö. Rita upp skolvägen på en karta, repetera trafikreglerna och diskutera elevernas sommarplaner.

2.2 Årskurs 2

Skolarbetet fortsätter

Bekanta eleverna med förändringarna i skolarbetet och repetera trafikreglerna. Diskutera skolans regler och skolarbetets rutiner t.ex. utförandet av arbetsuppgifter. Öva klockan och olika riktningsbegrepp.

Från sommar till höst i min omgivning

Låt eleverna berätta om sina sommarerfarenheter, bekanta dem med hur åkerns skörd blir till mat på vårt bord. Stifta bekantskap med de viktigaste jordarterna och studera växternas och djurens förberedelser inför vintern. Konstatera att människan är en del av naturen och att hon är ansvarig för dess vård.

Barnen och hälsan

Gör eleverna förtrogna med barnets utveckling, med olika barn och olika hem. Lär eleverna trygghet i lekar och andra aktiviteter. Klargör för eleverna vikten av hälsokontroll och hälsosam kost och bekanta dem med vården av sjuka. Diskutera vikten av nykterhet. Gör eleverna förtrogna med barns förhållanden i andra länder och elevernas egna möjligheter att vid behov hjälpa, och skapa på detta sätt en grund för ett internationellt tänkande.

Fosterlandet och självständighetsdagen

Klargör för eleverna begreppet en självständig nation och stat, bekanta dem med rikssymboler och med skötseln av statens angelägenheter. Granska typiska drag och naturskönheten i det finländska landskapet. Granska Finlands läge och gränser på en karta. Diskutera självständighetens och fosterlandets betydelse.

Jultiden

Låt eleverna stifta bekantskap med traditionella maträtter som hör till julen och med julseder i andra länder. Diskutera hur man kan fira jul i en trygg och positiv anda.

Vår jord och solen

Granska jordgloben och konstatera att den föreställer vår jord. Lär eleverna att solens ljus och värmestrålar är livsviktiga för organismerna. Lär eleverna årstiderna och tidsbegreppen.

Vinter i min omgivning

Gå igenom elevernas erfarenheter från vinter i naturen och öva enkla väderleksobservationer. Undersök växternas övervintring. Bekanta eleverna med vinterförhållanden i olika delar av Finland. Handled eleverna till säkerhet och trygghet i deras vinteraktiviteter.

Kartans grunder

Gör en planritning av klassrummet så att resultatet blir en bild sedd uppifrån. Låt eleverna öva sig i att läsa planritningen som en karta och arbeta med hjälp av den. Låt eleverna öva sig i att hitta Finland på jordgloben.

Så levde man förr

Bekanta eleverna med hur man levde förr på hemorten. Bekanta dem med hemortens gamla sägner och föremål och gör dem förtrogna med hur samfärdseln förändrats. Presentera betydelsefulla personer på hemorten eller i Finland.

Arbetslivet på hemorten

Bekanta eleverna med olika yrken och gör besök på en arbetsplats. Diskutera varför alla inte har arbete. Fundera över varors pris och välbetänkta inköp och låt dem öva att handla i affärer. Gör eleverna förtrogna med återanvändningsmöjligheter.

Naturföreteelser i omgivningen

Lär eleverna organismernas livsvillkor och klassificera ämnen enligt iakttagna egenskaper. Fundera över luften, vad vi behöver den till, dess egenskaper och förekomst. Undersök vindkraften. Lär eleverna huvudväderstrecken i samband med experiment med magneter. Undersök hur skuggor uppstår och gör eleverna förtrogna med belysning. Experimentera hur man med hjälp av hjul och axel kan flytta föremål. Studera redskap som underlättar arbetet.

Vår i naturen

Iakttag tecken på att sommaren närmar sig. Följ med djurens förberedelser inför sommaren och hur de förökar sig. Lär eleverna att skydda och vårda naturen. Odlar lökar och knölar. Rita upp den säkraste skolvägen på en karta och repetera trafikreglerna i synnerhet för cyklister. Diskutera hur man tillbringar ett tryggt och säkert sommarlov.

2.3 Lärokursens tillämpning i kommunen

Genom tillämpningsanvisningar i den kommunala läroplanen kan man inrikta, komplettera och precisera lärostoffets huvudmoment så, att elevens egen livsmiljö och hemort utgör utgångspunkt för undervisningen.

3 LÄROSTOFFET I NATURLÄRA I LÅGSTADIETS LÄROKURSER

Från och med åk 3 ingår lågstadiets undervisning i naturlära huvudsakligen i lärokurserna för biologi, geografi och slöjd.

Lärostoffet är valt utgående från företeelser och lagbundenhet i naturen, organismernas livsvillkor och växelverkan i naturen. Lärostoffet skall hjälpa eleverna att klargöra världsbilden

och stöda undervisningen i andra ämnen. Det är därför viktigt att alla får ta del av innehållet. Avsikten med att sprida ut undervisningen på olika ämnen är att stoffenheter skall kunna behandlas i sitt eget sammanhang, för att sålunda befrämja förståelsen och tillämpningen av ämnet.

3.1 Årskurs 3

Vattnets egenskaper (BG)

Lär eleverna vattnets olika tillstånd och undersök temperaturens inverkan på vattnets tillstånd. Gör eleverna förtrogna med begreppet vågrät.

Människan och elektriciteten (TL)

Notera hur statisk elektricitet uppstår och undersök en ficklampa och dess batteri som strömkälla. Lär eleverna försiktighet vid användningen av elektriska apparater.

Väderiakttagelser (BG)

Konstatera att blixten är en elektrisk gnista. Observera vind-, moln- och regnförhållanden. Gör eleverna förtrogna med termometrar.

Arbete och arbetsredskap (TL)

Undersök hur strömmande vatten och vinden kan utnyttjas i olika arbeten. Undersök hur användningen av redskap underlättar arbetet. Undersök kraftöverföring och rotation med hjälp av olika konstruktioner.

3.2 Årskurs 4

Materiens egenskaper (BG)

Lär eleverna materiens tre olika tillstånd och undersök deras egenskaper genom olika experiment. Låt eleverna öva sig i att handskas med vätskor.

Människan och elektriciteten (TL)

Låt eleverna stifta bekantskap med elektriska ledningar och isolatorer och bygg en strömkrets.

Studera hemmets vanligaste elapparater och lär eleverna hantera dem försiktigt.

Väderiakttagelser (BG)

Iakttag vindriktning, vindstyrka samt temperatur. Undersök olika väderfenomen.

Arbete och maskiner (TL)

Undersök hur elströmmen kan utnyttjas i olika arbeten. Gör experiment med en fjäder som hjälp i arbetet.

Tillverka enkla maskiner som underlättar arbetet och en våg att väga med.

3.3 Årskurs 5

Materiens struktur (BG)

Gör en blandning och filtrera den. Undersök olika ämnen och analysera deras beståndsdelar.

Ljus och ljud (BG, MU, TE)

Undersök olika ljuskällor och studera hur ljuset rör sig rätlinjigt. Iakttag hur ljuset reflekteras. Laborera med hur ljud uppstår, hur det fortplantas och hur det ökar och avtar i styrka.

Magnetism och elektricitet (BG, TL)

Behandla jordens magnetism, tillverka en enkel magnet och repetera magnetens användning. Undersök olika strömkällor och spänningen i ett batteri. Lär eleverna handskas försiktigt med elapparater.

Förbränning och värme (BG)

Iakttag yttre tecken på förbränning och stifta bekantskap med värmekällor och värmeisolerande material. Lär eleverna handskas försiktigt med eld.

Arbete och energi (TL)

Askådliggör med hjälp av experiment att man behöver kraft för att utföra arbete. Undersök

friktionen och experimentera med bromsar och smörjning. Gör eleverna förtrogna med återanvändning.

3.4 Årskurs 6

Materiens struktur (TL)

Framställ en lösning och låt eleverna öva sig i att separera dess olika partiklar genom avdunstning. Åskådliggör temperaturens inverkan på lösningsförmågan. Låt eleverna öva sig i att handskas med vätskor och lär dem använda pipett.

Ljus och ljud (BG, MU, TL)

Åskådliggör ljusets brytning och ljusets upplösning i färger. Lär eleverna använda linser som hjälpmedel. Experimentera med ljudstyrkan och ljudets tonläge, lär också eleverna att rikta ljud. Diskutera med eleverna bullrets skadeverkningar.

Magnetism och elektricitet (TL)

Tillverka en elektrisk magnet och undersök dess egenskaper. Gör eleverna förtrogna med skillnaderna mellan spänningen i ett batteri och elnätet, lär dem säkringens funktion.

Förbränning och värme (BG)

Undersök förutsättningarna för förbränning och de tre sätten för värmeöverföring. Granska olika metoder för att spara energi.

Arbete och energi (BG, TL)

Gör eleverna bekanta med energins former, tyngdkraftens verkningar och ett ämnes kretslopp.

Det viktigaste lärostoffet i naturlära har redan inplacerats i andra ämnens lärokurser, varvid man noggrannare har kunnat precisera i vilket sammanhang de olika momenten skall läras in. I den kommunala läroplanen kan man ytterligare komplettera och precisera läro-

stoffet i andra ämnen. I den kommunala läroplanen kan man också bilda temahelheter av lärostoffet i naturlära. Lärostoffet lärs då ut i en eller flere helheter antingen delvis i samband med biologi och geografi och delvis i samband med slöjd eller helt i samband med biologin och geografin. Den kommunala läroplanen bör i vilket fall som helst göras upp så att lärostoffet i naturlära är gemensamt för alla elever.

4 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Vid undervisningen i omgivningslära tillämpas principerna om konkretisering, åskådlighet och livsnärhet.

Iakttagelser och erfarenheter från elevens egen livsmiljö och hemort utgör utgångspunkt för undervisningen. Man undersöker landskapet, organismer, företeelser, samfund och anläggningar i närmiljön.

Ett av omgivningslärans syften är att göra eleven förtrogen med olika arbetssätt. Lärostoffet ger möjligheter att pröva varierande arbetssätt. Man betonar ändå vikten av elevcentrerade undervisningsformer och arbetssätt. Ett självständigt och aktivt arbete hjälper eleven att tillägna sig lärostoffet och utvecklar iakttagelseförmågan och förmågan att tänka och dra riktiga slutsatser.

Undervisningen i omgivningslära får i ingen årskurs stöda sig enbart på skriftligt material.

Grunderna för elevbedömningen utgörs av de mål i fråga om kunskap, färdighet och attityder som uppställts för undervisningen i omgivningslära.

På grund av lärostoffets och undervisningens särprägel är en kontinuerlig observation av elevens resultat en bedömningsmetod som lämpar sig särskilt väl för omgivningsläran.

För att uppnå de mål som gäller för omgivningsläran är omfattande summativa prov inte ändamålsenliga.

I sammansatta klasser kan man tillämpa växelkurs eller årskursundervisning.

MEDBORGARFÄRDIGHET

1 MÅLEN OCH GRUNDERNA FÖR VALET AV LÄROSTOFF

Målen för undervisningen i medborgarfärdighet är att ge eleverna sådana kunskaper och färdigheter som upprätthåller och främjar deras egen och omgivningens hälsa, trygghet och ekonomi och som ger en grund för yrkesvalet.

För att förverkliga detta behandlar man vid undervisningen i medborgarfärdighet hur människan växer och utvecklas, hur mänskliga relationer skapas och bevaras, trygghet och säkerhet i beteende och uppträdande, hur man rör sig i trafiken, hur man undviker faror, ekonomiska frågor samt vad man behöver av grundläggande information inför yrkesvalet. Vid valet av innehåll läggs speciell vikt vid frågor som har en central betydelse för elevens tillväxt och utveckling, hälsa och trygghet.

Medborgarfärdighet är ett praktiskt ämne som behandlar vardagliga frågor. För att man i undervisningen skall kunna förverkliga målen, bör å ena sidan lärostoffet utgå från reella och aktuella situationer och frågor från elevernas erfarenhet, och å andra sidan bör undervisningen till sitt innehåll beakta elevernas ålder och utvecklingsstadium samt stöda elevernas tillväxt och utveckling.

2 LÄROSTOFFET

2.1 Årskurs 3 och 4

I trafiken

- som fotgängare, passagerare och cyklist

Vi lever tillsammans med andra

- skolsamfundet och dess normer
- att ta hänsyn till andra människor
- olika yrken i närmiljön

Jag själv

- tillväxt och utveckling
- att behärska sitt beteende och uttrycka känslor

- fritidsverksamhet (hemarbete, familjens arbete, intressen)

Hälsosam kost

- en mångsidig kost
- matvanor och måltidsvanor

Skolelevens vanligaste sjukdomar och ett riktigt bruk av mediciner

- de vanligaste sjukdomarna
- att förebygga och vårda sjukdomar
- riktigt bruk av mediciner
- hemmets medicinskåp

Ekonomi

- att spara

Farliga situationer och aktiviteter

2.2 Årskurs 5 och 6

I trafiken

- förutsättningarna för en smidig och säker trafik
- principerna för människans beteende i trafiken
- risker förenade med att resa, cykla och gå till fots
- fordonens säkerhetsanordningar och deras betydelse
- trafikmiljöns betydelse
- trafikreglernas betydelse

Jag själv

- puberteten
- människornas likheter och olikheter
- mänskliga relationer
- att ta hänsyn till andra och goda seder i olika sammanhang
- trygghet
- ansvar och skyldighet
- våldet

Sunda levnadsvanor

- kosten
- vila och rekreation
- inställningen till rökning, alkohol och narkotika

Personlig hälsovård

- observation av det egna hälsotillståndet
- att känna till och observera livsfunktionerna
- pubertetsbesvär
- psykosomatiska symptom
- ett ändamålsenligt utnyttjande av hälsovårdsservice

Olycksfall

- de vanligaste skadorna skoleleven kan få i skolan och förebyggande åtgärder
- beteenden som kan förorsaka olycksfall
- hur man skall förfara vid olycksfall
- livräddning

Den unga konsumenten

- planmässig användning av pengar
- ändamålsenliga inköp

Olika typer av arbeteÖvergången till högstadiet

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Undervisningen i medborgarfärdighet är till stor del attitydfostran. För att skapa en god kunskaps- och färdighetsgrund undervisas basstoffet koncentrerat under lektionerna i medborgarfärdighet. Lärostoffet i medborgarfärdighet har många anknytningspunkter till andra ämnen, och man kan därför på ett naturligt sätt integrera med undervisningen i andra ämnen. Många olika situationer i samband med skolgången och verksamheten utanför skolan erbjuder naturliga tillfällen att öva och i praktiken tillämpa de kunskaper som vid undervisningen i medborgarfärdighet lärts in. Sådana situationer är till exempel fester, utfärder, studiebesök och studieresor.

För att man i medborgarfärdighet skall kunna förverkliga målen bör undervisningen göras levande, mångsidig och funktionell. En väsentlig del utgörs av elevernas egna iakttagelser, lösning av vardagliga problem och övning i att behärska olika livssituationer. Man bör också reservera tid för praktiska övningar och elevernas egna initiativ. Vid undervisningen i medborgarfärdighet är det viktigt att det stoff som behandlas belyses på olika sätt; genom diskussioner, undervisningssamtal, demonstrationer, dramatiseringar, grupp- och pararbete. Dessutom bör man beakta möjligheterna att utnyttja elevvården (till exempel skolhälsovården och tandvården) som hjälp i undervisningen.

EVANGELISK-LUTHERSK RELIGION

1 MÅL

Målen för undervisningen i evangelisk-luthersk religion i grundskolan är att genom att förverkliga grundskolans uppgift och centrala mål för fostran

- göra eleverna förtrogna med Bibeln och kyrkans undervisning så, att de stimuleras att skapa sig en personlig övertygelse
- vägleda eleverna att integrera den egna kyrkans tradition och seder samt att förstå gudstjänst- och böneliv ävensom annan andlig verksamhet
- ge eleverna en helhetsbild av den egna kyrkans uppgift i dagens samhälle
- i ekumenisk anda bekantgöra eleverna med det religiösa livet i andra kristna samfund och att förmedla kunskap om icke-kristna religioner samt att lära eleverna att respektera andra människors religiösa övertygelse i enlighet med andan i Förenta Nationernas deklaration om de mänskliga rättigheterna
- fostra till kärlek gentemot alla medmänniskor och nationer samt till att leva och arbeta även tillsammans med oliktänkande människor i ett pluralistiskt samhälle
- fostra eleverna att respektera människovärdet och livet
- undervisa eleverna i en ljus kristen livssyn så, att de får mod att möta nya och överraskande livssituationer.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL OCH LÄROSTOFF

2.1 Årskurs 1

Livet som Guds gåva

Målet är att hjälpa barnet att förstå, att livet är den gode Gudens gåva till oss och att Gud är allas vår trygga himmelske Fader.

Barnet och nästan

Målet är att börja bygga upp en kristen människosyn. Man koncentrerar sig på att behandla för barnen närstående frågor och mänskliga relationer. Man strävar till, att barnen ur livet i hemmet, kamratkretsen och skolan lär sig att finna sådant som bereder glädje och inger trygghet.

Godhet och ondska i barnens värld

Målet är att inledningsvis behandla det godas och det ondas verklighet i barnens värld och deras upplevelse av denna verklighet.

Jesus från Nasaret introduceras

Målet är att på ett naturligt sätt presentera huvudpersonen i religionsundervisningen för barnen. Man strävar till, att barnen skulle uppleva Jesus som en trygg vän. Man behandlar särskilt hurdan Jesus var som barn och hur han som vuxen tog barnen i sin famn och var en sådan människa, som barnen inte behövde vara rädda för. Man diskuterar, vad ett barn idag kunde berätta för Jesus.

En presentation av hemförsamlingen

Målet är att bekanta sig med hemförsamlingen utgående från, att också vi är en del av församlingen.

Bönen

Målet är, att barnen upplever bönen som trygghets- och gemenskapsskapande.

Kyrkoåret

Målet är att i alla årskurser, inom ramen för barnens livsmiljö, på ett naturligt sätt beakta kyrkoåret enligt kyrkans festkalender.

2.2 Årskurs 2

Jesu hemland

Målet är att beskriva livet på Jesu tid och naturen i Palestina, eftersom den kristna frälsningshistorien oskiljaktigt hör samman med ett bestämt land, dess förhållanden och människor.

Jesus mitt ibland människorna

Målet är att berätta för barnen hur Jesus lärde att han är den gode herden och hur han bemötte olika människor.

Glädje och sorg i barnens värld

Målet är att behandla glädje och sorg som realiteter i barnens värld och deras upplevelse av dessa realiteter.

Bibeln

Målet är att inledningsvis för eleverna presentera Bibeln. Man konstaterar, att Bibeln består av Gamla testamentet, som Jesus läste, och Nya testamentet, som berättar om Jesus och hans undervisning. Man lär eleverna, att Bibeln är grundboken för kristet liv och kristen tro och att den bör behandlas med respekt.

Psalmboken

Målet är att inledningsvis bekanta sig med psalmboken. Man lär barnen, att psalmboken också är en bönbok, som man bör handskas respektfullt med.

Barnens gudstjänst

Målet är att inledningsvis bekanta sig med den kristna gudstjänsten. Man utreder söndagens betydelse i den kristna traditionen.

Kristna i olika delar av världen

Målet är att fästa uppmärksamhet vid Jesu missionsbefallning och kristendomen som en världsvid realitet. Undervisningshelheten integreras i skolans övriga fostran till internationalism.

Svar på barnens frågor

Målet är att i alla årskurser i naturliga sammanhang ärligt och begripligt samtala om alla religiösa frågor, som barnen och ungdomarna ställer. I denna årskurs eftersträvar man att speciellt samtala om "barnet och nästan".

2.3 Årskurs 3

Berättelser i Gamla testamentet

Målet är att bli förtrogen med Gamla testamentets frälsningshistoria. Man väljer att behandla ett sådant material, som beskriver livsnära händelser om hur Gud har talat till och väglett den enskilda människan, släkten, stammen och folket. De berättelser som kommer i fråga är patriarkberättelserna, Josef och ökenvandringen. Härutöver kan man välja att behandla några centrala personer i Gamla testamentet, bl.a. Samuel, David och Salomo.

Herdepsalmen

Målet är att ur Gamla testamentet lära eleverna herdepsalmen (23), som ett exempel på vad Jesus läste ur Bibeln.

De tio buden i vår värld

Målet är att bekanta sig med de tio budorden och att se dem som en lag given av Gud för att skydda livet i vår egen värld. Man strävar till att lära buden utantill.

Herrens välsignelse i vårt liv

Målet är att bekanta sig med Herrens välsignelse och att lära sig förstå dess budskap ävensom välsignelsens betydelse i vårt eget liv. Herrens välsignelse bör läras utantill.

2.4 Årskurs 4

En skildring av Jesu liv i Nya testamentet

Målet är att ge en sammanhängande bild av Jesu liv och verksamhet, som baserar sig på texterna i Nya testamentet. I detta sammanhang lär man eleverna andliga sånger, som anknyter till händelserna.

Min egen församling

Målet är att bekanta sig med den egna församlingen, dess verksamhet och de möjligheter den erbjuder att engagera sig i församlingslivet.

Bönen Fader vår

Målet är att bekanta sig med bönen Fader vår, som Frälsaren lärt oss. Denna bön bör läras utantill.

2.5 Årskurs 5

Jesu förkunnelse om Guds rike

Målet är att behandla det centrala i Jesu förkunnelse så, att barnen förstår dess innehåll.

Apostlagärningarna

Målet är att med hjälp av Apostlagärningarna behandla den kristna kyrkans uppkomst, begynnelsekedan och utbredning i romarriket samt att bekanta sig med aposteln Paulus.

Kyrkoårets festkalender

Målet är att lära ut kyrkoårets festkalender i sin helhet.

2.6 Årskurs 6

Kristendomen i olika världsdelar

Målet är att selektivt undersöka kristendomens viktiga personer, historiska och nutida, samt intressanta händelser från olika världsdelar. Man fäster speciellt uppmärksamhet vid hur kristendomen har förändrat enskilda människors och nationers liv.

Kristenheten

Målet är att inledningsvis presentera de kristna kyrkosamfundet. Man undervisar också i allmänkyrkliga begrepp såsom kyrka, församling, präst, biskop, patriark, påve.

Att leva som kristen

Målet är att bekanta sig med några av saligprisningarna i Jesu bergspredikan. Man konstaterar hur reglerna i bergspredikan följs också utanför kyrkan och hur icke-kristna ofta kan tjäna som förebilder för kristna när det gäller att efterfölja dessa ideal (Gandhi). I samband med att man undervisar om bergspredikan fäster man speciellt uppmärksamhet vid den kristna fredsfostran.

2.7 Årskurs 7

De stora världsreligionerna

Målet är att bekanta sig med de stora världsreligionerna så, att man allt efter elevernas förutsättningar fäster speciell uppmärksamhet vid dessa religioners utbredning samt vid hur deras grundåskådningar kommer till uttryck i olika folks och enskilda människors levnadssätt och i samhället.

De kristnas heliga bok

Målet är att förmedla elementära kunskaper i exegetik utgående från Bibeln som de kristnas heliga bok och att lära eleverna att använda sig av denna bok vid lösandet av livsfrågor.

2.8 Årskurs 8

Kyrkohistoria

Målet är att undervisa eleverna i centrala delar av kyrkohistorien, till exempel:

- kristendomens uppkomst och utbredning
- de europeiska folkens omvändelse till kristendomen
- klosterväsendet
- reformationen och den lutherska kyrkan
- den ortodoxa kristenheten
- den romersk-katolska kyrkan
- protestantiska kyrkor och andra religiösa samfund
- den ekumeniska rörelsen
- de unga kyrkorna

Vad tror de kristna

Målet är att tillsammans med eleverna gå igenom, vad de kristna tror och tänker om de yttersta frågorna i livet. Till exempel: Hur har världen blivit till? Vad är synd? Vad händer efter döden? Om Gud är allsmäktig, varför gör han då inte slut på lidandet?

2.9 Årskurs 9

Kunskap om kyrkan i Finland

Målet är att med tonvikt på hembygden behandla grunddragen i det egna landets kyrkokunskap. Man undervisar i de centrala frågorna som berör kyrkans förvaltning. Man studerar också andra religioner och religiösa rörelser i det finländska samhället.

Individuell etik och sociaetik

Målet är att klarlägga karaktären av och de centrala begreppen för etiskt tänkande samt att vägleda de unga att iaktta moraliska problem i sitt eget liv, i familjen och i närsamhället samt hos hela mänskligheten och att söka svar på dessa problem på basen av en kristen människosyn. I detta sammanhang kan man också behandla de centrala punkterna i bergspredikan.

Den apostoliska trosbekännelsen

Målet är att återkalla trosbekännelsen i minnet så, att man ännu sammanfattningsvis går igenom vad de kristna tror på.

2.10 Kommunal tillämpning av lärostoffet

Huvudmomentena i en årskurs kan behandlas i den ordningsföljd man önskar och deras omfattning betonas på ett ändamålsenligt sätt.

Speciellt följande stoff erbjuder i de olika årskurserna möjligheter till kommunal tillämpning enligt hembygdsprincipen för att komplettera och precisera lärokursen.

- En presentation av hemförsamlingen
- Barnens gudstjänst
- Min egen församling
- Kyrkoårets festkalender
- Kyrkohistoria
- Kunskap om kyrkan i Finland
- Socialetik

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

3.1 Utvärdering av inlärningsresultaten

Det finns uppställda mål för undervisningen i religion i grundskolan, beträffande vilka det inte är ändamålsenligt och ur mänsklig synpunkt ens möjligt att mäta de uppnådda resultaten. Det är möjligt att mäta de kognitiva resultaten, men största delen av målen i anslutning till färdigheter och attityder berör i religionsundervisningen sådana områden av personligheten, för vilka det inte finns tillämpliga system för bedömning eller mätinstrument, när det gäller de återkommande situationerna av utvärdering i skolan.

När man i religionsundervisningen ordnar skriftliga prov, eftersträvar man att också med hjälp av dem ge eleverna en upplevelse av att lyckas samt en känsla av tillfredsställelse.

Vid bedömningen bör man respektera elevernas individualitet; prestationerna kan vara olika.

ORTODOX RELIGION

1 MÅL

Målet för grundskolans ortodoxa religionsundervisning är att genom att förverkliga grundskolans centrala mål för fostran och undervisning

- fostra eleverna till aktiva församlingsmedlemmar och hos dem utveckla en personligt kristen övertygelse, som i sin tur bygger upp ett kristligt etiskt sinnelag
- handleda eleverna att fördjupa sig i Bibelns budskap, lära dem att tillägna sig kyrkans heliga seder och att förstå gudstjänstlivet samt hos dem väcka ett sinnelag för bön och ett positivt intresse för fädernas kyrka
- ge en helhetsbild av den ortodoxa kyrkans olika skeden, dess ställning och uppgift i dagens samhälle, och även träna dem att själva inhämta uppgifter till grund för den personliga ortodoxa tron
- låta eleverna i ekumenisk anda stifta bekantskap med den ev. lutherska kyrkan samt andra kristna kyrkor och religiösa samfund. Informera om icke kristna religioner och lära eleverna att visa högaktning för andra människors religiösa övertygelse
- fostra eleven att älska sin nästa och anpassa sig till olik tänkande
- lära eleverna att lägga märke till etiska problem i dagens samhälle och söka lösa dem så att lösningarna ökar förverkligandet av individens människovärde inom olika områden i livet
- bemöta eleverna så att klassen och skolan bildar ett samfund där varje elevs människovärde godkänns - oberoende av hennes prestationer
- skapa ett socialt sinnelag och en ljus ortodox livsåskådning samt värna om utvecklingen av elevernas känsloliv.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL SAMT LÄROSTOFFET

2.1 Alla årskurser

Kyrkoåret

J u l e n. Varje år fördjupar man sig i julens budskap genom att omväxlande behandla olika ämnen såsom evangeliernas berättelser, profetior om Messias eller julseder och ortodoxa julsånger osv.

P å s k e n. Varje år fördjupar man sig i händelserna som hör till den stora fastan och passionsveckan (stilla veckan) samt behandlar påsken som en del av kyrkoåret. Härvid kan man omväxlande utgå ifrån evangeliernas berättelser om lidandehistorien och uppståndelsen, kyrkliga hymner, gudstjänster samt hemmets festtraditioner. I påskens händelser betonas särskilt uppståndelsens glädjebudskap.

Övriga stora fester. I alla årskurser beaktas även övriga aktuella högtidsdagar under kyrkoåret. Dessa kan aktualiseras t.ex. genom begynnelsebönen med hjälp av en ikon som ansluter sig till festtemat samt genom att skapa feststämning med rökelse o.a. medel. Eleverna bör vid lämpliga tillfällen få delta i gudstjänst.

2.2 Årskurs 1

Kyrkans seder och bruk

Syftet är att nybörjarna skall lära känna den ortodoxa religionsundervisningen genom att de får bekanta sig med seder och bruk inom ortodoxa kyrkan. Till dessa hör bl.a. korstecknet, ikonerna, bönelampan, rökelsen och husaltaret. Man försöker lära eleverna förstå dessa genom korta andaktsstunder före och efter religionstimmerna, då man även övar böner och kyrkovisor som hör till undervisningen. Från de åskådliga och konkreta kyrkliga sederna kan man övergå till att behandla hemmets mänskliga relationer samt händelser ur vardag och helg, böner osv. Undervisningen bör ske finkänsligt så att man respekterar de s.k. ekumeniska familjernas traditioner.

Bibeln och dess värld

Målet är att preliminärt bekanta sig med Bibeln och dess värld. Man konstaterar att den berättar om Gud, Himmelens och jordens Skapare, och om Jesus Kristus, människovännen och hjälparen. Då man introducerar Bibeln gör man det genom att så åskådligt som möjligt beskriva Palestina och dess natur under Jesu tid, i vilken händelserna tidsmässigt förankras.

Berättelserna om Josef

Målet är att med hjälp av dessa fängslande berättelser åskådliggöra Guds vägledning och hos eleven skapa en grund för etiskt tänkande som många delar av berättelserna stimulerar till.

Som medlem i kyrkofamiljen

Målet är att lära känna hemförsamlingen, dess kyrka och det helgon eller den heliga händelse som kyrkan är helgad åt. Man lär sig hur man uppför sig under gudstjänsterna och försöker ordna gudstjänstbesök under s.k. söckenhelgerna. Prästen presenteras som församlingens andliga fader och man lär eleven visa vördnad för honom - samtidigt som man betonar hans skyldighet att vårda sin församling. Man undervisar även om den ev.lutherska kyrkans seder och byggnader.

Jesus, hjälparen

Målet är att med hjälp av några av evangeliernas berättelser visa hur Jesus hjälpte sådana som råkat i trångmål och nöd - och påpeka att Han fortfarande hjälper dem som söker sig till Honom. Samtidigt tar man fram de etiska grunderna för kärleken till nästan i Jesu verk.

2.3 Årskurs 2

I hemmet

Målet är att i början av läsåret studera för barnet viktiga människorelationer i skolan, kamratkretsen och hemmet samt i dem finna glada och trygga aspekter. Utgående härifrån fördjupar man sig också i vardag och fest i hemmet samt i kyrkliga förrättningar som anknyter till hemmet, t.ex. att välsigna ett hem med vigvatten.

Böner och kyrkliga sånger

Målet är att lära de vanligaste bönerna (t.ex. Fader Vår, morgon- och aftonbön samt förbön) samt kyrkvisor och andliga sånger. Dessa försöker man tillämpa kontinuerligt i olika undervisningssituationer också vid bön inför lektionens början och avslutning. Eleverna handleds att också använda böner hemma.

Bibeln och det Heliga landet

Målet är att ge kunskap om Gamla testamentet och Nya testamentet och berätta om hur de läses och användes i gudstjänsterna (psalmerna, epistel- och evangelitexterna). Man talar om naturen i Palestina och om hurudant livet var i städerna och på landet under Jesu tid och jämför det med situationen i dagens Israel.

Jesu verk bland människorna.

Man bekantar sig med Jesu liv, undervisning och underverk i syfte att lära sig Bibelns budskap och att kunna använda det i olika situationer i livet.

Sakramenten, källor till det andliga livet

Målet är att man bekantar sig med sakramenten. Främst behandlas sådana sakrament som barnen själv har möjlighet att delta i. Man ger råd speciellt om hur man deltar i Herrens Heliga Nattvard och hur man förbereder sig för den. Man försöker ordna det så att barnen får tillfälle att delta i en nattvardsliturgi.

2.4 Årskurs 3

Del 1

Gamla testamentets berättelser

Man bekantar sig med Gamla testamentets frälsningshistoria, främst då begynnelseberättelserna, patriarkberättelserna, ökenvandringen samt de stora konungarna och ett urval av profeterna. Man fäster uppmärksamhet vid hur Gud talade till och ledde enskilda människor och hela nationer.

Bön och kyrkosång

Målet är att lära sig kyrkans vanligaste böner och fördjupa sig i dem. Det gäller främst s.k. begynnelseböner, morgon-, afton- och fastebön, bön före Herrens Heliga Nattvard samt böner och sånger till Gudsmoders ära. Kyrkosång övas nu liksom i andra årskurser. Inläringen av böner och sånger kan ske antingen systematiskt med jämna mellanrum eller mera utspritt i anknytning till anslutande motiv. De inlärdade bönerna upptas till ny fördjupad behandling i repetitions^s syfte vid lämpliga tillfällen.

Del 2

De heliga sakramenten eller mysterierna

Man strävar till att eleverna får en insikt om att mysterierna är förknippade med livets olika skeden och att de är de heliga riter som förmedlar oss helgelse och välsignelse. Man lär varje mysterium utgående från dess bibliska

grundberättelse och genom att förklara innehållet i de liturgiska handlingarna och bönerna. Man strävar också till etiska samtal med nära anknytning till mysterierna.

De tio budorden

Man lär sig de tio budorden och poängterar att buden både vägleder och skyddar vårt liv. Man lär sig buden utantill.

2.5 Arskurs 4

Del 1

Jesu liv i Nya testamentet

Man fördjupar sig i De heliga evangeliernas berättelser som behandlar Johannes Förelöparen och Döparen, Jesu liknelser och underverk, passionshistorien och uppståndelsebudskapet. Syftet med detta är att få eleverna att inse Jesu mänskliga natur och Hans gudomliga makt, vänja eleverna att använda Bibeln och lära dem att lyssna och ta reda på de heliga evangeliernas undervisning i livets olika skeden.

Del 2

Vår egen kyrka

Man ger eleverna kunskap om Finlands ortodoxa kyrka och bekantar dem med församlingen och dess verksamhetsformer. Man bekantar sig också med en ortodox kyrka eller ett bönehus och de kyrkliga föremålen i dem. Detta sker både ur liturgisk och estetisk synpunkt.

De övriga kyrkorna

Man informerar om de olika kyrkorna och s.k. fria trossamfund med beaktande av lokala förhållanden.

Bibelkunskap och kyrkans historia

Målet är att ge barnen en för åldern anpassad allmän kunskap om Bibeln och berättar om martyrer och helgon, speciellt om Karelens upplysare, som förde budskap om kristendom till vårt land.

2.6 Årskurs 5

Jesu undervisning

I denna årskurs bekantar man sig ytterligare med Jesu undervisning; saligprisningarna, Herrens bön och det centrala om kärleken till nästan ur Bergspredikan. Man försöker tillämpa undervisningen till dagens verklighet. Sedan bekantar man sig med Jesu undervisning om de yttersta tiderna.

Uppståndelseberättelserna

Man bekantar sig med uppståndelseberättelserna med tanke på att de är det centrala i den apostoliska kyrkans undervisning.

Apostlagärningarna

Med hjälp av apostlagärningarna lär man sig om kyrkans grundande och dess första tider samt om aposteln Paulus' missionsverksamhet. Med hjälp av ett urval ur Pauli brev strävar man till att bredda kunskapen om hans verksamhet och personlighet.

2.7 Årskurs 6

Liturgik eller läran om gudstjänsten

Målet är att fördjupa elevernas kunskap om de viktigaste gudstjänsterna (vigilia, liturgi) samt om de övriga kyrkliga förrättningarna, och befrämja deras färdigheter och intresse att delta i dem. Man strävar också att bekanta sig med kyrkans årets stora helger och fastor samt det frälsningshistoriska budskapet i dem. Undervisning i kyrkosång kan på ett naturligt sätt integreras med detta avsnitt.

Troslära

Målet är att eleverna bekantar sig med de centrala avsnitten i trosläran för att därigenom få impulser till ett eget personligt trosliv samt stoff för bildandet av ett personligt värdesystem. Man behandlar även böner genom att fördjupa sig i dem. Man understryker att tro och bön hör ihop.

2.8 Årskurs 7

Den ortodoxa kyrkans historia

Eleverna får kunskap om olika epoker i den ortodoxa kyrkans historia från apostlarnas tid fram till i dag. Man bekantar sig även med händelser som ledde till den Stora schismen och kyrkans tudelning. Man ger en bild av den ortodoxa kyrkan av i dag och dess utbredning.

2.9 Årskurs 8

Finlands ortodoxa kyrkas historia

Man bekantar sig med Finlands ortodoxa kyrkas olika skeden utgående från kristendomens ankomst till vårt land och mötet med västerlandets kyrka fram till 1800-talets nationella upplysningsverksamhet, den kyrkliga autonomi och efterkrigstidens återuppbyggnadsperiod. Man bekantar sig också med klostrens historia, kyrkans föreningsverksamhet samt med både församlingens och kyrkans administration.

Bibelkunskap

Målet är att ge kunskap om Gamla och Nya testamentets uppkomst och innehåll utgående från elevernas egna förutsättningar samt handleda eleverna att i Bibeln finna material som kan utgöra grund för deras eget liv.

De stora världsreligionerna

Målet är att bekanta sig med ett urval av världsreligionerna med beaktande av att religionskunskap är kunskap om människans värld och att eleverna skulle förstå religionernas betydelse för individen själv, för samhället och för kulturen.

2.10 Årskurs 9

Individuell- och samhällsetik

Man fördjupar sig i Bergspredikans etik, och betraktar problem av individuetisk karaktär samt problem som är förknippade med att de unga håller på att bli fullvuxna, utgående från den ortodoxa människosynen. Uppfattningen om människo- och gudsrelationer fördjupas.

Man studerar även samfunds-, familje-, samhällsetiska och globala problem. Man söker lösningar

på dessa problem utgående från den kristna etiken. Man lär sig att å ena sidan se mot-sägelseernas verklighet i det sociala livet, å andra sidan strävar man att lära eleverna att söka etiskt rätta lösningar på olika problem i en värld där värderingarna snabbt växlar. Eleverna vägleds också så att de i den kristna etiken kan finna stoff som hjälper dem att klargöra sin livssyn.

Liturgik och kyrkokonst

Målet är att fördjupa sig i vigilians och liturgiins centrala innehåll, i ikonernas budskap och i den ortodoxa kyrkoarkitekturen.

2.11 Kommunal tillämpning av lärokursen

Lärostoffet för ortodox religion kan i olika årskurser smidigt anpassas och till omfattningen avvägas på ett ändamålsenligt sätt utgående från undervisningsgruppernas sammansättning, årskursarrangemang osv.

Bl.a. följande ämnesområden erbjuder möjligheter att beakta lokala förhållanden

- kyrkliga fester
- sakramenten
- vår egen kyrka
- liturgik
- kyrkohistoriska frågor
- delområden inom Finlands ortodoxa kyrkas historia, bl.a.
 - klostren, kyrkans ungdomsverksamhet, mission
 - kyrkokonst, närmast ikonografi
 - kyrkosång

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Eleverna i årskurserna 1 och 2 är vanligtvis förenade i samma undervisningsgrupp som följer växelkurssystem. Därför behandlas delvis samma ämnesområden i båda årskurserna. De stoffområden som tidigare behandlats och som därigenom återkommer behandlas fördjupande eller så att stoffet ses från en ny synvinkel.

Lärokursen i årskurs 3 är tudelad så att del 1 huvudsakligen omfattar stoff från Gamla testamentet. Del 2 omfattar sakramenten och förklaringarna till de tio budorden.

En motsvarande tudelning har gjorts ifråga om

lärokursen i årskurs 4. Tudelningen har gjorts för att underlätta arrangemangen i anslutning till växelkurserna.

3.1 Utvärdering

Grundskolans religionsundervisning har målsättningar där det inte är ändamålsenligt och inte mänskligt möjligt att mäta resultatet. Att mäta den kognitiva nivån är möjligt, men den största delen av färdighets- och attitydmålsättningarna berör sådana delar av personligheten som skolan inte har någon lämplig skala för. Då skriftliga prov i religion arrangeras, strävar man till att de också skall ge eleverna en upplevelse av att ha lyckats och därtill ge en känsla av välbehag.

LIVSÅSKÅDNINGSKUNSKAP

1 MÅL

Vid den undervisning i livsåskådningskunskap som ges i grundskolan bör man sträva till att med iakttagande av målet för fostran i grundskolan och skolans pedagogiska principer genomföra följande:

- att hjälpa eleverna att utvecklas till människor som kan upprätthålla positiva relationer till andra människor, känner sitt eget individuella, kollektiva och sociala ansvar, är toleranta och upplever sitt liv som meningsfullt,
- att hjälpa eleverna att utvecklas till fredsvänliga, fosterländska och internationellt tänkande människor, vilka i sin egen verksamhet främjar de principer som ingår i Förenta Nationernas dokument om de mänskliga rättigheterna,
- att ge information om olika världsåskådningar och religioner, speciellt med anknytning till den humanistiska traditionen, samt
- att främja elevernas förmåga att diskutera åskådningsmässiga frågor med anknytning till den individuella och sociala etiken, till människans ställning i naturen samt till gränserna för vår kunskap.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL

Undervisningen i livsåskådningskunskap bör stöda en mångsidig utveckling av elevens personlighet genom att ge honom de kunskaper och färdigheter han behöver för att bilda sig en egen livsuppfattning. På detta sätt ger undervisningen sådana etiska och sociala färdigheter som är nödvändiga med tanke på samhället och arbetslivet, yrkesvalet och de fortsatta studierna.

Undervisningen i läroämnet bör i enlighet med principerna för grundskolans fostran för eleverna uppenbara betydelsen av ett etiskt synsätt vad beträffar skyddet av naturen och livsmiljön, den nationella kulturen och de nationella värdena samt främjandet av det internationella samarbetet, freden och jämställdheten mellan könen.

2.1 Val av lärostoff

Lärostoffet inom livsåskådningskunskapen i grundskolan är sammansatt av delområden, bland dem uppfattningarna om gott och ont, om världens och människornas forntid och framtid, om naturen samt om samhället.

Vid valet av lärostoff är det skäl att beakta, att undervisningen ges åt elever som inte hör till något religiöst samfund. Undervisningen skall stöda den fostran som ges i hemmet och visa respekt för hemmens traditioner i livsåskådningsfrågor. Vid planeringen av lärostoffet för olika stadier bör samtidigt elevernas beredskap att diskutera frågor av denna art beaktas.

3 LÄROSTOFF

3.1 Årskurserna 1-4

Lärokursen för årskurserna 1-4 på grundskolans lågstadium bör i huvudsak ansluta sig till elevens egen livsmiljö. Elevens livsåskådning vidgas genom att seder och levnadsförhållanden inom andra kulturer presenteras. På detta stadium bör lärostoffet endast i ringa grad tangera religionerna och inte alls behandla de religiösa läroarna.

Lärostoffet för årskurserna 1 och 2 omfattar

Elevens jagbild

De möjligheter som erbjuds eleven granskas, liksom hans eller hennes skyldigheter. Undervisningen bör stöda utvecklingen av elevens sunda självkänsla. Vilans och arbetets rytm i människans liv klargörs. Utgående från barnets situation behandlas de drag som kännetecknar vänskap och kamratskap och individens ansvar i de mänskliga relationerna. Den roll kärlek, sorg, glädje och fruktan spelar i livet diskuteras.

Kulturtraditionen

I undervisningen behandlas festsederna i elevernas hem, skolans fester, såsom terminsavslutningarna och nationella fester, t.ex. självständighetsdagen. Med hjälp av sagor och berättelser lär man känna levnadssätt och boendemiljöer av olika slag.

Vänskapsband mellan världens folk

Samverkan mellan folken och kontakterna människor emellan i anslutning till ett positivt fredstillstånd diskuteras.

Individens ansvar för sig själv, för andra människor och för naturen.

Avsikten är att för eleverna förklara, att det finns på forskning baserad kunskap om världens uppkomst. Människans relation till kretsloppet i naturen och också till döden diskuteras. Hur påverkar människornas beslut framtiden? Skyddandet av djur och växter behandlas.

Lärostoffet för årskurserna 3 och 4 omfattar

Den egna personlighetens utveckling

Syftet är att lära eleverna hur man på egen hand skaffar sig kunskaper samt utvecklar ett självständigt kritiskt omdöme.

Kulturtraditionen

Man lär känna den nationella traditionen i fråga om arbete och fest samt grunddragen i våra förfäders religion, vidare den tradition som är knuten till konfessionslösheten.

Förverkligandet av mänskliga och medborgerliga rättigheter

Avsikten är att utgående från elevernas egen erfarenhetsvärld ge akt på både individuella olikheter och gemensamma allmänmänskliga värden. Man diskuterar mobbning och favoritsystem i kamratkretsen samt olika uppfattningar om lycka. Eleverna skall lära sig inse att syftet är att förstå, att de mänskliga rättigheternas förverkligande inte överallt betraktas som självklart. Verksamheten till förmån för de mänskliga och medborgerliga rättigheterna behandlas.

Naturen och människan

Livets uppkomst på jorden samt människans utvecklingshistoria behandlas. Härvid granskas människans ställning i naturen och särskilt möjligheterna att på lång sikt utnyttja naturen.

3.2 Arskurserna 5 och 6

För att stöda utvecklingen av elevernas självkänedom innefattar lärostoffet diskussion om etiska frågor, och klargörande av därmed förbundna begrepp. Arbetet för att förverkliga de mänskliga rättigheterna berörs. Eleverna får lära känna icke-religiösa åskådningar och de i historiskt avseende viktigaste religionerna.

Lösande av etiska problem

De ungas sökande efter en identitet, ungdomskulturen samt förebildernas betydelse för individens eget liv diskuteras. Hur mognar den etiska omdömesförmågan, och vad innebär det att vara finländare?

Livsåskådningens grunder

De avgöranden som ligger till grund för den icke-religiösa och den religiösa livsåskådningen granskas. Uppkomsten av två olika, en vetenskaplig och en religiös tanketradition inom den västerländska kulturen behandlas. Religionsfrihetens innebörd klargörs.

Samhällets och kollektivets moraliska ansvar

Ansvarets gränser samt individens, särskilt den unga människans möjligheter att påverka sin egen och samhällets framtid diskuteras. Vidare behandlas de sociala och kulturella följderna av folkens frigörelse samt i anslutning därtill individernas och människorgruppernas etiskt värdefulla verksamhet.

Olika kulturkretsars traditioner med hänsyn till livsåskådningen

I detta sammanhang behandlas de i historiskt avseende mest betydelsefulla religionerna, som hinduismen, buddismen, Kinas och Japans religioner, judendomen, kristendomen och islam, likaså de viktigaste icke-religiösa åskådningarna inom dessa kulturkretsar.

3.3 Grundskolans högstadium

Lärostoffet syftar till att påvisa hur delområden av en livsåskådning är beroende av varandra. De mänskliga rättigheterna och därmed förbundna normer granskas mot bakgrunden av allmänna etiska principer. En mångsidig och mot framtiden

inriktad behandling av livsåskådningsfrågorna befrämjar den etiska utvecklingen och bidrar till utformningen av elevernas egen åskådning.

Lärostoffet för årskurserna 7 och 8 omfattar

En medveten livsåskådning

I detta sammanhang behandlas utvecklingen mot större medvetenhet, individens förmåga att förstå sina egna beslut, sina påverkningssmög- ligheter och följderna av sina handlingar. De med konsten och ungdomskulturen förbundna etiska värdena diskuteras.

Världsåskådning och etik

Världsåskådningarnas inre struktur klargörs. Man granskar religiösa och icke-religiösa etiska åskådningar samt deras förhållande till naturen, världsalltet och människouppfattningarna. Hur byggs relationerna till andra människor?

Religion och ateism

Religionernas och de ateistiska årsådningarnas lösningar på tillvarons problem på frågor om människans och naturens framtid behandlas. Världsbildens förändring från nya tidens början till våra dagar studeras.

Rättvisa och rättigheter

Uppfattningarna om rättvisa, normer och lagar granskas. Förverkligandet av minoriteternas grundrättigheter diskuteras.

Världens framtid

Framtiden med hänsyn till världsalltet, jordklotets ekosystem och människornas sociala system diskuteras. De problem som upprustningen, energitillgångarna och befolkningstillväxten ställer berörs. Människans möjligheter att påverka den framtida utvecklingen diskuteras.

Årskurs 9

Tillvarons gränser och den etiska bedömningen

Sannings- och kunskapsbegreppen utreds. Olika uppfattningar om tillvarons gränser och de etiska normernas giltighet studeras. Frågor med

anknytning till livets meningsfullhet och dödén diskuteras.

Världsåskådning och samhälle

Olika åskådningars uppfattning om idealsamhället granskas, likaså den filosofiska forskningens behandling av frågan. Något aktuellt och betydelsefullt livsåskådningsproblem undersöks närmare.

Rätten till liv och frihet

Människornas grundbehov och grundrättigheter diskuteras. Hur har människornas och folkens grundläggande rättigheter förverkligats? Rätten till egna uppfattningar hos dem som inte hör till något religiöst samfund klargörs.

En sammanfattande överblick över lärostoffet på högstadiet

Syftet är att skapa en helhetsuppfattning om den betydelse livs- och världsåskådningen har för en människa. De sannolika och önskvärda alternativen för individens och hela världens framtid diskuteras.

3.4 Livsåskådningskunskapens lärostoff i kommunens läroplan

Om undervisningens innehåll anknyts till elevens erfarenhetsvärld blir det lättare att uppnå målen för undervisningen i livsåskådningskunskap. Det är därför motiverat att i undervisningen beakta de lokala förhållandena. Kommunen kan ge lärostoffet en mera preciserad utformning genom att ägna uppmärksamhet åt den lokala traditionen med hänsyn till kultur och livsåskådning.

4 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Undervisningen i livsåskådningskunskap kan både på grundskolans lågstadium och högstadium ordnas i grupper som består av elever från flera årskurser. Härvid bör de speciella behoven inom nybörjarundervisningen och inom högstadiundervisningen i nionde årskursen beaktas.

Undervisningen kan genomföras så att man antingen läser årskurser eller växelkurser. Om systemet med växelkurser tillämpas sammanförs årskurserna 1 och 2, 3 och 4, 5 och 6 samt på högstadiet årskurserna 7 och 8, så att de parvis läser samma växelkurs.

HISTORIA OCH SAMHÄLLSLÄRA

1 MÅL

Vid undervisningen i historia och samhällslära strävar man till att förverkliga grundskolans mål för fostran och undervisning

- genom att med hjälp av exempel ur människornas liv under olika tider ge impulser för elevens egen personlighetsutveckling och genom att hos eleven skapa ett intresse för de historiska och samhällslärliga frågorna och positiva samhällsetiska attityder såsom social ansvars känsla med tanke på både nuet och framtiden och en känsla av samhörighet med hembygden, det egna folket och hela mänskligheten. Eleven lär sig härigenom att värdesätta arbetet, jämställdheten, de mänskliga rättigheterna, freden och det internationella samförståndet
- genom att göra eleven bekant med mänsklighetens, det egna landets och hembygdens kulturtradition, med de historiska utvecklingsskeden, som förklarar det nutida samhället och individens ställning som samhällsmedlem, och
- genom att ge eleven färdighet i att behandla kunskapsstoffet i historia och samhällslära.

Målen för undervisningen i historia och samhällslära är att

- hos eleven väcka intresse för de historiska och samhällslärliga frågorna; leda eleven till att förstå de samtida företeelserna och dagsfrågorna som ett resultat av den historiska utvecklingen och genom att han tillämpar sin kunskap om det förgångna
- hos eleven stegvis bringa till mognad uppfattningen av tidsdimensionerna; handleda eleven till insikt om den ständigt pågående förvandling som sker kontinuerligt i samhället och i det mänskliga livet, så att eleven kan anpassa sig till denna förändring även i det egna livet
- till eleven förmedla stoff för en fördjupad och mer mångsidig människobild så att han får uppfattning om sin egen roll i den historiska utvecklingen och i det egna samhället och stiftar bekantskap med människor under olika tider och i olika samhällen, också i den egna hembygden
- göra eleven förtrogen med de viktigaste företeelserna i mänsklighetens historia och handleda honom till att förstå värdet av mänsklighetens gemensamma kulturarv och vikten av att

- detta bevaras och utvecklas, och att sätta värde på olikheter i skilda kulturer
- utveckla elevens egen lokala och nationella identitet genom att göra honom förtrogen med det egna landets, landskapets och hembygdens historia och kulturtradition
 - låta eleven stifta bekantskap med aktuella frågor i hemlandet och den övriga världen samt med möjligheter till lösningar av aktuella problem, handleda eleven i förvärvande och analys av det aktuella och historiska stoffet
 - orientera eleven i det nutida samhället och det ekonomiska livet, samt i deras struktur, informera om de viktigaste institutionerna och samhällsligt tänkesätt och speciellt om det kunskapsstoff som ungdomen behöver i det nutida samhället; eleven bör få övning i att behärska de färdigheter som i praktiken krävs för aktivitet i den samhällsliga verksamheten
 - handleda eleven i att förstå enskilda politiska och ekonomiska lösningar samt den inbördes växelverkan som existerar mellan statliga och nationalekonomiska processer
 - utveckla elevens förmåga att värdera och uppfatta proportioner; eleven handleds till att förhålla sig ansvarsfullt till den egna hembygden och samhället samt till att delta i och förstå internationell samverkan och det världsomfattande gemensamma ansvaret
 - handleda eleven till att med inlevelse motta impulser från det mänskliga livet och att tillägna sig en attityd som respekterar människan och hennes arbete samt väcka en strävan att utveckla samhället på ett uppbyggande och demokratiskt sätt och att verka för jämställdhet och fred

2 DE ALLMÄNNA GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL

2.1 Historiesekvenser som huvudmoment

Grunden för indelningen i sekvenser

Huvudmomenten i lärostoffet har uppgjorts så att vart och ett utgör en till innehållet begränsad uppgift, en sekvens. Kring det konkreta centrala ämnet har i huvudmomenten förenats historiskt betydande och samtidigt även pedagogiskt värdefullt samt för eleverna intressant kunskapsstoff. Syftet är att man koncentrerar sig på sekvensen så att innehållet kan behandlas fördjupat och utan brådska.

Emedan en utvecklingsprocess beträffande tidsuppfattningen pågår, har eleven i grundskoleåldern svårt att uppfatta längre tidsepoker. Därför strävar man i synnerhet inte i fråga om lågstadiets lärostoff till en fullständig kronologisk framställning. Sekvensen är en fristående helhet, som behandlas utan relation till andra sekvenser. Tidsskillnaderna mellan sekvenserna om gamla tiden och medeltiden kan bli stora i lågstadiet, medan de i högstadiet kan stå varandra ganska nära så att eleven får en enhetligare bild av utvecklingen.

Mikrohistoria

I fråga om elevens inlärningsförutsättningar är det viktigt att stoffet i den aktuella sekvensen är möjligast konkret och funktionell. Den bör kunna presenteras som en praktisk verksamhet och som processer, autentiska kvarlevor från det förgångna, eller som fakta som kan kompletteras med fantasins hjälp. Dessa krav uppfylls bäst av det mikrohistoriska stoffet, och med de historiska kunskaper som hör till vardagslivet under olika tider. I mikrohistorien utreds hur vissa generella historiska företeelser har uppfattats i det vardagliga livet. Med stöd av det mikrohistoriska stoffet kan också den mänskliga verksamhetens olika former presenteras utgående från existensen och arbetet.

Fördelen med mikrohistorien är att den ansluter sig till vardagslivet och därför kan jämföras med elevens egen vardagsverklighet och -erfarenhet. Därför bör man försöka få möjligast mycket barn- och ungdomshistoria med bland lärostoffet. Likaså behövs kvinnosynvinkeln och kvinnohistoria.

Till mikrohistorien hör speciellt elevens egen hembygdshistoria. Den lokala historien görs levande av det faktum att historien är verklighet, inte fantasifull sägen. I kursen strävar man därför till att följa företeelser i hemlandets historia ända fram till elevens egen hembygd. Exempel på människans vardagshistoria finner man i elevens närmiljö. Att forska i hembygdens historia leder eleven till en naturlig kontakt med den förflutnas bevismaterial.

Makrohistoria

Det makrohistoriska stoffet innehåller utredningar av allmänhistoriska företeelser, såsom den statliga och samhällseliga utvecklingen. Detta stoff hör också till lärokursens innehåll.

Ett centralt mål för fostran är att klarlägga den nationella identiteten. Det är nödvändigt att eleverna får grundinsikter i det finländska folkets viktigaste tidiga skeden och i de faktorer, som skapat de nutida livsformerna. Därför har en del av sekvenserna ägnats åt betydande skeden i Finlands politiska historia. På motsvarande sätt har vissa av världshistoriens vändpunkter och centrala kulturhändelser fått egna sekvenser. Med hjälp av dem får eleven stifta bekantskap med mänsklighetens gemensamma kulturtradition och med de tidigaste skedena i det statliga och samhälleliga livet. Genom den nuvarande världssituationen och studium av den vill man fostra eleven till att förstå det världsomfattande gemensamma ansvaret och i sinom tid till att bära detta ansvar aktivt och ansvarsfullt.

2.2 Människans historia

Förändringar i tiden

På grund av huvudmomentens sekvenskaraktär utgör lärokursens innehåll inte en enhetlig kronologi. Sekvenserna är likväl satta i tidsföljd. Lärokursen gestaltar historien som en berättelse om människan alltifrån mänsklighetens tidigaste skeden till nuet. Förändringsperspektivet som hör till utvecklingen i tiden framgår av de sekvenser, i vilka behandlas konkreta företeelser, som hör till samhällsfunktionen eller individens vardagsliv. Bilden av människans från släktled till släktled fortgående arbete och kamp, som byggs upp med hjälp av olika sekvenser, fördjupar tidsperspektivet i nuet.

Makrohistorien som en kollektiv företeelse

Berättelsen om människan innebär även att man i det historiska lärostoffet bör få in livfullhet, färgrikedom och verksamhetsdynamik. Detta gäller också kollektivföreteelsen och viktiga grundfakta i den statliga utvecklingen. De kompletterar elevens historiebild och utgör en del av hans samhällsfostran. För att undvika svår teori kan man projicera också sådant stoff på människans vardagsliv.

Orientering i nuet

Lärokursen skildrar den historiska utvecklingen både på ett allmänt plan och ur finländsk synpunkt ända till nuet. Om undervisningen skulle sluta vid vilket tidigare skede som helst, skulle

eleven inte få en uppfattning, som överensstämde med undervisningens centrala strävan, den om den oavbrutna och även nu fortgående utvecklingen. Historien är även det läroämne, som orienterar i förståelsen av nuet. Om det av historieundervisningen inte framgår hur den nuvarande samhällsformen, dagens samhälle och den nutida kulturen både i hemlandet och internationellt sett utvecklats, blir en stor del av innehållet en livlös, omotiverad minneskunskap. På samma sätt är det med hembygdens historia.

Då man utarbetar sekvenserna är urvalsprincipen likväl inte enbart ämnets anknytning till nuet. Viktigare är ämnets pedagogiska betydelse. Fastän tyngdpunkten i tiden är förlagd till de århundraden som står vår egen tid närmast, bör även mer avlägsna tidsepokers historiska och pedagogiska egenvärde komma till sin rätt i undervisningen.

2.3 Lärostoffet i samhällslära

Lärostoffet i samhällslära är koncentrerat till ett funktionellt huvudmoment. I lärostoffet har man försökt få in även sådana ting som sedda ur elevens ålders- och livserfarenhetssynpunkt är närstående och lättförståeliga. Behandlingen av huvudmomenten har strukturerats så att man går från de frågor som ansluter sig till elevens och hemmets dagliga liv till vidare och mer avlägset belägna ting.

Till samhällsläran hör som ett centralt drag att man vänjer sig vid bruket av vissa grundbegrepp. För att åskådliggöra och göra dem levande bör man konkretisera stoffet med hjälp av fenomen, som finns i elevens hemtrakt och det egna landskapet och utnyttja det exempelstoff som det omgivande samfundet erbjuder. Samhällsläran bör också starkt ansluta sig till det fungerande finländska samhället, vilket blir bekant genom massmedierna. Detta förutsätter vid behov smidighet vid planeringen av huvudmomentens behandling och ordning.

2.4 Stoffets gruppering i årskurser

I lågstadiet behandlas historiens huvudområden från den tidigaste historien till början av 1800-talet. För att utveckla elevernas tidsuppfattning och även för undervisningen i sammansatt klass har man grupperat lärostoffet så att i

femte årskursen behandlas Finlands historia och i sjätte årskursen den allmänna historien. I vardera årskursen är det första huvudmomentet en inledningskurs.

I högstadiet fortsätter man i sjunde och åttonde årskursen med att behandla historiens huvudmoment så att Finlands historia och den allmänna historien går parallellt. Kronologin fortsätter i sjunde årskursen från början av 1800-talet till början av 1900-talet och i åttonde årskursen från början av 1900-talet (första världskriget, Finlands självständighet) till våra dagar. I nionde årskursen behandlas huvudmomenten i samhällsläran.

Till lärostoffet hör även att i alla årskurser följa med aktuella nyhetsämnen, men alldeles speciellt i åttonde och nionde årskurserna, och att därvid nyttja massmedierna. Att följa med nyhetsämnena har inte antecknats som ett huvudmoment för någon särskild klass, emedan detta bör ske flexibelt under undervisningen och stödande denna.

I samband med varje årskurs har getts anvisningar om tillämpning av lärostoffet i kommunen. Med stöd av anvisningarna uppgörs tillämpningar, som gäller hemtrakten och det egna landskapet och omfattar lämpliga huvud- och delmoment. För att förstå den egna bygdens särdrag kan man vid behov lägga till något stoff, där hembygdens och det egna landskapets historia och nusamhälle särskilt behandlas. Om delmoment på detta sätt läggs till, koncentreras behandlingen av övriga stoffområden som hör till lärokursen.

Huvudmomenten tas upp till behandling i den ordning som lärokursen anger, om inte beaktandet av lokala och regionala särdrag, aktuella frågor och deras nyttjande i undervisningen, integration med ett annat läroämne eller andra vägande skäl i något avseende förutsätter en annan lösning. I samband med samhällsläran bör dock fästas uppmärksamhet vid flexibiliteten i behandlingen så att det funktionella exempelstoffet, som olika samhällseliga händelser möjliggör, kan utnyttjas effektivt.

3 LÄROSTOFFET

3.1 Årskurs 5

Introduktionskurs

Genom introduktionskursen får eleven handledning i att förstå tidens gång och utveckling samt nuets relation till det förflutna. I introduktionskursen behandlas tidigare former av företeelser, som är kända för eleven, såsom t.ex. hemmiljön, fritidsverksamheten, barns sysselsättningar, skolgången, näringarna, arbetet och trafikförhållandena under elevens farföräldrars barn- och ungdomsår och/eller 1800-talet (elevens farföräldrars farföräldrar). Samtidigt görs eleven bekant med sin egen släktbakgrund och den egna rollen i generationsföljden.

Det fornfinländska samhället

- stenålderns boplatser: bostäderna, livet, vapnen, arbetsredskapen
- bronsålderns stenrösen och deras byggare
- vilka är vi? - finländarnas rötter
- de kringvandrande samerna i norr
- ödemarksmannen från järnåldern
- vikingarna längs Finlands kuster och handelsvägarna i öster

Finland ansluts till Sverige

- korstågen till Finland
- freden i Nöteborg
- slottet och slottsherren
- Åbobiskopen som Finlands ledare

Livet i det medeltida Finland

- i den medeltida kyrkan och i klostret
- i den medeltida staden
- livet på adelsgården
- livet på landet: i storfamiljen, på åker och svedjemark, talko och annat gemensamt arbete, rättskipningen och tingen med nämndemännen

Början av nya tiden i Finland

- Gustav Vasa som landsfader, bosättningen i ödermarkerna och grundandet av städer
- Mikael Agricola och ABC-boken
- Åbo katedralskola, universitetet i Centraleuropa
- herrar och bönder

Grevens tid

- Sverige som stormakt (översikt på karta)
- en soldats återkomst till Finland på 1640-talet
- Per Brahes resa i Finland, städer, landsvägar, gästgiverier, post - universitet
- skogen som källa för finländarnas utkomst

Förändringar i Östersjöbäckenet

- Peter den store, skaparen av den ryska stormakten
- strävan till havet
- grundandet av St Petersburg
- Stora nordiska kriget
- Stora ofreden
- freden i Nystad
- gränsförskjutningar i Sverige under 1700-talet (översikt på karta)

Livet och framstegen i Finland på 1700-talet

- Gustav III och Finland
- den finländska riksdagsmannen i Stockholm
- järnbruken och vattensågarna
- från tegskifte till storskifte
- livet på Sveaborg, i herrgårdarna, på prästgårdarna och officersboställena samt i rote-torpen
- Tidningar utgifne af et sällskap i Åbo och Suomenkieliset Tieto-Sanommat

Lärostoffets tillämpning i kommunen

Centrala drag i hembygdens och det egna landskapets utveckling behandlas från förhistorien till slutet av 1700-talet. I synnerhet i samband med de fyra sista huvudmomenten behandlas företeelserna i förhållande till hembygdens och det egna landskapets historia. Ifall det i läroplanen anslås en veckotimme för historien, koncentreras behandlingen av huvudmomenten så att eleven får en allmän bild av livet i Finland under den förhistoriska tiden, under medeltiden och i början av nya tiden. Tyngdpunktsområden för dessa historiska epoker planeras utifrån de möjligheter som hembygden ger. De mest betydande skedena i Finlands historia behandlas koncentrerat (Finland förenas med Sverige, Gustav Vasas tid, början av 1700-talet).

Ifall tre veckotimmar anslås för historien i läroplanen, kan olika huvudmoment eller bestämda delområden behandlas mer detaljerat, särskilt ur hembygdens och/eller det egna landets synvin-

kel. Det är då möjligt att utöka antalet delmoment som hör till hembygden och/eller den nationella kulturen och den nationella traditionen. Sådana delmoment kan då även omfatta stoff där utvecklingen följs upp närmare nuet än vad man gör i femte årskursens övriga moment.

3.2 Årskurs 6

Introduktionskurs

Genom introduktionskursen orienteras eleverna i den allmänna historien och man försöker utveckla deras tidsmedvetande och förmåga att förstå historiens struktur. I introduktionskursen behandlas en eller några punkter av sjätte årskursens huvudmoment, sådant som uppfattas som kulturhistoriskt värdefullt, t.ex. Egyptens pyramider, Akropolis i Aten, Colosseum i Rom. I behandlingen fäster man uppmärksamhet vid det tidsmässiga och geografiska avståndet. Exempel på samband och likheter mellan det förgångna och nuet, t.ex. tempel-kyrka, romerskt bad-simhall, grekisk amfiteater-teater, stadion-idrottsplan, Olympiaspel-olympiska spel uppsöks.

Det forna Egypten

- pyramiden, faraos grav och mumien
- farao, gudasonen
- Nilen som livbäraren

Antikens Grekland

- myternas Grekland
- Akropolis i Aten
- livet i stadsstaten
- den grekiska teatern
- Olympiska spelen

Det romerska imperiet

- sägnernas Rom
- den romerska stormakten
 - Caesar utvidgar riket
 - alla vägar leder till Rom
 - Rom, antikens storstad
- det romerska imperiets uppdelning och undergång

Livet under medeltiden

- slott och byar
- korståg och korsriddare

De främmande världsdelarnas historia

- Kina
 - den kinesiska muren
 - skrivkonsten som nyckel till tjänstemannabanan
 - sidenvägen, kompassen, krutet, papperet
- araberna
 - Mohammed och islam
 - den arabiska kulturen - Tusen och en natt
- Amerikas indiankulturer
 - inkas i Anderna
 - aztekerna och mayas

Den nya tidens genombrott

- europeerna går till sjöss; Europas ledande stormakter, den tyska Hansan, det isolerade Ryssland
- tidevarvet för kulturernas möte (sjövägen till Indien, Kolumbus upptäcker Amerika, de spanska conquistadorerna)
- den medeltida världsbilden ändras; Kopernikus, Galilei, Newton
- renässansens bildkonst

Despotismen i Frankrike

- i glansen av solkungen i Versailles
- barocken och rokokon

Engelsmännen på världshaven och USAs uppkomst

- drottning Elisabet och sir Francis Drake
- slavhandeln
- resenärerna på Mayflower i Nya världen
- Washington och Franklin grundar Amerikas förenta stater

Frihet, jämlikhet och broderskap - Stora franska revolutionen

- bakgrunden till revolutionsåren i Frankrike
- från kungadöme till republik
- Napoleons kejsardöme

Lärokursens tillämpning i kommunen

I samband med behandlingen av de olika huvudmomenten studeras särskilt hur sådana företeelser som hör till kulturhistorien återspeglas på

skeendet i Finland, det egna landskapet och hembygden förr och nu.

Ifall en veckotimme anslås för historien i läroplanen, koncentreras behandlingen av huvudmomenten så att eleven får en allmän bild av centrala historiska epoker i den europeiska kulturkretsen och av de övriga kulturkretsarnas säregna historiska bakgrund och deras ställning efter upptäcktsfärderna från Europa.

Om tre veckotimmar anslås för historien i läroplanen, kan de olika huvudmomenten och bestämda delområden behandlas mer detaljerat. I den mer detaljerade behandlingen är det möjligt att åstadkomma tyngdpunktsområden genom att utöka delområdena. Ett tyngdpunktsområde kan vara kulturhistorien, t.ex. behandling av kulturföreteelser som är från antiken eller de första århundradena under nya tiden (teatern, bildkonsten, musiken, renässansen, stilriktningarna). Tyngdpunkten kan också läggas på främmande kulturkretsar genom att man går igenom deras historia och kulturens särprägel noggrannare. Tyngdpunkten kan även läggas på annat sätt vilket kommunen besluter om.

3.3 Årskurs 7

Europa efter Wiénkongressen, kartöversikt

Det oroliga året 1848 i Europa

- parterna i revolutionerna; de gamla och de nya krafterna i samhället
- revolutionsrörelsernas krav
- februarirevolutionen i Paris
- upprorsrörelserna i skilda delar av Europa, t.ex. i Ungern

Industrialismen och arbetarrörelsen

- förutsättningarna för industrialiseringen; uppfinningarna i produktionen och kommunikationerna, även i Finland
- arbetets stad: en skildring av en stad som industrialiseras och dess problem
- den socialistiska arbetarrörelsen: Karl Marx
- den finländska arbetarrörelsen

Borgå lantdag

- 1808-09 års krig
- Finlands ställning i relation till Ryssland och statsförvaltningens centrala drag

Det nationella uppvaknandet

- Lönnrot, Runeberg, Snellman
- finska språkets ställning och språkförordningen 1863
- skolväsendet, eget mynt och egen militär
- tidningspressens utveckling, medborgarnas intresse- och organisationsverksamhet

Industrins genombrott i Finland

- uppkomsten av samhällen kring sågarna
- lantbruksbefolkningens ändrade villkor
- emigration och migration

Kulturlivet i Norden på 1800-talet

- företrädare för romantiken och realismen i Norden
- polarforskare
- fredssträvanden i Norden

Nordamerika på 1800-talet

- emigrationen från Europa: orsaker, immigrationen
- bosättningsens utbredning och indianernas ställning
- inbördeskriget och negrernas ställning
- de ekonomiska framstegen och storbolagen

Afrika koloniserar

- Afrika lockar europeerna
- tävlan om Afrika och delning av kontinenten
- ursprungsbefolkningens ställning

Imperialismen i Fjärran Östern

- strävandena att profitera på Kina
- Rysslands expansion i Asien
- Japans förvandling till en modern stat

Det ryska samhället år 1905

- Ryssland i jäsningstillstånd: det gamla systemet och reformivrarna
- livet i det revolutionära Ryssland

Förtrycksåren i Finland 1899-1917

- den första förtrycksperioden: februari-manifestet, värnpliktslagen och språkmanifestet - formerna för det finländska motståndet
- storstrejken och lantdagsreformen
- den andra förtrycksperioden och jägarrörelsen

Läroplanens tillämpning i kommunen

Centrala drag i hembygdens och det egna landskapets utveckling under autonomins tid behandlas. I samband med de olika huvudmomenten behandlas företeelsernas förekomst i hembygdens och det egna landskapets historia.

3.4 Årskurs 8

Första världskriget

- Europas karta år 1914
- krigets bakgrund: relationerna Tyskland-Frankrike, koalitioner och kapprustningen
- krigets regionala utbredning
- nya stater efter kriget
- fredstanken och -rörelsen

Sovjetunionens uppkomst

- utvecklingen som ledde till revolution
- året 1917 och Lenin
- sovjetmaktens stabilisering och Stalin

Finlands självständighet och de första åren

- den ryska revolutionens inverkan på Finland 1917
- självständighetsförklaringen och erkännandet av självständigheten
- uppdelningen i olika läger
- inbördeskrigets viktigaste skeden
- den inre och yttre lösningen: uppgörelserna efter kriget, regeringsformen, K.J. Ståhlberg och freden i Dorpat 1920, Åland

Finland åren 1936-1937

- inre uppbyggnad: presidentskrifte, "rödmyllegovernment", Imatras tyglande fortsätter - den ekonomiska utvecklingen stabiliseras
- yttre ära: framgångar inom idrotten
- den tekniska kulturen förändrar livet: radion, bilen, filmen

Tredje riket i Tyskland

- Hitler övertar makten
- nationalsocialismen i praktiken
- Stortysklands uppbyggande: vägen till andra världskriget

Andra världskriget

- Tysklands erövringar: Från Atlanten till Volga och från Sahara till Ishavet

- maktförhållandena ändras år 1942
- människan i krigets fotspår: det totala kriget, ockupationsmakten, koncentrationslägren, motståndsrörelserna
- den tredje rikets undergång
- kriget i Stilla havet: Hiroshima
- FN grundas

Finland i andra världskriget

- utvecklingen som ledde till krig
- Vinterkriget
- mellankrigstiden
- Fortsättningskriget
- fredsfördragets verkställighet
- relationerna till Sovjetunionen förändras, VSB-fördraget

Stormaktsförhållanden från andra världskriget till våra dagar

- USA och Sovjetunionen - de ledande stormakterna
- det kalla kriget: NATO och Warschavapakten
- avspänning: Tyska frågan, SALT, KSSE
- nuläget i stormaktsrelationerna

Finlands utrikespolitik utvidgas

- från Paasikivi till våra dagar
- Finland och Sovjet i samverkan
- det nordiska samarbetet
- Finland och FN

Livet i Finland i början på 1950-talet

- det ekonomiska livet frigörs från regleringar
- vid tiden för Helsingforsolympiaden: nyheter som förändrar finländarnas liv

Finland som välfärdsstat

- näringsstrukturens utveckling, flyttningsrörelser
- levnadsstandard, livskvalitet
- avstånden krymper
- mot informationssamhället
- strävan till jämlikhet i samhället

Tredje världens framväxt

- Folkrepubliken Kina
- Indien
- de afrikanska staterna och deras självständighet
- Främre Orienten
- Latinamerika

En värld av konflikter och samarbete

- det rika norra halvklotet och det fattiga södra
- kapprustningen, fredsrörelsen
- de mänskliga rättigheterna och hur de kan förverkligas i dagens värld
- FN som utjämnare av motsättningar

Lärostoffets tillämpning i kommunen

Hembygdens och det egna landskapets centrala drag under självständighetstiden behandlas. I samband med olika stoffområden granskas företeelser i hembygdens och det egna landskapets historia.

3.5 Årskurs 9

Familjen och samhället

- familjesamfundet
- samhällets stöd åt familjen
- utbildning

Arbetslivet

- arbetsförhållande
- arbetsmarknadsorganisationernas verksamhet
- arbetarskyddet
- jämställdheten i arbetslivet
- arbetslöshet, flyttningsrörelse

Livskvalitet och levnadsstandard

- levnadsstandard som ett materiellt och intellektuellt begrepp
- samhällets tekniska utveckling och individen
- stöd vid sjukdom, arbetsoförmåga och ålderdom

Kommundemokrati/lokal förvaltning

- uppgifter
- huvuddragen i beslutsprocessen: förtroendevalda och tjänstemän
- kommunens ekonomi: skattöret

Produktion

- produktionsfaktorer
- det fungerande företaget
- nyttigheten och dess pris
- produktionens utvecklingslinjer: den teknologiska utvecklingens inverkan på produktionen (ADB, rationalisering och automation), näringsstrukturen och energihushållning

Konsumtion och sparsamhet

- vad är pengar?
- den eftertänksamma konsumenten
- sparande och penninginrättningar
- Finlands Bank

Finlands utrikeshandel

- exporten och importen, det ekonomiska samarbetet
- handelsbalansen, bytesbalansen, devalveringen

Förändringar i den nationella ekonomin

- konjunkturväxlingar
- inflationen
- bruttonationalprodukten

Den offentliga ekonomin

- beskattningen
- statens inkomster och utgifter

Republiken Finland

- tre maktfaktorer i staten: riksdagen, republikens president och regeringen
- medborgarens rättigheter och skyldigheter

Massmedierna som påverkare i samhället

- tidningspressen
- de trådlösa medierna
- kommunikationsteknologins framtidsutsikter

Finlands politiska partierValsystemet

- rösträtten och valbarheten
- direkta, indirekta val
- proportionella val

Riksdagen

- valsättet och de centrala uppgifterna
- de viktigaste arbetssätten: plenum och utskott
- den parlamentariska övervakningen

Republikens president

- valsättet
- presidentens ställning och uppgifter

Statsrådet och administrationen

- regeringsbildning och regeringens uppgifter
- den centrala förvaltningen och länen
- Åland som självstyrelseområde

Lag och ordning

- rättsväsendet
- justitieombudsmannen och justitiekanslern
- polisen
- de unga och lagen

Säkerhetspolitiken

- utrikespolitiken
- försvaret

Kommunal tillämpning av lärostoffet

Särskilda drag i anslutning till hembygdens och det egna landskapets samhälleliga och ekonomiska förhållanden behandlas. Stoff från hembygden och det egna landskapet granskas i samband med de olika momenten.

3.6 De ämnesövergripande kunskapsområdena i olika årskurser

I samhällsläran behandlas familjens ställning i samhället, det centrala i familjelagstiftningen och det stöd som samhället ger familjen; dessa ämnesområden utgör en del av familjefostran i skolan. Därtill behandlas i historien bland det lokala mikrohistoriska stoffet även familjen och familjelivet under olika tider.

Konsumentfostran är en del av den ekonomiska fostran, som ingår i samhällsläran i nionde årskursen, särskilt dess ekonomikunskap. I undervisningen i ekonomikunskapen utreds landets nationalekonomi och verksamheten på området samt de centrala begreppen i det ekonomiska livet. Grunden för denna behandling har lagts tidigare i samband med att man gått igenom ekonomiska grundfrågor såsom t.ex. utvecklingen av Finlands näringsstruktur.

Mer koncentrerat är frågor i anslutning till produktionen, konsumtionen och konsumenten i samhällslärans huvudmoment Produktionen och Konsumtionen och sparandet föremål för behandling.

Undervisningen i historia och samhällslära anknuter till massmediafostran och i historien utreds den nutida masskommunikationens utveckling

och dess verkningar under 1800- och 1900-talen. I samhällsläran behandlas i nionde årskursen Finlands nuvarande institutioner för masskommunikation, deras ställning och betydelse i det finländska samhället.

Undervisningen i historia och samhällslära stöder massmediafostran och nyttjar under uppföljningen av aktuellt stoff massmedierna, särskilt tidningspressen. Eleverna får handledning i en kritisk och jämförande inställning till masskommunikation. Speciell uppmärksamhet fästs vid att eleverna jämför olika tidningar och därigenom lär sig förstå betydelsen av de många olika åsikterna och åskådningarna i samhället och behovet av att i samhällslivet tillämpa olika åsikter för att finna en gemensam grund för samhällsutvecklingen.

I hälsofostran ingår samhällets hälsoservice och övriga socialtjänster som är en del av innehållet i historien och samhällsläran i nionde årskursen.

Undervisningen i historia och samhällslära ger rikligt med stoff för fostran till respekt för lagen. I samhällsläran i nionde årskursen ingår flera huvudmoment och delmoment som ansluter sig till denna fostran. Å andra sidan hör till huvudmomenten i historien i de olika årskurserna rikligt med sådant lärostoff som belyser samhällets verksamhetsformer, principerna i det lagbundna samhällslivet och växelverkan mellan individen och samhället.

MATEMATIK

1 MÅL

Den snabba ökningen av det matematiska vetandet och förgreningen av detsamma har lett till att endast en ringa del av matematiken kan uppnås inom ramen för våra skolkurser. Matematiken tillämpas på allt flera yrkesområden, vilket ökar matematikens samhällseliga betydelse. Bruket av matematiska metoder och modeller har ökat bl.a. med den snabba utvecklingen av databehandlingen. Samtidigt har mängden matematik som behövs i det dagliga livet ökat och förändrats till sin karaktär.

Att man känner till växelverkan mellan matematik och övrig både andlig och materiell kultur hjälper en att förstå matematikens ställning som en del av den mänskliga kulturen och som ett intellektuellt intresse som ger en oegennyttig tillfredsställelse. Nyskapande, upptäckande verksamhet samt orientering i matematikens möjligheter skapar grunden för beaktandet av individens utvecklingsmöjligheter i matematikundervisningen. Skolmatematiken måste bereda sig på att anta många nya och allt mera expanderande utmaningar utöver sina traditionella uppgifter.

Målet för grundskolans matematikundervisning är att stöda utvecklingen av elevens helgjutna personlighet genom att bibringa honom sådana kunskaper och färdigheter, som han behöver som samhällsmedlem och vilka skapar grunden för hans fortsatta studier och hans utvecklande av sig själv. Matematikundervisningens möjligheter att fylla denna uppgift bör förstas vidlyftigt och ses som både inlärning av matematiska kunskaper och färdigheter samt uppfostran till levnads- och arbetsvanor i enlighet med målen för uppfostran i grundskolan. Till undervisningen i matematiska kunskaper och färdigheter hör oskiljaktligt utveckling av tankefunktioner och positiva attityder.

Målet för matematikundervisningen i grundskolan är

- att ge eleverna ur individens och samhällets synvinkel ändamålsenligt valda insikter i matematik och säker räknefärdighet
- att vänja eleverna vid att använda matematik till att analysera sin omgivning och lösa problem
- att utveckla elevernas förmåga till slutledning och värdering samt befrämja deras kreativitet

- att uppöva elevernas förmåga till konsekvent och exakt tänkande och att kunna framlägga fakta
- att skapa riktiga arbetsvanor hos eleverna och förmåga att värdera det egna arbetets kvalitet
- att väcka en positiv attityd till och intresse för matematik hos eleverna.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL

Målen för matematikundervisningen är förutom räknefärdighet utvecklandet av kreativt tänkande, inövandet av färdigheten att lösa problem och att kunna tillämpa matematik i det dagliga livet. Genom valet av uppgifter och tillämpningsområden och genom det sätt på vilket dessa behandlas kan man påverka matematikundervisningens möjligheter att positivt utveckla elevernas attityder och värderingar. Lämpliga ämnen är bl.a. kännedom om det egna landet, internationalism, fredsfostran, jämlikhet mellan könen, miljövård, ekonomiskt sinne samt olika arbetsuppgifter och sociala roller. Vid planeringen bör man också sträva till att beakta integreringen av matematiken med andra läroämnen.

En säker räknefärdighet är ett centralt mål inom matematikundervisningen. Räknefärdighetens inbörd håller dock hela tiden på att förändras. Ett mekaniskt övande av räkneoperationer med mångsiffriga tal håller på att mista sin betydelse då miniräknare blir allt vanligare. Däremot har det blivit viktigare än förut att förstå räkneoperationerna och deras inbördes samband samt att kunna utföra de grundläggande räkneoperationerna också som huvudräkning. Bl.a. förmågan att kunna uppskatta storleksordningen på svar och inse det förnuftiga i resultat som ansluter sig till många vardagliga situationer förutsätter färdighet i huvudräkning. Genom huvudräkning kan man också utveckla färdigheterna i koncentrerat lyssnande, tillämpning, problemlösning och logiskt tänkande. Förutom i muntlig framställning bör matematikundervisningen också uppöva elevernas färdighet i tydlig och omsorgsfull skriftlig framställning.

På det teoretiska området är skolmatematikens uppgift att ge eleven de kunskaper och färdigheter han behöver som bas för sina fortsatta studier och som samhällsmedlem. Dessa kunskapers omfattning och djup bestäms främst av den tid som är disponibel för undervisningen och elevens utvecklingsnivå. Utvecklingsnivån bestämmer också det sätt på vilket stoffet behandlas på högsta-

diet. Då förekommer skillnader i elevernas utvecklingsstadium och i hur de klarar av uppgifter som innehåller abstrakta begrepp och sambanden mellan dessa.

Inom matematikundervisningen kan man befrämja utvecklingen av kreativitet och övriga tankefunktioner bl.a. genom att varje elev erbjuds tillräckligt med situationer, i vilka han blir tvungen att formulera och lösa problem utan färdiga lösningsmodeller, att redogöra för och motivera sina tillvägagångssätt, att uppgöra och använda matematiska modeller samt tillämpa sina kunskaper och färdigheter i nya situationer.

Uppfostran och undervisning med bestående resultat kräver elevernas aktiva deltagande i undervisningsprocessen. Känslan av att man kan motiveras, aktiveras och ökar tillfredsställelsen. En trygg och positiv atmosfär skapas också genom att man ställer upp närliggande mål inom ramen för kursen, till vilka varje elev kan sträva genom att studera lugnt och enligt egna förutsättningar. Målinriktningen, uppsjälkningen av stoffet i helheter som stöder undervisningen och beaktandet av elevens utvecklingsnivå bidrar till att undervisningen kan fortskrida utan brådska.

För att undervisningen skall vara resultatrik är det viktigt att grunderna inlärs ordentligt, att man förbygger uppkomsten av inlärningsssvårigheter och ser till att eventuella luckor inte blir så stora att eleven inte kan ta del av den gemensamma undervisningen. Detta gäller inte enbart undervisningen i räknefärdighet utan också kanske ännu mera det att man systematiskt handleder begreppsbildningsprocessen enligt varje elevs förutsättningar. Olikheterna i inlärningsprocessen och -resultaten bör beaktas då man ordnar undervisningen och då undervisningsresultaten utvärderas.

Grundskolans lärokurs i matematik utgör en sammanhängande helhet. När tyngdpunkterna i de olika årskurserna slagits fast, har man tagit i beaktande barnens utvecklingsskede, matematikens inre logiska struktur och den ordning i vilken avsnitten bör behandlas för att stöda inläringen.

Lärarens uppgift är att förverkliga läroplanen enligt dessa principer med beaktande av de lokala förhållandena.

3 LÄROSTOFF

De grundläggande räkneoperationerna med naturliga tal undervisas på lågstadiet så att tyngdpunkten ligger i årskurserna 1 - 4. Det talområde som används utvidgas efter hand som elevernas tankeförmåga utvecklas och räknefärdigheten blir säkrare. Tillämpningsuppgifterna väljs i huvudsak från vardagliga situationer ur barnens erfarenhetsområde.

På lågstadiet blir man också bekant med de hela talen, deras egenskaper och användning. På högstadiet inleds sedan den algebraiska behandlingen av de hela talen. Då behandlas bl.a. teckenreglerna för de fyra grundläggande räkneoperationerna.

Räkneoperationerna med bråk och decimaltal inom det positiva talområdet behandlas på lågstadiet. Undervisningen av räkneoperationerna koncentreras till årskurserna 5 - 6. Räkneövningarna med rationella tal fortsätter på högstadiet och utvidgas också till negativa tal. Genom att behandla kvadratrötter blir man bekant med de irrationella talen.

På högstadiet behandlas räkneoperationer med polynom.

Övningar som förbereder funktionsbegreppet behandlas redan på lågstadiet. På högstadiet inleds funktionsbehandlingen med praktiska situationer. Man fortsätter sedan med att undersöka linjära funktioner och ritar linjer i koordinatsystemet. I detta sammanhang behandlas grafisk lösning av ekvationer. Av övriga funktionstyper behandlar man några olika exempel.

På lågstadiet används ekvationer närmast då man utvecklar förståelsen för och inläringen av räknesätten och olikheter i huvudsak vid storleksjämförelser av tal. Samtidigt lägger man grunden till användning av variabler i samband med ekvationer och funktioner på högre stadier. Den algebraiska behandlingen av ekvationer inleds på högstadiet. Då inlärs grundprinciperna för ekvationslösning och förmågan att lösa ekvationer av första graden utvecklas. Tyngdpunkten vid behandlingen av ekvationer ligger i årskurs 8.

Geometriundervisningen inleds genom att undersöka den tredimensionella omgivningen. Undervisningen grundar sig i första hand på elevernas egna iakttagelser, ritningar, mätningar och konkreta modeller. På lågstadiet lär man sig känna igen, kunna namnge och kunna rita de vanligaste plana

figurerna. Dessutom beräknar man areor och volymer. På högstadiet fortsätter behandlingen av plan- och rymdgeometri. Man ritar, mäter, drar slutsatser och utför räkneuppgifter. Där behandlas också trigonometri.

Övningar som ansluter sig till insamling av statistiskt material och behandling av materialet utförs i lämpliga sammanhang på låg- och högstadiet.

I hela grundskolan tränas matematiska tillämpningar. Man lär sig använda matematiska kunskaper och färdigheter både verbalt och så att problemställningar kan åskådliggöras och lösas med hjälp av olika modeller. I samband med lösning av problem är det viktigt att med överslag kunna bedöma resultatens storleksordning och ta ställning till rimligheten i svaren. Miniräkare och datorer kan, beroende på resurserna, användas som hjälpmedel i undervisningen.

De matematiska tillämpningarna omfattar bl.a. storheter och enhetssystem, procenträkning och proportionalitet. De krav som samhället och arbetslivet ställer och den tekniska utveckling som databehandlingen genomgår kan förskjuta tyngdpunkterna beträffande matematiska tillämpningar, och t.o.m. åstadkomma att helt nya delområden bör behandlas. Tillämpningsområdena bör därför väljas med beaktande av dessa omständigheter.

Redan i årskurs 1 införs räknehäfte. Den skriftliga framställningen tränas med beaktande av elevernas motoriska utveckling och från och med årskurs 3 inlärs en systematisk användning av räknehäfte. Målet är att eleverna i slutet av lågstadiet skall kunna disponera en skriftlig framställning av sitt arbete.

3.1 Årskurs 1

Talbegreppet och räkneoperationerna

Man undervisar om talbegreppet inom talområdet 0 - 100. Man övar talskrivning och utläsning inom ramen för tiosystemet och jämför tals storlek.

Man undervisar om begreppen addition och subtraktion. Centralt område för räkneoperationerna är 0 - 20.

Man övar addition och subtraktion, också som huvudräkning, utfyllnad till 10 och växling inom området 0 - 20.

Man undervisar om additionens kommutativitet och kontroll av subtraktion med hjälp av addition.

Man övar tillämpningsuppgifter från barnens erfarenhetsområde, främst muntligt och med hjälp av figurer.

Uttryck och ekvationer

Man behandlar uppgifter som innehåller både addition och subtraktion.

Man lär sig fylla i enkla ekvationer genom provning.

Geometri

Man utvecklar den tredimensionella rymduppfattningen genom att studera föremål i barnens närmiljö.

Man lär sig känna igen geometriska figurer och att namnge dem (punkt, kurva, linje, sträcka).

Man lär sig rita figurer också med hjälp av linjal.

Tillämpad matematik

Man undervisar om principen för mätning av längder.

Man övar längdmätning (cm) och uppskattning av längder.

Man lär sig att ange klockslag med timmar och halva timmar.

3.2 Årskurs 2

Talbegreppet och räkneoperationerna

Man undervisar om talenheterna inom tiosystemet.

Man övar utläsning och skrivning av tal inom talområdet 0 - 1 000.

Man befäster förståelsen av talbegreppet.

Man befäster begreppen addition och subtraktion samt växling av talenheter.

Man undervisar om både addition och subtraktion inom området 0 - 1 000. Centralt område för räkneoperationerna är 0 - 100. Man undervisar om räkning med uppställning och kontroll av subtraktion med hjälp av addition. I samband med addition införs minnessiffra och i samband med subtraktion används växling (men inte växling över noll eller två på varandra följande växlingar).

Man undervisar om begreppet multiplikation och multiplikationstabellerna 1 - 5. Man lägger grunden till begreppet division.

Man tränar huvudräkning och användning av räknesätten i tillämpningsuppgifter, främst muntligt och med hjälp av figurer.

Uttryck och ekvationer

Man behandlar uppgifter som innehåller både additioner och subtraktioner.

Man övar utläsning av matematiska uttryck och att fylla i enkla ekvationer genom provning.

Geometri

Man lär sig känna igen och namnge geometriska figurer och deras delar genom att studera närmiljön (triangel, fyrhörning, cirkel).

Man undervisar om ritning av figurer med linjal.

Man ger impulser till utveckling av den skapande fantasin och söker integreringsmöjligheter med andra skolämnen.

Tillämpad matematik

Man lär sig uppskatta och mäta längd (cm, m), massa (kg) och volym (dl, l).

Man undervisar om längdenheterna (mm, cm, m) och myntenheterna (p, mk) och de vanligaste enhetsbytena.

Man lär sig ange klockslag (timmar och minuter).

Man övar användningen av storheter och enheter i praktiska uppgifter.

3.3 Årskurs 3

Talbegreppet och räkneoperationerna

Man undervisar om utläsning och skrivning av naturliga tal, storleksjämförelser och avrundning inom området 0 - 10 000. Centralt område för räkneoperationerna är 0 - 1 000.

Man övar addition och subtraktion både i huvudet och med uppställning.

Man befäster förståelsen av begreppet multiplikation och multiplikationstabellerna 1 - 5. Man undervisar om multiplikationens egenskaper och tabellerna 6 - 10. Man undervisar om hur tal multipliceras med 10, 100 och 1 000 och multiplikation med uppställning (den ena faktorn är ensiffrig).

Man undervisar om begreppet division och kontroll av division med hjälp av multiplikation. Man övar division som huvudräkning (också med rest).

Man undervisar om bråkbegreppet och hur tiondelar skrivs i decimalform. Man lägger grunden till addition och subtraktion av bråk med samma nämnare och undervisar om addition och subtraktion av decimaltal med en decimal.

Man övar huvudräkning och tillämpningar av räkneoperationerna.

Uttryck och ekvationer

Man undervisar om räknesättens ordningsföljd och hur en parentes inverkar på ordningsföljden.

Man lär sig skriva uttryck och beräkna deras värden.

Man lär sig använda variabler i uttryck och ekvationer och att läsa ut de erhållna uttrycken.

Man undervisar om ekvationslösning genom prövning.

Geometri

Man lär sig känna igen och namnge geometriska figurer och deras delar (vinkel, triangel, fyrhörning, kvadrat, rektangel, cirkel).

Man övar figurritning med linjal och lär sig mäta och beräkna figurers omkrets.

Man undervisar om hur talpar märks ut i koordinatsystemet (första kvadranten).

Tillämpad matematik

Man befäster behärskandet av de inlärdade enheterna.

Man undervisar om längdenheterna (dm, km) enheten gram (g) för massa och tidsenheterna (minut och timme) och motsvarande förkortningar samt de vanligaste enhetsbytena.

Man undervisar om det allmänna sättet att ange klockslag (ex. 8.20).

Man övar användningen av enheterna i uppgifter som kräver mätning eller uppskattning.

Man tillämpar den matematiska färdigheten regelbundet genom praktiska tillämpningar både som huvudräkning och skriftlig räkning.

3.4 Årskurs 4

Talbegreppet och räkneoperationerna

Man övar utläsning och skrivning av naturliga tal, storleksjämförelser och avrundning inom området 0 - 1 000 000. Centralt område för räkneoperationerna är 0 - 10 000.

Man befäster begreppen multiplikation och division, räkneseättens egenskaper och behärskandet av multiplikationstabellerna. Man övar multiplikation med uppställning (flersiffriga faktorer) och division som huvudräkning. Man undervisar om division med uppställning (ensiffrig nämnare).

Man befäster begreppen bråk och decimaltal. Man undervisar om storleksjämförelse mellan bråk och decimaltal. Man behandlar hur tiondelar och hundradelar skrivs i decimalform och omvänt.

Man undervisar om addition och subtraktion av liknämninga bråk samt decimaltal (tiondelar och hundradelar).

Man undervisar om begreppet helt tal och motsvarande beteckningar.

Man övar huvudräkning, överslag och tillämpningar av räkneoperationerna.

Uttryck och ekvationer

Man lär sig bilda uttryck utgående från textuppgifter. Man befäster räknesättens ordningsföljd och användningen av parenteser vid beräkning av uttrycks värden.

Man befäster förmågan att beräkna värden av variabeluttryck.

Man undervisar om hur ekvationer med addition och subtraktion kan lösas med hjälp av sambanden mellan räkneoperationerna.

Geometri

Man befäster förmågan att behärska benämningarna i samband med begreppen vinkel, triangel och fyrhörning samt förmågan att beräkna omkretsen.

Man undervisar om indelning av vinklar enligt storlek.

Man undervisar om namngivning och ritning av geometriska figurer (triangel, cirkel).

Man lär sig känna igen geometriska figurer i den tredimensionella omgivningen.

Man undervisar om alla kvadranter i koordinatsystemet. Man lär sig märka ut punkter som svarar mot givna talpar och att ange talpar som svarar mot givna punkter.

Tillämpad matematik

Man undervisar om enhetsbyten i samband med längd-, mass- och volymenheter.

Man undervisar om tidsenheter (sekund, minut, timme, dygn, månad, år).

Man övar överslag och användning av de inlärdade räkneoperationerna och enheterna i praktiska tillämpningar som kräver mätning och beräkning.

3.5 Årskurs 5

Talbegreppet och räkneoperationerna

Man befäster förståelsen av tiosystemet som ett positionssystem och behärskandet av de grundläggande räkneoperationerna. Man undervisar om de van-

ligaste delbarhetsreglerna och division med uppställning där nämnaren har två siffror.

Man undervisar om byte av bråkform och addition och subtraktion av bråk samt multiplikation av bråk med naturliga tal. Man lägger grunden till division av bråk med naturliga tal.

Man undervisar om hur decimaltal (tion-, hundra- och tusendelar) avrundas, addition och subtraktion av decimaltal samt multiplikation och division av decimaltal med naturliga tal, speciellt med talen 10, 100 och 1 000.

Man befäster förståelsen av begreppet helt tal. Man lägger grunden till addition och subtraktion av hela tal.

Man övar huvudräkning, överslagsräkning och tillämpning av räkneoperationerna.

Uttryck och ekvationer

Man befäster förmågan att bilda uttryck utgående från praktiska situationer, räknesättens ordningsföljd samt förmågan att använda parenteser.

Man undervisar om lösning av ekvationer med hjälp av sambanden mellan räkneoperationerna.

Man undervisar om lösning av enkla olikheter genom provning.

Geometri

Man undervisar om vinkelmätning och ritning (enheten grader).

Man övar sig i att känna igen och kunna rita figurer och deras delar (triangel, parallelogram, cirkel). Man undervisar om ritning av cirklar med passare.

Man gör sig bekant med tredimensionella kroppar (rätblock, kub).

Man befäster användningen av koordinatsystemet och lär sig rita figurer i koordinatsystemet.

Man undervisar om hur arean av kvadrater och rektanglar beräknas.

Tillämpad matematik

Man befäster förmågan att använda de inlärdade enheterna och deras förkortningar.

Man undervisar om begreppet area, mätning, uppskattning och enheterna (mm^2 , cm^2 , dm^2 , m^2 , ar, ha, km^2).

Man undervisar om volymenheterna (ml, cl, hl), längdenheterna (dam, hm) och massenheten (mg).

Man övar användning av enheterna och enhetsbyten i tillämpningsuppgifter.

Man övar överslag, slutledningskonst och problemlösning.

3.6 Årskurs 6

Talbegreppet och räkneoperationerna

Man repeterar och kompletterar räkneoperationernas centrala egenskaper. Man befäster tillämpningen av delbarhetsreglerna och division med uppställning. Man undervisar om potensbeteckningar och beräknar värden av potenser.

Man befäster förmågan att förlänga och förkorta bråk och att jämföra bråk med varandra samt förmågan att addera och subtrahera bråk. Man undervisar om multiplikation och division av bråk.

Man befäster addition och subtraktion av decimaltal samt förmågan att avrunda decimaltal. Man undervisar om multiplikation och division av decimaltal.

För att fördjupa talbegreppet undervisar man om addition och subtraktion av hela tal (i subtraktion är den senare termen positiv).

Uttryck och ekvationer

Man behandlar tillämpningsuppgifter som leder till uttryck där flera olika räkneoperationer ingår.

Man befäster förmågan att lösa ekvationer med hjälp av sambanden mellan räkneoperationerna.

Geometri

Man övar sig i att rita och känna igen geometriska figurer och deras delar (polygon, cirkel).

Man befäster förmågan att beräkna arean av kvadrater och rektanglar och undervisar om hur arean av trianglar och parallelogrammer beräknas.

Man undervisar om hur man ritar kuber och rätblock och beräknar deras volymer.

Man övar uppskattning av längder, areor och volymer och använder dem i praktiska tillämpningar.

Tillämpad matematik

Man gör en sammanfattande framställning av alla enheter och försäkrar sig om att de inlärdade enheterna och deras förkortningar behärskas.

Man undervisar om hur tiden mellan två tidpunkter beräknas (ex. den egna åldern).

Man undervisar om volymenheterna (mm^3 , cm^3 , dm^3 , m^3) och motsvarande enhetsbyten.

Man undervisar om beräkning av medelvärde, hur man beräknar en del av ett tal och uträkning av förhållande.

Man undervisar om begreppet procent, hur man beräknar antalet procent och ett visst antal procent av ett tal.

Man övar överslag, problemlösning och tillämpning av det inlärdade i olika praktiska situationer.

3.7 Årskurs 7

Talbegreppet och räkneoperationerna

Man repeterar de grundläggande räkneoperationerna med naturliga tal och motsvarande räknelagar.

Man repeterar addition och subtraktion av bråk och befäster förmågan att multiplicera och dividera bråk.

Man undervisar om räkneoperationerna med hela tal.

Man fortsätter att utveckla räknefärdigheten, också huvudräkning och överslagsräkning. Man

undervisar om användningen av tekniska hjälpmedel för numerisk räkning.

Algebraiska uttryck

Man befäster potensbegreppet och övar beräkning av potensers värden.

Man undervisar om addition, subtraktion och multiplikation av uttryck med en term, multiplikation av en summa med ett tal och multiplikation av potenser med samma bas.

Funktioner

Man repeterar användningen av koordinatsystemet och övar avläsning av värden ur figurer och tabeller.

Man övar sig i att bilda variabeluttryck, att beräkna deras värden och att använda dem som matematisk modell.

Ekvationer

Man undervisar om lösning av ekvationer av första graden. Man övar sig i att bilda ekvationer och att lösa dem.

Geometri

Man repeterar de vanligaste geometriska figurernas benämningar och egenskaper. I anslutning till dem övar man ritnings-, beräknings- och slutledningsuppgifter. Räknelagarna presenteras också som formler.

Man repeterar och befäster area- och volymenheterna och använder dem i räkneuppgifter.

Man undervisar om ritnings- och beräkningsuppgifter i samband med vinklar, polygoner och cirklar. Tredimensionella kroppar och deras delar åskådliggörs (bl.a. genom att konstruera modeller).

Tillämpad matematik

Man övar tillämpning av den matematiska kunskapen och färdigheten på olika textuppgifter.

Man repeterar hur man beräknar en del av ett tal, uträkning av förhållande och procenträkning.

Man gör sig bekant med enkla statistiska undersökningar och utför beräkningar (olika diagram och medelvärde).

3.8 Årskurs 8

Talbegreppet och räkneoperationerna

Man utvecklar räkneförmågan inom olika talområden genom olika verbala tillämpningsuppgifter, också huvudräkning.

Man övar upp förmågan att motivera och att kunna framställa räkneprinciper och andra skeden i lösningen samt att kunna utnyttja figurer och ritning som hjälp vid lösningen.

Man övar förmågan att uppskatta storleksordningen och rimligheten i ett svar samt att muntligt kunna redogöra för och motivera en lösning.

Algebraiska uttryck

Man befäster räknelagarna för potenser med samma bas och undervisar om räknelagarna för potensering av en produkt och en potens.

Man undervisar om begreppet kvadratrot.

Man undervisar om addition, subtraktion och multiplikation av polynom.

Funktioner

Man undervisar om hur samband åskådliggörs i koordinatsystemet, beräkning av funktionsvärden, avläsning av funktionsvärden ur grafer och hur linjer ritas i koordinatsystemet.

Ekvationer

Man befäster förmågan att lösa ekvationer av första graden.

Man övar användning av ekvationer som matematisk modell och som hjälpmedel vid problemlösning genom olika verbala tillämpningsuppgifter.

Man undervisar om lösning av ekvationer som innebär proportionalitet.

Geometri

Man undervisar om Pythagoras sats och dess tillämpning.

Man undervisar om symmetri, egenskaper hos kongruenta och likformiga figurer och användning av begreppet skala.

Man övar beräkning av areor och volymer i praktiska tillämpningar.

Tillämpad matematik

Man undervisar om storheters proportionalitet.

Man befäster förmågan att beräkna antalet procent och ett visst antal procent av ett tal.
Man övar tillämpningsuppgifter på procenträkning (ränta, rabatt, förhöjning mm).

3.9 Arskurs 9

Talbegreppet och räkneoperationerna

Man repeterar delbarhetsreglerna för naturliga tal, räkneoperationer med bråk (också en allmän framställning med bokstäver) och kvadratrötter. Man ger en sammanfattande framställning av talområdena.

Algebraiska uttryck

Man befäster de inlärdade multiplikationsreglerna för potenser och undervisar om divisionsregler för potenser.

Man befäster förmågan att addera, subtrahera och multiplicera polynom.

Funktioner

Man övar ritning och tolkning av grafer, speciellt i samband med tillämpningar.

Ekvationer

Man löser praktiska uppgifter med hjälp av första-gradsekvationer.

Man undervisar om lösning och användning av enkla ekvationssystem.

Man undervisar om hur man löser specialfall av andragsradsekvationer.

Geometri

Man repeterar det tidigare inlärdade geometriska stoffet genom tillämpningsuppgifter.

Man befäster förmågan att använda Pythagoras sats.

Man undervisar om trigonometri.

Man behandlar ritnings- och beräkningsuppgifter i samband med cirkeln och dess delar (närmast cirkelns längd och area).

Man undervisar om area- och volymeräkning i samband med kroppar som cylinder, kon och klot.

Tillämpad matematik

Man övar tillämpning av den matematiska kunskapen och färdigheten i samband med andra ämnesområden.

Valfria och fördjupande studier

Studierna i de gemensamma ämnesområdena i årskurs 9 försöker man dimensionera så att 15 - 20 procent av matematiklektionerna kan användas för valfria och fördjupande studier. Dessa väljs efter elevernas förutsättningar, önskemål, intressen och vad som behövs vid fortsatta studier. Denna tid kan användas till mera omfattande studier än man normalt genomför av sådana områden som eleverna anser att de inte behärskar eller områden som de kommer att behöva i framtiden. Man kan också använda tiden till helt nya områden. Man kan också behandla vissa delområden som genomgående inslag i undervisningen (fostran till internationalism, miljövård, samhällsfunktioner osv) eller genomföra projekt, omfattande några lektioner, där man integrerar med andra läroämnen.

Ämnesområden som kan fördjupas eller utvidgas med tanke på fortsatta studier är till exempel räkneoperationer med bråk, behandling av enheter, proportionalitet och ekvationslösning (speciellt

ekvationer med faktorer), kvadratrotsuttryck, ekvationssystem, funktioners grafer, användning av formler samt insamling av statistiskt material, bearbetning och undersökning.

Som helt nya områden kan man behandla bl.a. olika talsystem, faktorisering av polynom, division av polynom, räkneoperationer med rationella uttryck, ekvationer med rationella uttryck, vektorlära, sannolikhetslära och datorgrafik.

4 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Matematikundervisningen i grundskolan bör i allmänhet utgå från barnets erfarenheter och bekanta situationer. Lärostoffet behandlas så, att undervisningen stöder barnets intellektuella utveckling och förbereder barnet att möta problem som kan lösas med matematikens hjälp. Det är viktigt att barnet förstår strukturen och sambanden hos det inlärdas samt kan foga sina matematiska kunskaper och färdigheter till sina övriga erfarenheter samt lär sig använda dessa färdigheter på ett naturligt sätt i olika situationer i livet.

Man bör kunna ägna tillräckligt tid till inläring av matematiska begrepp och inövandet av färdigheter samt använda för olika elever lämpliga undervisningsmetoder och sätt att närma sig stoffet, emedan inläring av matematik i allmänhet baserar sig på att det tidigare inlärdas behärskas. Under studiernas gång framträder elevernas specialanlag allt tydligare. Då man ordnar gemensam undervisning för alla bör man också beakta, att inläringstakten varierar betydligt och att eleverna tillägnar sig saker på olika sätt till exempel på grund av utvecklingsstadiet, inläringssättet eller inläringssvårigheter.

Undervisningen kan göras mångsidigare om man förutom till inläring av nytt stoff och räkneövningar också använder tiden till att formulera och lösa problem, att förklara och motivera lösningarna samt att beskriva och klassificera rönen. Varierande arbetssätt påverkar å sin sida utvecklingen av elevernas spontana studielust. En positiv atmosfär befrämjar inläringen och stärker elevernas självförtroende. En balanserad utveckling understöds också om man uppmanar eleverna att komma med initiativ och förslag till lösningar vid planeringen och genomförandet av undervisningen.

Grundprinciperna för den gemensamma undervisningen är att säkerställa att alla elever har möjlighet att uppnå tillräckliga kunskaper och färdigheter på de centrala ämnesområdena med beaktande av förverkligandet av målen. Därtill fästs speciell uppmärksamhet vid ordnandet av undervisningssituationer, i vilka alla elever kan erbjudas möjligheter att utveckla sin förmåga i tillämpning och problemlösning. För att undervisningen skall kunna ordnas enligt elevernas förutsättningar bör man vid behov kunna utnyttja stöd- och specialåtgärder samt flexibla grupper. På högstadiet behövs dessutom gruppindelning enligt förutsättningar, intresse och fortsatta studieplaner vid inläring av vissa delar av stoffet.

Undervisning i sammansatta klasser på lågstadiet förutsätter en speciellt noggrann planering, indelning av stoffet i lämpliga undervisningshelheter, val av arbetsformer, differentiering, och ett effektivt utnyttjande av tillgängliga läromedel. I matematikundervisningen går man vanligen framåt årskursvis, också trots att flera årskurser undervisas samtidigt. Då man ordnar gemensamma undervisningspass kan det dock vara nödvändigt att frångå givna direktiv beträffande stoffets placering.

Evaluering är en väsentlig del av målinriktad undervisning. Den mångsidiga information som förmedlas under undervisningsprocessen ger läraren och eleverna återflöde om hur undervisningen och studierna lyckas samt om hur undervisningsarrangemangen fungerar. En fortsatt evaluering av undervisningsprocessen ger läraren möjlighet att omedelbart korrigeras och utveckla undervisningen. Ett omedelbart återflöde om framstegen i studierna gör evalueringen till en naturlig, för eleverna positiv och inlärningsbefrämjande del av undervisningen, som samtidigt lär eleven känna sin egen förmåga och sina egna möjligheter.

FYSIK OCH KEMI

1 MÅL

Målet för undervisningen i fysik och kemi i grundskolan är att vidga elevernas naturvetenskapliga allmänbildning, att utveckla deras personlighet och att ge dem behörighet för fortsatta studier.

Vid undervisningen förmedlas kunskap såväl om fysikaliska och kemiska företeelser som om deras betydelse i naturen och det praktiska livet. Samtidigt strävar man till att väcka intresse för ett självständigt sätt att inhämta kunskap genom försök och observationer. Eleverna ges färdigheter att bilda sig en världsbild och möjligheter att utveckla observationsförmåga, händighet, självständighet, problemlösningsförmåga, samarbetsförmåga och förmåga att inse samband.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL

Lärokursens innehåll består av centralt stoff i fysik och kemi. De är viktiga med hänsyn till att eleverna skall bekanta sig med och förstå sin omgivning. Kursinnehållen tillåter möjligast ofta ett experimentellt arbetssätt och de har betydelse för elevernas fortsatta studier.

3 LÄROSTOFF

3.1 Årskurs 7

3.1.1 Kemi

Laborariearbete

- ett tryggt arbetssätt
- hantering av materiel och ämnen
- att göra observationer och dra slutsatser

Vad kemi är

- olika ämnen
- reaktioner mellan ämnen

Materiens byggnad

- atomer och molekyler
- grundämnen och föreningar

- grunderna i kemins symbolspråk
- rena ämnen, blandningar, lösningar, åtskiljande av en blandnings beståndsdelar

Observationer av kemiska reaktioner

- förbränning (man behandlar t.ex. väte, kol och svavel samt deras oxider)
- syrors och basers typiska reaktioner
- faktorer som inverkar på reaktionshastigheten

3.1.2 Fysik

Mekanik

- grundläggande mätningar
- storheter och deras enheter: densitet, kraft, friktion kvalitativt
- hävstång, lutande plan
- tyngdpunkt, jämviktslägen

Vågrörelselära och akustik

- vågrörelsers grundegenskaper: transversella och longitudinella vågor, frekvens, våglängd
- ljudets grundegenskaper: ljudets uppkomst och utbredning, tonhöjd och klangfärg
- ljudet som miljöfaktor: buller och dess bekämpning
- musikens akustik

Värmelära

- vad värme är
- mätning av temperatur: temperaturbegreppet, termometern
- värmeenergi

Elektricitetslära

- elsäkerhet
- mätning av spänning och ström
- ledare och isolatorer
- strömmens värmeverkan
- enkla kopplingar
- permanent magnet
- elektromagnet

3.2 Årskurs 8

3.2.1 Kemi

Materiens byggnad och kemins symbolspråk

- atomens byggnad

- kemiska bindningar: oktettregeln, jon- och molekylföreningar

Ur praktisk synpunkt betydelsefulla ämnen

- viktiga föreningar (några av följande: de industriellt viktigaste föreningarna av kväve, kalcium, svavel och kisel)
- metallerna: mineraler, malmer, metalltillgångarnas tillräcklighet, metallernas allmänna egenskaper
- ämnen som inverkar skadligt på miljön

Kemiska reaktioner

- förbränningsreaktioner
- syror och basers reaktioner: lösningars surhetsgrad, pH-skalan, neutralisation
- jonreaktioner

Experimentell elektrokemi

- metallernas spänningsserie
- elektriska element
- korrosion
- elektrolys

Organisk kemi

- organiska föreningars grundläggande egenskaper: kolatomernas bindningar, mättade och omättade föreningar, fysikaliska och kemiska egenskaper
- enkla organiska föreningar: kolväten, petrokemiska produkter som bränsle och råvara, alkoholer och karboxylsyror
- näringsämnenas organiska föreningar: kolhydrater, fetter, proteiner
- praktisk organisk kemi: tvättmedel, cellulosa och dess derivat, plaster

3.3 Årskurs 9

3.3.1 Fysik

Mekanik

- väg, tid, hastighet
- fallrörelse
- arbete, effekt, energi
- tryck, lufttrycket

Värmelära

- värmeutvidgning

- latent värme vid aggregationstillståndsförändringar
- värmets spridning: konvektion, ledning, strålning

Optik

- de fysikaliska principerna vid seendet av omgivningen: vad ljus är, ljusets utbredning, färger, reflexion och brytning
- konvex och konkav lins, glasögon, lupp

Elektricitetslära

- laddning
- ledare och isolatorer
- spänning, ström, resistans, Ohms lag
- elektrisk effekt och energi
- elektromagnetisk induktion, växelström, transformator, elektrisk energitransport
- grundkomponenter i elektroniken
- elsäkerhet

Kärnfysik

- uppkomsten av strålning, dess verkningar och användning, strålskydd
- kärnenergi

Astronomi

- världsalltets byggnad

3.4 Kommunal tillämpning av lärostoffet

I den kommunala läroplanen kan lärostoffet kompletteras och preciseras genom att beakta näringsgrenar och industri typiska för orten och regionen.

4 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Vid sidan av innehållet i undervisningen inverkar arbetssättet i avgörande grad på uppnåendet av målen. Ett mångsidigt beaktande av målen förutsätter användning av många olika arbetssätt, varvid laboratoriearbete och demonstrationer bör ha en central ställning.

Vid elevbedömningen bör man även observera elevens framsteg i experimentellt arbete. Detta kan ske bl.a. genom att följa med elevens arbete och genom att använda provuppgifter som hänför sig till laborationerna eller som förutsätter experimentellt arbete.

BIOLOGI OCH GEOGRAFI

1 MÅL

Biologiundervisningens allmänna mål är att ge eleverna beredskap för att de skall kunna skapa sig en naturvetenskaplig världsbild.

Inom området för kognitiv fostran är målet att

- göra eleverna förtrogna med den levande naturen, dess artbestånd och företeelser, samt de grundbegrepp som används i biologin
- undervisa särskilt om människans ekologi och
- lära eleverna förstå centrala ekologiska lagbundenheter.

Inom området för affektiv fostran är målet att

- inöva för biologin specifika arbetsmetoder, observationsförmåga och kunskapsinhämtande
- bedöma hur användbara observationer och fakta är och
- utveckla förmågan att använda sig av inlärd begrepp och inhämtat vetande som grund för slutsatser, samt utveckla ett naturvetenskapligt tänkande.

I fråga om attitydfostran är målet att

- väcka elevernas intresse och känsla för den levande naturen och
- väcka elevernas ansvar för sin egen hälsa och lära dem inse sitt ansvar i fråga om miljön och livets bevarande samt människans ansvar i fråga om förändringar i naturen och vid utnyttjandet av naturtillgångar.

Geografiundervisningens allmänna mål är att ge eleverna beredskap att utforma en världsbild som motsvarar verkligheten genom en undervisning som stimulerar till nya synpunkter och penetrerar alternativa lösningar.

Inom området för kognitiv fostran är målet att

- bygga upp en strukturerad kartbild genom att från hembygden och hemlandet gå vidare till större regionala helheter
- lära in geografiska grundbegrepp som grundar sig på läge, regional fördelning och växelverkan mellan olika faktorer och
- ge exempel på hur de möjligheter som miljön erbjuder och de tillbudsstående naturtillgångarna påverkar människans ekonomiska, sociala och politiska verksamhet.

I fråga om affektiv fostran är målet att

- inöva för geografin specifika undervisningsformer och arbetssätt, observationsförmåga och att utnyttja kartor och kartverk, statistik samt källlitteratur för att inhämta kunskap
- öva användningen av inlärd begrepp samt tolkningen av fakta och tillämpningar och
- utveckla det geografiska tänkandet och förmågan att dra slutsatser samt den geografiska rumsuppfattningen.

I fråga om attitydfostran är målet att

- väcka elevernas känsla för hembygden och fosterlandet samt medvetandet om att tillhöra Finlands folk
- stärka elevernas förståelse för och uppskattning av främmande länder, andra folkslag och deras kultur
- främja internationell respekt, förståelse och fred samt
- betona människans ansvar för sin miljö och för att jordens naturtillgångar skall räcka till.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL OCH LÄROSTOFF: BIOLOGI

2.1 Årskurs 3 och 4: djur och växter

Eleverna skall bekanta sig med grundbegreppen inom djur- och växtvärlden, med djur och växter i den närmaste omgivningen samt med organismernas basstrukturer. Finlands däggdjur och deras levnadssätt studeras. Eleverna undervisas om organismsystemets huvudgrupper, ryggradsdjuren och organismernas anpassning till årstidernas växlingar. Eleverna skall få handledning i att göra egna iakttagelser i naturen och samtidigt öka sin artkänedom. Betydelsen av djur- och växtvärldens samverkan påvisas.

Hos eleverna bör väckas intresse och aktning för den levande naturen och de skall läras ansvar även för sällskapsdjur.

2.1.1 Årskurs 3

Närmiljöns växter och djur

Organismernas anatomi

- djur, växt, svamp och bakterie

Däggdjur

Växtvärldens övervintring
 - vattnets egenskaper, snötäcket och
 växternas vilostadier

Sällskapsdjur och rumsväxter

Näringskedjan

Naturen om våren

2.1.2 Årskurs_4

Naturen om hösten

Organismernas system som strukturmodell

Ryggradsdjur

Vinter i djurvärlden

- ämnens egenskaper, snöns betydelse,
 förberedelser för vintern, vintersömn och
 vinterdvala

Samverkan inom växt- och djurvärlden

- pollination och fröspridning

Vårens djur- och växtbestånd

2.2 Årskurs 5 och 6: naturen och människan

För att komplettera artkännedomen skall eleverna stifta bekantskap med artbeståndet på en gårdsplan på hemorten likaså med arterna i hemortens trädgårdar, parker och skogar samt sådana naturprodukter som kan insamlas. I anslutning till geografiundervisningen inlärs samtidigt utländska djur- och växtarter. Människans biologi behandlas, framförallt de förändringar som orsakas av puberteten. Elevernas ansvarskänsla för sig själv och sin hälsa skall väckas.

Eleverna skall bekanta sig med livsmedelsproduktion, åkerbruk och boskapsskötsel. Eleverna skall lära känna de viktigaste odlingsväxterna och husdjuren. Livets beroende av miljön och dess förändringar påvisas. Eleverna skall lära sig att förstå sitt ansvar för hela livsmiljön.

2.2.1 Årskurs_5

Artbeståndet på gårdsplanen, i trädgården,
 i parken och i skogen på hemorten

Naturprodukter som kan insamlas

Människans anatomi och fysiologi

- benbyggnad och muskulatur
- andning och blodomlopp
- matsmältningen i huvuddrag
- utsöndring
- sinnena och nervsystemet, ljus och ljud

Pubertet - vuxen

Vad sker inom mig

Barnets födelse

2.2.2 Årskurs 6

Näringsproduktion på åkern

- närings- och foderväxter

Växtplatsfaktorer

- blandning och lösning
- åkerns mikroorganismer
- förbränning och cirkulation

Skörd och lagring av växter

De viktigaste husdjuren

Utrotningshotade och utdöda djur- och växtarter

Organismernas stamträd i form av modell

2.3 Årskurs 7: myrar och vattendrag

Eleverna skall stifta bekantskap med myrarnas och vattendragens ekologi och organismsamfund samt läras att värdesätta att de skyddas.

Myrarnas uppkomst

Myrarnas organismsamfund

Torv

Hur myrar skyddas

Vattendragens organismsamfund

Hur vattendrag skyddas

Östersjöns biologi

2.4 Årskurs 8: skogarna

Eleverna skall göras förtrogna med skogarnas ekologi och organismsamfund och läras att förstå skogarnas betydelse. För eleverna klargörs skogarnas värde ur naturskyddssynpunkt samt att skogsvård och skogsskötsel är nödvändigt.

Finland - skogarnas land

Faktorer som påverkar skogarnas tillväxt

Moskog

Skogen som ekosystem

Bergen som växtplatser

Fjällen

2.5 Årskurs 9: människan

Eleverna skall göras förtrogna med människans anatomi och fysiologi samt förökningsfysiologin, lära känna olika sjukdomar och deras symptom samt förebyggande åtgärder och lära sig värdesätta god hälsa.

Kursen avslutas med en genomgång av miljöfrågor som också kan integreras med andra ämnen.

Vävnader och organ

Ämnesomsättning

Sinnena

Regleringssystem, nerver och kemisk reglering

Förökningen och evolution

Människan och miljön

2.6 Kommunal tillämpning av lärostoffet

I kommunens läroplan bör lärostoffets alla huvudmoment ingå. Vid valet och precisering av delmoment bör man se till att stoffmängden i varje årskurs motsvarar elevernas utvecklingsnivå och de tillbudsstående lektionernas antal.

Kommunvis kan innehållet för de olika årskurserna förverkligas bl.a. på följande sätt:

För årskurserna tre och fyra kan lärostoffet i olika huvudmoment nästan helt och hållet väljas kommunvis. Dessutom kan man i läroplanen variera de olika delmomentens omfång.

I årskurs fem kan man undervisa om allemansrätt och skyldigheter i naturen med tyngdpunkten på den lokala förhållandena. Artbeståndet för gårdsplanen, parken, trädgården och skogen skall likaså väljas enligt lokala förhållanden.

För årskurs sex väljer man ett studieobjekt inom hemortens lantbruksnäringar t.ex. en lägenhet med sädesodling, boskapsskötsel eller trädgårdsbruk eller en ekonomiskog, en fiskodlingsanläggning, en pälsfarm, en renskötsellägenhet el.dyl.

I årskurs sju kan tyngdpunkten i läroplanen för myr- och vattenbiologin läggas enligt lokala förhållanden.

I årskurs åtta kan man som skogstyp utifrån lokala förhållanden undersöka antingen torr moskog, frisk moskog, lundar eller i nordligare områden, fjäll.

I årskurs nio kan avsnittet Människan och miljön behandlas med tyngdpunkten på kommunens miljöfrågor.

3 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL OCH LÄROSTOFFET: GEOGRAFI

3.1 Årskurs 3 och 4: hembygden, Finland och de övriga nordiska länderna

Hembygdens, Finlands och de övriga nordiska ländernas regionalgeografi behandlas. Utgångspunkten för undervisningen är skolan och dess omgivning samt hembygden. Sedan vidgas undervisningen till att omfatta Finland i sin helhet och vidare de övriga nordiska länderna.

Målet är att bygga upp en strukturerad kartbild och att utveckla förmågan att tänka naturvetenskapligt. Detta sker genom att öva förmågan att läsa och tolka kartor och skisser och att använda geografiska grundbegrepp.

Undervisningen bör vidare väcka elevernas känsla och uppskattning för hembygden och hemlandet samt medvetenhet om att tillhöra Finlands folk och den nordiska gemenskapen. Detta främjas genom att eleverna undervisas om vikten av ömsesidig respekt och gemensamt samarbete.

3.1.1 Arskurs_3

Undervisning om kartan

- flygfotografi av hembygden, adress- och grundkarta

Hembygdens geografi

- exkursioner till geografiska mål och kartans användning
- väderleksobservationer

Finland som statlig helhet

- Finlands karta och de viktigaste namnen

De övriga nordiska länderna

- allmänna drag och namngeografi

3.1.2 Arskurs_4

Undervisning om kartan

- kartor över de nordiska länderna i olika skalor och användningen av kartor

Hembygdens geografi

- hemkommunen som geografisk helhet och dess förbindelser till omgivningen utanför kommunen
- väderleksobservationer

Regional beskrivning av Finland

- landskapstyper och människans verksamhet med tyngdpunkt på den egna regionen

Norden som geografisk enhet

- inbördes jämförelse med betoning av gemensamt samarbete

3.2 Arskurserna 5 och 6: jordklotet, Afrika, Asien, Australien och Oceanien

Afrikas, Asiens, Australiens och Oceaniens regionalgeografi studeras.

Undervisningens tyngdpunkt ligger på att öva geografiska undervisningsformer och arbetssätt och att utgående från barnets synpunkt inlära geografiska grundbegrepp som baserar sig på läge, regionalfördelning och växelverkan mellan naturen och människan. Jordens kartbild preciseras och jordens rörelser och dess inverkan inlärs. Eleverna övas i tolkningen av temakartor och illustrerad framställning med tyngdpunkten på regionala helheter. På detta sätt utvecklas

slutledningsförmåga utgående från geografiskt läge.

Elevernas förståelse och respekt för främmande länder och folk och deras kultur bör stärkas samt internationell respekt, samarbete och fred befrämjas.

3.2.1 Årskurs 5

Kartbilden över jorden

- allmän översikt av jorden, uppdelningen i hav och kontinenter, namn

Europas namngeografi i form av kartarbete

- haven, de viktigaste floderna och bergs-områdena, stater och huvudstäder

Jordens rörelser och följdforeteelser därav

- sambandet mellan jordens rörelser, dygnsrytm och årstider
- tyngdkraft och magnetism

Afrikas regionalgeografi

3.2.2 Årskurs 6

Kartbilden över jorden

- Ortsbestämning med hjälp av koordinatsystemet, grunderna för koordinatsystemet

Jordens rörelser och följdforeteelser därav

- jordens plats i planetssystemet som grund för den zonala indelningen
- tyngdkraft och magnetism

Asiens, Australiens och Oceaniens regionalgeografi

3.3 Årskurs 7: Amerika och polarområdena

Kartbilden kompletteras med hänsyn till den västra hemisfären. Användningen av geografiska begrepp och termer samt kunskapstillämpningen fördjupas.

Utvecklingsländernas problem granskas och på detta sätt hjälper man eleverna att förstå industri-ländernas ansvar för en jämlik utveckling och för samarbete mellan nationerna.

Västra halvklotets dubbelkontinent

- kartbild över området

Latinamerika

- utvecklingsländernas problem

Angloamerika

- karakteristika för de industrialiserade områdena

Polarområdena

3.4 Årskurs 8: Europa

Genom undervisningen kompletteras och analyseras kartbilden av den egna världsdelen utgående från världsdelens läge och härav föranledda natur och kulturgeografiska fenomen samt deras regionala utbredning.

Hos eleverna stärks respekten för de olika europeiska nationernas kulturtraditioner, som en stor rikedom, men samtidigt betonas nödvändigheten av ekonomiskt och politiskt samarbete mellan staterna både inom och utanför Europa.

De allmänna dragen i Europas naturgeografi

Väst-, Central-, Syd- och Östeuropas stater

Sovjetunionen som en europeisk och asiatisk stat

Sammandrag av Europas kulturgeografiska karakteristika

3.5 Årskurs 9: Finland och Norden

Finlands geografi och vårt lands ställning som en del av Norden behandlas varvid tidigare inhämtade kunskaper tillämpas. Avsikten är att fördjupa den geografiska slutledningsförmågan och förmågan att tolka kartor i olika skalor. Ett sammandrag av geografiska faktorer och deras växelverkan bör göras.

Förståelse och respekt för hemlandet, dess invånare och kulturtraditioner samt för det nordiska samarbetet och fredssträvandena bör främjas. Kursen avslutas med en utredning av miljöfrågor som samordnas med undervisningen i andra ämnen.

Allmänna drag

- Finlands geografiska längde

Naturgeografi

- Finlands geologiska utveckling och naturgeografiska regioner

Kulturgeografi

- de geografiska förutsättningarna för människans verksamhet
- tvåspråkigheten och de etniska minoriteterna

Nordens läge på jorden

Miljöplaneringen

- hemkommunens markdisposition och miljövård

3.6 Kommunal tillämpning av lärokursen

I kommunens läroplan bör lärostoffets alla huvudmoment ingå. Vid valet och preciseringen av delmoment bör man se till att lärostoffets mängd i varje årskurs motsvarar elevernas utvecklingsnivå och de tillbudsstående lektionernas antal.

Kommunvis kan kursinnehållet för de olika årskurserna förverkligas bl.a. på följande sätt:

I årskurserna tre och fyra kan den lokala anknytningen förverkligas t.ex. med hjälp av kartundervisning och hembygdens geografi och genom att behandla material rörande nordiska vän- och fadderorter.

I årskurserna 5-8 kan de olika delmomentens omfång varieras.

I årskurs nio läggs tyngdpunkten på befolkningsgeografi, ekonomisk geografi och på undervisningen i miljöplaneringen med hänsyn till lokala förhållanden.

4 ÄMNESÖVERGRIPANDE KUNSKAPSOMRÅDEN

Kunskapsområdena behandlas utgående från skolvis uppgjorda planer som bygger på integrering mellan läroämnena. I planerna kan ingå temadagar, utställningar och exkursioner.

I biologi ingår **f a m i l j e f o s t r a n** som en väsentlig del i de avsnitt i årskurserna fem och sex som behandlar Människans anatomi och fysiologi, Pubertet - vuxen och Ett barns födelse samt i avsnittet Förökningen och människorelationerna i årskurs nio. I samband med biologiska fakta behandlas även mentalhygieniska frågor som ansluter sig till familjefostran samt individens ansvar för sig själv och sina näraste i anslutning till könslivet. I geografien

ingår familjefostran i form av kännedom om familjens och barnens ställning hos olika folkslag framför allt i utvecklingsländerna.

I biologi ingår konsumentfostran i årskurserna 5-9 i olika sammanhang vid behandlingen av naturprodukter och produktion, människans näringsförhållanden och näringsförbrukning. I geografi blir konsumentfostran aktuell i alla årskurser i samband med ekonomisk geografi då man behandlar naturtillgångar och hur de räcker till, näringslivet, handel och trafik.

Vid undervisningen i biologi och geografi utnyttjas det material som massmedia erbjuder främst som informationskälla. Genom utnyttjandet av tidningar och annat aktuellt material övas elever i kritiskt informationsurval och användningen av mångsidiga informationskällor. Datateknik som en del av den ekonomiska geografin ansluter sig även till massmediafostran.

Olika aspekter i fråga om hälsofostran ingår i biologiavsnitten Människans anatomi och fysiologi, Pubertet - vuxen och Ett barns födelse i årskurserna fem och sex och i hela nionde årskursens biologikurs.

Målet för undervisningen i hälsofostran är att lära eleverna känna till olika sjukdomar, förebyggande åtgärder samt att lära dem sätta värde på sin egen hälsa och känna ansvar för den. Då man ger anvisningar för fälttexturser och talar om allemansrätt behandlas även förebyggandet av olycksfall och första hjälp.

5 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

I varje årskurs undervisas lika många lektioner biologi och geografi. Undervisningen kan periodiseras så att biologi undervisas i början av höstterminen och i slutet av vårterminen medan geografi undervisas utan avbrott från mitten av höstterminen till mitten av vårterminen. Avsnittet om främmande världsdelars artbestånd utgör ett undantag. Det behandlas på ett naturligt sätt i samband med geografiundervisningen. Som kompensation kan geografiska fältarbeten göras i samband med biologiexcursioner.

I årskurs nio kan geografiavsnittet undervisas under höstterminen med undantag av huvudmomentet om Miljöplanering. Därefter undervisas biologikursen till dess sista huvudmoment, Människan

och miljön fogas geografiavsnittet om Miljöplanering. På detta sätt avslutas grundskolans lärokurs i dessa ämnen med ett ämnesövergripande huvudmoment om miljöfrågor.

I sammansatta klasser kan undervisningen förverkligas antingen i form av års- eller växelkurser. Om undervisningen ges i form av växelkurser bör eleverna i årskurs tre alltid först undervisas om kartan och eleverna i årskurs fem om jordens kartbild dvs. de första avsnitten ur den första växelkursen. Lärokurserna för årskurserna tre och fem bildar den första växelkursen och lärokurserna för årskurserna fyra och sex den andra växelkursen.

I kurserna i biologi och geografi i lågstadiet ingår även naturvetenskapligt stoff som behandlats i samband med omgivningslära.

GYMNASTIK

1 MÅL

Syftet med undervisningen i gymnastik i skolan är att ge eleverna sådana kunskaper, färdigheter och attityder som bildar grund för en livsstil präglad av fysisk aktivitet. Intresset för regelbunden fysisk aktivitet bör uppmuntras. Likaså bör behovet av att upprätthålla aktivitet och arbetsförmåga beaktas för att främja ett allsidigt välbefinnande, hälsa, skolmotivation och annan inläring. Vidare bör samarbetsförmågan utvecklas och tillfällen erbjudas där eleven får uttrycka sig genom rörelse samt ges möjlighet att förstå den kultur som hör till fysisk fostran.

Gymnastiken skapar en grund för det övriga skolarbetet. Ett aktivt och friskt barn med god kondition har bättre förutsättningar än barn i genomsnitt att studera även andra läroämnen.

Specialuppgiften för gymnastik är att sörja för att personlighetens funktionella område utvecklas m.a.o. att fostra till fysisk aktivitet. Den andra viktiga uppgiften är att man förvissas sig om att de övergripande målen för fostran nås genom att utnyttja ämnets speciella karaktär m.a.o. att fostra med hjälp av gymnastik.

Att fostra eleverna till fysisk aktivitet enligt undervisningens huvudmål innebär att verksamhetsförmågan och framförallt konditionsfaktorerna och grunden för färdighet utvecklas. Det betyder även att ett bestående intresse för fysisk aktivitet väcks genom att kunskaper och färdigheter om fysiska aktiviteter inlärs, samt genom att eleven erbjuds positiva upplevelser.

Fostran genom fysisk aktivitet innebär bl.a. följande huvuduppgifter för undervisningen: att utveckla samarbetsförmågan, att fostra eleven till en helgjuten personlighet samt att befrämja den mentala hälsan.

Målet för fostran är dessutom att fostra eleverna till initiativrika och fredssträvande familje- och samhällsmedlemmar. Genom att beakta olikheterna i utvecklingen mellan flickor och pojkar och olika intresseområden befrämjar man jämlikheten mellan könen. Att fostra till och att fostra genom fysisk aktivitet kan i praktiken inte särskiljas. Att fostra till fysisk aktivitet är dock i

första hand beroende av undervisningens innehåll och att fostra genom fysisk aktivitet, av atmosfären, av lärarens och elevens inbördes förhållande, undervisningsarrangemang och lösningar i enskilda situationer. När man har konkretiserat målen har man endast framhållit innehållet, men när man drar nytta av de möjligheter till fostran som gymnastiken ger så förutsätter detta även att man förstår betydelsen av undervisningsformerna och arbetssätten och deras mångsidiga tillämpning.

Eftersom rörlighet, trafik, hälsa och sunda levnadsvanor hör ihop är det motiverat att man i samband med gymnastikundervisningen också behandlar frågor som har att göra med trafikfostran och hälsokunskap.

Genom fysisk aktivitet strävar man till att påverka utvecklingen av personlighetens alla delområden: psykomotoriska, kognitiva, affektiva och etiskt-sociala.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL

Lärostoffet väljes så att det

- utvecklar barnet så mångsidigt som möjligt
- tar i beaktande barnets utvecklingsförutsättningar, behov och intresseriktning
- beaktar olika idrottsgrenars utbredning och popularitet
- ger mångsidiga impulser för att väcka fortsatt intresse för gymnastik
- förmedlar kulturarvet
- beaktar kommunens geografiska läge och naturförhållanden.

När kommunens läroplan uppgörs och när lärostoffet väljs bör alla former av gymnastik finnas i alla årskurser:

- gymnastik
- bollspel
- friidrott
- terränglekar, orientering
- vintergrenar
- simning och
- lekar.

Idrottsformernas inbördes förhållande är beroende av årskursen, elevernas kön och de möjligheter orten erbjuder samt bygdens idrotts-

traditioner.

Av den tid som står till buds för undervisningen i gymnastik reserveras för flickor till gymnastik en knapp tredjedel och till bollspel ungefär en femtedel. Pojkarna använder till gymnastiken ungefär en fjärdedel av timmarna, så även till bollspel. För vintergrenarna reserveras för såväl flickor som pojkar ungefär en femtedel av läsårets timmar, vartill följande grenar får en knapp tiondedel var av timmarna: friidrott, orientering och efter möjligheterna även simning.

3 LÄROSTOFF: GYMNASSTIK FÖR FLICKOR

I grundskolan är tyngdpunkten lagd på undervisningen av gymnastik. Skidning är den viktigaste av vintergrenarna. Simundervisningen strävar man till att koncentrera till årskurserna 3 och 4 och den arrangeras i mån av möjlighet så att alla barn är simkunniga vid utgången av lågstadiet.

3.1 Organisationsformer och lekar

- Organisationsformer

- Lekar

reaktions- och springlekar

* lekar med redskap

* småspel

3.2 Gymnastik

Grund- och konditionsgymnastik

- * gång och löpning
- * övningar som utvecklar koordination och rörlighet
- * muskelstärkande övningar
- * avspänningsövningar

Dans

- * sånglekar
- * folkdanser
- * utländska folkdanser
- * gamla danser

- * salongsdanser
- * latinamerikanska danser

Redskapsgymnastik

- Fristående/matta

- * rotationsövningar (kullerbyttor, hjulning)
- * balansuppgifter (vågen, handstående)
- * stödövningar (nackstående, vinkelsittande, huvudstående)
- * hopp (arabhoppet, förövningar till halvvolt)

- Bänk/bom

- * gång, löpning, steg
- * upphopp
- * hoppsteg och hopp
- * vändningar
- * statiska ställningar
- * kullerbyttor
- * nedslag

- Hopp

- * förövningar
- * hopp över bock (grenhopp)
- * hopp över längdställt redskap (har- och katthopp, kullerbyttshoppet)
- * hopp över tvärställt redskap (ljus-, huk- och sidhopp)

- Ribbstolar

- * klättring, hängövningar, förflyttningar

- Rep/ringar

- * klättring och hängövningar

- Högbom/barr/räck

- * hängövningar, förflyttningar, sving- och stödövningar

- Dambarr

- * upphopp
- * rotationer, stöd- och svingövningar
- * nedslag

Gymnastik med handredskap

- Ärtpåse/käglor
 - * svängar och cirkelsvängar
 - * kast och lyra
 - * rullningar
 - * rytmövningar
 - * precisions- och balansövningar
- Boll
 - * bollbehandlingsträning
 - * kast och lyra
 - * studsningar
 - * rullningar
 - * förningar
- Hopprep
 - * hopp på stället och i rörelse
 - * cirkelsvängar
 - * repföringar och svängar
 - * kast och lyra
- Tunnband
 - * svängar och kast
 - * förningar
 - * cirkelsvängar
 - * rullningar
 - * genom tunnbandet på olika sätt
 - * hopp över tunnband
- Band
 - * stora cirklar
 - * åttor
 - * svängar
 - * spiraler
 - * serpentiner
 - * kast

3.3 Bollspel

Boboll

- * bollbehandling
- * kast
- * lyra
- * slag
- * uppgivning
- * spelstrategi och taktik
- * spel
- * regler och domarverksamhet

Korgboll

- * bollbehandling
- * passning och emottagning av passning
- * korgkast
- * fotarbete
- * dribbling
- * speluppfattning och taktik
- * spel
- * regler och domarverksamhet

Volleyboll

- * bollbehandling
- * slag
- * serve
- * speluppfattning och taktik
- * spel
- * regler och domarverksamhet

Man bekantar sig med andra spel.

3.4 Friidrott

- Löpning

- * springlekar
- * grundlöpning
- * sprinterlöpning
- * start
- * häcklöpning
- * uthållighetslöpning
- * stafettlöpning
- * olika slag av löpträningar och spel (ex. blixtboll)

- Hopp

- * hopp och hoppövningar
- * längdhopp
- * höjdhopp

- Kast

- * kastlekar och olika slag av övningar med redskapet
- * bollkast
- * kulstötning
- * presentation av övriga kastgrenar

3.5 Terränglekar, orientering, friluftsliv

Terränglekar

Orientering

- * kartläsning och att rikta kartan
- * uppskattning av avstånd
- * kompassanvändning
- * bestämning av riktning och att följa kompassriktning
- * orienteringsbanor och orienteringsövningar

Friluftsliv

- * grunderna i hur man rör sig i naturen
- * friluftslivets grunder
- * information om friluftsliv

3.6 Vinteridrottsgrenar

Terrängskidning och grunderna i utförsåkning

- * att vänja sig vid utrustningen
- * olika stilar vid skidåkning
- * att skida i uppförsbacke
- * åkning utför
- * att behärska farten
- * svängar
- * längdåkning
- * skidkunskap

Skridskoåkning

- * att vänja sig vid utrustningen
- * glidåkning
- * starter
- * olika skridskostilar
- * bromsningar
- * vändningar
- * snurrningar och piruetter
- * hopp
- * längdåkning
- * isspel

3.7 Simning

- Simning

- * vattenvaneövningar
- * glidning
- * olika simsätt
- * vändningar

- Dykning

- * längddykning
- * djupdykning

- Hopp

- * hopp med fötterna/huvudet före
- * starthopp

- Livräddning

- Simkunskap

4 LÄROSTOFF: GYMNASTIK FÖR FLICKOR

4.1 Gymnastik

Redskapsgymnastik

- Balansövningar

- * knävågen
- * nackstående
- * vågstående
- * huvudstående
- * handstående
- * gång på bom
- * hukgång på bänk

- Rullningar

- * kullerbytta framåt och bakåt
- * pikerad kullerbytta
- * kullerbytta via vågen
- * kullerbytta i backe via handstående

- Hängövningar, hävningar, stödövningar och kippar

- * hängande och förflyttning hängande
- * hängande i ett knä
- * hävning
- * sträckstöd
- * förflyttning framåt i sträckstöd på barr
- * knäkippen och grenkippen på räck
- * knäkippen från sving
- * stuphängande i ringar
- * armbågsstuphängande i barr

- Sving, kringslag

- * sving
- * kullerbytta framåt/kullerbytta framåt i pik
- * överslag i räck
- * grundsving i räck
- * bågfart, båghopp
- * kringslag bakåt
- * kringslag och båghopp

- Hopp

- * jämfota ansats-harhopp och spännhopp som nedslag från redskapet
- * nedslagshopp från redskapet
- * hukhopp upp och spännhopp ned
- * hukhopp
- * grenhopp över bock och tvärställd plint
- * hukhopp med vändning

Grund- och konditionsgymnastik

- * de vanligaste utgångsställningarna
- * gång, löpning, hopp, hopp med förflyttning
- * muskelstärkande övningar
- * övningar som ger ökad rörlighet i lederna
- * konditions- och frigymnastikens grunduppgifter i takt och i egen rytm
- * kombinationer av rytm och rörelse
- * gymnastik till musik
- * lätta folkdanser och salongsdanser (med flickor)
- * grunderna för övningsplanering
- * konditions-cirkel, -bana, redskapsbane-träning
- * övningar med konditionsboll

Gymnastik med handredskap

- * övningar med hopprep, bollar, ärtpåsar, käglor, tunnbänd, stavar
- * cirkelsvängar, kast, tånjningar

4.2 Friidrott

- Löpning

- * grundlöpning
- * uthållighetslöpning
- * stående start
- * låg start
- * häcklöpning
- * stafettväxling
- * sprinterträning
- * uthållighetsträning

- Hopp

- * hopp och hoppövningar
- * månhopp
- * längdhopp
- * höjdhopp
- * tresteg

- Kast

- * grund- och precisionskast (med boll)
- * bollkast med fart
- * kulstötning
- * kast-mångkamp
- * spjut
- * diskus

Programmerad träning och testning av löpning, hopp, kast

4.3 Orientering och friluftsliv

- Orientering

- * karttecken
- * kartläsning
- * färd- och linjeorientering
- * kompassens användning
- * riktningsbestämning och att följa kompassriktningen
- * övningar med blindkarta
- * ruttval
- * avståndsbestämning
- * banläggarpuppger

- Friluftsliv

- * naturstigen
- * friluftslivets grunder
- * information om friluftsliv
- * cykelutfärd
- * planering av utfärder

4.4 Bollspel

I lågstadiet utförs grundövningar med bollar av olika storlek. I högstadiet fortsätter man träningen av de färdigheter man lärt sig i bollspel i lågstadiet. Man strävar nu till att fördjupa sin kunskap i taktik och specialsituationer samt när det gäller organisering av det egna spelet ävensom lednings- och domaruppdrag.

Boboll

- * kast, lyra, vändning 180° och kast
- * lyra
- * uppgivning
- * grundslag
- * knäppslag
- * regler
- * spel med förenklade regler, ex. Pitsku
- * taktiska grunder

Korgboll

- * tvåhands bröstpassning
- * enhands- och tvåhandspassning
- * kast (med en hand och med två händer)
- * dribbling
- * användning av stödfoten
- * set-up kast
- * platsförsvar, man-mot-man försvar
- * långsamt och snabbt anfall
- * småspel
- * returbollsspelet
- * reglerna

Fotboll

- * dribbling
- * innefotspassning
- * bollbehärskning, dämpningar
- * studsningar
- * vristspark
- * finter
- * målvaktens arbete
- * grunderna i taktik och hur man rör sig
- * fair play
- * huvudspel

Volleyboll

- * fingerslag
- * serve undre/övre vägen
- * bagger-slag
- * fint, smash
- * småspel (ex. minivolleyboll)
- * olika slag av blockering
- * taktikgrunder

Även andra spel kan inplaceras i läroplanen men härvidlag bör man mycket noggrant ta i beaktande träningsförhållanden och -möjligheter att utöva dessa spel samt den tillbudsstående tiden.

4.5 Skidning

Terrängskidning

- * övningar i syfte att behärska skidorna
- * skidning utan stavar
- * diagonalåkning i 2-takt
- * parstavning utan avspark
- * parstakning med 1 frånskjut
- * parstakning i 3-takt
- * diagonalgång uppför, saxning, sneddnning
- * stegvändning
- * skridskoåkning på skidor
- * åkning rakt utför, plogning, skrååkning, knölåkning

- * plogbromsning
- * plogvändning, grundvändning
- * längdåkning, precisionsåkning
- * skidutfärder
- * skidlärarexamen

Skidkunskap

- * redskap och utrustning
- * vallning

Backhoppning

- * grunderna i backhoppning
- * backhoppning i hoppbacke

Slalom

- * åkning utför och vändningar med terrängskidor

4.6 Skridskoåkning och isspel

Skridskoåkning

- * ställningen i skridskoåkning
- * start-skridskoåkning framåt-stopp (bromsning)
- * start-skridskoåkning bakåt-stopp (bromsning)
- * circling framåt, bakåt (till höger och till vänster)
- * vändningar

Klubbehandling, behärskning av pucken/bollen

- * greppet om klubban
- * puck-/bollförflyttning framför, vid sidan, diagonalt
- * puck-/bollbehärskning i rörelse

Passning och emottagning av passning

- * sveppassning från fore-hands- och back-handssidan
- * emottagning av passningen
- * handledspassning

Speluppfattning och taktik

- * hur man rör sig på plan
- * sökande av ledig plats
- * platsförsvar 2-1-2
- * långsamt anfall/start till snabbt anfall

Spel

- * småspel
- * spel med tillämpade regler

4.7 Simning

- Simning

- * vattenvaneövningar
- * vågrätt läge, glidning
- * hundsims
- * nybörjarryggsim
- * crawl
- * bröstsim
- * test i distanssim

- Hopp, dykningar

- * längddykning
- * djupdykning
- * hopp med fötterna före
- * starthopp

- Livräddningsfärdighet

- * räddning ur vattnet
- * grunderna i livräddning
- * transport av en trött simmare
- * återupplivning

- Annat

- * simkandidat- och magisterprov
- * bollekar i vattnet

5 GEMENSAMT LÄROSTOFF: HÄLSOKUNSKAP OCH TRAFIKFOSTRAN

5.1 Hälsokunskap

Årskurs 7

- betydelsen av sund livsstil och sunda levnadsvanor när det gäller att upprätthålla hälsan och att undvika sjukdomar
- att iaktta det egna hälsotillståndet och hälsokontroll, saklig inställning till hälsoinformation
- rätta hälsovanor och deras anpassning till dagordningen
- möjligheter att avvärja farosituationer
- hur man handlar i farosituationer, brandsäkerhet och hur man räddar en som gått vilse
- de unga och tobaken
- de unga och alkoholen

Årskurs 8

- första hjälp

- de vanligaste folksjukdomarna, orsakerna till dem och hur man förhindrar deras uppkomst
- de unga och alkoholen

Årskurs 9

- hur hälsa och sjukdom upplevs
- de unga och narkotika samt narkotiska ämnen
- vikten av nykterhet i olika situationer (trafik, arbetsplats mm.)
- faktorer som bör beaktas i samband med bruket av alkohol
- hur man blir rökare
- det centrala innehållet i tobakslagen

5.2 Trafikfostran

Årskurs 8

- kännetecknen på farosituationer
- analys av situationer i trafiken (sätt, normer, lagar)
- att förstå följderna av eget och andras handlande
- trygga beteendevanor
- inverka på omgivningen

Årskurs 9

- trafiksystemet och säkerheten
- hur man rör sig på sjön

6 TILLÄMPNINGEN AV LÄROSTOFFET KOMMUNVIS

Lärokursen i gymnastik i kommunens läroplan bör vara möjlig att förverkliga på elevernas nivå och den bör utgå från undervisningsmålen. Undervisningens innehåll i de olika idrottsformerna bör vara konsekvent såväl vad lärostoffets inre struktur beträffar som lärostoffet i de olika årskurserna. Speciellt viktigt är att man i undervisningen bibehåller helheten, så att lärostoffet inlärs under de ifrågasvarande årskurserna systematiskt stegvis från den ena årskursen till den andra.

Lärostoffet bör innehålla de centrala formerna för fysisk aktivitet. Man strävar till att lära varje barn ämnets grunder. Detta sker bäst genom att man uppgör en lärokurs på kommunalnivå och vid behov en lärokurs för varje skola. Ur den bör framgå hur lärostoffet fördelas enligt årskurser och kön. Även om de allmänna målen är de samma för såväl flickor som pojkar bör könsdifferenserna tas i beaktan-

de när man förverkligar målen i praktiken och vid valet av lärostoffet. Speciellt bör man ta i beaktande att flickornas fysisk-motoriska färdigheter utvecklas tidigare än pojkarnas. Dessutom är det skillnad mellan flickornas och pojkarnas prestationer på det fysisk-motoriska planet och i de motoriska färdigheterna. Det föreligger även i viss mån skillnader mellan könen vad motoriska preferenser och prestationsmotiv beträffar.

Även om greninnehållets struktur är delvis den samma för flickor och pojkar så är tyngdpunkten för lärostoffet olika i de olika årskurserna. För att säkra inläringen kan man på olika årskurser koncentrera tyngdpunkten av inläringen på olika idrottsformer och -grenar.

I undervisningen bör man dra nytta av aktuella gymnastik- och idrottsevenemang samt av ortens och eventuellt elevernas specialintressen.

På lågstadiet läggs grunden för inläring av fysiska aktiviteter och barnens fritidsintressen, för barnen är då i en mottaglig ålder när inläring är som lättast. Tyngdpunkten ligger i utvecklandet av motorisk beredskap och i inläring av motoriska färdigheter. På högstadiet säkerställer man först att lärostoffet från lågstadiet behärskas och först därefter övergår man till att inlära nya saker. På högstadiet är tyngdpunkten förlagd till att stabilisera de motoriska färdigheterna och att finslipa dessa samt till att utveckla den fysiska konditionen.

7 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

I nybörjarundervisningen är tyngdpunkten förlagd till utvecklandet av skicklighet (speciellt rytm, balans, reaktion och urskiljningsförmåga) och motoriska grundfärdigheter samt till elevens inläring.

I årskurserna 3-6 fortsätter man att utveckla skicklighet och man följer upp att de motoriska grundfärdigheterna motsvarar utvecklingsstadiet. Inläringen av grenfärdigheter börjar i årskurs 3. Speciell uppmärksamhet bör fästas vid att utbudet av olika idrottsgrenar är mångsidigt.

I gymnastik för flickor koncentrerar man sig speciellt på att utveckla färdighet och den aeroba uthålligheten. I den aeroba uthållighets-

träningen är tyngdpunkten i början lagd vid träningsvanor och först på lågstadiets sista årskurser vid att utveckla nämnda egenskap. Även statisk kraftträning bör inplaceras i undervisningsprogrammet.

Även i pojkarnas undervisning koncentrerar man sig på att utveckla färdigheten. På lågstadiet är motorisk reaktions- och urskiljningsförmåga viktigast. Rörlighetsövningar bör även ingå rikligt i programmet. I aerob uthållighets- och statisk kraftträning fäster man huvudvikten vid träningsvanor samt gör eleverna förtrogna med olika träningsprogram.

På högstadiet slipas, försvåras och kombineras inlärd övningar från lågstadiet. I programmet ingår även nya grenar. Tyngdpunkten är lagd vid träning och vid inläring av hur man gör egna träningsprogram. I planeringen beaktas även elevernas egna önskemål. Det är viktigt att utnyttja den egna initiativförmågan eftersom man bör lära sig grunderna och uppleva dem såväl självständigt som på eget initiativ. I samband med konditionsträningen får eleverna stifta bekantskap med olika utvecklingsmetoder vad gäller muskelkraft, uthållighet, aerob uthållighet, rörlighet och avspänning.

En förutsättning för att konditions- och färdighetsfaktorerna utvecklas är systematiskt, progressivt program och träning. Detta ställer speciella krav på undervisningens planering och träningens uppläggning.

Som grund för undervisningen kan man förutom den kommunala läroplanen använda års- eller terminsplaner uppgjorda enkom för läraren eller årskursen. Gymnastikundervisningen bör bedrivas periodvis sålunda att man strävar till att fördjupa sig i samma idrottsform (ex. gymnastik) eller -gren (ex. boboll) under flere veckors tid. Tillräcklig tid bör reserveras för inövning av färdigheter.

Vid planering och undervisning bör man ta i beaktande de riksomfattande direktiv och rekommendationer som utfärdats angående gymnastik och hälsokunskap. Vid träning bör man komma ihåg att beakta de säkerhetsanvisningar som anknyter till undervisningen.

Då undervisningen planeras och förverkligas bör man även beakta skillnaderna mellan flickor och pojkar vad utveckling, prestation och motivation beträffar. Detta är speciellt viktigt när båda könen undervisas i samma grupp.

I sammansatta klasser är skillnaderna naturligtvis ännu större. Differentiering kan förverkligas genom att eleverna får övningar av olika svårighetsgrad eller så att samma övning utförs olika antal gånger.

Det kunskapsmässiga lärostoffet kopplas samman med konkreta, funktionella situationer.

I samband med lektionerna i gymnastik och när man beger sig till idrottsplatserna behandlas inom stoffområdet hyfs och hänsyn på alla årskurser:

- sakligt, vänligt och artigt språkbruk och uppträdande
- uppträdande på offentliga ställen
- inställningen till allmän egendom
- flaggkulturen.

På grundskolans högstadium bör man av det timantal som reserverats för gymnastikundervisningen använda minst 30 timmar (10 + 10 + 10) för hälsokunskap och trafikfostran.

Vid undervisningen i gymnastik är det barnets motoriska grundfärdigheter samt fysiska kondition vid den aktuella tidpunkten som avgör valet av övningar. I undervisningen bör man förutom vid didaktiska detaljer fästa alldeles speciell uppmärksamhet vid fysiologiska synpunkter. Alla de övningar man har valt bör arrangeras så att så många elever som möjligt samtidigt kan utföra givna uppgifter.

Eftersom personliga positiva erfarenheter och upplevelser utgör villkor för motorisk inlärning och resultatmässig uppfostran bör övningarna utföras så att var och en kan erfara att han/hon har lyckats.

Stoffet i denna lärokurs kan undervisas oberoende av timantalet. Kravet för konditions- och färdighetsnivåerna bör anpassas till den tid som står till förfogande för varje övning.

Utvärdering av inlärningsresultaten innebär ett konstaterande av att man har uppnått de centrala målområdena

- funktionsförmåga
- mångsidiga fysiska färdigheter
- intresse.

Gymnastikundervisningen bör vara en aktiv och målinriktad verksamhet.

MUSIK

1 MÅL

Grundskolans musikfostran skall utveckla elevernas hela personlighet genom att erbjuda dem estetiska upplevelser och ge dem beredskap att tillägna sig kulturarvet i musiken.

Undervisningens uppgift är att utveckla elevernas skapande uttrycksförmåga, ge dem basfärdigheter och kunskaper i musik, utveckla elevernas musikaliska omdöme och smak, skapa möjlighet och beredskap till musikalisk samverkan samt befrämja ett bestående musikintresse.

Preciserat på de olika stadierna är målen för musikundervisningen följande:

På lågstadiet:

- att väcka elevernas intresse för musik
- att utveckla elevernas förmåga att lyssna till musik
- att lära eleverna tänka i musikaliska begrepp
- att ge eleverna grundläggande musikkänedom
- att utveckla elevernas skapande uttrycksförmåga på musikens alla delområden
- att fostra eleverna till musikalisk samverkan

På högstadiet:

- att vidareutveckla musikintresset och den skapande uttrycksförmågan samt skapa en positiv attityd till musik
- att befästa kunskaperna och färdigheterna i musik från lågstadiet och befrämja musikalisk samverkan
- att vidga elevernas allmänna musikkänedom och därigenom utveckla deras musikaliska smak och förbättra deras möjligheter att välja musik
- att stöda elevernas olika musikintressen och aktiviteter.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL

I lågstadiet bör man beakta den beredskap och stimulans eleverna har i musik hemifrån och genom miljön. Det gäller att erbjuda alla en så mångsidig musikundervisning som möjligt. I val

av lärostoff och arbetssätt borde man försöka skapa helheter av de olika delområdena inom musiken. Lågstadiets lärokurs bygger på den helhet som formas av de musikaliska grundbegreppen tonstyrka, klangfärg, tonlängd och tonhöjd samt de därifrån härledda begreppen dynamik, rytm, tempo, melodi, harmoni och form. Denna helhet bör förverkligas både genom integration inom ämnet och genom samverkan med övriga läroämnen.

Speciellt primärundervisningen i musik sker integrativt i olika läroämnen. Också på de övriga klasserna i grundskolan kan undervisningen läggas upp som tematiska helheter. Gemensamma aktiviteter och projekt i skolan bidrar på sitt sätt till integrationen i läroplanen. I valet av lärostoff och arbetssätt bör man kunna utnyttja musiklivet utanför skolan.

I musikundervisningen på högstadiet skall eleverna ges möjligheter att tillämpa de färdigheter och kunskaper de tidigare inhämtat i nya sammanhang. Detta sker bäst så att man fördjupar och utvidgar lärostoffet, begagnar sig av mångsidiga arbetssätt och tar fasta på sådant som kan intressera eleverna.

Högstadiets lärostoff kan koncentreras kring vissa temahelheter eller behandlas periodvis. Vid valet av motiv är det skäl att beakta elevernas intresse för aktuell musik och deras beredskap att samverka i grupp. Högstadiet utgör för många elever det sista tillfälle de har att få musikundervisning. Därför bör man särskilt där bemöda sig om att välja ett sådant lärostoff att man skapar ett bestående musikintresse. Likaså skall man upplysa eleverna om de kunskaper och färdigheter i musik som behövs i olika yrken.

3 LÄROSTOFF

3.1 Årskurs 1 och 2

Dynamik

Eleverna lär sig att skilja mellan stark och svag ton samt i anslutning därtill begreppen piano (p) och forte (f). Avtagande och tilltagande ljudstyrka åskådliggörs och utförs.

Klangfärg

Eleverna lära sig att använda sin egen röst på olika sätt. De bekantar sig även med ljud i miljön. De får åstadkomma och beskriva olika slags ljud. På basen av ljudet lär man sig känna igen de vanligaste instrumenten.

Rytm och tempo

Eleverna får uppleva olika rytmer, t.ex. genom att läsa ordrytmer och markera pulsen i musiken. De lär sig att använda rytmstavelser och -symboler. Skillnaden mellan jämn och tredelad rytm iakttas och övas, likaså tempoväxlingar.

Melodi

Den melodiska linjen följs på olika sätt. Eleverna lär sig att urskilja tonhöjden. De får hitta på och lär sig att känna igen melodier.

Harmoni

Sångerna ackompanjeras fritt och man lyssnar på olika harmonisering (ackord). Eleverna erfar skillnaden mellan dur och moll.

Form

Olika formstrukturer upplevs i samband med sånger och lekar. Eleverna lär sig höra likadana och olika perioder (versrader) genom att lyssna. De får utforma och beskriva egna ljudcollage.

3.2 Årskurs 3 och 4

Dynamik

Styrkeväxlingar åskådliggörs och utförs. Begrepp och symboler som står för förändringar i tonstyrkan (pp - ff, crescendo - diminuendo) inlärs. Man iakttar hur styrkeväxlingarna påverkar stämningen i musiken.

Klangfärg

Eleverna lär sig känna igen de viktigaste instrumenten i en orkester på deras klangfärg. De får bekanta sig med olika stämmor (sopran, alt, tenor, bas) genom att lyssna på dem. De lär sig att använda olika apparater för ljudupptagning och återgivning.

Rytm och tempo

Begreppen takt och taktfot införs. Eleverna bekantar sig med beteckningarna för jämn och tredelad rytm och lär sig taktmarkering. Fjärdedels-, halv- och åttandedelsnoter jämte motsvarande paustecken inlärs. Eleverna erfar och lär sig punkterad rytm och bågens betydelse (frasering).

De lyssnar på olika tempon och tempovariationer, och lär sig beteckningarna allegro, moderato, andante och adagio.

Melodi

Man spelar och sjunger korta melodier efter gehör och från noter. Eleverna får hitta på egna melodier och lära sig att läsa och skriva noter till korta motiv. Grundtonen samt dur- och mollfärger i melodin tas fram.

Harmoni

Dur- och molltreklängen identifieras och skillnaden mellan liten och stor ters inlärs. Man lyssnar på effekter hos grundläggande ackordföljder. Eleverna får också bekanta sig med harmonisering som avviker från den traditionella samt med de medel som används i modern musik. Tvåstämmighet övas i sång och spel.

Form

Eleverna lär sig känna igen par- och ömsesidig struktur (AB, ABA) samt rondoformen. Man följer musiken med hjälp av aktionspartitur.

3.3 Arskurs 5 och 6

Dynamik

De tidigare inlärdade symbolerna för styrkevaxlingar repeteras och kompletteras med ytterlighetsbeteckningarna piano pianissimo (ppp) och forte fortissimo (fff) samt sforzato (sf). Man stiftar också bekantskap med elektrisk förstärkning och mätning av tonstyrka.

Klangfärg

Eleverna lär sig känna den traditionella instrumentindelningen och instrumentgrupperna i en symfoniorkester. De får också bekanta sig med moderna kompositionsprinciper och klangfärgens betydelse i olika slags musik.

Rytm och tempo

Olika dansrytmer samt taktarterna 4/4, 3/8, C (2/2), 5/4 och 5/8 åskådliggörs och inlärs. Eleverna gör rytmcollage, och lär sig att beteckna rytmer som de hör. Man lyssnar på tempot i olika kompositioner och ser efter hur de betecknas.

Melodi

Melodier transporeras i olika lägen. Eleverna lär sig att skilja mellan dur- och mollmelodier och beskriva dur- och mollskalans byggnad. Tonarterna C-a, G-e, F-d och D-h och B-g inlärs. Man lyssnar till typiska melodier från Finland och från andra länder och världsdelar. Eleverna får också bekanta sig med atonal musik.

Harmoni

Man väljer ackord till sånger och melodier. Eleverna lär sig att använda ackorden på första, fjärde och femte steget. Intervallerna från prim till oktav inlärs efter gehör och notation.

Form

Eleverna stiftar bekantskap med olika formgivningsprinciper och lyssnar på större helheter i musiken.

3.4 Årskurs 7

Ljud

Människorösten

- olika röstlägen och stämmor
- olika slags körer
- röstbehandling

Instrument

- traditionella europeiska instrument
- symfoniorkestern

Folkmusik

- finlandssvensk och finsk folkmusik och folkdans
- folkmusik och visor från de övriga nordiska länderna
- något om folkmusik och folkmusikinstrument i övriga länder och världsdelar (med tanke på dem som inte väljer musik i åk 8 och 9)

Vår tids musik

- blues och jazz
- pop- och rockmusikens utveckling
- litet om inhemsk schlager och underhållningsmusik

Nya musikaliska uttrycksformer

- olika typer av ensembler

Utövande tonkonst

Instrumentalmusik

- symfoni
- konsert
- sonat
- kvartett
- symfonisk dikt

Religiös musik

- musik vid gudstjänster och kyrkliga högtider
- musik från andra kyrkosamfund, religioner och livsåskådningar

Musiken som levnadsbana

Musik som hobby

- möjligheter att utöva musik i skolan

3.5 Årskurs 8

Ljud

Ljudet som fysikaliskt fenomen

- ljudets egenskaper

Elinstrument

- funktionsprinciperna för elinstrument

Folkmusik

- folkmusik från övriga europeiska länder
- afrikanska rytmer och asiatisk melodik

Vår tids musik

Underhållningsmusik

Nya musikaliska uttrycksformer

- mera om finländsk (både finsk och svensk) schlager och dansmusik
- inhemsk rockmusik
- rikssvensk schlager och underhållningsmusik

Utövande tonkonstScenisk musik

- musical
- operett
- opera
- balett

Religiös musik

- orgeln och traditionell europeisk kyrkomusik
- frikyrklig musik och de andliga väckelserörelsernas musik
- musik från andra kyrkosamfund, religioner och livsåskådningar

Musik som levnadsbanaYrkesområden och utbildningsvägar inom musiken

- musikutbudet och musikhandel
- olika musikaliska yrken och utbildningen till dem

3.6 Årskurs 9

LjudProjekt med skapande verksamhet

- något alster som kan utföras i praktiken

Folkmusik

- latinamerikanska rytmer
- mera om blues
- olika nationella minoriteters, t.ex. samernas och indianernas musik

Vår tids musik

- den industri som uppkommit kring musiken
- mera om jazz- och rocktonsättare och deras musik
- moderna tonsättare och något om deras musik

Utövande tonkonst

- huvuddragen i den västerländska musikens utveckling fram till våra dagar
- exempel från olika stilperioder

Religiös musik

- kyrkodrama och oratorium
- nyare kyrklig musik (t.ex. kyrkvisor, andlig musical)
- andlig folkmusik, negro spirituals
- musik från andra religioner och livs-åskådningar

Musiken som levnadsbana

Att påverka musiklivet

- organisationer inom musiklivet

Lärostoffet på högstadiet är alltså indelat i sex huvudmoment: ljud, folkmusik, vår tids musik, utövande tonkonst, religiös musik och musiken som levnadsbana.

För ljudets del behandlas i årskurs 7 olika stämmor och körtyper och man fäster elevernas uppmärksamhet vid röstbehandling och röstvård, särskilt vid sådana frågor som är viktiga med hänsyn till elevernas ålder. I årskurs 8 får eleverna stifta bekantskap med ljudets fysikaliska egenskaper och övertonseriens betydelse. I anslutning därtill eller i kyrkomusiken i åk 7 kan man ta upp flöjter och orgelpipor, kanske litet om orgelns byggnad. I årskurs 9 vinklas uppgifterna mot ljudproduktion.

Inom folkmusiken ligger tonvikten i åk 7 vid den finlandssvenska och finska folkmusiken och folkdansen, gärna med förankring i hembygdens traditioner. För de svenska skolornas del bör den även anknytas till den övriga nordiska sång- och vistraditionen. I årskurs 8 behandlas övrig europeisk folkmusik och folkdans, samt på samma sätt som i de finska skolorna den afrikanska och den asiatiska genom exempel på musik och instrument från något geografiskt område eller någon känd ritual. I årskurs 9 tar man, gärna i integration med undervisningen i engelska, upp amerikansk folkmusik (inklusive blues och jazz) samt latinamerikanska rytmer och danskonst.

Inom området Vår tids musik ges eleverna i årskurs 7 beredskap att strukturera musikutbudet i miljön. Man stiftar också bekantskap med utveck-

lingen inom jazz-, rock- och popmusiken. I årskurs 8 koncentrerar man sig mera på svensk och finsk schlager- och dansmusik samt inhemsk rock och pop. I årskurs 9 presenteras nutida kompositörer och deras musik. Man stiftar också bekantskap med inspelningsteknik, marknadsföring samt ljudåtergivningsapparater, deras användning och service.

För den utövande tonkonstens del lär sig eleverna genom att lyssna på exempel i årskurs 7 känna de centrala formerna i klassisk musik (symfoni, konsert, sonat, kvartett och symfonisk dikt). I årskurs 8 stiftar man bekantskap med åtminstone en musical eller operett, opera och balett. I nionde årskursen tar man upp de största kompositörerna och några typiska kompositioner från olika stilperioder.

På den religiösa musikens område börjar man i årskurs 7 med musiken vid gudstjänster och kyrkliga högtider. I årskurs 8 tar man upp mera om orgeln, orgelmusik och traditionell kyrkomusik samt bekantar sig med musik från olika kyrkosamfund och andliga väckelserörelser. I årskurs 9 kan man gå in på nyare kyrkomusik, t.ex. kyrkvisor, drama och andlig musical samt i anknytning till folkmusiken ta upp andliga folkvisor och negro spirituals. Meningen är att eleverna i grundskolan skall hinna bekanta sig även med något större kyrkomusikaliskt verk. Musik som ansluter sig till andra livsåskådningar än elevernas tas upp i den utsträckning sådan förekommer i miljön. Musik från främmande religioner kan anknytas till folkmusiken.

Genom temat Musiken som levnadsbana bereder man i sjunde årskursen eleverna möjlighet att delta i den musikaliska fritidsverksamheten i skolan. I årskurs 8 sätter man sig in i några musikaliska yrken och utbildningen till dem. I årskurs 9 stiftar man bekantskap med olika intresseorganisationer inom musiklivet och vägleder eleverna i den kulturella verksamheten i närsamhället.

3.7 Den kommunala tillämpningen av lärokursen

Rikslärokursen i musik tillämpas kommunalt så, att man

- besluter om musikundervisningens timantal (där rörelsefrihet ges) och preciserar mål och innehåll med hänsyn till lokala förhållanden
- stöder samarbetet mellan hem och skola i musikfostran

- tar fram musik från närmiljön i repertoarvalet
- väljer instrument med lokala traditioner
- låter eleverna bekanta sig med finsk och/eller rikssvensk musik i den omgivande eller närliggande kulturmiljö
- gör upp en plan för samarbete med musikleroanstalter och det fria bildningsväsendet
- vägleder eleven i musikutbudet i närsamhället
- koordinerar de möjligheter kommunala kultur-nämnder m.fl. har att anordna skolkonserter och andra musikaliska aktiviteter
- arbetar för en integrerad konstfostran

I tillämpningsarbetet bör man särskilt beakta olika möjligheter att anknyta undervisningen i musik till lärokursen i andra ämnen och integrera där det är möjligt, t.ex. med omgivningslära, religion och modersmålet i lågstadiet, språkundervisningen, konst, geografi och historia på högstadiet.

För de svenska skolornas del har utarbetats en särskild komplettering med förslag till gemensamma finlandssvenska sånger och lekar.
(Bilaga 1 och 2)

4 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

När man lägger upp undervisningen i musik, bör man beakta den rörelsefrihet i veckotimantal som står till buds i respektive årskurs. Om man utnyttjar ett högre timantal i timfördelningen, bör man ända från början ge mera utrymme åt de praktiska färdigheterna - sjunga, spela, lyssna, leka mera och skapa musik tillsammans.

Högstadiets tillval i musik ger skolan möjlighet att stöda elevernas egna musikaliska intressen. Också där skall musikutövandet inta en framträdande plats.

Sången är central i musikundervisningen. Den utvecklar elevernas musikaliska beredskap och känsloliv. Den stöder också instrumentalspelet. Genom att sjunga och spela lär man sig på ett naturligt sätt att läsa och förstå musik.

Jämsides med sångundervisningen odlas instrumentalspel. Önskvärt är, att varje elev får ett instrument som passar honom eller henne. På så sätt kan varje klass bli en ensemble som uppför levande musik och i vilken eleverna tilldelas sådana uppgifter som de kan klara av. Man kan också använda sig av flexibla undervisnings-

grupper. Musicerandet skall ge eleverna möjlighet att förverkliga sin musikaliska uppfinningsrikedom och samverka med kamraterna på ett mångsidigt sätt. Spelundervisningen förutsätter att man kan differentiera undervisningen. De elever som studerar musik utanför skolan bör delta i spelövningarna med sina egna instrument.

Konsten att lyssna är en grundförutsättning för den som vill lära sig musik. Den behövs också då man skapar och utövar musik. Tillfällen att lyssna till levande musik borde därför ges så ofta som möjligt, t.ex. så att skolkamraterna får framträda för varandra och genom att man anordnar konsertbesök och deltar i olika musik-evenemang. Genom sådana aktiviteter främjas samtidigt elevernas sociala fostran: de får riktiga lyssnarvanor och lär sig att förhålla sig naturligt och positivt till musikframträdanden och -utövare. Om man har ett högre timantal i timplanen kan man mera ingående lyssna på musik.

Lek och rörelse hör till arbetssätten i musikundervisningen. Med hjälp av sånglekar och dans upplever man musiken och lär sig dess lagbundenheter. Lek och rörelse främjar också elevernas affektiva och psykomotoriska utveckling.

Valet av repertoar har stor betydelse för elevernas intresse. Repertoaren bör på allt sätt stöda skolans estetiska och etiska fostran samt bidra till elevernas allsidiga musikaliska utveckling.

MUSIK

FINLANDSSVENSK KOMPLETTERING

Den finlandssvenska sångskatten inläres systematiskt. En förteckning över förslag till gemensamma sånger i årskurserna 3-8 bifogas. (Bilaga 1)

Finlandssvenska ringlekar inövas t.ex. till skolans fester. Lämpliga sånglekar kan sättas in i den kommunala läroplanen.

Rytm och rörelse integreras med andra ämnen såsom modersmål, språkundervisning och gymnastik.

Rörelselekar inlärs. Stoffet bör basera sig på material i våra arkiv, t.ex. folkkulturarkivet.

Folkdanser bör ingå som lärostoff både i låg- och högstadiet som integrerad del i musik och gymnastik. Lämpligt material finns bl.a. i Grundskolans folkdansprogram, utgivet av Finlands svenska folkdansring r.f.

Artister som gör sig kända inom finlandssvenskt kulturliv uppmärksammas.

Finlandssvenska kompositörer beaktas i samband med att sångerna behandlas i respektive årskurs.

Instrumentalmusiken på lågstadiet beaktas framförallt inom folkmusiken, då spelmän och spelmannslåtar behandlas.

LISTA ÖVER GEMENSAMMA SÅNGER I ÅK 3-8

åk 3

Vinden drar
Vårt land
Hur härligt sången...
Landskapssång
Kling, klang klockan...
I sommarens soliga dagar

åk 4

Båklandets vackra Maja
Jag älskar min hembygd
En sjöman älskar havets...
Ty lysa de stjärnor
Vem kan segla...
Till en fågel

åk 5

När solen tänder...
En sommardag
Och glädjen den...
Giv mig ej glans
Vintern rasat
Plocka vill jag...

åk 6

Natthamn
Vid en källa
Där björkarna susa
Slumrande toner
Morgonen ljusnar
Ant han dansa

åk 7

Över bygden
Höstvisa
Spegling
Sylvias visa
Se, god afton och godkväll
Kanske (B Helsingius)

åk 8

Söndagsmorgon
Långsamt som kvällsskyn
Svanen
Har du visor
Hangövalsen
Björkens visa

DE VANLIGASTE FINLANDSSVENSKA RINGLEKARNA

Känner du Lotta min vän
 Sju vackra flickor
 Morsgrisar
 Fru Söderström
 Tre små gummor
 Uppå källarbacken
 Aspelöv och lindelöv
 Jungfru, jungfru skär
 Vi äro musikanter
 Nu är det jul igen
 Kom Julia vi gå
 Små fåglarna i skogen
 Viljen i veta
 Rävnen raskar över isen
 Jag gick mig ut en afton
 Flickorna de små
 Klara solen
 Hej tomtegubbar

FÖRSLAG TILL NÅGRA SÅNGLEKAR

Adams söner (Pojo)
 Dagen lider (Vårdö)
 Där växte upp ett träd (Tjock)
 En fattig änka (Kumlinge)
 Ett två tre fyra (Nagu)
 Kom du min syster (Helsinge)
 Hopp strunta filimetta (Borgå)
 Kejsarens dotter (Korpo/Houtskär)
 Kungen ständar sig i rund (Replot)
 Och jungfrun hon går i dansen (Replot,
 Bergö, Malax, Pedersöre, Solf)
 Ringen (Västra Nyland)
 Skytten står och sover
 Vill du se hur kvarnen går (Lappträsk)
 Blommorna hava vi plockat (Åland)
 Klippskinnshandskar jag dig lovat (Östra Nyland)

TECKNING

1 MÅL

Målet för den estetiska fostran i grundskolan är att hos eleven skapa förutsättningar för att förhålla sig estetiskt till verkligheten samt att utveckla förmågan att uppleva skönhet i naturen, i människorelationerna och i den mänskliga verksamheten samt i konsten. Den estetiska fostran har i första hand ansvar för att eleven med hjälp av konsten fostras till en emotionellt mogen, vuxen människa med förmåga till värdering.

Teckningens uppgift är att stödja den estetiska fostran genom att väcka kulturbehov och skapa grund för visuell bildning.

Teckningens uppgift är att utveckla förmågan att se och iakttaga. En iakttagelse, fantasi-bild eller idé som på detta sätt föds, och upplevs medvetet, främjar det visuella tänkandet. Utvecklandet av det visuella tänkandet sker genom övning i att värdera och kritiskt studera bildkonst, men främst genom självständigt arbete.

I grundskolan är målet för teckningsundervisningen

- att stödja ett kreativt uttryckssätt genom frigörelse från schabloner och stereotyper
- att utveckla iakttagelseförmågan, samt träna motorik, teknik och materialbehärskning utgående från sinnesintryck och fantasi
- att utveckla och värdesätta ett personligt och kreativt konstnärligt uttryckssätt.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL

Valet av lärostoff påverkas av elevernas utvecklingsstadium och skillnader i uttryckssätt. Med utvecklingsstadium avses de olikheter i elevernas motoriska färdigheter, iakttagelseförmåga och tänkande som kännetecknar bildspråket i olika åldrar. Med skillnaderna i uttryckssätt avses elevens personliga sätt att uttrycka sig grafiskt, måleriskt, eller plastiskt. Bildspråket kan till sin karaktär vara t.ex. realistiskt, surrealistiskt, expressivt eller konstruktivistiskt.

Den kreativa uttrycksförmågan som bäst är en konstnärlig aktivitet där känsla, behärskning

av kunskaper och färdigheter samt ett personligt uttryckssätt förenas.

Teckningen innehåller två delområden; ett expressivt område och ett receptivt område.

Med det expressiva området avses elevens bildproduktion; teckning, målning, tryck, modellering, konstruktion, fotografering och filmning.

Inom det expressiva området betonas:

- a) tekniska och motoriska färdigheter (instrumentella mål)
 - metoder, tekniker mm.
- b) visuella färdigheter (formella mål)
 - kompositionsmetoder
 - färglära
 - rumsuppfattning mm.
- c) innehåll och attityder (innehållsliga mål)
 - konsthistoria
 - miljöfostran
 - massmediafostran mm.

I teckning samordnas de instrumentella, formella och innehållsliga målen men i undervisningen bör man betona endast ett målområde åt gången.

Med det receptiva området avses utvecklingen av iakttagelseförmågan, seendets konst. Iakttagelseförmågan koncentreras på studium och kritisk granskning av bildkonst, elevarbeten och miljöföreteelser. En förutsättning för denna förmåga till värdering är inlärningen av visuella begrepp.

Under inlärningsprocessen övas till en början basfärdigheter och berikas elevens visuella iakttagelseförmåga. Småningom inriktas undervisningen alltmer på att uppnå ett estetiskt uttryckssätt.

I nybörjarundervisningen bör man stödja elevernas lust att uttrycka sig visuellt; att berätta självständigt med hjälp av bilder, samt öva deras motoriska färdigheter och ge dem kännedom om olika arbetsredskap och material. I själva verksamheten betonas principen om aktivitet.

I åk 3-6 betonas utom aktivitet även utveck-

landet av iakttagelseförmågan. Vid arbetet med bilder strävar man till frigörelse från schabloner genom att låta eleverna iakttä verkligheten och på så sätt nå ett rikare uttryckssätt.

På högstadiet bör man sträva till att eleverna behärskar basfärdigheterna och utvecklar ett personligt uttryckssätt.

3 LÄROSTOFF

3.1 Årskurserna 1-2

Teckning och grafik samt teknisk ritning

- övning av linjen som uttrycksmedel
- kännedom om olika ritredskap
- enkla tryckmetoder

Målning och collage

- övning av mångsidig penselteknik
- färglärans grunder, färgernas namn
- pappersklipningsövningar

Modellering och konstruktion

- kännedom om tredimensionella material
- utveckling av känselsinnet
- grunderna för modellering och konstruktionsbygge

Konsthistoria och bildstudium, bildkonst och arkitektur

- konstverk som upplevelse och inspiration
- utställningsbesök

Foto, film, TV och video

- verklighet och illusion i foto och film (tv)

3.2 Årskurserna 3-6

Teckning och grafik samt teknisk ritning

- ritning med olika slags metoder och redskap
- olika valörskalor
- olika tryckmetoder
- stilisering

Målning och collage

- olika måleritekniker
- stilleben, landskap och porträtt
- färglära (grund- och mellanfärgerna, färgskiftningar)

Modellering och konstruktion

- utveckling av formsinnet
- utveckling av rumsuppfattningen
- produktion av olika ytstrukturer

Konsthistoria och bildstudium, bildkonst och arkitektur

- grunderna för studium av konst
- kännedom om några konstnärslevnadsöden
- utställnings- och museibesök

Foto, film TV och video

- bildvinklar och bildstorlekar
- hur rörelse uppkommer

Skrivning och textning

- ombrytning (lay out)
- textningens grunder

3.3 Årskurserna 7-9

Gemensam lärokurs

Teckning och grafik samt teknisk ritning

- teckning i bildkonsten (linjen och valören som uttrycksmedel)
- grafiskt uttryckssätt (nyansering och förenkling)
- från struktur till metallgrafik

Målning och collage

- fördjupning av begreppet "målerisk"
- färglära (mättnad, valörer, kontrastfärger)
- måleriets olika uttryckssätt och formspråk (expressionism, realism, konstruktivism osv.)
- olika måleritekniker

Modellering och konstruktion

- kännedom om skulptur
- fördjupning av rumsuppfattningen
- plastisk formgivning
- konsthantverk och konstindustri

Konsthistoria och bildstudium; bildkonst och arkitektur

- konsthistoria
- grunderna för konstanalys
- folktradition
- utställningsplanering
- kännedom om konstnärssyret

Foto, film TV och video

- grunderna för filmspråk
- fotograferingens grunder

Skrivning och textning

- grunderna i bruksgrafik
- grunderna i bildkommunikation

3.4 Årskurserna 8-9

Tillvalskurs

Målet för tillvalskursen i teckning är att öka och fördjupa de kunskaper och färdigheter som eleverna får i den gemensamma teckningsundervisningen. I teckningen som tillval kan undervisningen inriktas på något delområde inom ämnet beroende på de lokala förhållandena och på elevernas intressen. Arbetet kan inriktas på en fördjupning av innehåll och metoder inom måleri, grafik, konsthantverk (t.ex. keramik, foto, film, TV och video).

3.5 Kommunal tillämpning av lärokursen

Lärokursen kan i de olika årskurserna kompletteras och preciseras t.ex. utgående från särdrag i ortens konst- och kulturliv. I den kommunala läroplanen bör lärostoffet för varje årskurs omfatta de huvudmoment som här föreskrivits (teckning mm., måleri och collage, modellering och konstruktion, konsthistoria mm., foto, film, TV och video samt skrivning och textning), men de delmoment som här föreslagits kan ersättas och tillämpas utgående från de möjligheter man inom kommunen har att förverkliga undervisningen. På så sätt kan t.ex. ortens muséer och konstupställningar, eller landskapets konst- och kulturhistoriska minnesmärken utnyttjas i undervisningen och göra den mångsidigare. Då man planerar lågstadiets teckningsundervisning bör man beakta det lärostoff som från omgivningsläran överförts till teckningen.

Speciellt i tillvalskurserna kan man beakta de olika möjligheter som skolans arbetsutrymmen, arbetsredskap och materialtillgång kan erbjuda vid förverkligandet av tillvalskursen.

4 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

4.1 Utvärdering

Utvärderingen av inlärningsresultaten i teckning sker huvudsakligen på tre olika nivåer:

- a) Gemensam utvärdering under lektionen. Utvärderande studium av eleverbeten och konstverk som en del av undervisningsprocessen.
- b) Bedömning för vitsordsgivning. Betygsvitsorden ges utgående från kriterier för såväl kunskaper som färdigheter, men även med beaktande av den allsidiga utveckling hos eleven inom det visuella området.

Vid bedömning av elevens allsidiga utveckling beaktas även elevens ansvar för den egna skolmiljön, utsmyckning och bevarande.

- c) Allmän utvärdering av inlärningsresultaten utgående från de mål som ställts för undervisningen.

SLÖJD, TEKNISK SLÖJD OCH TEXTILSLÖJD

1 MÅL

Undervisningens mål är att mångsidigt utveckla elevens händighet, planerings- och problemlösningsförmåga samt väcka en positiv attityd till arbete och arbetsteknik i enlighet med elevens ålder, förutsättningar och anlag. Material-, färg- och formsinne utvecklas hos eleven genom planerings- och övningsuppgifter, där utgångspunkten är naturen, teknologin och miljön.

Eleven får lära sig att arbeta och värdesätta arbetet. Genom praktiskt arbete inlärs baskunskaper och färdigheter och övas sådana färdigheter som förutsätts för fortsatta studier och som krävs vid utförandet av arbetsuppgifter och vid utövandet av hobbies. I undervisningssituationerna arbetar eleverna både individuellt och i grupp. Målet är att eleverna utvecklas till att respektera gruppens övriga medlemmar, att få känsla för rättvisa samt utvecklas till balanserade och harmoniska medlemmar i familj och samhälle.

I grundskolelagen har som ett av målen för undervisningen uppställts jämlikhet mellan könen. I samband med regeringens behandling av grundskolelagen har man tagit särskild ställning till åtgärder för att uppnå dessa mål i slöjden, textilslöjden och tekniska slöjden. I grundskoleförordningens stadganden och statsrådets beslut gällande läroämnenas timfördelning förutsätts att i dessa ämnen ordnas en del av undervisningen gemensamt för både pojkar och flickor. Emedan det i dessa ämnen är fråga om i viss mån nya arrangemang och för att dessa skall kunna genomföras möjligast väl utifrån kommunernas och skolornas förutsättningar, ges kommunerna möjlighet att, då lärokursen uppgörs, även besluta sig för avvikande lösningar.

Genom övningsuppgifter möjliggörs ett mångsidigt utvecklande av elevens personlighet. Eleven uppmuntras att lita på sig själv och sin förmåga samt att uppleva glädje av handens arbete som motvikt till den teoretiska undervisningen.

Eleverna får även stifta bekantskap med traditionella handarbeten och fostras därigenom till att värdesätta såväl sin egen som andra folkslags kultur.

2 UNDERVISNINGENS ALLMÄNNA ORGANISERING

I årskurserna 1 och 2 är slöjden till sin natur handsysselsättning, som ansluter sig till de andra läroämnena och bildar en helhet.

I årskurs 3 är slöjden gemensam för alla elever och omfattar stoff från både teknisk slöjd och textilslöjd. I kommunens läroplan skall slöjd-undervisningen i åk 4-6 ordnas enligt följande principer:

- undervisningen differentieras i textilslöjd och teknisk slöjd. Eleverna väljer den huvudsakliga formen efter tredje årskursen
- en del av lärokursen är gemensam för alla elever i årskurserna 4 till 6; det övriga lärostoffet enligt den slöjdform eleverna valt.

I årskurs 7 är textilslöjd och teknisk slöjd gemensamt ämne för alla elever. För att förverkliga den gemensamma undervisningen i kommunens läroplan, bestäms ett gemensamt lärostoff för alla elever såväl i teknisk slöjd som i textilslöjd. Lärostoffets innehåll väljs från den tekniska och den textila slöjdens lärokurser. Från den tekniska slöjdens lärokurs bör väljas praktiska och tekniska färdigheter, som är viktiga för hemmet och den mekaniserade omgivningen. I textilslöjden bör lärostoffet dessutom innehålla för familjen och samhällsmedlemmen nödvändig textil konsumentkunskap samt baskunskap om beklädnad och inredning. I kommunens läroplan kan man i detalj bestämma den tid som får användas för denna undervisning samt komplettera och precisera innehållet. Förutom denna gemensamma undervisning kan undervisningen i årskurs 7 differentieras enligt de färdigheter eleverna tillägnat sig på lågstadiet i någondera slöjdformen, såvida detta bestäms i kommunens läroplan.

3 SLÖJDEN I NYBÖRJARUNDERVISNINGEN

Vid val av lärostoff bör man ta i beaktande att allsidigt utveckla elevens förmåga, att träna olika färdigheter samt att integrera med de övriga kunskaps- och färdighetsämnena.

Man bör sträva till att mångsidigt utveckla elevens finmotoriska förmåga, handens motorik, iakttagelseförmåga samt ögats och handens koordinering.

Den beredskap hos eleven som utvecklas genom textilslöjden och teknisk slöjd bör främjas genom olika typer av tekniker, t.ex. trädnig, plockning, teckning, klippning, sömnadsarbeten, flätning, band- och tofsteknik samt konstruktionsuppgifter och uppgifter där man använder olika slag av material.

Stoffet väljs i allmänhet så att det ansluter sig till områden inom övriga ämnen. T.ex. omgivningslära, modersmålet och teckningsundervisningen erbjuder många integreringsmöjligheter med slöjd. Resultaten av den samlade undervisningen kan från början planeras som gemensamma arbeten, vilka kan placeras i skolutrymmet för att öka trivseln.

4 TEKNISK SLOJD

4.1 MÅL

Undervisningens mål för den tekniska slöjden som gemensamt ämne och som tillvalsämne på högstadiet samt för den del av lågstadiets slöjd, som leder till teknisk slöjd, är

- att lära eleverna beräkna, bearbeta och behandla olika material, självständigt klara av de uppgifter som i vardagslivet fordrar händighet och tekniskt kunnande, samt att intressera eleverna för tekniken och dess utveckling,
- att lära eleverna värdesätta betydelsen av att utföra arbetet samvetsgrant och tryggt samt att som samhällsmedlem ha en ansvarsmedveten inställning till arbete och arbetslivets grundregler,
- att lära sig kritiskt bedöma omgivningen och att välja bland utbudet av tjänster och förnödheter med beaktande av tekniska egenskaper, estetiska, ekonomiska och miljöfaktorer,
- att lära sig värdesätta kreativitet och förstå dess betydelse samt att fungera kreativt i olika slag av arbetsuppgifter,
- att vägleda till att uppleva handens arbete och tekniken och att i anslutning härtill välja intressen, arbete eller yrkesområde enligt egna förutsättningar oberoende av kön,
- att bekanta eleven med olika föremål och deras kulturtradition samt lära eleven vårda och akta kulturföremål.

På det teoretiska området inlärs ur omgivningens och yrkesvalets synpunkt

viktiga baskunskaper. Man praktiserar deras tillämpningar samt undervisar om sambandet mellan den teoretiska och praktiska undervisningen.

På det praktiska området tränas motoriken och den tredimensionella gestaltungsformågan, vilka är av grundläggande betydelse för att behärska arbetsfärdigheter och teknologi.

Genom attitydfostning skapar man grunden för individens aktiva verksamhet, fritidsverksamhet, beredskap för blivande yrke samt motiverar eleven även till teoretiska studier.

4.2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL

Vid val av lärostoff är målet att allsidigt stöda elevens personlighetsutveckling genom att utveckla färdigheter för ett mångsidigt, positivt skapande arbete samt öka möjligheterna för olika fritidsaktiviteter. För att nå de uppställda målen bör man i undervisningen

- följa med teknikens utveckling genom att bekanta sig med nya material och arbetsmetoder samt genom att studera apparaters och maskiners funktion
- alltid sträva till att med stöd av det inlärd utveckla även nya, egna lösningar och teknisk tankeförmåga
- ur estetisk-funktionell synvinkel bekanta sig med den materiella omgivningen
- också bekanta sig med traditionella slöjdmetoder.

4.3 LÄROSTOFFET I TEKNISK SLÖJD

4.3.1 Lågstadiet

Årskurs 3

"Kreativ verksamhet"

TRÄ

Inläres

- mätning och märkning
- avsågning
- användning av kapningslåda eller girlåda

Årskurs 4

"Precision"

Inläres

- långsgående sågning
- användning av vinkeljärn
- limfog med spikförstärkning

- borrar	- hyvling av smala ytor
- att spika	- täljning
- limning	- mejsling
- färgning	- slipning
- betsnings	- lackering

Stifta bekantskap med

- borrar med bänkborrmaskin

METALL

Övas

Inläres

- att klippa och stansa hål i tunn metallplåt	- klippning
- att såga	- sågning
- att forma och böja en mjuk tråd	- skruvförbindning

Stifta bekantskap med

- borrar med bänkborrmaskin

PLAST

Stifta bekantskap med

Inläres

- plastskivor	- sågning
- sågning	- slipning
- slipning	
- borrar	Prövas
- fogningsmetoder	- fogningsmetoder

Stifta bekantskap med

- borrar

PLANERING

Inläres

Inläres

- planering	- tillverkning av modell och dess användning i planeringen
- bearbetning av materialet	
- planering direkt i materialet	

TEKNIK/SERVICE OCH REPARATION

Inläres

- strömkrets
- säkring

Stifta bekantskap med

- cykelns konstruktion och funktion
- cykelns belysningsanordning
- ficklampor
- bordslampor

Inläres

- motstånd
- cykelns skötsel
- belysning
- framnav

Stifta bekantskap med

- strykjärn
- elektriskt värmebatteri

Årskurs 5

"Föremålsplanering"

Årskurs 6

"Differentierat självständigt arbete"

TRÄ

Inläres

- lövsågning
- skruvfogning
- rundtappsfog
- hyvling
- målning

Inläres

- fästning av gångjärn
- spontning
- svarvning

Stifta bekantskap med

- traditionella träfogningar
- möbeltapetsering

METALL

Inläres

- nitning
- filning

Inläres

- metalldrivning
- mjuklödning
- emaljering

PLAST

Inläres

- bockning
- polering

Inläres

- hetformning

PLANERING OCH RITNING

Inläres

- att göra upp arbetsplan

Inläres

- uppgörande av måttförsedd skiss

TEKNIK/SERVICE OCH REPARATION

Inläres

- elektromagnet
- cykelreparation

Inläres

- likströmsmotorns konstruktion och funktion

Stifta bekantskap med

- telefonens
- högtalarens och
- ringklockans konstruktion och funktion

Stifta bekantskap med

- cykelns fullständiga skötsel
- dammsugare, elektrisk visp, rakmaskin
- enkla elektroniska komponenter

4.3.2 HögstadietÅrskurs 7

TRÄSLÖJD

Inläres

- maskinell bearbetning av trä
- teknisk ritning

Tränas

- snideriarbete
- svarvning

METALLSLÖJD

Inläres

- metallslöjdens grundläggande arbets- och bearbetningsmetoder
- teknisk ritning

Tränas

- olika arbetssätt vid handsmede
- vassning och skötsel av arbetsredskap

MASKINLÄRA

Inläres

- maskinlärans mätningar
- 2- och 4-takts motorernas konstruktion och funktion
- varmans service av bil och moped
- att uppgöra och uttolka maskinritningar

Stifta bekantskap med

- miniatyrmotorer och deras tillämpningar
- förbrännings- och elektriska motorer i hobbyverksamhet
- hemmets teknik
- byggnaders energihushållning

ELLÄRA

(integreras med fysikundervisningen)

Inläres och repeteras

- vad elektricitet är
- elektricitetens verkningar
- att uppgöra och uttolka enkla el-, elektronik- och VVS-ritningar

Experimentera med

- elektronik genom att konstruera en enkel apparat

PLASTARBETE

Inläres

- tillverkning av modell och hetformning

Stifta bekantskap med

- hur plast och andra material används i formgivning

GEMENSAMT LÄROSTOFF

Inläres

- för familjer och samhällsmedlemmar nödvändig konsumentkunskap

4.3.3 Tillvalsämnets lärostoff: årskurserna 8 och 9

TRÄSLÖJD

Kurs i bearbetningsteknik

- övning av träets maskinella bearbetning
- planering av föremål och arbetsprocess
- reparationer i hemmet

Möbelkurs

- planering och tillverkning av möbler

Hobbykurs

- planering och tillverkning av hobbybetonade träarbeten

Avslutningskurs

- att bekanta sig med branschens industrier
- att förverkliga ett eget, krävande arbetsprojekt

METALLSLÖJD

Kurs i arbetsteknik

- basarbets- och bearbetningsmetoder i metall övas
- föremåls- och arbetsprocessplanering
- färdigheter för hemmets reparationer

Kurs i smide

- att bekanta sig med allmogeföremål
- planering och tillverkning av föremål

Hobbykurs

- planering och tillverkning av hobbybetonade metallarbeten

Avslutningskurs

- att bekanta sig med branschens industrier
- att förverkliga en egen, krävande arbetsplanering

MASKINLÄRA

Kurs i maskinlära

- studera motorers konstruktion i praktiken

- övning i motorservice
- övning i service av hemmets maskiner

Moped- och motorcykelkurs

- att lära sig mopedens och motorcykelns konstruktion samt studera trafiksäkerhet
- praktiska serviceövningar

Bilkurs

- studera bilars konstruktion samt trafik-säkerhet
- praktiska övningar i bilservice

Kurs i maskinteknik

- studier av maskiner och teknik inom jord- och skogsbruk

ELLÄRA

Kurs i elektronik

- konstruktion av elektroniska komponenter

Kurs i hobby-elektronik

- konstruktion, val och hopsättning av hobby- och underhållningsapparater

Kurs i styrnings- och regleringsteknik

- baskunskap i arbetsmaskiners automation i anslutning till datateknik
- konstruktion av styrnings- och regleringsapparater

Kurs i ellära

- repetition av ellärans grunder
- att bekanta sig med branschens industrier
- underhåll av hemmens el-maskiner och -apparater

I årskurs 8 och 9 är teknisk slöjd ett tillvalsämne, 2-4 vt, som omfattar antingen träslöjd, metallslöjd, maskinlära eller ellära.

Av delområdets kurser bör eleven först avlägga den första kursen.

Förutom de uppräknade kurserna kan man kommun- eller skolvis planera även andra kurser.

Ifall en elev väljer mer än 2 veckotimmar teknisk slöjd, bör denne välja kurser från minst två delområden, t.ex. träslöjd och metallslöjd.

4.4 KOMMUNAL TILLÄMPNING AV LÄROKURSEN I TEKNISK SLÖJD

Man bör bekanta eleverna med bruksföremål, som hör till hembygdens kulturtradition, varvid stoffet behandlas på ett för varje årskurs lämpligt sätt.

Man kan deltaga i utvecklandet av hembygdens näringsliv t.ex. genom att understöda företagarandan, att deltaga i verksamhetsformer av typen teknologby, att förnya läroplanen osv.

Årskurs 1-2

Stifta bekantskap med något tekniskt system, som är av betydelse för hemmet eller föräldrarnas yrke.

Årskurs 3-6

Inläring av underhålls- och reparationsfärdigheter, som är viktiga för hemmet och fritidsverksamheten.

Vägledning i att observera olika lösningsalternativ inom tekniken och den materiella miljön samt att åstadkomma självständiga praktiska lösningar.

Årskurs 7-9

För att befrämja yrkesvalet kan man besöka ortens industrianläggningar samt stifta bekantskap med de nyaste teknologiska vinningarna i hemlandet.

Man bekantar sig med styrnings- och regleringsteknik i produktionen.

I kommunens läroplan bestäms vilka områden och kurser eleven kan välja av tillvalsämnet teknisk slöjd. Då man bestämmer dem bör man ta i beaktande de lokala behovet och möjligheterna samt de möjligheter som timresursens storlek medger.

5 TEXTILSLÖJD

5.1 MÅL

Undervisningens mål för textilslöjd som gemensamt undervisningsämne och som tillvalsämne samt den del av lågstadiets handarbete, som leder till textilslöjd, är följande:

- I t e x t i l t e k n o l o g i n undervisas eleverna i användningen av nödvändiga redskap i textilslöjd, materialkännedom och -användning samt i grundläggande arbetssätt inom textilslöjdens huvudmoment. I undervisningen tränas de rationella arbetssätten, som behövs vid framställning av textila produkter. Undervisningen kan kompletteras med besök i anläggningar som hör till branschen. Genom planligt arbete tränas eleven att förstå verbala och visuella arbetsbeskrivningar med början från enkla metoder till användning av de möjligheter databehandling ger. Målet är att tillverka produkter, som präglas av arbets kvalitet och estetiskt utförande, rätt materialval, ändamålsenlighet och användbarhet.
- I t e x t i l p l a n e r i n g e n undervisas i planering av textilprodukter. Målet är att i produktplaneringen utveckla elevens förmåga att kombinera användningsändamål och estetiskt utförande. Dessutom bör man utveckla elevens förmåga att förstå betydelsen av färger, former, proportioner, konstruktioner och känslan för materialet i de tillverkade produkterna. För planeringen ger iakttagelser i den mångfacetterade omgivningen basen för inlärningen av grunderna i produktplanering. Samtidigt gör sig eleven förtrogen med finländsk design och textilkonst.
- I t e x t i l h u s h å l l n i n g undervisas i alla huvudmoment i materialkunskap och -skötsel, i anskaffning, i användning och vård av arbetsredskap samt konsumentkunskap. I undervisningen betonas ändamålsenlig hushållning, estetisk blick och ekologisk ansvarskänsla i egenskap av individ och samhällsmedlem.
- Inom t e x t i l t r a d i t i o n e n upprätthåller och utvecklar man särpräglade finländska handarbets- och arbetsmetodstraditionerna med de impulser som hembygds- och landskapskulturen ger. Som utgångspunkt för arbetet använder man den egna nationella kulturen samt motiv från textiltraditioner, som hör till andra folk och kulturkretsar. På detta sätt fostras eleven

att som finländare värdesätta olika folkslag och internationellt samarbete.

5.2 GRUNDERNA FÖR VALET AV LÄROSTOFF

I nybörjarundervisningen i slöjd prioriteras träning i basfärdigheterna. Genom olika arbetsuppgifter utvecklas fingerfärdigheten, fingrarnas muskulatur förstärks, ögats och handens koordination utvecklas samt tekniker som utvecklar finmotoriken inlärs. Iakttagelseförmågan utvecklas genom att eleven granskar och prövar olika slags material.

Lärostoffet väljs så att det som en del av den samlade undervisningen vidgar och stöder elevens tankevärld och dess allsidiga utveckling med hjälp av visuomotoriska uppgifter. Genom att utföra arbetsuppgifter lär sig eleven arbetets grunder och samtidigt läggs grunden för senare studier i den differentierade textilslöjden.

Undervisningen i textilslöjd inleds i åk 3. Eleverna undervisas att planera metoder och arbetsgång för sina arbeten på ett både praktiskt och estetiskt tillfredsställande sätt.

Eleverna vänjs vid att tolka verbala och visuella arbetsbeskrivningar samt att utifrån sina individuella förutsättningar utföra gradvis svårare arbetsuppgifter. Eleverna övas också att uppskatta arbetet och arbetsresultatet samt att värdera sina färdigheter och kunskaper som ekonomiskt värdefulla.

Högstadiets textilslöjd baserar sig på lågstadiets slöjdundervisning och bildar med denna en helhet sålunda, att lärostoffet behandlas i större enheter och arbetsprodukterna förutsätter att man övar rationella arbetssätt, känner till grunderna för planering av textilprodukter samt använder sig av kreativa problemlösningar i arbetets alla skeden.

Textilslöjd som tillvalsämne i årskurserna 8 och 9 fortsätter med lärokursen från årskurs 7 som bas. Undervisningen bygger inom de olika alternativa timantalen på samma grund, men om eleven väljer mera än 2 timmar per vecka har hon/han mera tid för själva arbetet och för tilläggsuppgifter inom arbetsområdet.

5.3 TEXTILSLÖJDENS LÄROSTOFF

I varje årskurs väljs lärostoffet så, att innehållet utformas till huvudmoment, som i varierande omfattning inriktas på olika sätt i de skilda årskurserna. Principen är att det nya lärostoffet bygger på det tidigare inlärd och att övningarna i det nya lärostoffet ger förbättrad och mångsidig händighet.

5.3.1 Textilslöjd i årskurs 3-6

I sömnad undervisas i ändamålsenliga och grundläggande arbetsmetoder i hand- och maskinsömnad. Som övningar i hand- och maskinsömnad kan eleven förfärdiga brukstextilier av mindre format, enkla kläder och plagg.

I hand- och maskinbroderi undervisas i grunderna för textilkonst. Utgångspunkten vid planering av broderiarbeten är grunderna för färg- och formlära samt komposition. Broderiarbeten förfärdigas av olika slags textila material med estetiskt tilltalande utförande.

Stickningens och virkningens basfärdigheter undervisas så, att eleven uppnår ett ledigt arbetssätt, händighet, färdighet och ett jämnt handlag. De stickade och virkade arbeten eleven förfärdigar är huvudsakligen planerade för eleven själv. Sticknings- och virkningsarbetena kan också formas till små prydnadsföremål.

Eleven kan bekanta sig med vävningens grunder genom att väva enkla arbeten. Därtill kan man öva sig att väva allmogeband och knyta snoddar.

Genom hobbyarbeten vägleds eleven att använda olika slags slöjdmaterial på ett kreativt och estetiskt sätt. Högtider och traditioner i vårt land är lämpliga motiv för arbetena.

Textilkunskap undervisas i samband med sömnad, broderi, stickning, virkning, vävning och hobbyarbeten. Ämnen är material- och redskapslära samt köpkunskap och klädvård.

5.3.2 Textilslöjd på högstadiet

Inom textilslöjden på högstadiet behandlas huvudmomenten mera omfattande än tidigare. De utgörs av klädsel och ekipering samt inredning och boende.

De grundläggande arbetssätt, som inlärts på lågstadiet tillämpas nu på många olika sätt med hjälp av maskiner och apparater för behandling av olika slags material.

Genom att planera tillverkningen av kläder och inredning som större stoffenheter övas eleven att från sitt eget utgångsläge planera ändamålsenliga och estetiskt kvalitativa produkter.

I huvudmomentet beklädnad och ekipering under visas i klädsömnadens grunder. I undervisningen betonas en sådan planering, som grundar sig på kunskap om materialens ändamålsenlighet, användning av olika slags mönster och rationella arbetsmetoder. Som basplagg sys i årskurs sju blus och kjol eller byxor. I textilslöjden som tillvalsämne i åk 8 och 9 förfärdigas beklädnadshelheter av olika slags material.

I klädsömnadsundervisningen i sjunde årskursen framhäves den egna klädseln och ändring av kläder. I tillvalsämnet textilslöjd betonas arbetsområdena kläder för familjen, spädbarnsutstyrsel eller scenkläder. I årskurs sju betonas klädkultur och form i samband med beklädnadsundervisningen. I tillvalsämnet textilslöjd studerar man finländska allmoge- och folkdräkter samt olika nationers sedvänjor för klädseln.

I huvudmomentet inredning och boende tillverkas inom inredningens arbetsområde textilier för hemmet, varvid man undervisas i tillverkning av inredningstextilier och linnekläder, i deras skötsel och vård samt anskaffning.

Dessutom undervisas om textiliers betydelse i inredningen och som trivsselfaktorer. I inredningsundervisningen i åk 7 betonas de bruks- och dekorationstextilier, som hör ihop med finländsk boendemiljö. I tillvalsämnet textilslöjd granskas traditionella textilier och textilkonstverk. Man stiftar även bekantskap med finländsk formgivning. Dessutom undervisas i maskinstickning, vävning samt tygfärgnings- och tygtryckningsmetoder.

Förutom textila färdigheter betonas på högsta-
diät även studier i konsumentkunskap som behövs i hemmet, i arbetslivet och inom fritidsverksamheten. Genom praktiska övningar inlärs konsumentbeteende utgående från materialkänedom samt värdesättande av slöjden som mentalhygienisk faktor och som en del av nationalekonomin.

5.4 KOMMUNAL TILLÄMPNING AV LÄROKURSEN I TEXTILSLÖJD

Kommunens läroplan i textilslöjd för pojkar och flickor berikas med stoff från ortens kultur- och näringsliv, slöjdtraditioner och ämnen, som tangerar elevernas intressen. Man kan t.ex. studera slöjdformer, som är specifika för orten. Klädtraditionen, konst- och kyrkotextilier samt scen- och teaterkläder är stoffenheter, som ansluter sig till kulturlivet i kommunen. Näringslivets och teknologins nyaste vinningar kan man bekanta sig med genom att besöka industrier och företag. Impulser till studier av slöjdtraditionen kan man få från hembygds museer, av handarbeten i hemmen eller hos någon äldre släkting samt då någon hantverkskunnig person besöker skolan. Särskilda aktiviteter på orten erbjuder inspirerande impulser för slöjdlektionerna, då man t.ex. tillverkar kläder lämpade för dessa fritidsaktiviteter.

Då man gör upp lärokursen, kan det kommunala lärostoffet ingå i textilundervisningen i varje årskurs. I synnerhet de timresurstimmar, som överskrider minimitimantalet, bör användas speciellt för undervisning i det kommunala lärostoffet. På detta sätt får undervisningen och arbetsresultaten en lokal prägel samt färdighetsträning mera tid.

6 UTVÄRDERING

I slöjd, teknisk slöjd och textilslöjd läggs huvudvikten vid inläring av de färdigheter, som behövs för att utföra ett arbete. När man inleder arbetet inom ett arbetsområde, bör man upplysa om de delmål, som bedöms under arbetets gång och efter slutfört arbete.

Produktion

1. Planering

Självständiga lösningar, planeringsförmåga, förmåga att göra arbetsritningar.

2. Process eller arbetsskeden

Initiativförmåga, förverkligandet av egen planering, valet av ändamålsenliga arbetssätt, material, arbetsredskap, kritisk blick, planenligt framåtskridande, förmåga att använda och tillämpa arbetsbeskrivningar.

3. Resultat

Arbetets tekniska nivå, resultatnivån, smidighet, lätthet, arbetets stilfulla och tekniska utförande.

Behärskandet av kunskapsstoffet

4. Att inneha kunskaper, behärska arbetsteknik och teknologi samt behärska den konsumentkunskap, som ansluter sig till arbetet.

Intresse för fritidsverksamhet och attityden till arbetet

5. Attityd till att lära sig, intresse i allmänhet, positiv arbetsinställning, uthållighet i arbetet, initiativförmåga och aktivitet.

7 ÄMNESÖVERGRIPANDE KUNSKAPSOMRÅDEN

Integrationen mellan slöjd, teknisk slöjd, textilslöjd och övriga läroämnen kan man förverkliga genom att i undervisningen ta hänsyn till val och tidsdisponering av lärostoffet på ett ändamålsenligt sätt. På detta sätt kan undervisningen inriktas på det stoff, som samtidigt undervisas i övriga läroämnen. Å andra sidan är det även meningsfullt att ur själva arbetsinläringens synpunkt planera funktionella kunskapsområden, varvid betydelsen av det inlärdas betonas. Enskilda lärare kan också termins- eller läsårsvis koncentrera sig på något specialområde, såsom fostran till internationalism, olika tävlingsformer, lägerskoleförberedelser, planering och utbyggnad av skolgården. Lärarnas och elevernas gemensamma intressen styr verksamheten på ett naturligt sätt.

7.1 TEKNISK SLÖJD

Familjefostran förverkligas när eleverna i jämställdhetens tecken kan delta i teknisk slöjd oberoende av kön. Genom att pojkar och flickor arbetar tillsammans ökas beredskapen att fortsätta på samma sätt senare i arbets- och familjelivet. Arbetena bör planeras möjligast lika för båda könen, dock med beaktande av olikheter i utgångsläget.

Konsumentfostran inlärs i samband med pågående arbetsuppgifter genom planläggning, jämförande och experimenterande med olika material. Behandling av anskaffningar till hemmet och skolan

går naturligtast i samband med undervisning om inredning, möbler, hobbyverksamhet, fordon, hemmets maskiner och dess elektroniska apparatur.

Hälsofostran och förebyggande av olycksfall är en viktig del av slöjdundervisningen, i synnerhet i samband med maskinlära. Man bör lära in arbetsskyddets grunder och man bör fordra en ansvarsfull attityd till dessa regler av varje elev.

Trafikfostran sker (i samarbete med gymnastiken) i samband med undervisning i service och användning av cyklar, mopeder, motorcyklar, jordbruksmaskiner och bilar.

Laglighetsfostran kan ske genom exempel från arbetsskydd i teknisk slöjd, trafikfostran samt undervisning i husbygge och istandsättande av gamla hus.

Massmediafostran i teknisk slöjd har en speciell prägel. Konsumentkunskap för inköp av maskiner och apparater inom massmediabranschen ges inom tekniskt arbete. Ljudåtergivningens och kommunikationsteknikens grunder inlärs i den tekniska slöjden. Detta område kan behandlas i samarbete med undervisningen i musik.

7.2 TEXTILSLÖJD

Integrationen mellan textilslöjden och de andra läroämnena kan man förverkliga genom att i undervisningen beakta val av lärostoff samt på ett ändamålsenligt sätt planera tidpunkten för detta samarbete.

Konsumentfostran ger eleven som konsument behövliga kunskaper och färdigheter.

I hälsofostran betonas en hälsosam och ändamålsenlig klädsel samt den personliga hygienens betydelse. Centrala lärostoff är även ergonomins betydelse för arbetet och faktorer, som befrämjar den själsliga jämvikten.

Familje- och jämställdhetsfostran samt undervisning om mänskliga relationer lär eleverna arbetsfördelning, samarbete och förmåga att ta hänsyn till andra såväl i skolan som hemmet. Familjefostran och värdet av traditioner är ett genomgående stoff i undervisningen.

Miljöfostran lär eleverna hur en god arbetsmiljö påverkar arbetet. De lär sig också fästa

uppmärksamhet vid en trivsam boendemiljö. Likaså lär de sig uppfatta textiliers kretslopp i samhället.

Inom ramen för fostran till internationalism får eleverna kunskap om boende och klädsel som uttryck för slöjdekulturen i olika länder. Materialläran klargör den ojämna tillgången och fördelningen av världens textila råmaterial.

Massmediafostrans innehåll och metoder finns i de bilder, videoband och filmer, som ansluter sig till undervisningen i mode och reklam i textilslöjd. Eleverna lärs med hjälp av dem att kritiskt granska och tolka den kunskap, som hör till klädsel och boende. Arbetet grundar sig på tolkningar av olika kunskapskällor samt tolkningar av visuella och verbala arbetsbeskrivningar.

HUSLIG EKONOMI

1 MÅL

Målet för undervisningen i huslig ekonomi är att främja elevernas utveckling till ansvars-kännande människor med förmåga till samarbete som medlemmar i såväl familj som samhälle.

Undervisningens uppgift är att hos eleven väcka och förstärka positiva attityder till uppgifterna i hemmet och en jämlik arbetsfördelning. Undervisningen bör hjälpa eleverna att tillägna sig färdigheter i teori och praktik för att upprätthålla sunda levnadsvanor och sköta hemmets uppgifter. Målet är också att fästa elevernas uppmärksamhet vid trygghet och trivsel i boendemiljön samt bevarandet av kulturarvet. Undervisningen utvecklar också en beredskap som är nödvändig för yrkesvalet samt som främjar jämställdheten mellan könen.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL

Lärokursen bildar en helhet, som består av huvudmomenten Näring och hälsa, Boendemiljö och hygien, Hemmets ekonomi och konsumentfostran samt Familjen och människorelationerna. Innehållet struktureras ur ämnets synpunkt konsekvent med stigande svårighetsgrad och med beaktande av elevens utvecklingsskede. Man väljer innehåll så att det beaktar elevens intresse och väcker hans lust att läsa samt skapar förutsättningar för fortsatt utbildning.

Inom familje- och konsumentfostran i årskurs 9 behandlas ämnesområden som hänför sig till hemvård, hemmets ekonomi, barnavård och uppfostran. I undervisningen beaktas dessutom utvecklingen till vuxenlivet, människorelationerna och ansvaret som familjemedlem. Familjefostran integreras med undervisningen i övriga ämnen, i huvudsak biologi, historia och samhällslära samt religion och livsåskådningskunskap.

3 LÄROKURS

3.1 Näring och hälsa

Målet är att få eleven

- att förstå betydelsen av mångsidig föda samt inse följderna av en bristfällig eller felaktig kost.

- att i praktiken tillämpa de rekommendationer som är givna för att utveckla goda kostvanor
- att förhålla sig kritiskt till de olika uppgifter som massmedierna ger om kost
- att bekanta sig med det egna landets och övriga länders nationella matkulturer samt bekanta sig speciellt med den egna hemtraktens mattraditioner och
- att utveckla färdigheter för planerings- och praktiskt arbete.

3.1.1 Gemensam undervisning

Årskurs 7

- näringslära, faktorer som inverkar på val av näring
- näringsbehovet för barn i skolåldern
- mångsidig kost och därtill hörande rekommendationer
- finländarnas kostvanor och förändringar som skett i dem
- baslivsmedlen
- industriframställda livsmedel
- de vanligaste specialdieterna
- näringsproblemen i världen

Årskurs 9

- de unga och alkoholen
- sunda levnadsvanor; näring och motion
- fester och familjehögtider

3.1.2 Tillvalskurs

Årskurs 8 och 9

- näringsbehovet under olika åldersperioder
- riksomfattande näringsrekommendationer för utvecklandet av hälsofostran
- konservering
- trygghet i användningen av livsmedel (tillsätsämnen och främmande ämnen)
- olika dieter (vegetarisk diet, specialdieter)
- förråd av livsmedel hemma
- att insamla och använda naturprodukter
- landskapsrätter och traditioner som hänför sig till dem, kulturbakgrundens inverkan på val av föda
- nationella mattraditioner
- matkultur i olika länder

3.2 Boendemiljö och hygien

Målet är

- att få eleven att förstå hygienens betydelse för arbete och trivsel
- att uppöva färdigheter som hänför sig till hem- och klädvård
- att få eleverna att inse det ansvar hushållen har som faktorer i miljö vården
- att fästa elevernas uppmärksamhet vid bostadens funktion, dess trivsel och säkerhet samt betydelsen av en hälsosam boendemiljö

3.2.1 Gemensam undervisning för allaÅrskurs 7

- livsmedels- och kökshygien
- hemmets rengörning
- ergonomi och arbetarskydd
- personlig klädvård och textilvård

Årskurs 9

- den unga familjens boende och boendeservice

3.2.2 TillvalskursÅrskurs 8 och 9

- hemmets arbets- och förvaringsutrymmen
- hemmets skötsel och olika serviceformer
- klädvård och service
- den ungas bostad (funktion, trivsel)
- att grunda ett hem (grundanskaffningar)
- hemmets inredning

3.3 Hemmets ekonomi och konsumentkunskap

Målet är att leda och aktivera eleven

- att göra ekonomisk fördelaktiga inköp
- att lägga vikt vid livsmedlens och tekniska produkters säkerhet
- att utnyttja konsumentens möjligheter att påverka
- att planera och göra beslut självständigt och kritiskt
- att beräkna hur man ändamålsenligt använder tid, energi och kraftresurser
- att inse hushållens nationalekonomiska betydelse

3.3.1 Gemensam undervisningÅrskurs 7

- konsumentens rättigheter och skyldigheter (konsumenten i valsituation, klagomålsförfarandet)
- energikonsumtionen i hushållet

Årskurs 9

- förutsättningar för att lyckas i familjelivet (den unga familjens ekonomi, barn och konsumtionsvanor)

3.3.2 TillvalskursÅrskurs 8 och 9

- ekonomiska synpunkter vid anskaffandet av förnödenheter
- det egna arbetets inverkan på hemmets ekonomi
- levnadsstandard och livskvalitet (budgetering; hushållning som grundar sig på egen aktivitet)

3.4 Familjen och människorelationerna

Målet är att leda eleven

- att observera sitt eget uppförande
- att förstå betydelsen av positiva människorelationer och jämlikhet i familjen och arbetslivet
- att för egen del känna ansvar för utförandet av uppgifter i hemmet
- att slå vakt om hemmets och hembygdens traditioner
- att värdesätta familjen som samhällets grundenhet och
- att förstå betydelsen av hemmets andliga miljö samt föräldrarnas gemensamma uppfostringsansvar för barnets utveckling

3.4.1 Gemensam undervisningÅrskurs 7

- att leva tillsammans, växelverkan hemma, goda seder
- hur man uppför sig vid olika tillfällen (också utanför hemmet)
- jämlik arbetsfördelning

Årskurs 9

- den växande unga (människorelationer i det egna hemmet)
- olika familjer (de vuxnas och barnens ställning i olika familjer, samverkan och jämställdhet)
- barnet i familjen (barnavård och uppfostran; barnavårdslagar med uppfostringsändamål; barnolycksfall i hemmet och deras förebyggande)
- den unga och barnet (uppträdandet och betydelsen av exempel; att fungera som barnvakt)
- hemmet och familjegemenskapen (hemmets traditioner; föräldrar från olika kulturkretsar)

3.4.2 TillvalskursÅrskurs 8 och 9

- rollfördelning och jämlikhet i familjen
- människorelationer i familjen (familjehögtider; barnavård; inspirerande uppväxtmiljö)
- årligen återkommande fester och bemärkelse-dagar samt seder som hänför sig till dem.

3.5 Ämnesövergripande kunskapsområden

Frågor som hänför sig till konsumentfostran behandlas i undervisningens alla huvudmoment i huslig ekonomi. Vid undervisningen i det huvudmoment som berör hemmets ekonomi och konsumentupplysning gör man eleven förtrogen med bl.a. konsumentlagstiftningen samt arbetarskyddet i samband med det praktiska arbetet.

Eleverna lärs också att bedöma konsumtionsvanornas följder ur såväl den enskilda konsumentens som samhällets och hela livsmiljöns synpunkt.

F a m i l j e f o s t r a n hänför sig till undervisningen i huslig ekonomi på två sätt. I vid bemärkelse är ämnet i sin helhet familjefostran. Dessutom undervisas alla elever i årskurs 9 i familje- och konsumentfostran i samband med undervisningen i huslig ekonomi. Målsättningen är att på ett för pubertetsungdomar anpassat sätt skapa en grund för att lyckas också i familjelivet.

H ä l s o f o s t r a n hänför sig till alla huvudmoment inom ämnet. Inom huvudmomentet Näring och hälsa är målet bl.a. att väcka elevens ansvar för sin egen hälsa. Elevens eventuella näringsproblem försöker man i praktiken utreda tillsammans med hemmet samt skolans hälso-

vårdspersonal. I de praktiska arbetsövningarna poängterar man arbetssäkerheten samt ergonomiska faktorer.

Man kan öka motivationen i undervisningen med hjälp av massmediafostran. Då man behandlar olika huvudmoment lär man eleverna att på ett kritiskt och jämförande sätt samt med urskillnad använda massmedia. I undervisningen utnyttjar man aktuella ämnen som behandlats i massmedia.

3.6 Kommunal tillämpning av lärokursen

I den kommunala läroplanens avsnitt om huslig ekonomi bör i den för alla gemensamma delen ingå det centrala lärostoffet från alla de fyra huvudmomenten i rikslärokursen. Den kommunala delen begränsas till praktisk tillämpning.

I tillvalskursen finns det möjligheter att i undervisningen speciellt inrikta innehållet beroende på lokala behov och förhållanden. Vid behov utarbetas lärokurser skilt för olika timantal.

4 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

I undervisningen bör beaktas de av staten givna rekommendationerna för utveckling av närings- och hälsofostran. Dessutom bör man lägga vikt vid aktuella konsumentlagstiftningsärenden, som berör undervisningen i huslig ekonomi.

I undervisningen bör reserveras tillräckligt med tid för tillämpning av teoretiska kunskaper samt för övning av praktiska färdigheter. För att detta skall vara möjligt ordnas den sjunde årskursens undervisning i trettimmars pass. Av samma orsak skall också den gemensamma undervisningen i nionde årskursen anordnas periodvis. I denna undervisning förutsätts och att man använder praktiska och elevcentrerade undervisningsformer och arbetssätt.

På grund av grundskolans jämställdhetsfostran är det viktigt att undervisningen i huslig ekonomi ordnas gemensamt för pojkar och flickor. Eleverna skall ha möjligheter att självständigt planera och arbeta t.ex. i undervisningshemmet.

Vid uppläggnen av undervisningen bör man beakta säkerhetsaspekterna.

Genom samarbete mellan hem och skola försöker man stöda undervisningen så att målen nås.

ELEVHANDLEDNING

(Se även kapitel 4.4)

INNEHÅLLET I ELEVHANDLEDNINGSLEKTIONERNA PÅ HÖGSTADIET

ÅRSKURS 7

1 MÅL

Elevhandledningen i åk 7 strävar till att stöda eleven vid övergången till högstadiet, göra eleven förtrogen med högstadiestudierna, hjälpa eleven att möta olika pubertetsproblem, föreslå olika fritidsaktiviteter samt bistå vid yrkesvalet.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL

För att kunna anpassa sig till skolan och studierna på högstadiet måste eleven göras förtrogen med det nya skolsamfundet, dess arbetsrutiner och regler samt handledas i studieteknik. För att lättare kunna möta puberteten bör eleven upplysas om företeelser som hör ihop med ungdomsåren, samt stödas i att utveckla en sund självkänsla. För att främja yrkesvalsprocessen bör man öka elevens självkänedom och göra arbetslivet bekant genom att ge exempel på olika yrken. Eleven bör upplysas om vad den egna kommunen har att erbjuda ifråga om fritidsverksamhet och ungdomsservice samt i tillämpliga delar om kommunens ordningsregler.

3 INNEHÅLL

3.1 Skolan och studierna

Skolsamfundet

- skolsamfundets medlemmar
- högstadiets spelregler
- klassens organisering
- skolsamfundet
- elevkåren, klubbar och övrig verksamhet i skolan

Skolarbetet

- studiefärdighet och studieteknik
- bedömningen av studieresultat
- valfrihet i studieprogrammet
- betydelsen av studier
- utbildningskostnader

3.2 Ungdomsåren

Pubertetsförändringar

- den fysiska och andliga utvecklingen
- förhållandet till de vuxna
- inflytande från kamrater och andra förebilder

Utnyttjandet av fritiden; intressenSjälvkänedom och självkänsla

- självkänedomens betydelse
- en sund självkänsla

Den unga och samhällets normer

- den ungas rättigheter
- den ungas skyldigheter
- vikten av goda seder i samhällslivet

3.3 Olika typer av arbete

Yrken och yrkesområden

- arbetets innehåll
- arbetets betydelse
- förändringar i arbetet

Fördomar och attityder

4 DEN KOMMUNALA ANDELEN

- Kommunens service för ungdom
- Kommunens fritidsverksamhet för ungdom
- För ungdomen viktiga ordningsregler i kommunen

5 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Som klassföreståndartimmar kan man använda högst sex (6) elevhandledningslektioner om arbetsområdet "Skolsamfundet".

Arbetslivsorienteringen kan inledas genom prak-

tisk yrkesorientering i enlighet med kommunens PRAO-program. Elevernas studiedagar i praktisk arbetslivsorientering får vara högst en skoldag långa per gång.

ÅRSKURS 8

1 MÅL

Elevhandledningen i åk 8 strävar till att ge en analyserad uppfattning om arbetslivet, olika yrken och utbildningsmöjligheter samt stöda utvecklingen av elevens jaguppfattning och världsbild.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL

För att kunna bilda sig en analyserad uppfattning bör eleven få en realistisk bild av arbetslivet och olika yrken nu och inom den närmaste framtiden. Eleven bör också orienteras om skol-systemet samt om allmänbildande och fackliga utbildningsmöjligheter. Man bör särskilt klarlägga den egna kommunens och närmiljöns arbetsmarknad. Genom att öka elevens kännedom om sig själv och de egna möjligheterna samt genom att erbjuda underlag för utformningen av deras världsbild kan man stöda utvecklingen av elevens personlighet.

3 INNEHÅLL

3.1 Arbetslivet och olika yrken

Begreppet arbete, dess historia och framtid

Arbete och yrken

- yrkesgrupperingar
- företagsamhet

3.2 Utbildning och studier

Den unga och fortsatta studier

- vilket utgångsläge har man efter grundskolan
- de ungas intressen och fördomar
- de ungas mognad inför yrkesvalet

Utbildningsvägar

- mellanstadiet: de allmänbildande och yrkesinriktade studierna
- högskolestadiet

3.3 Självkänedom och utformningen av världsbilden

Jaguppfattningen och de egna möjligheterna

- begåvning, karaktär och intressen
- kön och yrkesinriktning
- sambandet mellan yrkesvalet och hälsa, hem och hemort
- samarbetsförmåga och problemlösning

Utformningen av världsbilden

- en värld av rädsla och hopp
- livsvärden och attityder
- rätt och fel

4 DEN KOMMUNALA DELEN

- Hemkommunens och närmiljöns arbetsmarknad och yrken.

5 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Arbetslivsorienteringen sker i enlighet med kommunens PRAO-program i form av studiebesök, studiedagar eller studieperioder. Då man planerar studieperioderna bör man beakta att man i åk 8 och 9 sammanlagt får använda 15 skoldagar för denna verksamhet.

ÅRSKURS 9

1 MÅL

Elevhandledningen i åk 9 strävar till att ge eleven beredskap för yrkesvalet, fortsatta studier och arbetslivet samt att utveckla jämlikheten mellan könen och visa på möjligheter att leva ett mångsidigt liv.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL

För att ge eleven en god grund för ett moget yrkesval bör man ge en så personlig bild som

möjligt av olika yrken och arbetslivsfrågor, en allsidig kännedom om mellanstadieutbildningen samt kunskap i synnerhet om hemortens och hemkommunens utbildnings- och arbetsmöjligheter.

För att främja jämställdheten bör eleven upplysas om faktorer som inverkar på könsrollerna.

För att ge eleven en god grund för ett för individen tillfredsställande levnadssätt bör man behandla arbetets och fritidens betydelse, belysa hur värderingar, attityder, seder och vanor inverka på livsföringen samt göra eleven förtrogen med kultur- och fritidsverksamheten i hemkommunen.

3 INNEHÅLL

3.1 Utbildningsinformation och studiernas betydelse

Studierna i sista årskursen

- arbetsplanen för året
- grunderna för betygssättningen i sista årskursen och avgångsbetygets betydelse

Alternativ efter grundskolan

- förutsättningar för fortsatta studier
- mellanstadiets utbildningsalternativ
- övrig yrkesinriktad utbildning
- jämförelse av alternativ
- finansieringen av studierna

Principen om kontinuerlig utbildning

- vuxenutbildning

3.2 Könsroller

Mannen och kvinnan i arbetslivet

- branscher, positioner och avlöning

Rollerna i hemmet

- arbetsfördelning, penningbruk, beslutsfattande

Mannen och kvinnan i samhälls- och fritidsverksamhet

3.3. Kännedom om arbetsliv och yrkesval

Arbetslivets spelregler

- ansökan om arbete (tjänsteansökan)
- arbetslöshet, förändringar i arbetslivet, osäkerhetens tid
- lön
- arbetstid
- arbetarskydd
- facklig organisering

Orientering om yrken och arbetsplatser

Yrkesvalsbeslut

- jämförelse av alternativ och de egna möjligheterna
- en egen plan och beslutet

3.4. Levnadssätt och utnyttjande av fritiden

En värld i förändring och inställning till förändringar

- framtida alternativ
- förändringar i förhållandet mellan arbete och fritid
- ökad fritid skapar nya möjligheter

Att bli självständig

- de egna värderingarna och livsstilen

4 DEN KOMMUNALA DELEN

- Kommunens kultur- och fritidsverksamhet
- Hemortens utbildningsmöjligheter
- Arbetsliv och yrken

5 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Arbetslivsorienteringen ordnas i enlighet med kommunens PRAO-program med beaktande av elevens tidigare arbetsplatserfarenheter och med en strävan till att vidga dessa. Dessutom bör man ordna möjlighet för eleven att få individuell orientering om mellanstadiets utbildningsalternativ.

LANT- OCH SKOGSBRUK SAMT TRÄDGÅRDSSKÖTSEL

1 MÅL

Målet är

- att väcka elevernas intresse för lant- och skogsbruk samt trädgårdsskötsel och lära för dessa ämnen nödvändiga grundfärdigheter
- att ge eleverna beredskap att förstå lant- och skogsbrukets samt trädgårdsskötselns nationalekonomiska betydelse
- att lära eleverna förstå naturförhållandenas betydelse för lant- och skogsbruket samt trädgårdsskötseln och vilken betydelse dessa basnäringar har på naturhushållningen, naturskyddet och människans sunda och trivsamma livsmiljö
- att ge impulser för tillämpningar av naturvetenskaperna, egna försök och fri företagsverksamhet samt
- ge beredskap för vidareutbildning inom detta ämnesområde.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL

I årskurs åtta får eleverna stifta bekantskap med baskunskaper och färdigheter. Lärokursen som helhet är rätt omfattande. Därför bör varje undervisningsgrupp redan i planeringsskedet välja lärostoff och besluta om avvägningen av stoffet utgående från kommunens läroplan. Tyngdpunkten kan läggas antingen på lärostoffet i lantbruk, eller skogsbruk eller trädgårdsskötsel. Det är också möjligt att välja stoff från alla tre områden eller stanna för en avvägd kombination av områdena.

I årskurs nio studeras lant- och skogsbruk samt trädgårdsskötseln ur företagarens synvinkel. I alla kommuner ges en sammanfattande bild av dessa områden i Finland. I varje kommun bör man så ingående som möjligt behandla stoffområdet för skogsbruk. I fråga om val av andra områden gäller samma frihet som i årskurs åtta.

3 LÄROKURS

3.1 Årskurs 8: baskunskaper och -färdigheter

Naturförutsättningar

- läge på jordklotet; mellanklimat (rörliga låg-

tryck), temperatur (bearbetnings- och växtperiod), ljusförhållanden (lång och kort dag), nederbörd, battenhushållning; snötäcke, tjäle; årstidernas växling; jordmån, surhetsgrad

Jordarter

- mineraljord, humusjord, blandjord, jordförbättringsämnen, näringshalt, bördighetsundersökning, dikning, jordbearbetning, jordens "andning" (mikroorganismer)

Näringsämnen och gödsling

- kväve, kalium, fosfor, kalk, spårämnen, boskapsspillning, boendeavfall, gödselblandningar; gödslingssätt (spridning och mängder); biologisk och biodynamisk gödsling

Odlingsväxter

- åkerväxter: sädeslag, foderväxter, potatis, rotfrukter, oljeväxter, officinella växter, kryddväxter m.fl.; trädgården: frilandsväxter, drivhusväxter, bär, frukter, potatis och grönväxter; skogen; träslag (skogstyper), bär och svampar

Ogräs, skadeinsekter och växtsjukdomar

- artkänedom; växternas och djurens nyttighet och skadlighet för varandra; bekämpning; odlingsteknisk, kemisk och biologisk; bekämpningssätt och redskap

Husdjur

- klövdjur (nötboskap osv.), hovdjur, fjäderfä, pälsdjur, jaktdjur, bin, odlade fiskar, sällskapsdjur. Ytterligare kan husdjur i olika delar av världen tas upp med omnämnande av deras vilda stamformer.

Byggnader, aggregat och maskiner

- mangårdsbyggnader; boskapens utrymmen; växthus och drivbänkar; förråds- och arbetsutrymmen (tröskhus, maskinhallar, smedja, sädesförråd mm, lador, pressförråd); utrustningens grundnivå i byggnaderna samt specialutrustning
- lantgårdens och trädgårdens vattenförbrukning och anordningar; energihushållningens organisation (värme, kraft); maskiner (för lant- och skogsbruket samt trädgården) samarbete

kring maskiner (maskinkedjor); ägo- och skogsvägar (även traditionskunskap)

Arbetet på lantgården

- dagliga arbeten; arbeten beroende på årstid; tillfälliga arbeten; reparations-, förbättrings- och förnyelsearbeten, bisysslor; semester och rekreationsverksamhet; deltagande i vårarbeten och arbetsprov

3.2 Årskurs 9: arbetet på lantgård som företagsverksamhet

Lantgårdar och trädgårdar

- presentation av lantgårdar och trädgårdar från olika delar av Finland; deras betydelse för nationalekonomin, andel av nationalprodukten, andel av arbetskraften, kapitalandel, ägostorlek, ägotyper osv.

Skogsbruk

- skogstyper; grunderna i skogsbruk; vårdarbeten;
- behövliga maskiner och anordningar (säkerhet); planering; skogsförsäljning; rådgivningsarbete, centralorganisationer; beskattning; yrken och utbildning; allsidigt utnyttjande av skogen (varmansrätt och ansvar)

Lantmäteri

- olika typer av kartor (ägo- och skifteskartor); hur kartor uppgörs och används; byggnadsritning

Planering och anskaffningar

- produktionsplanering, t.ex. bruksplan för åkerareal, växtodlingsplanering, gödslingsmedelsplanering; planering av anskaffningar, skötsel och underhåll av maskiner; skördeplanering; planering av boskapsskötseln; planer för anläggning och skötsel av trädgård; plan för skötsel av mangårdsbyggnadernas omgivning; planering av anskaffning och skötsel av gröna växter, plan för anläggning och skötsel av altanträdgård, skogshushållningsplan.

Hantering och marknadsföring av produkter

- produkt, producent, förmedlare (mellanhand), konsument; icke marknadsförda produkter

(användning hemma); basprodukter som skall marknadsföras (säd, potatis, bär, frukter, grönsaker osv.); produkter som skall förädlas på gården (mjölk, kött, hönsägg osv): lagringssätt och utrymmen; uppsamling för försäljning; handelns olika steg (parti-handeln, minutförsäljning, konsumenterna); kontraktsodling

Lönsamhet, bokföring och beskattning

- faktorer vilka påverkar lönsamheten (ägo-storlek, läge, produktionsinriktning, yrkeskunnighet, samhällets attityder, företagsekonomiska faktorer osv.); arbetets effektivitet, riktig användning och skötsel av redskap; lantbruksstöd och -förhandlingar; lantbruksinkomstavtal; subventioner och ersättningar; grunderna i bokföring; olika beskattningsformer

Kommersiellt samarbete mellan odlarna

- andelsverksamhet, andelsslakterier, andelsmejerier, andelslag, maskinandelslag, gemensamma anordningar och maskiner, samfällig jord, samarbete (talkoarbete); möjlighet att omhulda den folkliga traditionen

Yrkesutbildning

- mellanstadiets utbildningsprogram (skolor, institut, högskolor); olika yrkesbefrämjande kurser

Binäringar och -sysslor

- t.ex. pälsdjursfarmer, fiskodling, biodling, jaktvård, travsport, lantgårds- och stug-turism, deltidsodling, hemindustri osv.

Organisationsverksamhet

- företagatorgansitioner och -föreningar; arbetstagarorgansitioner och -föreningar; föreningarnas och organisationernas service-verksamhet (publikationer, utställningar, besök, exkursioner, möten osv.)

Sociala förhållanden

- hälsovårdsservice för människor och djur: arbetarskydd (olika tunga arbeten, riskerna för olycksfall); socialskydd (i allmänhet familjeföretag); försäkringar och ersätt-

ningar; semester, semesterersättare, rekreativ verksamhet; generallönelöshöjning; arbetstid, självständighet; underhåll av maskiner och anordningar

Lant- och skogsbrukets samt trädgårdsskötselns relation till andra näringar

- t.ex. kvarnar, bagerier, mejerier (ost och smör), slakterier (tvålindustrin), föremålsindustrin, konservindustrin, sockerbruken (jäst, sirap, sötsaker), oljeindustrin (margarin, målfärg), textil- och beklädnadsindustrin (garn, tyger, mattor, konfektionsindustrin), skogsindustrin, konstgödselindustrin, industrin för tillverkning av olika arbetsredskap och maskiner osv.

Förädlingsarbete och forskning

- grunderna i ärftlighetslära; målen för förädling, sätten för förädling och de resultat man nått (odlingsväxter, trädgårdsväxter, buskar, träd och husdjur)

Landskapsvård och miljövård

- placeringen av byggnaderna i landskapet; placering av vägar och förrådsutrymmen; avfallshantering (speciellt gödselstäder och komposthögar); användningen av gädslingemedel och bekämpningsmedel; planteringar och skogsvårdsarbeten (speciellt efter avverkningar); trädgårdsplanteringar, gräsplaner, parker osv.; ledning av yt- och grundvattnet; industriföroreningarnas inverkan; varmansrätt och ansvar

Världens livsmedelsproduktion

- vad produceras, var råder överproduktion, var produceras det för litet, befolkningens fördelning
- hungerområdena; hur öka näringstillgången; FNs utvecklingshjälp (pengar, produkter, kunskap och arbete); FAO; världsnäringsdagen den 16 oktober; den gröna revolutionen (tid för anpassning); världens skogstillgångar, trädgårdar i olika delar av världen.

3.3 Övergripande kunskapsområden

Massmediafostran och konsumentfostran betonas i undervisningen då eleverna söker information

i tidningar för anskaffningar och gör upp bruks- och produktionsplaner, lönsamhetskalkyler, lär sig bokföring, får undervisning i beskattning, andelsverksamhet, binäringar och förädling, via marknadsföringen av produkter och då de instrueras om yrkesval och möjligheterna till fortsatta studier. Samtidigt får eleverna nödiga färdigheter för samhället, arbetslivet och det framtida yrket.

I samband med undervisningen för traktor körkort och användningen av skogsmaskiner behandlas frågor i anslutning till trafikfostran.

Lantgården är i Finland ett familjeföretag, där varje familjemedlem har sin egen roll i planerna och i arbetsrytmen under året. Eleverna bör lära sig att förstå att varje familjemedlems insats är kännbar bl.a. vid familjeföretagets anskaffningar, lönsamhet, arbetstider, sociala förhållanden, generationsväxling, gemensamma ansvar. Härigenom understöds även familjefostran.

Hälsofostran ingår i undervisningen. En trivsam livsmiljö och omhuldandet av densamma lägger grunden för en balanserad mentalhygien. Vid skötseln av husdjur betonas hygienens betydelse för såväl människan som djuren. Produktion och konsumtion av en sund och mångsidig föda garanterar en fortsatt sund hälsa. En väl anpassad klädsel, rätta arbetssätt och användningen av skyddsanordningar förebygger uppkomsten av yrkessjukdomar och garanterar en längre fysisk arbetsförhet. Kännedom om de sociala förhållandena, försäkringar, ersättningsystemen och möjligheterna till hälsovård hör också de till hälsofostran i läroämnet.

3.4 Tillämpning av lärokursen i kommunen

Emedan klimatet och jordmånen i olika kommuner kan variera, bör i kommunens läroplan medtas och betonas sådana huvudmoment och delmoment i den riksomfattande lärokursen som är centrala med tanke på kommunens näringsstruktur och som är elevcenterade. I undervisningen kan man i skolan och utanför densamma anlita den sakkunskap som företräds av yrkesutövarna inom kommunen samt av olika lokala föreningar, organisationer och rådgivare, förutsatt att beslut härom har fattats i kommunens läroplan och i arbetsplanen.

Utöver de mål som kommunen uppställt bör läro- kursen förmedla en helhetsbild av lant- och skogsbruket samt trädgårdsskötseln i Finland samt växtproduktionen och näringsbehovet i världen samt om möjligheterna att tillfredsställa dessa behov.

I läroplanen kan man även besluta om undervisningen utanför skolan. Om detta kan beslut fattas också i arbetsplanen.

4 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Lärostoffet ger möjlighet till integration med andra läroämnen. Särskilt kommer biologi, fysik, kemi, huslig ekonomi och samhällslära i fråga. I kommunens läroplan kan man ange anknytningspunkterna och vid behov uppgöra ämnesövergripande teman.

För att kunna nå de mål som uppställts för undervisningen i lant- och skogsbruk samt trädgårdsskötsel bör undervisningen vila närmast på elevcentrerade, praktiska arbetsformer och -sätt. I kommunens läroplan kan man besluta om att det praktiska arbetet sker på lantgård, i skogen eller i trädgård. En del av arbetet kan utföras i skolans eget grönsaks- eller trädgårdsland och växthus om skolan har sådana till sitt förfogande. Till arbetssätten hör även studiebesök, exkursioner och lägerskolor. Periodarbete är önskvärt. Fostringsarbetet kan fortgå även under rekreativ verksamhet under ferierna.

Omfattande summativa prov bör undvikas.

Undervisningen i lant- och skogsbruk samt trädgårdsskötsel förutsätter hantering av olika maskiner och anordningar samt olika kemikalier, varför eleverna bör ges tillräckliga och entydiga arbetsanvisningar i skolan. I anvisningarna bör man speciellt betona ordning, omsorgsfullhet och noggrannhet. De maskiner och anordningar som överläts till eleverna bör vara felfria, funktionsdugliga och lämpade för ändamålet. Tillverkarnas anvisningar och bestämmelser bör absolut iakttas och föreskrivna skyddsanordningar och -utrustning bör användas i situationer där sådana krävs.

HANDELSÄMNINGEN

1 MÅL

Vid undervisningen i handelsämnen förmedlas kunskaper och färdigheter som behövs för ekonomiska avgöranden som möter eleven i det dagliga livet. Eleverna fostras till kritiska konsumenter.

Eleverna bör få grundläggande information om näringslivet så att de får en positiv inställning till företagsverksamheten, nödvändiga kunskaper för sitt framtida yrkesval och beredskap att göra iakttagelser om förändringar i näringslivet.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL

Lärostoffet består av central, elevcentrerad information om ekonomi. Eleverna får stifta bekantskap med olika serviceområden och deras funktion samt företagsverksamheten som en del av näringslivet.

Innehållet bör vara mångsidigt, motiverande, tillämpligt på den egna livsmiljön och samtidigt stimulerande. Vid valet av lärostoff bör uppmärksamhet fästas vid elevernas ålder, olika intressen, aktivitetsbehov och självverksamhet.

3 LÄROSTOFF

3.1 Arskurserna 8 och 9

Den unge konsumenten

Eleverna får lära sig en förnuftig användning av pengar och olika betalningssätt.

Handel

Eleverna stiftar bekantskap med olika affärsmiljöer och grupper inom handeln. Undervisningen bör ge eleverna en helhetsuppfattning om produkternas väg från produktionsinrättningen till kunderna och hur prissättningen sker. Nödvändigheten av internationellt samarbete betonas.

Datatekniken

Eleverna får stifta bekantskap med datateknikens merkantila tillämpningar och datorernas som databehandlare.

Bankväsendet

Eleverna får lära sig bankväsendets struktur och bankens serviceformer. Eleverna instrueras i att självständigt och på eget initiativ uträtta bankärenden.

Post- och televerket

Eleverna ges en uppfattning om post- och televerkets struktur och uppgifter. Eleverna får lära sig att mångsidigt begagna sig av verkets serviceformer.

Turism

Eleverna får stifta bekantskap med turismen som företagsform. Turismens betydelse utreds ur den enskildes, samhällets och den internationella samverkans synvinkel.

Försäkringsformer

Eleverna instrueras om frivilliga hem- och personförsäkringar.

Företagsverksamhet

Eleverna informeras om hur företag grundas, olika företagsformer och företagets verksamhetsförutsättningar samt om företagsverksamhetens betydelse för den enskilda och samhället.

Marknadsföring

Eleverna får stifta bekantskap med marknadsföring och speciellt med reklam närmast ur konsumentens synvinkel.

Bokföring

Bokföringens betydelse klargörs som ett medel för uppföljning av inkomster och utgifter och grunderna lärs ut i lättfattlig form från öppnande av konto till bokslut.

3.2 Kommunal tillämpning av lärokursen

I kommunens läroplan kan lärokursens innehåll kompletteras och preciseras enligt för kommunen lämpliga tillämpningar inom alla huvudmoment i handelsämnen.

4 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Lärostoffet är indelat i huvudmoment, som kan behandlas i den ordning som det är lämpligast ur kommunens, skolans och elevernas synvinkel. Undervisningen planeras med beaktande av kommunens specialförhållanden och aktuella skeenden. Kommunens näringsstruktur och arbetslivets krav bär speciellt beaktas.

Undervisningen i handelsämnen konkretiseras så långt som möjligt med hjälp av besök till lämpliga exkursionsmål.

Handelsämnen och datateknik har många anknytningspunkter. Datatillämpningarna i handelsämnena bör föregås av undervisning i datateknikens grunder antingen inom ramen för handelsämnena eller inom ramen för datatekniken.

Av de övergripande kunskapsområdena hör konsumentfostran närmast till ämnet, då ju lärostoffet i handelsämnen som helhet är konsumentcentrerat. Eleverna stiftar bekantskap med masskommunikationen vid behandlingen av post- och televerket, turism och marknadsföring.

MASKINSKRIVNING

1 MÅL

Målet för undervisningen i maskinskrivning är att ge eleverna färdighet att självständigt klara av skrivuppgifter i det dagliga livet, under fortsatta studier och under fritiden.

Undervisningen har stor betydelse också för arbets- och samfundsfostran och den estetiska fostran. Den skapar grund för långsiktigt arbete och för värdesättningen av det egna arbetet.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL

Undervisningen i maskinskrivning bildar en helhet, där man börjar med att lära eleven behärska apparaten och tangeterna, och där undervisningen leder fram till en god skriv- och textbehandlingsfärdighet och förmåga till olika tillämpningar.

Vid valet av lärostoff beaktas elevernas intressen och behov av verksamhet. Lärostoffet bär vara mångsidigt och beakta elevernas ålder samt båda könen.

3 LÄROSTOFF

3.1 Årskurserna 8 och 9

Tangentsystemet

Eleverna får lära sig olika maskiners tangentsystem. Eleverna stiftar bekantskap med textbehandlingsapparater och hur de används. Eleverna får handledning i riktiga arbetsvanor.

Textbehandling

Eleverna lär sig tekniken för uppgörande av handlingar och olika skrivarbeten.

3.2 Ämnesövergripande kunskapsområden

Maskinskrivning är i sig själv masskommunikation. ADB-baserad textbehandling betonar betydelsen av massmediafostran. Fostran till inter-

nationalism har anknytning till texter som behandlar olika länder. Principerna för hälso- och miljöfostran kommer upp, då de ergonomiska faktorerna i anslutning till rätt arbetsställning, -plats och -sätt behandlas. Konsumentfostran övas genom att eleverna får utarbeta handlingar för moderna, kunniga konsumenter och då frågor i anslutning till anskaffning, skötsel och underhåll av maskiner och apparater behandlas.

4 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Redan under de grundläggande övningarna bör man vid valet av lärostoff ge motiverande och differentierande uppgifter som beaktar elevernas ålder och personlighet. Den basfärdighet som inhämtats tillämpas på inläringen av skrivuppgifter som eleverna senare i livet kommer att ha nytta av.

I lärostoffet bör ingå övningar som utvecklar elevernas kreativitet och självverksamhet. Genom att betona betydelsen av snygghet och långsiktigt arbete skapar man grund för de färdigheter som samhället och arbetslivet senare kommer att kräva.

Att behärska tangentsystemet är en grundförutsättning i datateknik, varför undervisningen i maskinskrivning bör föregå de praktiska tillämpningarna i datateknik. Automatisk textbehandling lärs ut som en del av datatekniken.

Vid utvärderingen av färdigheterna i maskinskrivning följs skolstyrelsens allmänna anvisningar. Vid bedömningen beaktas å ena sidan elevernas aktivitet, med vilket avses flit, slutförande av arbetet och allmänt intresse för arbetet. Å andra sidan beaktas elevernas förmåga att självständigt tillämpa sina kunskaper och färdigheter på olika uppgifter så att resultatet är så felfritt som möjligt. Vid utvärderingen av textbehandlingsförmågan beaktas utom ovan nämnda synpunkter också om eleven behärskar standarden för officiella handlingar.

DATATEKNIK

LÄROKURS FÖR TILLVALSÄMNE I
GRUNDSKOLANS 8-9 ÅRSKURS

1 MÅL

De allmänna målen för undervisningen i datateknik är

- att eleven vid användning av datateknik skall få positiva upplevelser som stöder jag-identiteten
- att ge eleven en överblick av datateknikens samhällshistoriska betydelse
- att lära eleven att förstå datateknikens praktiska tillämpningar i det moderna samhället och att använda datorn
- att lära eleven att bli medveten om datateknikens möjligheter och begränsningar
- att ge eleven impulser till att själv inhämta datatekniska kunskaper och färdigheter.

2 GRUNDERNA FÖR VALET AV INNEHÅLL

2.1 Den kommunala tillämpningen av lärokursen

Då lärokursen i datateknik utarbetats har man beaktat den variationsbredd som kommunerna tillförsäkras i statsrådets beslut om timfördelningen 8.2.1985. Detta får till följd att även undervisningens innehåll måste variera enligt timantalet.

Lärokursen har därför indelats i moduler, som var och en motsvarar en årsveckotimme. Då kommunens läroplan uppgörs kan man välja lika många moduler från lärokursen som man väljer årsveckotimmar till läroplanen. På grund av de varierande behoven på olika orter omfattar lärokursen sammanlagt sex moduler, dvs. det finns flere moduler än vad eleven kan välja till sitt studieprogram. Detta förbättrar kommunens möjligheter att utarbeta en läroplan som motsvarar traktens behov.

Lärokursen i datateknik innehåller tre olika delområden: automatisk databehandling eller ADB, automation och datakommunikation. Av lärokursens moduler behandlar modul 1, 2 och 4 samt en del av modul 3 i huvudsak ADB, en del av modul 3 datakommunikation och modul 5 automation. Modul 6 behandlar datorns struktur och funktion. Kommunen kan välja modulerna enligt egen prioritering.

I varje modul är målet att åtminstone i någon fråga nå även tillämpnings- och färdighetsnivån. Detta är viktigt med tanke på elevens andliga utveckling och för att motivationsnivån skall kunna upprätthållas. Det är således inte motiverat att sammanslå moduler till en brokig helhet, utan man bör medvetet välja vad som tas med i elevens studieprogram och vad som lämnas utanför.

2.2 Valet av moduler

Modul 1 ger en allmän överblick av datatekniken och behandlar grunderna i användningen av mikro-datorer. I modulen behandlas även datateknikens tillämpningar och dess betydelse för samhället. Denna modul måste tas med i läroplanen, eftersom den utgör den grund på vilken resten av modulerna bygger. Återstoden av modulerna kan väljas fritt allt efter kommunens behov och möjligheter.

Modul 2 ger en uppfattning om datorns möjligheter som hjälpmedel vid framställning av text, bild, musik och tal. Denna modul är avsedd att motivera eleverna och utveckla deras kreativitet. Den har starka kopplingar till målen för modersmåls-, tecknings- och musikundervisningen, vilket även borde framgå av det sätt på vilket undervisningen genomförs.

Modul 3 ger en bild av hur man behandlar stora datamängder med dator. Modulen har kopplingar till undervisningen i matematik och till real-ämnen, i synnerhet till historia och samhällslära, vilket borde synas i valet av exempelmaterial. Undervisningen i dataöverföring borde i mån av möjligheter omfatta användning av utomstående databaser och inläring av metoder för datasökning.

Modul 4 behandlar problemlösning med datorer. Ett annat mål är att fördjupa förståelsen för hur datorn fungerar. Undervisning i elementär programmering anses också viktigt med tanke på att det utvecklar den logiska tankeförmågan och modulen har således delvis likartade mål som matematikundervisningen. Programmeringsspråket har inte fastställts i lärokursen, men det kan vara t.ex. av Basic- eller Logotyp.

Modul 5 behandlar åskådligt principerna för reglerings- och automationsteknik samt robotstyrning. Till modulen hör också diskussioner om automationens för- och nackdelar i samhället. Modulen har kopplingar till undervisningen i fysik, kemi och samhällslära.

Modul 6 presenterar datorsystemets olika delars byggnad och funktion. Kunskap om datorns fysiska och logiska uppbyggnad skapar en grund för en djupare förståelse för datatekniken. Modulen har kopplingar till undervisningen i teknisk slöjd och fysik.

2.3 Datateknikens beröringspunkter med övriga tillvalsämnen

Det är till fördel för undervisningen i datateknik om eleverna i åttonde årskursen fått undervisning i maskinskrivning före datatekniken eller parallellt med denna. Erfarenhet av ett tangentbord gör det lättare att bekanta sig med datorn och utgör en lämplig grund t.ex. för textbehandlingen i modul 2.

Datatekniken utgör ett naturligt stöd för undervisningen i handelsämnena. Om samma elev har valt vardera ämnet, borde den del av handelsämnena som behandlar de datatekniska tillämpningarna undervisas efter grunderna i datateknik.

Då undervisningen planeras är det skäl att överväga möjligheterna att periodisera undervisning som omfattar en årsveckotimme så, att man undervisar två veckotimmar under en termin. Elever i samma skola kan även studera olika långa lärokurser i datateknik, beroende på vilka andra tillvalsämnen de har valt.

3 LÄROSTOFF

Lärostoffet byggs upp genom att välja från en till fyra av följande sex moduler.

3.1 Modul 1 DATATEKNIKENS GRUNDER

Mål Målet för modulen är att ge en allmän bild av hur datatekniken kan utnyttjas och vilka dess möjligheter är.

Innehåll INLEDNING

- datatekniska grundbegrepp
- presentation av tillgänglig utrustning
- användning av enkla färdiga program

ORIENTERING I ANVÄNDNING AV DATORN

- operativsystemet
- programmet som datorns styrinstrument
- människan och datorn
- datorn i vardagslivet
- datorn som behandlare av data

DATATEKNISKA TILLÄMPNINGAR

- olika slags datatekniska tillämpningar
- allmänna verktygsprogram
- automatisk databehandling
- datakommunikation och överföring av data
- automation

STYRNING AV DATORNS FUNKTIONER

- programmeringsspråkens möjligheter
- exempel på program

DATATEKNIKENS VERKNINGAR I SAMHÄLLET

- databehandling förr och nu
- hur arbetets och servicens karaktär har förändrats
- dataskydd
- framtidsvyer

Uppläggningsen av undervisningen

I undervisningen bör man sträva efter att använda datorn så mycket som möjligt både som visualiseringsmedel och som verktyg. Verkningsarna i samhället behandlas genom diskussioner, grupparbeten och exkursioner. Behandlingen kan också upptas i samband med någon tillämpning inom någon av modulerna.

3.2 Modul 2 DATORN SOM UTTRYCKSMEDEL

Mål Målet för modulen är att lära eleven att uttrycka sig med hjälp av datorer och färdiga program.

Innehåll INLEDNING

- datorn som uttrycksmedel
- kreativitet och disciplin
- planering av övningsarbeten

VERBAL FRAMSTÄLLNING

- att producera och skriva text
- att bearbeta text
- att registrera text
- att utmata text

VISUELL FRAMSTÄLLNING

- datorgrafikens verktyg
- att producera bild med olika medel
- att bearbeta, lagra och utmata bild
- tillstånd och rörelse

MUSIK OCH TAL

- datorn som musikproducent
- syntetiskt tal och talidentifikation

Uppläggningsen av undervisningen

Man bör sträva till ett inspirerat arbete inom ramen för de möjligheter datorn ger, att uttrycka t.o.m. de mest fantasifulla idéer exakt och i estetiskt tilltalande form. I undervisningen kan man fördjupa sig mer i ett uttrycksmedel och behandla de andra mera flyktigt. Genom att använda olika uttryckssätt skapas en relativt omfattande produkt.

3.3 Modul 3 DATAHANTERING OCH DATAÖVERFÖRING

Mål Målet för modulen är att lära eleven att använda kortregisterprogram samt att ge en allmän bild av datahantering och tabellkalkylering och dataöverföringens grunder.

Innehåll INLEDNING

- att göra sig förtrogen med enkla register
- registerprogrammets betydelse

ANVÄNDNING AV REGISTERPROGRAM

- att uppgöra ett register
- att införa i och uppdatera registret
- att söka i registret
- att rapportera
- att sammanföra och ordna register
- skydd och kontroll

DATAÖVERFÖRING

- grundbegrepp inom dataöverföring
- utrustning av dataöverföring
- näröverföring
- fjärröverföring

DATAHANTERING

- databaser
- användning av databanker
- teleservice

TABELLKALKYLERING

- att presentera tabeller med dator
- grunder i tabellkalkylering
- exempel på tillämpningar

INTEGRERADE PROGRAM

Uppläggnings av undervisningen

Undervisningen baserar sig på att eleven genom grupparbete med praktiska vardagsnära tillämpningar med färdiga program lär sig att genomföra ett gemensamt projekt. Övningsexemplen väljs så, att motivkretsarna hör till elevernas erfarenhetssfär och stöder de övriga läroämnena. Utomstående databaser används i den utsträckning detta är möjligt.

3.4 Modul 4 PROGRAMMERING

Mål Målet för modulen är att lära eleven att tolka programmets funktion och bearbeta det för eget bruk och att även själv uppgöra mindre program. Målet för undervisningen i programmering är att utveckla elevens förmåga att tänka logiskt och att få eleven att förstå hur datorn fungerar. Ett annat mål är att utveckla elevens initiativförmåga, bl.a. i konsten att använda handböcker.

Innehåll ANVÄNDNING AV DATORUTRUSTNING OCH HANDBÖCKER

- repetition och komplettering
- användning och bearbetning av program på flexskiva

DATORPROGRAM

- begreppet variabel
- inmatning och utmatning
- styrstrukturer
- underprogram

GRAFISK PROGRAMMERING

- att sammanställa en bild av punkter och linjer
- att teckna en bild med hjälp av något programmeringsspråk

PROBLEMLÖSNING MED DATOR

- att definiera uppgiften
- att planera och uppgöra programmet
- att utforma utskriften
- att testa och dokumentera programmet

Uppläggnigen av undervisningen

Undervisningen inleds med små program som eleverna själva får genomföra med datorns hjälp. I undervisningen strävar man efter korta gemensamma undervisningspass samt rikligt med självständigt arbete i form av individuella och differentierade uppgifter. I problemlösningen behandlas någon vidare uppgift t.ex. som grupparbete.

3.5 Modul 5 AUTOMATION

Mål Målet för modulen är att orientera eleven i automationens andel i olika produkter och i deras framställning och att lära eleven att använda någon enkel programmerbar teknisk anordning. Man försöker även ge en bild av hur automationen påverkar utvecklingen på arbetsplatsen.

Innehåll MIKROPROCESSORSTYRD ANORDNING

- presentation av de vanligaste automatiska anordningarna och deras funktion

DATORN SOM MÄTINSTRUMENT

- exempel på någon enkel tillämpning
- givare
- förvandling av analoga data till digitaliska och tvärtom

DATORN SOM STYRINSTRUMENT FÖR KRINGUTRUSTNINGEN

- manuell och automatisk styrning

DATORSTYRNING AV ROBOT

- grunderna i programmering av rörelse
- programmering av enkla robotar
- robotar som används i arbetslivet
- datorstyrd processkedja

PROCESSTYRNING

- styrning av enkel process
- datorstyrd industriprocess

AUTOMATIONENS FÖR- OCH NACKDELAR

Uppläggningsen av undervisningen

I undervisningen används rikligt med åskådningsmaterial. I mån av möjlighet idkas samarbete med andra läroanstalter och med industrialläggningar på orten.

3.6 Modul 6 DATORNS FUNKTION

Mål Målet för modulen är att göra eleven förtrogen med datorutrustningen och lära honom att förstå principerna för hur datorn och kringutrustningen fungerar.

Innehåll DATORSYSTEMETS UPPBYGGNAD

- centralenhet och primärminne
- kommunikation med människan
- kringutrustning

PRESENTATION AV DATA I DATORN

- presentation av data med ettor och nollor
- kodsystém för data

DATORNS FUNKTIONSGRUNDER

- de vanligaste logiska grindarna
- minnesadressering
- addition med logiska kretsar
- slutledning med logiska kretsar

CENTRALENHET

- mikroprocessorn och dess funktion
- grunderna för programmerings maskinspråk

KRINGUTRUSTNINGENS FUNKTIONSPRINCIP

- anslutning av kringutrustning och buffring av data
- den vanligaste kringutrustningen

Uppläggnngen av undervisningen

Undervisningen bör vara tillräckligt åskådlig och innehålla rikligt med självständigt arbete, t.ex. med byggsatser som åskådliggör datorns och de logiska kretsarnas funktion.

4 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Undervisningen i datateknik borde genomföras så att man med datorns hjälp behandlar stoff som ligger eleven nära. I undervisningen bör man beakta att elevernas tillgång till hemdatorer under fritiden är olika. De längst hunnas kunskaper borde utnyttjas på ett sporrande sätt då grupp-arbetena planeras och genomförs.

Grupparbetena kan även vara omfattande och gärna tangera andra läroämnen. Det är till fördel för undervisningen i datorteknik om de arbeten som utförs på timmarna uppfattas som nyttiga, dvs. att de stöder studierna i andra läroämnen och elevernas fritidssysselsättningar. Datatekniken kan på detta sätt bli ett integrerande element för hela skolarbetet.

5 UTVÄRDERING

Vitsordet i datateknik bör ge eleven, hans vårdnadshavare, de fortsatta studieplatserna och arbetslivet återflöde om elevens arbete och om hans framsteg i kunskaper och färdigheter. Eleverna bör redan i början av undervisningen få veta hur vitsordet bildas.

Ett stort problem vid bedömningen i datateknik är de stora nivåskillnader som existerar redan då undervisningen inleds och som har en tendens att växa under undervisningens gång. Nivåskillnaderna beror ofta på elevernas olika möjligheter att syssla med datorer under fritiden, vilket även återspeglas på arbetet i skolan. Vid bedömningen bör man fästa uppmärksamhet vid de framsteg eleven ådagalägger i skolarbetet och undvika att överskatta framgångar inom något snävt område, som endast delvis tangerar målen för undervisningen i datateknik.

Utvärderingen gäller

- arbetet under lektionerna och utförandet av hemuppgifterna
- kunskaper och färdigheter som mäts genom prov och uppgifter
- aktivitet, intresse och samarbetsförmåga.

Utvärderingen sker i huvudsak genom observation av elevens arbete under timmarna samt på basen av hans prestationer. Också prov kan hållas. De bör i så fall vara tillräckligt mångsidiga och i mån av möjlighet även mäta den praktiska färdigheten. Då provuppgifter utarbetas bör man

6.2 Påbyggnadsundervisning

EVANGELISK-LUTHERSK RELIGION

1 MÅL

Målet för religionsundervisningen är att främja elevernas religiösa och i anslutning därtill deras etiska, sociala och teoretiska mognad utgående från den grund som lagts i den egentliga grundskolan för den konfessionella evangelisk-lutherska religionsundervisningen.

För att nå dessa mål bör man söka skapa en vänlig och för diskussioner öppen atmosfär. Eleverna uppmuntras till att ställa frågor och att gemensamt dryfta dem. Av denna tankens, samvetets samt den religiösa övertygelsens frihet följer, att läraren och eleverna fritt har möjlighet att ge uttryck åt sin personliga övertygelse, förtiga den eller anföra sakligt kritiska synpunkter. Emedan framförandet av olika övertygelse och åsikter lätt framkallar spänning, bör man i diskussionerna sträva efter en på fakta baserad ärlig dialog.

Av stor mentalhygienisk och personlighetshelande betydelse är också att man är redo att i olika sammanhang i förtroende samtala om elevernas personliga problem och att hjälpa eleverna att i livet hitta sådana värden vilka det lönar sig att leva och arbeta för.

2 LÄROSTOFFET

De teman som skall behandlas väljs tillsammans med eleverna ur följande teman:

- Gud i vår värld
- att bli vuxen
- samvetet visar gränserna för frihet och ansvar
- ensam och tillsammans med andra
- livet kan vara hårt
- att tycka om och att inte tycka om
- kärleken i äktenskapet
- i Jesus kommer Gud nära oss
- människan och Guds Son
- Jesu död och uppståndelse
- rädsla och hopp inför framtiden
- Bibelns uppkomst
- Bibelns människouppfattning
- Guds vilja och människans vilja
- synden är lika med att avstå från Gud

- dopet är Guds gåva
- tron är livets kraft
- bönen är kontakt med Gud
- nattvarden är till för dig
- bikt och själavård
- missionen är en gemensam sak
- diakoni är kristen tjänstgöring
- den kristna livsstilen
- den kristne som samhällsmedlem
- krig och våld
- de rika och de fattiga
- att skydda människans livsmiljö
- arbetet är en del av människans liv
- lovdagen är vilodag och helgdag
- ungdomsverksamhet i den egna församlingen
- skötseln av församlingens gemensamma frågor
- församlingens tjänster och uppgifter
- kyrkans förvaltning
- gudstjänsten
- kyrkomusik

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Utgående från elevernas intresse avgörs under hur många lektioner vart och ett av de valda temana behandlas. Det är bättre att grundligt behandla några teman som faktiskt intresserar eleverna än att försöka lära in så många olika saker som möjligt.

Man borde bereda eleverna möjlighet att fortgående lämna in anonyma frågor till läraren för att besvaras. Man borde även så mycket som möjligt gemensamt dryfta elevernas egna spörsmål.

ORTODOX RELIGION

Påbyggnadsundervisningens stoff i ortodox religion fäster speciell uppmärksamhet vid relationen mellan religionsundervisningen, det aktiva kyrkliga livet samt vid synpunkter i anslutning till gudstjänsten.

Målet är att fördjupa teman som väljs gemensamt med eleverna

- från den ortodoxa etikens område
- ur kyrkokonsten eller
- behandling av sakramenten och den kristna kallelsen i livets olika situationer

Dylika teman är till exempel följande:

- Varför studerar vi?
- Vad är människan?
- Vad är rätt och gott?
- vår tids livsinställning
- människan söker Gud
- natur och kultur
- samhället
- kunskap och kunskapsförmedling
- levnadsvanor
- kyrkans uppgift
- jordelivets mening

Utgående från elevernas intresse avgörs under hur många lektioner teman som ingår i lärokursen behandlas. Det är bättre att grundligt behandla några teman som faktiskt intresserar eleverna än att försöka lära in så många olika saker som möjligt.

LIVSÅSKÅDNINGSKUNSKAP

1 MÅL

Vid undervisningen i livsåskådningskunskap inom påbyggnadsundervisningen i grundskolan fortsätter man arbetet i enlighet med grundskolans målsättning för läroämnet. Syftet är särskilt att låta elevens egen livsåskådning fördjupas och mogna.

2 LÄROSTOFFET

Valet av teman som skall behandlas inom påbyggnadsundervisningen görs tillsammans med eleverna. För att det skall bli möjligt att tillämpa arbetssätt som bygger på elevernas självständiga arbete och på diskussioner med dem är det skäl att koncentrera sig på några få ämnen.

Familjen i det nutida samhället

Förhållandet mellan könen, äktenskapets och samboförhållandenas etik granskas. Eleverna informeras om bestämmelser och seder i samband med borgerlig vigsel och namngivning.

Uppfostran

Syftet är att eleverna skall lära sig analysera olika synsätt i fråga om uppfostran och de etiska uppfattningarna om människan som de bygger på. Samtidigt diskuteras målsättningen för allmänbildande och yrkesförberedande studier. Man granskar det ansvar hemmet och skolan har för uppfostran samt konflikter och växelverkan mellan generationerna.

Yrkesetik

Utgående från arbetslivet diskuteras relationerna mellan ansvar, frihet, gruppintressen och arbetets meningsfullhet. Man lär känna den speciella etiken inom vissa yrken, t.ex. inom konsten, vetenskapen, informationen, hälsovården, försvarsmakten, affärslivet eller politiken. Etik i samband med förtroendeuppdrag behandlas.

De internationella relationernas etik

Det internationella säkerhetssystemet och förutsättningarna för fred granskas. Det vetenskapliga och kulturella utbytet samt handelsförbindelserna behandlas, särskilt de ekonomiska för-

bindelserna mellan utvecklingsländerna och de industrialiserade länderna. Kriget som ett problem för den internationella politiken studeras.

De lagliga rättigheterna

Man lär känna den finländska rättsordningen och i detta sammanhang också rättsskyddet och rättigheterna för personer som inte hör till ett religiöst samfund.

Levnadssätt

I detta sammanhang diskuteras hur man förverkligar en livsåskådning samt hur man vårdar sin egen hälsa.

Humanitet och hur den förverkligas

I detta sammanhang undersöker man hur likhet kan förverkligas t.ex. i fråga om förmögenhet, sysselsättning, jämställdhet mellan könen och de handikappades rättigheter. Eleverna lär känna den humanistiska traditionen och dess uppfattningar om livets värde. Frågorna om varför livet är värt att leva och vad som är viktigt i livet diskuteras.

Datatekniken

Individens möjligheter att bedöma informationen och dess tillförlitlighet granskas. Datateknikens positiva och negativa verkningar diskuteras.

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Högstadiets och påbyggnadsklassens undervisning i livsåskådningskunskap kan på ändamålsenligt sätt ordnas i gemensamma undervisningsgrupper. Det är i allmänhet mest ändamålsenligt att sammanföra eleverna i påbyggnadsklassen med undervisningsgruppen i åk 9.

I undervisningsgrupp som omfattar elever ur flera årskurser tas koordinering av lärostoffet som en utgångspunkt för samplanering av undervisningen. Stoff som är gemensamt eller likartat i lärokurserna för skilda årskurser ordnas så att det är möjligt att behandla stoffet samtidigt i de olika årskurserna. Härigenom kan påbyggnadsundervisningens elever fungera som ledare av hela undervisningsgruppens gemensamma grupparbeten eller deras föredrag och skriftliga framföranden kan användas som studiematerial av eleverna i de övriga årskurserna.

MODERSMÅLET

1 MÅL

De allmänna målen för påbyggnadsundervisningen går att tillämpa på modersmålets alla delområden. Särskilt bör man beakta en harmonisk utveckling av elevens personlighet på talets, lyssnandets och skrivandets områden. Samtidigt kan elevens självkänedom och självförtroende utvecklas. Med tanke på den allmänna skolberedskapen bör uppmärksamhet fästas på studietekniken (färdigheten att anpassa lästekniken för olika syften - översikts-, lokaliserings- och intensivläsning-, läsförståelse).

För att nämnda mål skall kunna uppnås så väl som möjligt, bör man sträva efter integrering såväl inom ämnet som med andra ämnen. Läroämnena som är särskilt lämpliga med tanke på integrering är elevhandledning (studieteknik), teckning och musik, främmande språk (centrala begrepp i grammatiken), maskinskrivning (praktiska skrivelser) och samhällslära (sammanträdes- och diskussionsteknik).

Modersmålsundervisningen bör också syfta till att förbättra elevens förmåga att självständigt planera och genomföra arbetet. Eleven bör inom ramen för undervisningen få individuell handledning.

För att eleverna skall kunna uppleva studierna som viktiga och känna motivation för arbetet, bör undervisningen i modersmålet läggas upp så att eleverna får användbara kunskaper som motsvarar deras utvecklingsstadium. Man bör syssla såväl med repetition och fördjupning av gammalt stoff som med nytt stoff. Utgångspunkten för undervisningen bör vara de kunskaper som eleven tillägnat sig i årskurs 9.

Eleverna bör under det tionde skolåret utveckla sin förmåga att uttrycka sig muntligt och skriftligt, utveckla läsförmågan så att de förstår och förhåller sig kritiskt till det lästa, förmågan att lyssna aktivt, koncentrerat och kritiskt, förmågan att i tal uttrycka sig klart och uttrycksfullt och med känsla för olika språkvarianters användbarhet. Vidare bör eleverna utveckla sin förmåga att använda bibliotek, utnyttja tidningar, radio och teve samt de övriga tjänster som samhället tillhandahåller.

I undervisningen bör man uppmuntra elevernas självständiga tänkande och aktivitet och fostra dem till att värdesätta också andra människors tankar

och ställningstaganden. Aktning för arbetet bör vara riktgivande för all undervisning och inläring.

2 LÄROSTOFFET

Valet av lärostoff baserar sig på en diagnostisering av eleverna. Utgående från resultatet i den diagnostiska utvärderingen väljs lärostoffet så att det så väl som möjligt kompletterar och fördjupar elevernas kunskaper och färdigheter från grundskolan.

Den diagnostiska utvärderingen borde påverka

- valet av läromedel
- uppläggnings av undervisningen
- planeringen av stödundervisningen
- planeringen av specialundervisningen
- utarbetandet av kommande prov.

Vidare bör modersmåls läraren tillsammans med specialläraren och studiehandledaren utreda hur många elever som har läs- och skrivsvårigheter och av vilken art elevernas svårigheter är.

Modersmålets delområden är följande:

Att lyssna

- olika typer av talat språk, även ljudband, med betoning av färdigheten att uppfatta riktigt och förhålla sig kritiskt
- analys och referat, anteckningsteknik

Att tala

- praktiska övningar som utvecklar beredskapen (vilja, våga) att muntligt ge uttryck för tankar och åsikter
- diskussion kring ett givet tema
- övning i att uppträda i praktiska talsituationer
- sammanträdes- och diskussionsteknik

Att läsa

- olika slag av texter (böcker, tidningar, broschyrer, anvisningar osv.) med betoning av läsförståelse och studieteknik
- läsning enligt eget val
- handledning i att läsa vuxenlitteratur, besök på bibliotekets vuxenavdelning
- romaner, noveller, kåserier, dikter, skådespel; 2-3 gemensamma verk och 2-3 verk enligt eget val
- teaterfostran

Att skriva

- individuella personliga skrivuppgifter
- övningar som utvecklar färdigheten att skriva enligt högspråkets normer, t.ex. övningar i satsbildning och ordföljd
- rättskrivning
- praktiska skrivelser

Språkkännedom

- repetition och fördjupning av centrala begrepp inom ordlära och satsanalys
- praktisk språkövning som utvecklar elevernas intresse för språket och dess skriftande uttrycksmöjligheter

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Med tanke på studiemotivationen är det viktigt, att man i början av terminen tillsammans med eleverna drar upp riktlinjerna för studierna. För eleverna bör klargöras vad som kommer att läsas under året. Samtidigt förklarar man syftet med den diagnostiska utvärderingen.

Elevdiagnostiseringen påverkar valet av arbetssätt. Speciellt bör grupparbete och arbete i par betonas, vilka båda är sociala arbetssätt. Ytterligare behövs individuella arbetssätt och direkt handledning av enskilda elever. Det är skäl att även vänja eleverna vid självständigt arbete. Eleverna antingen ges eller får själva välja ett ämne eller ett ämnesområde, kring vilket de samlar material som sammanställs till en skriftlig eller muntlig rapport. Härvid borde integrationen mellan läroämnena beaktas. Självständigt arbete av detta slag är också motiverande.

Särskild uppmärksamhet bör redan i planeringsskedet ägnas åt integrationen inom ämnet och mellan ämnena så att man kan uppnå så goda resultat som möjligt.

DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET OCH FRÄMMANDE SPRÅK

1 MÅL

Syftet med språkstudierna i påbyggnadsundervisningen är å ena sidan att repetera det som eleverna lärt sig i grundskolan, å andra sidan att utveckla språkfärdigheten vidare. Det gäller att utveckla elevens förmåga att förstå språket i tal och skrift samt uppöva förmågan att tala och skriva det. Språket bör främst inläras som ett vardagligt kommunikationsmedel samt som ett redskap för social växelverkan och kunskapsförvärv. Därtill bör man utveckla en positiv attityd till språkstudier och fördjupa elevernas kännedom om språkets kulturella bakgrund. Språkundervisningen bör även stöda de allmänna målen för grundskolans språkundervisning.

2 LÄROSTOFF

I lärostoffet för påbyggnadsundervisningen bör ingå material som repeterar och fördjupar de kunskaper och färdigheter som eleverna inhämtat i grundskolan. Grundskolans stoff bör dock inte repeteras som sådant, emedan en dylik upprepning är ägnad att minska elevernas motivation och även annars inverka avtrubbande. Lärostoffet bör vara intresseväckande. Endel motivkretsar kan erbjuda möjlighet till integration med andra läroämnen.

Åt elever som relativt väl behärskar grundskolans lärostoff bör man ge nytt stoff.

Elevernas egna intressen bör beaktas. Motiv som kan komma i fråga är till exempel arbetslivet och elevens framtidsplaner; turism och material som behandlar landet ifråga; ungdomens egna intressen; ärenden och tjänster; broschyrer, bruksanvisningar, blanketter och meddelanden; kulturkunskap; motiv som eleverna själva föreslår.

Övningsuppgifterna bör vara mångsidiga, motivera och stimulera eleverna till att förvärva kunskap på egen hand. De bör uppöva olika sidor av språkfärdigheten. Det centrala ordförrådet och de viktigaste strukturerna från grundskolan repeteras, kompletteras och utökas på sätt som det övriga lärostoffet förutsätter.

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Arbetet bör planeras tillsammans med eleverna. Elevernas åsikter om lärostoffet och arbets-sätten bör beaktas även senare.

Det är skäl att reservera tillräckligt med tid för inlärningen och elevernas kunskapssökande på egen hand. Detta kan ske till exempel i form av projektarbete. Elever som tänker fortsätta i gymnasiet är det skäl att ge mera krävande övning med skriftliga uppgifter. Undervisningen bör vid behov differentieras med beaktande av elevernas olikheter.

Vid sidan av lärar- och elevcentrerade arbets-former bör man tillämpa självständigt elev-arbete. Eleverna bör uppmuntras att själva samla och tillämpa kunskap. De bör öva sig i att använda olika källor och uppslagsböcker. Vidare bör de såvitt möjligt få stifta bekant-skap med modern undervisningsteknologi.

Särskilt i finskundervisningen är det skäl att iaktta enspråkigt svenska och tvåspråkiga elevers behov av olika slags material och övning. Med enspråkiga är det ofta nödvändigt att repe-tera basstrukturer, centrala vardagliga ord och uttryckssätt och öva förmågan att tala finska. Undervisningen i påbyggnadskursen skall dock helst vara situationsbunden, t.ex. till endel vardags-, service- och enkla yrkessituationer, så blir den mera motiverande. Strukturerna kan repeteras utgående från dessa, när man märker att uttrycket inte fungerar.

De tvåspråkiga eleverna behöver dels öva språk-riktighet, både muntligt och skriftligt, dels kan de på detta stadium i rätt stor utsträck-ning på egen hand läsa finska, t.ex. i tid-ningar, tidskrifter, kanske t.o.m. lättare fack-eller skönlitteratur på områden som intresse-rar dem. Deras självständiga arbete kan inte-greras i den övriga undervisningen så, att man väljer samma eller anslutande motiv som i bas-stoffet och låter dem rapportera sitt arbete för de övriga. De tvåspråkiga kan också tjäna som hjälplärare, t.ex. i muntliga övningar och grupparbeten.

4 UTVÄRDERINGEN

Emedan elevernas språkfärdighet i påbyggnadsundervisningen kan variera mycket, är det på sin plats att i början kontrollera elevernas kunskaper och färdigheter, till exempel med hjälp av ett diagnostiskt prov. Provet får dock inte påverka elevens slutvitsord.

I utvärderingen iakttas principerna för utvärdering av grundskolans språkundervisning. Språkets funktionsduglighet, inte enbart språkriktigheten, är avgörande. Vid sidan av de kognitiva resultaten beaktas elevernas ansvarskänsla, ambition och samarbetsförmåga.

Kontinuerlig iakttagelse av elevernas arbete är en lika viktig grund för utvärderingen som skriftliga prov.

Eleverna bör uppmuntras att förbättra sina resultat och ledas till att själva bedöma sina framsteg. Det kan ske t.ex. genom ett slags ackord: eleverna iakttar själva resultatet av sitt arbete och jämför det med sina tidigare prestationer t.ex. med hjälp av prestationspoäng.

HISTORIA OCH SAMHÄLLSLÄRA

1 MÅL

För undervisningen i historia och samhällslära kan man uppställa följande mål:

Undervisningen bör fördjupa kännedomen om närmiljön, samhället och arbetslivet. I detta syfte bör man

- motivera eleverna att skaffa sig nyttig kunskap
- stärka elevernas grunder i samhällslära och utveckla elevernas identitet
- öka elevernas kännedom om arbetslivet
- öka elevernas kunskaper om kommunalt självstyre
- vidga elevernas kännedom om den egna hembygden
- fördjupa elevernas kännedom om och syn på individualhushållning, närings- och övrigt samhällsliv samt det internationella samarbetet.

Undervisningen bör ge eleverna övning i den studieteknik som är typisk för historia och samhällslära samt öka elevernas beredskap att fungera i olika situationer i vardagslivet.

Undervisningen bör betona attityder som beaktar andra människor och respekterar deras rättigheter och synpunkter. Ett mål för undervisningen är vidare att öka elevernas studiemotivation.

2 LÄROSTOFFET

Lärostoffet väljs utgående från de lokala behoven och så att det på bästa sätt kompletterar och fördjupar grundskoleundervisningen. Stoffet väljs genom samplanering. I följande förteckning anges allmänt användbara teman vilka rekommenderas; av dem bildar de tre första gemensamt lärostoff för påbyggnadsundervisningen:

- fördjupad kommunalkunskap
- kännedom om arbetslivet
- hembygdens och landskapets historia
- individens (familjens) ekonomi; konsumenternas rättigheter och skyldigheter
- emigrantens problem
- något om socialpolitik (närmast enligt elevernas val)
- medborgarnas lagkunskap
- massmediafostran
- hemlandet

- grannländerna
- internationalism
- sammanträdesrutiner

Utöver dessa teman kan som studieinnehåll även väljas deltagande i behandlingen av teman som hör till något annat läroämne, där integration mellan läroämnena förutsätts när temat kan anses tangera historia och samhällslära.

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

För att upprätthålla studiemotivationen är det viktigt att beakta elevernas önskemål beträffande studieinnehåll och dess avvägning. I början av läsåret redogörs för eleverna vad man har för avsikt att studera under året, vilka läromedel det finns att tillgå och vilka arbetsätt som kan användas. Elevernas synpunkter bör beaktas vid den slutliga planeringen av de enskilda lektionerna.

Undervisningsanvisningarna har utarbetats enligt temaområden. Det stoff som utmärkts såsom gemensamt för alla bildar en helhet som borde beaktas då arbetslivsorienteringen planeras. Arbetslivsorienteringens olika delområden (arbetsmarknadskunskap, arbetslagstiftning, arbetssäkerhet) får personlig betydelse för eleverna om genomgången av dessa delområden kan ske innan den praktiska arbetslivsorienteringen inleds. Hembygdens och landskapets historia belyser för sin del bl.a. utvecklingen av näringsstrukturen och de historiska utvecklingslinjerna för den för eleverna bekanta livsmiljön. Undervisningen i fördjupad kommunalkunskap understöds genom kunskap om närmiljöns särdrag, som hembygdens och landskapets historia ger.

Behandlingen av det för alla gemensamma lärostoffet bör bilda en helhet som tidsmässigt kan inordnas olika i läsårets arbetsprogram. De krav som andra läroämnena ställer på integrationen bör beaktas då ordningsföljden för behandlingen av olika teman planeras.

Arbetssätten bör i alla tänkbara fall vara s.k. aktiva arbetssätt. Elevbesök av olika slag, intervjuer och andra individuella och smågruppsarbeten som utförs av eleverna bör ställas framom en lärarcentrerad undervisning. Detta förutsätter i allmänhet mera tid än vad man är van vid i den traditionella lärarcentrerade undervisningen. Man bör därför se till att

arbetsordningen medger användningen av dylika arbetssätt.

Vid undervisningen och studierna bör man som riktlinje alltid hålla att eleverna får tillräcklig övning i att tillämpa sina kunskaper.

3.1 Fördjupande kommunalkunskap

Avsnittet bör koncentreras på olika områden inom den kommunala självstyrelsen så att elevernas förutsättningar att verka som aktiva medlemmar i kommunen ökar. Föremål för behandling kan vara till exempel olika skeden i det kommunala beslutsfattandet från nämnd till fullmäktige, de kommunala förtroendevaldas ställning och skyldigheter, gränserna för kommunens befogenheter osv. Användningen av lokalt material har stor betydelse (kommunberättelsen, fullmäktiges föredragningslista, budgeten, protokollen).

3.2 Arbetslivsorientering

Eftersom målet är att öka elevernas kännedom om arbetslivet, borde man behandla arbetsmarknadskunskap, arbetslagstiftning och arbetssäkerhetsfrågor både allmänt och särskilt utgående från den unga arbetstagaren.

3.3 Hembygdens och landskapets historia

Vid undervisningen i historia och samhällslära i grundskolan blir det relativt lite tid över för granskning av den historiska utvecklingen i elevernas egen hembygd. Som stöd för utvecklingen av elevernas identitet och för att öka förståelsen för den egna livsmiljöns särdrag behandlas hembygdens (hemkommunens) och landskapets historiska utvecklingslinjer. Vid samplaneringen besluts vilka frågor som behandlas. Stoffvalet påverkas i hög grad av lokala förhållanden. Det rekommenderas att man fäster särskild uppmärksamhet vid avsnitten 3.1 och 3.2 och därvid speciellt vid hembygdens ekonomisk-sociala utveckling (förändringarna i näringsstrukturen, migrationen inom kommun/landskapet, migrationen över kommunens/landskapets gränser, förändringarna i den bebyggda miljön osv.) samt kulturutvecklingen (utbildningen, föreningsverksamheten, konstintressena osv.). Ortnamn, traditioner, arbete mm. i hembygden kan också vara givande speciellt om de granskas gemensamt med undervisningen i andra ämnen (modersmålet, geo-

grafi, de estetiska ämnena, huslig ekonomi, textilslöjd, teknisk slöjd, religion osv.).

3.4 Individens (familjens) ekonomi

Man utreder olika synpunkter i anslutning till planeringen av den personliga (familjens) ekonomin, framför allt alternativen för finansiering av anskaffningar samt konsumentens rättigheter och skyldigheter.

3.5 Emigrantens problem

Eleverna borde ges så sanningsenliga uppgifter som möjligt om de problem som emigration kan innebära för utflyttaren.

3.6 Något om socialpolitik

Eftersom socialpolitiken redan på högstadiet har behandlats ur olika synvinklar bör man vid påbyggnadsundervisningen så långt som möjligt beakta elevernas speciella önskemål. Arbetssätt att rekommendera är studiebesök och intervjuer som företas av eleverna.

3.7 Medborgarens lagkunskap

Under kursen i samhällslära har i grundskolans högstadium vissa juridiska frågor redan behandlats. De kunskaper som inhämtats kan fördjupas och utvidgas. Det är skäl att ta upp endast sådana teman som man vet att medborgarna ofta kommer i kontakt med. Dylika är t.ex. följande: kriminalrätt och den unga, skadeersättning och de unga, grunderna i familjelagstiftning, lagstiftningen gällande rusmedel och narkotika, lagstiftning och bestämmelserna rörande motorfordonstrafik. Områden inom civilrätten såsom till exempel avbetalningsköp, gäldförhållande eller skadeersättning kan också bli aktuella och inom förvaltningsrätten besvär i skatteärenden, ändringssökande, ansökan och anhållan. Vid undervisningen bör man betona att vissa skyldigheter gäller ovillkorligen samt medborgarens rättsskydd.

3.8 Massmediafostran

Till grundskolans undervisning hör massmediafostran såsom övergripande temastudier. Trots

att eleverna redan har stiftat bekantskap med massmedierna är det skäl att söka förbättra deras kunskaper och färdigheter. Vid massmediafostran bör man sträva efter intimt samarbete med undervisningen i modersmålet och i teckning så att eleverna får en tillräckligt mångsidig och uttömmande bild av masskommunikationen och dess olika funktioner. Massmediafostran har som mål att meddela information om masskommunikation, lära eleverna en jämförande, kritisk och selektiv användning av massmedia samt handleda dem till att ta ställning och delta i den offentliga diskussionen. Särskilt dagstidningarna är mycket lämpliga att användas som läromedel vid sidan av de elektroniska kommunikationsmedierna. Dagstidningar borde om möjligt användas också vid undervisningen av avsnitten 3.1 - 3.3. Ytterligare kan vid massmediafostran aktuella nyhetshändelser tas upp till behandling.

3.9 Hemlandet - grannländerna - internationalismen

Målet för studieavsnittet är att klarlägga betydelsen av internationellt samarbete genom att vidga samarbetskretsen. Om lämpligt exempelmaterial finns att tillgå kan även det internationella samarbetet på lokalplanet upptas till granskning (t.ex. nordkalotten). Då det i allmänhet blir mycket lite tid över för behandlingen av det nordiska samarbetet vid undervisningen i historia och samhällslära i grundskolan är det önskvärt att man under detta avsnitt fäster uppmärksamhet vid det nordiska samarbetets olika former.

3.10 Sammanträdesrutiner

Syftet med avsnittet är att för eleverna klarlägga hurudan en mötesdeltagare är som är både nyttig och effektiv med tanke på mötets resultat. Betoningen bör ligga på människorelationer och betydelsen av gemensamt ansvar.

MATEMATIK

1 MÅL

Alla elever meddelas undervisning i det centrala lärostoffet och målet bör vara att hjälpa så många som möjligt att nå åtminstone grundnivån. Speciell vikt bör läggas på de områden inom matematiken som är centrala vid tillämpningen i andra läroämnen eller som behövs i början av studierna på mellanstadiet.

2 LÄROSTOFFET

Påbyggnadsundervisningens huvudmoment är följande:

Inledning

- presentation av lärostoffet och målet för studierna
- planering av läsårets arbete

Reella tal

- räkneoperationer med rationella tal och uttryck samt hyfsning av dem
- potenslära
- tallinjen, motsatt tal och absolut värde
- utvidgning av det rationella talområdet
- rotlära (kvadrat- och kubikrötter)

Polynom, ekvationer och olikheter

- beräkning av polynoms värde
- de enkla räknesätten med polynom (närmast addition, subtraktion och multiplikation)
- specialfallen vid multiplikation
- ekvationer av första graden och specialfallen av ekvationer av andra graden
- olikheter av första graden
- ekvationssystem av första graden
- tillämpningar, bl.a. olika typer av procenträkning, ränteräkning, ekvationer som utgår från analogier

Funktioner

- funktionsbegreppet, koordinatsystemet
- lineär funktion och dess graf
- grundparabeln och dess enkla förskjutningar (toppen på y-axeln)
- avläsning av funktions värde ur grafen
- grafisk lösning av ekvationer och ekvationssystem av första graden samt av specialfall av andra gradsekvationen, en sträckas längd och mittpunkt

Vektorer

- begreppet vektor och dess komponentframställning samt vektorns längd
- addition och subtraktion
- multiplikation med skalär, projektion

Geometri

- grundegenskaperna hos enkla geometriska figurer och kroppar
- beräkning av area och volym
- skala
- tillämpningar (användning av trigonometri och Pythagoras sats, analogi, procenträkning)

Statistik

- diagram (avläsning, uppgörande av tabell, ritning)
- medelvärde (eventuellt andra parametrar)
- som tillämpning procenträkning
- automatisk databehandling (om tiden räcker till)

Med högpresterande elever behandlas ovannämnda lärostoff mera omfattande och djupgående.

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Emedan elevernas utgångsnivå kan vara mycket olika, bör man försäkra sig om att det inte finns brister i elevernas kunskaper från tidigare årskurser, vilka försvårar studierna under påbyggnadsundervisningen.

Från början av läsåret bör eleverna vänjas vid att göra noggranna anteckningar. Eleverna bör vid sidan av läroboken alltid ha ett eget häfte. Häftet behövs också då hemuppgifterna utförs. Hemuppgifterna bör anses som en naturlig och fundamental del av matematikundervisningen. Särskilt då hemuppgifterna genomgås, men också annars, bör man sträva efter att få eleverna att muntligen redogöra för hur uppgiften har lösts eller hur den kunde lösas.

Efter det att de enkla räknesätten med rationella tal har repeterats, utförs de mekaniska räkningarna med hjälp av kalkylator eller räknesticka. Speciellt vid tillämpningsuppgifter (procenträkning, beräkning av area och volym, statistiska uppgifter osv.) bör huvuduppmärksamheten ägnas åt slutledningarna och problemlösningen samt åt att få problemets lösning uttryckt i matematisk

form. Sedan utförs de mekaniska räkneoperationerna snabbt med begagnande av kalkylator, räknesticka eller tabeller.

Även om man lätt kan få ut resultatet med begagnande av mekaniska hjälpmedel får man inte glömma att uppskatta rimligheten av det man kommit till. Eleverna bör redan före det tekniska utförandet av en uppgift vänjas vid att bedöma lösningens storleksordning och strax efter utförandet kontrollera resultatets riktighet med hjälp av de medel som inlärts.

FYSIK OCH KEMI

1 LÄROSTOFF, MÅL OCH ANVISNINGAR

Lärostoffet i fysik och kemi består av olika delmoment som kan genomföras oberoende av varandra allt efter kommunens eller skolans eget val.

I början av studierna presenteras studiernas mål och lärostoffet för eleverna och planeras läsårets arbete tillsammans.

Innehåll	Mål	Anvisningar för genomförandet
<u>Mekanik</u>		
<ul style="list-style-type: none"> - kraft, sammansättning av krafter och uppdelning av kraften i komponenter - jämvikt, tyngdpunkt - likformig och accelererad rörelse - arbete, effekt, energi - mekanikens grundlagar 	<p>Eleven lär känna mekanikens centrala lagar och storheter och kan tillämpa sina kunskaper på enkla praktiska uppgifter.</p>	<p>Några elevlaborationer, räkneexempel och självständiga räkneövningar, filmer, tillämpningar i för eleverna bekant miljö.</p>
<u>Ellära</u>		
<ul style="list-style-type: none"> - grunderna i ellära - växel- och likström - strömkrets - resistans, koppling av motstånd - elströmmens inverkan - förflyttning av elenergi och dess användning - elektronik 	<p>Eleven lär ur praktisk synvinkel känna ellärens centrala områden, känner elektricitetens faror och stora betydelse för det moderna samhället.</p> <p>Eleven lär känna elektronikens centrala komponenter och var de används</p>	<p>Praktiska övningar såsom mätning av ström och spänning, mätning av motstånd och eleffekt, osv. Räkneexempel med praktisk anknytning, filmer.</p> <p>Temat genomförs elevcentrerat till exempel på basen av det energimaterial som utarbetats av Nordiska miljövårdsprojektet.</p> <p>Kan ingå som del av industribesök.</p>
<u>Energi</u>		
	<p>Eleven lär känna de centrala kända energikällorna på jorden ur fysikalisk synvinkel.</p>	

Innehåll	Mål	Anvisningar för genomförandet
<p><u>Strålning</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - olika slag av strålning - hur strålning upptäcks - strålningens centrala egenskaper 	<p>Eleven lär känna de viktigaste slagen av strålning och strålningskällorna samt strålningens centrala egenskaper</p>	<p>Genomförs t.ex. med hjälp av filmmaterial och/eller demonstrationer. Vid industribesök kan eleverna få stifta bekantskap med användningen av strålning i produktionen.</p>
<p><u>Allmän kemi</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - de kemiska beteckningarna för ca 25 kemiska grundämnen - relativ atom-, formel- och molekylmassa 	<p>Eleven lär känna de kemiska symbolerna för de vanligaste grundämnena och förstår den kemiska formelns kvalitativa betydelse samt kan räkna en föreningsrelativa formel- och molekylmassa och ämnets procentuella sammansättning.</p>	<p>Exempel och övningsuppgifter.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - rena ämnen och blandningar - atomen, molekylerna och jonen - kemisk bildning 	<p>Eleven lär känna ämnets komponenter, atomen, molekylerna och jonen, och vet hur ämnet uppbyggs av dem. Eleven kan på basen av oktetteorin redogöra för en enkel jonföreningsuppkomst ur grundämnen. Han kan även identifiera en jonförening på basen av dess elektriska ledningsförmåga.</p>	<p>Undervisningen åskådliggörs med hjälp av ritningar på tavlan samt atom- och kristallmodeller eller med hjälp av stordior.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - oxidation och reduktion - protolysreaktioner 	<p>Eleven förstår betydelsen av reaktionslikheten och kan uttrycka de vanligaste kemiska fenomenen med hjälp av reaktionslikheter. Eleven vet att oxidation och re-</p>	<p>Undervisningen åskådliggörs med hjälp av demonstrationer. Ytterligare kan stordior användas vid teoriundervisningen. Övningar.</p>

Innehåll	Mål	Anvisningar för genomförandet
	<p>reduktion är elektronförskjutningsreaktioner och att neutralisation är en protonförskjutningsreaktion.</p>	
<u>Oorganisk kemi</u>	<p>Eleven känner till att grundämnena grupperas i metaller och metalloider och känner metallernas allmänna egenskaper. Han känner vidare metallernas och metalloidernas olika karaktär, känner de viktigaste metallhydroxiderna och kan deras formler samt de viktigaste syrorna och deras formler. Eleven känner syrornas byggnad och kan namnge de vanligaste syrornas salter. Eleven vet på vad en lösnings surhet och alkalitet beror och känner pH-skalan. Eleverna kan sakligt handskas med för dem kända ämnen med beaktande av säkerhets-synpunkterna.</p>	<p>Med hjälp av demonstrationer och grupparbete ökas elevernas ämneskänedom. Med hjälp av formativa prov granskas elevernas kunskaper om formlerna för oxider, metallhydroxider och syror. Uppmärksamhet fästs vid hanteringen av farliga ämnen och eleverna ges anvisningar i saken. Olika tillämpningar inom industrin tas upp.</p>
<u>Organisk kemi</u>	<p>Eleverna känner de organiska föreningarnas struktur (kedjeringstruktur, mättnad och omättnad) och de vanligaste organiska föreningsgrupperna samt organiska föreningar med praktisk betydelse.</p>	<p>Demonstrationer. Uppgifter för identifiering av organiska föreningar.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - metaller och metalloider - metall- och metalloïdoxid - de viktigaste syrorna och metallhydroxiderna - salter - surhet och alkalitet - pH-skalan - neutralisation - ammoniak och ammoniumsalter 		
<ul style="list-style-type: none"> - de organiska föreningarnas byggnad - kolväten - alkoholer - karboxylsyror - estrar - fetter och tvålv 		

Innehåll	Mål	Anvisningar för genomförandet
----------	-----	-------------------------------

Orientering i produktionslivet

- besök på ortens produktionsinrättningar
 - kännedom om den fysikaliska och kemiska grunden för de maskiner och metoder som används i produktionsinrättningarna

Eleverna får stifta bekantskap med de fysikaliska och kemiska tillämpningarna i ortens produktionsinrättningar. Detta avsnitt är lämpligt att genomföra som projektstudier, där elevens självstudier intar en central plats.

2 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Lärostoffets olika delmoment kan väljas enligt kommun och skola. Det är dock viktigt att undervisning meddelas i båda ämnena redan under höstterminen.

Det är skäl att öka elevernas andel i självständigt arbete genom att använda elevcentrerade arbetssätt. Dyliga är utförande av mätningar i smågrupp och skriftliga redogörelser och demonstrationer som grupparbete.

Användning av kalkylator är tillåtet på lektionerna. I prov får kalkylator användas endast i det fall att alla elever har samma möjlighet. Man bör alltid fästa avseende vid att resultatet verkar meningsfullt och till sin noggrannhet rimligt.

För arbetsuppgifterna görs en kort arbetsbeskrivning i häftet. Också räkneuppgifterna utförs i häftet.

BIOLOGI OCH GEOGRAFI

1 MÅL

Vid undervisningen i biologi och geografi bör man sträva efter att utveckla de allmänna skolfärdigheterna, samla och fördjupa sådant som inlärts tidigare och med hjälp av praktiska tillämpningar utveckla de färdigheter eleverna kommer att behöva i yrkesutbildningen.

2 LÄROSTOFFET OCH UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Lärostoffet är inte uppbyggt som repetition av grundskolans undervisningsinnehåll utan så att det samlar och kompletterar det som inlärts i grundskolan. Detta gäller speciellt sådant som endast ytligt hunnits behandla (t.ex. geologins grunder samt kartan och dess användning) eller sådant som eventuellt tidigare vid ämnesvalen bortfallit (t.ex. lant- och skogsbruk samt trädgårdsskötsel).

Med hjälp av lärostoffet söker man förmedla en för alla behövlig allmänbildande kunskap och betona innehåll och tillämpningar ur näringslivets synpunkt. Detta för att öka elevernas studiemotivation samt deras intresse för och möjligheter till fortsatta studier.

Då biologi och geografi är läroämnen med stor spännvidd kan undervisningen naturligt integreras med de övriga naturvetenskaperna och andra närliggande ämnen. Detta är det skäl att beakta då man kan bidra till en bättre förståelse av helheter och en ändamålsenlig användning av tiden.

Elevernas önskemål bör så långt som möjligt beaktas. På grund av detta bör man i början av varje period redogöra för ämnesområdets eller temats innehåll, den tillbudsstående tiden, arbetssätten och materialet.

Vid valet av innehåll och dess förverkligande bör man utgå ifrån de möjligheter som finns på orten och t.ex. beakta näringslivets olika yrkesbranschens sakkunskap.

I det följande föreslås teman i biologi och geografi, av vilka läraren och eleverna, då undervisningen planeras, väljer så många som det är möjligt att behandla under läsårets lektioner. Av de teman som endast behandlar stoff

ur antingen biologi eller geografi bör ett lika stort antal av bådadera väljas under läsåret. Samtliga föreslagna ämnen är i viss mån integrationsteman:

- energi
- miljöfostran
- människans biologi
- geologins grunder
- fostran till internationalism
- regionalgeografi
- kartan

2.1 Energi

Vid behandlingen av temat är målet att för eleverna skapa en helhetsbild av människans energihushållning. Ämnet kan belysas ur flera olika synvinklar. Genomgången kan börjas t.ex. med människans dagliga energiförbrukning, användningen av naturtillgångarna samt energiproduktionens verkningar på människans livsmiljö. Då temat behandlas bör speciell uppmärksamhet fästas vid en ekonomisk användning av energi, energibesparing och betydelsen av en ökad energiförbrukning.

Temat är lätt att integrera bl.a. med undervisningen i fysik och kemi samt teknisk slöjd.

Temat som bör tas upp:

Energiformer

- energikällor som inte förnyas
- energikällor som förnyas
- jämförelse mellan olika energiformers inverkan på miljön
- energibesparing

2.2 Miljöfostran

Trots planering och rikligt med material i ämnet finns det risk för att en övergripande undervisning i miljöfostran i grundskolan varit otillräcklig. Miljöfostran är ett mycket mångsidigt ämnesområde vars behandling kan beakta studiesätt som utgår från lokala förhållanden och lokala problem.

Fysik och kemi ger tilläggsstoff för studierna, samhällslära gör det möjligt att använda annorlunda tillvägagångssätt och också teckning är ett läroämne som är lämpligt vid integrationen.

Temor som bör tas upp:

- att uppleva miljön
- faktorer som påverkar tillståndet i miljön
- miljöplaneringen på riksnivå
- kommunala organ som kan påverka miljöns kvalitet

2.3 Människans biologi

Studierna bygger på högstadiets undervisning i människans biologi. Såsom komplettering av det som tidigare inlärts kan människan betraktas t.ex. utgående från följande moment:

- hälsofostran ur biologisk synvinkel (folksjukdomar, information som olika laboratorier ger - olika blodundersökningar, EKG, EEG osv.)
- verkningarna av läkemedel, rusmedel och narkotika, mentalhygien mm.)
- sexualfostran varvid relationerna mellan människor betonas (grundskolan saknar undervisning i psykologi) samt sådana delområden av människans biologi som eventuellt inte hunnit behandlas på högstadiet
- ärftlighetsfenomen och deras betydelse för människan (ärftliga sjukdomar, ärftlighetsrådgivning och -forskning mm.).

Temor som bör tas upp:

- näringsämnenas kretslopp
- sockerämnensomsättningen
- blodet
- förökningen

2.4 Geologins grunder

I detta sammanhang är det skäl att betona de faktorer som påverkat geologin och den geologiska utvecklingen i Finland. Temat kan tillämpas på lokala förhållanden. Vid genomgången kan man betona ekonomiska aspekter, såsom gruvverksamhet och malmletning.

Temor som bör tas upp:

- Finlands berggrund och dess särdrag
- tillgången på kända malmresurser
- malmletning
- jordmån

2.5 Fostran till internationalism

Syftet är att bygga upp en helhetsbild av sådant som berör hela världen, det internationella samarbetet och relationerna mellan folken.

Temor som bör tas upp:

- utvecklingsländernas ställning
- utmaningar som industriländerna ställs inför
- de internationella organisationernas roll
- ekonomiska och kommersiella organisationer
- internationella konferenser

2.6 Samlande repetition av regionalgeografien - Europas fyra stater

Då eleverna i ett tidigare skede studerat Europas geografi har de kanske ännu inte förmått tillägna sig stora helheter eller rätt kunnat förstå olika orsakssammanhang. Relationerna mellan Europas stater och Europas mångsidiga näringsliv kräver därför tilläggsstudier.

Vid studierna bör uppmärksamhet fästas vid regionalgeografiska helheter, beroendeförhållanden mellan naturen och människans verksamhet samt andra intresseväckande frågor (aktuella frågor o.dyl.). Det är dock skäl att undvika en onödig repetition av de enskilda staternas geografi.

De stater som bör tas upp kan bestämmas i kommunens läroplan.

2.7 Kartan

Man redogör för olika karttyper och hur de uppgörs. De vanligaste kartprojektionerna, måttskalan, kartans färger och symboler mm bör behandlas så att eleverna kan bilda sig en helhetsuppfattning.

Studierna bör betona kartans praktiska betydelse. Väg-, exkursions-, flygbilds-, grund- m.fl. kartor används som hjälpmedel. Ett kartblad över den egna regionen och de användningsmöjligheter en sådan karta ger är till hjälp då kartans olika beteckningar inlärs.

Teman som bör tas upp:

- hur en orsts läge bestäms på jordklotet
- projiceringen av jordytan på kartbladet
- kartans olika tecken och symboler
- de viktigaste finländska karttyperna
- satellitkartor

GYMNASTIK

1 MÅL

Att upprätthålla och utveckla den fysiska konditionen och intresset för motion bör ställas i första rummet också vid påbyggnadsundervisningens undervisning i gymnastik. Vidare bör särskild vikt läggas vid att man med hjälp av undervisningen

- lär eleverna att på ett ändamålsenligt sätt använda sin fritid
- förhindrar att eleverna fjärmars från naturen samt
- lär eleverna hur man kan motarbeta de olägenheter som ett monotont och fysiskt ensidigt arbete medför.

2 LÄROSTOFFET

Vid valet av lärostoff bör uppmärksamhet fästas vid följande synpunkter:

- de lokala förhållandena. I vilken mån det är möjligt att utöva och träna olika motionsformer och -grenar
- elevernas färdigheter och intressen. Syftet är att både befästa och utveckla basfärdigheterna
- undervisningsprogrammets mångsidighet. Undervisningsprogrammet bör uppgöras mångsidigt. Det är önskvärt att undervisningsprogrammet följer samma princip som grundskolans undervisningsprogram där man behandlar lärostoffet för sex former av gymnastik och idrott (grundövningar, bollspel, undervisning i gymnastiksal, skidåkning, skridskoåkning, simning).

Man borde koncentrera sig på följande områden:

Undervisning i sal

- konditionsgymnastik (mångsidig utveckling av baskonditionen, muskelkontroll, avspänning, rörlighet och kraftövningar)
- rörelse till musik (speciell undervisning i dans)
- kraftövningar med skivstång mm.dyl. (för pojkar)
- uppgörandet av ett eget gymnastikprogram

Bollspel

- spel som man kan utöva under fritiden ("soft-tennis", ringtennis, badminton mm.)

- av egentliga bollspel närmast: volleyboll, fotboll (särskilt för pojkar), utehandboll och blixtboll

Baskondition

Tyngdpunkten bör ligga på orientering och strövtåg i naturen. Inom friidrotten betonas löpgrenarna. Andra friidrottsgrenar väljs enligt elevernas intressen.

Skidåkning

Konditionsövningar i terrängåkning samt skidfärder och -orientering. Enformig skidåkning bör undvikas.

Skridskoåkning

Skridskoåkning och isspel utgör alternativ när transporten av redskap och utrustning förorsakar övermäktiga svårigheter. I spel läggs huvudvikt vid att utveckla färdigheterna.

Simning

Om det finns möjlighet att ge simundervisning bör man först förvissa sig om elevernas grundfärdigheter. Vidare kan livräddningskunskap ges.

Första hjälp

Om eleverna ännu saknar grunderna i första hjälp skall dessa inläras genom övning. Också repetition kan vara på sin plats.

Under påbyggnadsundervisningen bör man även väcka elevernas intresse för arbetsplatsmotion. Om eleverna har arbetspraktik under läsåret kan man beakta hälsovårds- mm. synpunkter redan under den planeringsperiod som föregår praktiken. Lämpliga diskussions- och demonstrationsämnen är exempelvis: vad är ergonomi, statiskt och dynamiskt arbete, olika arbetsställningar, olägenheter i arbetet, arbete och pauser samt arbetarskydd. Eleverna handleds i att ge akt på sig själva i arbetet och att göra upp ett program för pausgymnastik i arbetet.

Eleverna bör få information om platser på hemorten där de kan motionera, om idrottsföreningar och möjligheter över huvud att sköta sin kondition på hemorten.

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Då genomförandet av gymnastikundervisningen är beroende av elevernas färdigheter, ortens och skolans läge samt de olika möjligheter till motion som det finns på orten, är planeringen av undervisningen relativt skolbunden. Elevernas intresse är av central betydelse i påbygg-nadsundervisningen och därför bör man vid under-visningen söka öka elevernas förmåga att ta egna initiativ. Detta är möjligt genom en grundlig gemensam planering. God övning ger även olika funktionärsuppgifter.

Under lektionerna i gymnastik bör alla elever sysselsättas så effektivt som möjligt. Detta sker genom grupparbete, övning på egen hand samt genom att se till att det finns tillräckligt med redskap och utrustning för elevgruppen.

ELEVHANDLEDNING

1 MÅL

Målet för elevhandledningen är att stöda eleverna i deras utveckling till aktiva, ansvarskännande och jämlika samhällsmedlemmar, att öka deras självkännet och självförtroende, att stöda dem i deras studier och ge dem de färdigheter som behövs för yrkesvalet och fortsatta studier. Genom handledningen strävar man till att hos eleverna utveckla sådana färdigheter som de behöver i arbetslivet och under sin fritid.

2 OLIKA ÄMNESLÄRARENS ROLL I ELEVHANDLEDNINGEN

Att leda de ungas utveckling och att hjälpa dem till framgångsrika studier samt att förbereda dem för arbetslivet och de fortsatta studierna åligger på sätt och vis alla lärare i skolan. Alla lärare borde därför fästa uppmärksamhet vid

- att utveckla ett positivt lärare-elev förhållande
- att kontrollera varje elevs utgångsnivå
- att uppmuntra och sporra eleverna i deras studier
- att ge eleverna effektiv stödundervisning
- att sammankoppla sin undervisning med det levande livet
- att utveckla samarbetet med andra lärare.

Rektors betydelse för en positivt samarbetsanda och elevcenterade attityder i skolan är mycket central.

Studiehandledaren sköter elevhandledningstimmarna i enlighet med timfördelningen. I handledningen ingår förutom personlig handledning och handledning i smågrupp, även en mångsidig informationsverksamhet och arbetslivsorientering samt att ordna tillfällena för eleverna att söka sig till vidareutbildning och att följa upp elevernas ansökningar till utbildning.

3 HANDLEDNINGENS ÄMNESOMRÅDEN

Elevhandledningstimmarna har till innehållet grupperats enligt tre ämnesområden som är centrala i detta skede av elevernas utbildning:

- a) anpassningen till det nya klassamfundet och arbetet i klassen
- b) klargörandet av studiernas mål, individuella studiesvårigheter och hur de kan övervinnas
- c) skapandet av en realistisk grund för det framtida yrkesvalet och de förhoppningar i fråga om framtida fortsatta studier som eleverna hyser.

Utgående från dessa ämnesområden planeras de egentliga handledningstimmarna.

Ordningsföljden för behandlingen av ämnena planeras utgående från terminerna för den gemensamma elevantagningen till mellanstadiets läroanstalter, perioderna för den praktiska arbetslivsorienteringen och skolans övriga verksamhet.

4 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Arbete i par och i grupp eller projektarbete är arbetsformer som rekommenderas eftersom dessa ökar elevernas aktivitet och ansvarskänsla.

Vid arbetslivsorienteringen är det skäl att favorisera olika former för arbete utanför skolan. Det speciella syftet med orienteringsbesöken, -dagarna och -perioderna bör vara att öka elevernas kännedom om arbetslivet i allmänhet, ge dem en bild av värdet och betydelsen av arbetet för samhället, att göra eleverna förtrogna med grunderna för samverkan mellan människor, att närmare göra dem bekanta med några branscher inom näringslivet och därtillhörande yrken, med arbetsuppgifternas karaktär, den utbildning som krävs, arbetsförhållandena, arbetsvillkoren och med arbetarskyddet. Den enskilda elevens tidigare erfarenheter skall beaktas och man bör sträva efter att ordna arbetslivsorienteringen utgående från elevens personliga intressen. Eleverna bör föra dagbok över sina orienteringsperioder.

TECKNING

1 MÅL

Målen för teckningsundervisningen i påbyggnadsundervisningen är

- att motivera eleven utgående från hans egna erfarenheter och upplevelser
- att betona betydelsen av social fostran och människorelationer
- att stärka elevens personlighet
- att skapa kontakt med verkligheten och vardagslivet
- att utveckla elevens sinne för det sköna, för skapande uttryck och hans iakttagelseförmåga
- att öka elevernas kännedom om hemlandets konst och dess centrala stilriktningar samt
- fördjupa elevens kunskaper om den folkliga traditionen.

2 LÄROSTOFFET

I det följande anføres några ämnesområden som kan utgöra grund för planering av teckningsundervisningen. Ordningsföljden för behandlingen av motiven och behandlingens omfattning bär avgöras gemensamt av läraren och eleverna och med beaktande av lokala förhållanden. Elevernas intresse och de färdigheter de har i ämnet blir delvis avgörande för vilka uppgifter som tas upp i undervisningen.

Sätten att göra en bild

- färgläran
- ljus och skugga skapar form
- plastisk utformning och dess struktur
- grafiska metoder
- teknisk ritning (integration med miljöfostran)

Massmediefostran

- fotografiet
- filmen

Miljöfostran

- landskapet, byggnader, föremål och beklädnad

KonsthistoriaBokstäverna och skrivning

Helhetsgestaltning

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Det är skäl att inleda läsårets skolarbete med planering och en motiverande diskussion. Under diskussionen utreds vad teckningsundervisning är, varför man studerar ämnet och vad teckningsundervisningen kan ge eleverna. Under samplaneringen bör man komma överens om innehållet för undervisningen.

MUSIK

1 MÅL

Som komplettering av grundskolans musikundervisning uppställs följande mål för musiken i påbyggnadsundervisningen:

- att utveckla en positiv inställning hos eleverna till musik och ett fortgående intresse för musik
- att utveckla elevernas omdömesförmåga i frågor som rör musikval och konsumtion
- att öka elevernas musikkänedom i anslutning till den egna livsmiljöns musikkultur och deras egna musikintressen samt
- att stödja de elevers specialintressen som är yrkesinriktade (studier i spelning, körer, ensembler osv.).

2 GRUNDERNA FÖR VAL AV INNEHÅLL OCH LÄROSTOFF

Då lärostoffet väljs bör man speciellt beakta:

- elevernas möjligheter att förstå omfattande helheter inom musik och att välja musik enligt eget intresse
- tillämpningen av de kunskaper och färdigheter som eleverna tidigare inhämtat i grundskolan i nya sammanhang genom att motivera dem till bl.a. skapande verksamhet i grupp och till individuellt arbete
- möjligheterna i den egna livsmiljön att utöva musik såsom t.ex. att delta i körer, i sång- och instrumentalensembler, i undervisningen vid musikläroanstalt eller vid något annat institut, och
- åldersstadiets förutsättningar att utveckla en ansvarsfull inställning till arbetet till exempel vid planeringen av grupparbeten, deras genomförande och utvärdering.

Eleverna bör ges tillräckligt med möjlighet att lyssna på musik från de olika huvudmomenten varvid särskild uppmärksamhet bör ägnas musikens kvalitet. Musik som ger upplevelser skall utgöra utgångspunkt för all musikverksamhet och lyssnande (sång, spel, rörelse till musik, improvisering osv.). Musiklyssnandet bör åtföljas även av annat material som ökar elevernas musikkänedom.

Musikundervisningen på grundskolans högstadium

omfattar lärostoff som behandlas utgående från elevernas utvecklingsnivå, musikaliska färdigheter och intresse för musik. Valet av innehåll kan ske med hjälp av samplanering så att eleverna i huvuddrag har klart för sig innehållet och har fått information om vilka verksamhetsformer som hör till envar ämneskrets. Eleverna borde aktivt delta i planeringen och valet av sitt studieprogram.

I det följande ges förslag till huvudmoment.

Folkmusiken i Finland

- finländsk folkmusik och folksånger
- finländska allmogeinstrument
- finländska folkdanser
- folkmusiken och dess utövare i den egna hembygden

Till behandlingen av huvudmomentet hör lyssnande till musik, improviseringsövningar, sång-, spel- och rörelseövningar, exkursion och/eller deltagande i något musikevenemang.

Ursprungsfolkens musikkultur

- olika slag av jojkmelodier (episka, lyriska)
- variationer på jojklåtar
- jojklåtarna som uttrycksmedel
- samemusiken i Norden
- zigenarnas sångtradition

Till behandlingen av huvudmomentet hör lyssnande på musik, improvisering, helhetsuttrycksförmåga, sång- och spelövningar, skapande verksamhet på musikens olika områden, identifieringsuppgifter.

Musik inom olika religioner

- musiken inom våra folkkyrkor
- musiken inom andra religioner

Musikkonsumenten och -producenten

- aktuella musikevenemang
- vi stiftar bekantskap med operan, musicalen, konserten...
- musikprogrammen i radio och TV
- ljudåtergivningsapparaturens utveckling
- ljudåtergivningsapparaturens användning
- Hur beaktar jag min granne då jag lyssnar/producerar musik?
- Vilken kunskap behöver jag då jag väljer instrument eller skivinspelningar?

Till behandlingen av huvudmomentet hör lyssnande på musik, mångsidig musikverksamhet, ljudlaborationer, samtal, intervjuer, exkursioner.

Resor med hjälp av musiken

- kända folkmelodier från olika länder
- folkinstrument från olika delar av världen
- kända körer/orkestrar/ensembler/artister
- aktuell underhållningsmusik från olika länder
- pop- och jazzmusiken idag
- internationella musikcentra och/eller evenemang
- julmusik och annan traditionell högtidsmusik hos oss och i andra länder

Till behandling av huvudmomentet hör folkmelodier och underhållningsmusik från olika länder, musik som har samband med högtider, sång-, spel- och ensembleövningar, diskussioner, rikligt med lyssnande på musik osv.

Övningar i skapande verksamhet utgående från musikens grundelement

- varierande rytmövningar i samband med sång-, spel- och rörelseövningar (folkdanser, negro spirituals, jazz osv.)
- varierande rytmik i folkmusiken
- skapande av rytm-, sång och/eller dansrondon
- melodiimprovisering
- rytmimprovisering bl.a. på basen av bluesskalan

Improvisation ingår som verksamhetsform i alla ämneskretsar i musik men kan även genomföras som eget undervisningstema.

Musik som yrke

- betydelsen av att lära sig basfärdigheterna i musik
- olika möjligheter till musikutövande
- utbildningsvägarna inom musik i Finland
- olika slag av musik (konsertmusik, körmusik, osv.)
- önskekonsertens skivråd som medium för kännedom och utvärdering av musik

Till behandlingen av huvudmomentet hör grupparbete, diskussioner, orientering i käll- och uppslagslitteratur, föredrag, paneler, hörövningar.

Musiken inom kulturen som helhet

- seder och traditioner samt deras uttrycksformer i musik, folkdans, litteratur och bildkonst
- nationella högtider och högtidstraditioner i olika länder och världsdelar
- Kalevala
- barocken inom musik och konst
- romantiken inom musiken och konsten i Finland
- den moderna konsten och musiken i Finland

3 ARBETSSÄTT

Vid valet av arbetssätt fäster man speciellt avseende vid utvecklandet av elevernas färdigheter i grupparbete och samplaneringen av undervisningen. Vägen till samplanering och samlad verksamhet kan gå via grupparbete, sång- och spelövningar, totalexpression, rörelseövningar, samt diskussioner av olika slag. Med tanke på utvecklandet av elevernas omdömesförmåga har hörövningar och diskussioner samt olika exkursioner och intervjuer (besök på musikbibliotek, musik-evenemang osv.) stor betydelse.

LANT- OCH SKOGSBRUK SAMT TRÄDGÅRDSSKÖTSEL

Lantgården behandlas som en odelad verksamhetsenhet. Speciellt granskas de biologiska, fysikalisk-kemiska och geografiska grundfaktorerna, produktionen och de ekonomiska faktorerna.

Vid studierna bör de regionala särdragen betonas.

Fiskerhushållningen behandlas utgående från tidigare inlärt stoff. Fisket och fiskerihushållningen blir på högstadiet ofta endast ytligt behandlade i samband med studierna i vattenekologi.

Vid studium av fiskerihushållning bör man sträva efter att ge eleverna en så klar bild som möjligt av regionens naturförutsättningar, fiskevattnens kvalitet och de faktorer som påverkar kvaliteten, vattnens ägoförhållanden och rätten att använda vattnen osv.

I sammanhanget kan man även behandla fiskerihushållningen i andra delar av världen och dess ekonomiska betydelse för människan. Aktuellt material ger möjlighet till åskådliggörande av studieinnehållen.

Teman som bör tas upp

- den biologiska grunden
- lantgården som produktionsenhet
- skogstillgångarna
- de ekonomiska faktorerna
- förändringarna i produktions- och skörde-
metoderna och deras ekologiska verkningar
- befolkningen som sysslar med lant- och
skogsbruk
- utbildning
- lantbruksproduktionens problemområden
- möjligheterna att använda ekologiska
produktionsformer
- faktorer som påverkar fiskevattnens art
- de lokala fiskevattnen
- faktorer som försvårar fisket
- fiskförädling och dess utvecklingsmög-
ligheter
- fiskuppfödningssdammar

HUSLIG EKONOMI

1 MÅL

Vid påbyggnadsundervisningens undervisning i huslig ekonomi iakttas målen för högstadiets undervisning samtidigt som man med iakttagande av ämnets karaktär speciellt

- betonar tillämpningen av de i grundskolan inhämtade kunskaperna och färdigheterna i nya situationer
- fördjupar och utvidgar kunskaperna med särskild övning av färdigheterna
- betonar övning i att planera och organisera arbetet
- betonar utvecklandet av positiva människorelationer och samarbetsförmågan samt
- orienteringen i arbetslivet

2 LÄROSTOFFET

2.1 Grunderna för valet av stoff

Utgångspunkten för valet av lärostoff utgör målen för undervisningen. Valet görs av läraren och eleverna gemensamt vid samplaneringen. Vid valet bör man beakta olikheterna i elevernas utgångsnivå, såsom tidigare deltagande i tillvalsundervisning och elevernas intresse för olika delområden inom huslig ekonomi.

2.2 Huvudmomenten och deras innehåll

Lärostoffet inordnas i fyra huvudmoment: näring och hälsa, ekonomi och konsumtion, miljö och hygien samt människorelationer. Av huvudmomenten kan enligt det tillbudsstående timantalet planeras studieavsnitt av olika omfattning.

Näring och hälsa (näring för ungdom i arbetsför ålder)

- valet av hälsosam mat och rätta matvanor
- skol- och arbetsplatsmåltider, bestämmelser och rekommendationer i anslutning till dem samt deras kostnader
- måltiderna under fritiden, barer, restauranger, föda och alkohol
- specialdieter: olika dietmat enligt elevernas önskemål i den utsträckning dessa kan beaktas

- som övningsarbeten används uppgörande och tillredning av olika dietprogram; orienteringsbesök, t.ex. till någon restaurang och/eller restaurangskola; eleverna får stifta bekantskap med det lokala skolbispisningssystemet

Den finländska nationalkosten

- nationalkosten i början av seklet och de förändringar som inträtt
- folkfödan - folksjukdomarna
- vad har man gjort för att främja de nationella matvanorna; eleverna får stifta bekantskap t.ex. med resultaten av det s.k. Nord-Karelenprojektet
- den finländska dietmodellen och hur den tillämpas
- övningsarbeten på basen av material ur Nord-Karelenprojektet

Den nationella matkulturen

- särdragen för finländsk matkultur
- traditionella rätter, specialiteter från olika landsändar och lokala maträtter
- förändringarna i sedvänjorna och deras inverkingar på måltider och dukning
- bevarandet och värdesättandet av vår särpräglade nationella matkultur
- som övningsarbeten planering av traditionella måltider och tillredning av olika maträtter på basen av elevernas förslag
- orienteringsbesök, intervjuer med sakkunniga

Grunderna i livsmedelshygien (konservering)

- varför blir maten skämd
- livsmedlens olika hållbarhet och förvaring
- konservering hemma och dess lönsamhet
- sakenlig lagring av konserver
- som övningsarbeten olika slag av konservering; eleverna bör även få stifta bekantskap med tillverkningen av konserver som serieproduktion
- industrikonserverna och lagstiftningen rörande dem
- orienteringsbesök och eventuellt sakkunnigföredrag t.ex. om framställningen av industrikonserver och utbildningsyrkena inom branschen
- matförgiftningar och vad de förorsakas av

Miljö och hygien samt ekonomi och konsumtion (boendet)

- bostaden, utrymmen och utrymmesbehovet i olika situationer (vid studier och ingången i arbetslivet och/eller för nygifta)
- en sund, trygg och trivsam hem- och arbetsmiljö (arbetsfysiologi, ergonomi)
- anskaffning av möbler, redskap och material utgående från ett ekonomiskt och praktiskt tänkande
- bostadens snygghet och hur den upprätthålls, utnyttjandet av service och lönsamhetskalkyler
- hemmets ställning och individens roll i naturskyddet
- sedekulturen
- som övningsarbeten uppgörandet av olika anskaffningsplaner och lönsamhetskalkyler; utprovning och jämförelse av olika redskap och rengöringsmedel; orienterande besök.

Människorelationer

Familjefostran och barnavård

Då behandlingen av huvudmomentet planeras beaktas det som undervisats vid tillvalsundervisningen i grundskolan. Ämneskretsen är dock så vid, att planeringen av påbyggnadsundervisningen inte medför några problem.

Huvudteman för undervisningen är:

- barnets ställning i samhället; förändringarna i samhällsstrukturen och deras följder för barnet
- barnet och olika familjer
- ett barn väntas; att växa till som föräldrar, beredskap inför barnets födelse
- det växande barnet; dess fysiska och psykiska utveckling och behov av vård
- då barnet är sjukt
- förebyggande åtgärder och första hjälp vid barnolycksfall i hemmet
- anstalter som uppväxtmiljö för barn

Till huvudmomentet hör även genomgång av frågor i anslutning till familjens ekonomi och boende, såsom den unga familjen - planering av bostaden, ett funktionellt hem - nödvändiga anskaffningar, den växande familjen - beaktandet av barnet vid heminredningen, barnet som konsument osv. I undervisningen kan även ingå studiebesök.

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

De första lektionerna används till samplanering av studierna.

Som stöd för elevernas planeringsarbete bör läraren redogöra för

- vilka huvudmoment som finns att välja på och deras centrala innehåll
- den tillbudsstående tiden och studieavsnittets längd
- undervisnings- och bredvidmaterial
- arbetssätt som är att rekommendera

Också för påbyggnadsundervisningen rekommenderas varierande arbetssätt och sådana som speciellt främjar samarbete.

Vid planeringen av studierna bör tillräckligt med tid reserveras för elevernas självständiga planerings- och organisationsuppgifter liksom även för övning av arbetsfärdigheterna.

I mån av möjlighet bör till påbyggnadsundervisningen i huslig ekonomi även kunna fogas perioder av arbetslivsorientering då det är möjligt att närmare stifta bekantskap med olika yrken, arbetsuppgifternas karaktär och arbetsförhållanden.

Vid samplaneringen kommer man överens om disposition av tiden, varvid även elevernas speciella önskemål beaktas.

Studiegången och huvudmomenten för huslig ekonomi bör planeras i samarbete med andra läroämnen.

TEXTILSLÖJD

1 MÅL

Kunskapsmål

- grunderna i industriell framställning av kläder och textilier
- grunderna i arbetarskydd och arbetarlagstiftningen i anslutning till industriellt syarbete och förvärvssömnad
- olika tillvägagångssätt vid anskaffning av inrednings- och boendetextilier: arbetstekniska och ekonomiska synpunkter
- anskaffning och underhåll av hemmets handarbetsmaskiner och -redskap
- handarbetets traditioner i hembygden och det egna landskapet samt den hand- och konstindustriella produktionen (sysselsättningsmöjligheterna)
- betydelsen av handarbete och fritidsverksamhet för människans personlighetsutveckling
- material som allmänt kommer till användning vid textilframställningen: benämningar samt kvalitets- och hanteringsegenskaper
- frågor i anslutning till konsumentens textilkunskap

Färdighetsmål

- planering och genomförandet av de grundläggande arbetsskedena för enkel serieframställning
- planering och framställning av inrednings-, hushålls- och prydnadstextilier i anslutning till inredning och boendemiljön
- planering och framställning av beklädnads- eller gåvoföremål och souvenirer utgående från hembygdens eller landskapets handarbetstraditioner
- stifta bekantskap med hobbyarbete för barn och äldre

Attitydmål

- attityder till självständigt arbete
- attityder till samarbete med andra
- positiva attityder vid arbete under någon annans ledning och övervakning
- positiva attityder till att personligen handha ledning av grupparbete

2 LÄROSTOFFET

Beklädnad

- användningen av industriella mönster
- industriell serieframställning av kläder: principerna
- rationalisering av arbetsmetoder, industriella framställningsmetoder
- provning och ändring av konfektionsstorlekar
- syarbetets ergonomi och arbetarskyddsfrågor
- användning av färdiga arbetsdirektiv

Inredning och boendemiljö

- hemmets inredningstextilier och deras anskaffning
- planering och framställning av hemmets textilier
- inrednings- och hushållstextilier för anstalter
- textilier för offentliga utrymmen
- textilierna och säkerhetssynpunkter
- textilplanering och miljövården

Traditionellt handarbete och kulturhandarbete samt hobbyverksamhet

- hembygdens handarbetstraditioner
- kunskap om hembygdens dräktkultur
- planering av souvenirer och gåvoföremål
- formerna för hembygdens hand- och konst-industriella produktion samt hur den organiserats
- hobbyverksamhet för barn, ungdomar och åldringar

Textil- och materiallära, konsumentkunskap

- textiliernas råämnen, produktnamn
- förpackningar vid försäljning av textilprodukter
- produkt- och kvalitetsbeteckningar, varudeklarationer
- konsumentlagstiftningen ur textilkonsumentens synvinkel

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Lärostoffet kan behandlas mer eller mindre ingående beroende på det timantal som finns att tillgå.

Undervisningens omfattning fastslås i början av läsåret vid samplaneringen tillsammans med eleverna. I planen beaktas de möjligheter orten ger samt elevernas intresse av att stifta bekantskap med arbetet inom textil- och handarbetsbranscherna.

TEKNISK SLÖJD

1 MÅL

Vid undervisningen iakttas de allmänna målen för undervisningen i teknisk slöjd i grundskolan.

Vid undervisningen i teknisk slöjd strävar man efter att fördjupa elevernas kunskaper och färdigheter, att mångsidigt utveckla eleverna i enlighet med skolans och ortens resurser, näringsstruktur och lärarnas färdigheter i specialyrken. Vid valet av lärostoff och planeringen av undervisningen söker man så långt som möjligt beakta elevernas och hemmens önskemål samt elevernas färdighetsnivå.

Vid undervisningen i teknisk slöjd läggs tyngdpunkten på

- att tillägna sig rätt grundteknik
- ett systematiskt arbetssätt
- en ändamålsenlig framställning och användning av arbetsritningar
- exakthet i mått
- behärskande av större helheter.

I anslutning till arbetet ges undervisning i arbetarskydd. Eleverna får stifta närmare bekantskap med bl.a. arbetarskyddsorganisationen och arbetarskyddet på en arbetsplats. Målet är att lära rätta arbetssätt och arbetsvanor samt en positiv och olycksfallsförebyggande inställning till arbetet.

2 LÄROSTOFFET

Undervisningen i teknisk slöjd omfattar sex huvudmoment: träslöjd, metallslöjd, maskinlära, ellära, plastarbete och teknisk ritning. Eleverna kan välja lärostoff i enlighet med sitt framtida yrkesval och få preliminär orientering i några yrkesområden.

Vid undervisningen i teknisk slöjd kan man koncentrera sig på bl.a. följande teman:

- reparation och underhåll av hemmets bruksföremål, apparater, anordningar och maskiner
- planering och tillverkning av bruksföremål, apparater och maskiner
- huvudprinciperna för hållfasthetsläran
- huvudprinciperna för teknisk ritning och dess olika områden: beteckningar, måttsättning osv.

- styr- och regleringsteknik
- granskning, bearbetning och användning av arbetsmaterial
- konsumentupplysning, närmast de kunskaper och färdigheter som behövs för ekonomisk anskaffning, användning, underhåll osv. av olika material, maskiner, anordningar, arbetsredskap och förnödenheter.

Eleverna ges så stor frihet som möjligt vid valet av lärostoff. Då kan eleverna lättare välja sådant som är av nytta för dem med tanke på deras fortsatta studier.

Träslöjd

Arbete vid träbearbetningsmaskiner varvid eleverna undervisas i olika maskiners användningsmöjligheter och yrkesmässiga arbetssätt.

Under studieperioden får eleverna stifta bekantskap med specialyrken inom träbearbetningsbranschen såsom bänksnickarens, möbelsnickarens, modellsnickarens, timmermannens osv. yrkesområde.

Metallslöjd

Arbete vid metallbearbetningsmaskiner och svetsningsaggregat varvid eleverna undervisas i maskinernas och aggregatens yrkesmässiga användningsmöjligheter.

Under studieperioden får eleverna stifta bekantskap med de viktigaste yrkena på området och vad dessa kräver.

Maskinlära

Vid undervisningen i maskinlära koncentrerar man sig enligt skolans möjligheter på reparation, underhåll och justering närmast av olika maskiner, apparater och anordningar. Grund för undervisningen är elevernas kunskaper och färdigheter från tidigare årskurser, vilka kompletteras och fördjupas.

Eleverna får orientering i yrken på området.

Ellära

I elläran får eleverna syssla med elektronik, byggande av olika apparater och anordningar samt stifta bekantskap med olika maskiner och apparater i hemmet. Grund för undervisningen är elevernas kunskaper och färdigheter från tidigare årskurser, vilka kompletteras och fördjupas.

Eleverna får orientering i yrken på området.

Plastarbete

Eleverna får stifta bekantskap med de viktigaste plastslagen och deras egenskaper.

Eleverna får orientering i yrken inom plastbranschen.

Teknisk ritning

Eleverna får lära sig grunderna i maskinritning, distributionsritning och byggnadsritning. Kopplingscheman genomgås.

Eleverna orienteras i ritarens yrke.

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Undervisningen i teknisk slöjd bör så långt som möjligt bli en naturlig fortsättning på lärokurserna i de tidigare årskurserna så, att överlappning inte uppstår eller att tidigare inlärt onödigt repeteras. Lärostoffet ovan är endast riktgivande.

För elever som i årskurserna 8 och 9 endast ytligt studerat valfri teknisk slöjd kan man i början av läsåret anordna en kortfattad kurs i kärnstoffet för ifrågavarande årskurser eller undervisningen kan ske under tillämpning av de nämnda årskursernas program.

Eleverna bör handledas i att träffa ändamåls- enliga och begränsade val så att undervisningen blir så effektiv som möjligt och att den så bra som möjligt främjar de mål som uppställts.

Undervisningen bör så långt som möjligt differentieras i enlighet med elevernas utgångsnivå, anlag och önskemål om framtida yrke. Lärostoffet kan preciseras, gallras eller fördjupas då kommunens läroplan utarbetas.

HANDELSÄMNINGEN

1 MÅL

Målet för undervisningen i handelsämnen är att komplettera den ekonomiska fostran i anslutning till den allmänna medborgarfostran och att utvidga den kunskap om näringslivet som eleverna får i skolans andra ämnen.

Konsumentfostran bör anses som ett av undervisningens huvudmål. Studiet av modern marknadsföring och marknadsföringssätt bör ske såväl ur konsumentens som ur producentens synvinkel. Centrala undervisningsteman är konsumtions- och produktionsvarornas egenskaper, pris och prisättning.

Ett särskilt mål för bokföringsavsnittet är att lära eleverna grunderna i bokföring (nybörjargrupp) och stärka elevernas kunskaper i bokföringsteknik. Syftet är att utveckla elevernas ekonomiska och bokföringsmässiga tänkande.

2 LÄROSTOFFET

Emedan det i påbyggnadsundervisningen deltar elever som fortsätter och sådana som börjar sina studier i handelsämnen bör undervisningen differentieras på motsvarande sätt. Anvisningarna bör uppfattas närmast som riktgivande. Vid planering av undervisningsinnehåll blir lokala förhållandena och ämnesområdenas aktualitet avgörande.

2.1 Nybörjargrupp

Huvudmoment som klargör grundbegrepp betonas:

- handeln som utvecklas och förändras
- prisbildningen
- handeln ur konsumentens synvinkel
- bankväsendet
- hur man fyller i bank- och postblanketter
- kredit- och gäldförhållanden
- trafik och turism
- bokföringens uppgift och betydelse
- konto
- resultat
- balans
- dubbel bokföring
- i tillämpliga delar teman ur fortsättningsgruppens ämnen

2.2 Fortsättningsgrupp

- repetitionsavsnitt
- affärsverksamhetens helhetsplan
- finansiering av företag, lönsamhet
- arbetsmiljö
- varukunskap
- lagen om konsumentskydd
- grunderna i bankteknik
- utrikeshandel: inhemskt - utländskt, gränshandel
- turistservice
- personalärenden (serviceyrken, att vara expedit, fackföreningsverksamhet)
- den merkantila utbildningen
- bokföringsteman: registreringsgrunder (prestation/betalningsgrund, periodisering, förenklad resultatelasticitet, rättelseposter, specialfall)
- löntagarens skattedeklaration

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Utgångspunkten för planering av undervisningen är den tid som står till förfogande och elevernas tidigare studier i handelsämnen. Förslagen till teman är endast riktgivande och lärokursen kan preciseras närmare i kommunens läroplan.

I anslutning till undervisningen bör eleverna ges möjlighet till olika funktionella övningar för utvecklande av praktiska färdigheter. Vid undervisningen används varierande arbetssätt: grupparbeten, situationsövningar, besök på arbetsplatser, besök av sakkunniga, dekorationsövningar, inledningar och föredrag, självständiga studier osv.

MASKINSKRIVNING

1 MÅL

Undervisningen i maskinskrivning inriktas på att bibringa eleverna den maskinskrivningsfärdighet som hör till allmänbildning. Till denna färdighet hör

- att kunna använda 10-fingersystemet säkert och utan att se på tangenterna
- att behärska skrivmaskinens tekniska anordningar
- att öka noggrannheten och skrivhastigheten
- att kunna uppgöra handlingar med iakttagande av standard och
- att klara av olika kontorsuppgifter (t.ex. att använda kalkylator och sätten för mångfaldigande).

2 LÄROSTOFFET

Emedan det i påbyggnadsundervisningen finns elever som fortsätter och sådana som inleder sina studier i maskinskrivning, bör undervisningen differentieras på motsvarande sätt.

2.1 Nybörjargrupp

Vid undervisningen följs lärokursen i maskinskrivning för åk 8 och 9, som anpassas till det tillbudsstående timantalet.

2.2 Fortsättningsgrupp

Undervisningen inleds med ett repetitionsavsnitt som föregås av ett diagnostiskt prov. Under repetitionsavsnittet genomgås alla bokstäver med hjälp av lämpliga övningsuppgifter. Felaktigheter i skrivvanor och -ställning korrigeras.

Speciell uppmärksamhet ägnas åt noggrannheten. Först därefter uppövas hastigheten.

Repetition av siffror och skilje- och andra tecken varvas med noggrannhets- och hastighetsövningar. Speciell uppmärksamhet ägnas tecken som ofta förekommer i texten. Efter tre år av maskinskrivning borde fel inte längre få förekomma.

Uppställningen av officiella handlingar ägnas större uppmärksamhet än under undervisningen i åk 8 och 9. Målet är att eleverna kan skriva ut handlingar snabbt och utan modell. Lärokurserna för åk 8 och 9 genomgås fördjupat. Ett meningsfullt sätt att öva är att eleverna får skriva rent egna dokument och handlingar.

Mellan övningarna i att renskriva handlingar ges eleverna fortgående noggrannhets- och hastighetsövningar. Vidare övas

- skrivning av kuvert
- ifyllandet av post- och bankblanketter
- metoderna för mångfaldigande
- renskrivning av handskrivna koncept
- användningen av räknemaskin
- uppgörande av förteckningar och tabeller
- renskrivning av text på främmande språk
- skrivning på elektrisk maskin

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Nybörjar- och fortsättningsgruppen har egna program, men grupperna kan ha gemensamma övningar. Dyliga är t.ex. rytmövningar, eftersom det är nyttigt också för fortsättningsgruppen att jämnheten i nedslaget följs upp under hela läsåret.

Sedan nybörjargruppen genomgått tabulaturen, kan textövningarna i tillämpliga delar vara gemensamma för bägge grupperna.

Samarbetet mellan grupperna kan utvecklas också så att eleverna i fortsättningsgruppen fungerar som hjälplärare under 10-15 minuter per dubbel-timme. Hjälplärarna är till stor nytta då grunderna inlärs och även senare då handlingar utarbetas och renskrivs. Hjälplärarna ger akt på och korrigerar skrivställningen, nedslaget, fingerordningen, fingrarnas ställning och, då handlingar renskrivs, att standard iakttas.

4 UTVÄRDERING

Nybörjargrupp

Utvärderingen följer de allmänna bedömningsanvisningarna. Prov i noggrannhet och skrivhastighet anordnas, likaså eventuella prov i uppställning och renskrivning av dokument.

Fortsättningsgrupp

I början av läsåret hålls ett diagnostiskt prov för fastställande av utgångsnivån t.ex. enligt följande:

Nivå 1 10 minuter	1 000 nettonedslag, felgränsen 0,5 - eleven behöver inte repetera skrivteckenövningarna
Nivå 2 10 minuter	1 200 nettonedslag, felgränsen 0,5 - differentieringsövningar

Under studietiden anordnas noggrannhets-, hastighets-, tecken- och dokumentuppställningsprov för eleverna.

DATATEKNIK

1 MÅL

Det allmänna målet för påbyggnadsundervisningens undervisning i datateknik är att lära eleverna förstå datateknikens betydelse i samhället och se sina egna förutsättningar och begränsningar inför det nya informationssamhällets utmaningar.

Ur det allmänna målet har härletts kognitiva delmål:

- eleven känner till datateknikens samhälleliga betydelse och dess verkningar på arbetslivet, utbildningen och tillbringandet av fritiden och
- känner till några av den automatiska databehandlingens och automationens samt datakommunikationens tillämpningar.

Viktigt vid undervisningen är att eleverna själva får arbeta med anläggningen. Detta arbete bör sikta till att uppnå följande mål:

- eleven kan använda färdiga program med växelverkan
- eleven kan använda de vanligaste verktygsprogrammen för mikrodata, såsom textbehandlings-, datahanterings- och kalkyleringsprogram.

Vid attitydfostran syftar man till att

- eleven inte är rädd för eller för mycket respekterar datatekniken och datorerna
- eleven förhåller sig öppet och sakligt till kommunikationssamhällets utmaningar och tror på sin egen förmåga att svara på utmaningarna.

2 LÄROSTOFFET

2.1 Presentation av datorn

- skolans apparatur och dess användning
- hur information presenteras i datorn
- eleverna får som exempel på en traditionell tillämpning av databehandlingen stifta bekantskap med t.ex. bankens användning av datorer.

2.2 Datorn som personligt arbetsredskap

- användningen av verktygsprogram och deras tillämpning på övriga studier (textbehandling, databaser, kalkylering, grafiska tillämpningar)
- olika blanketter och deras inordnande i databehandlingen.

2.3 Program och grunderna för programmering

- programmet som determinant för datorns arbete
- operativsystem och programmeringsspråk
- variabeln som utvisare av minnesplatsen
- några inmatnings- och utmatningsatser.

2.4 Presentation av datateknikens tillämpningar

- automatisk databehandling
- datorn vid planering och framställning av produkter
- datakommunikation och databanker
- besök på någon inrättning med datatillämpning på orten, t.ex. en industri
- datateknikens inverkan på samhället och individen.

2.5 Projektarbete

- grupparbete enligt elevens anlag.

3 UPPLÄGGNINGEN AV UNDERVISNINGEN

Tyngdpunkten för undervisningen är lagd på punkterna 2.2, 2.4 och 2.5, för vilka det är skäl att reservera en fjärdedel av tiden. Punkterna 2.1 och 2.3 behandlas i korthet.

Av central betydelse vid undervisningen är elevernas egna övningar med apparaturen. För att undervisningen skall kunna anordnas är det en förutsättning att det finns möjlighet till användning av datorer och behövliga verktygsprogram.

I undervisningen bör såvitt möjligt ingå besök på några företag som använder datateknik. Besöken bör planeras noggrant på förhand och den information besöken ger analyseras efteråt. Besöken blir mera effektiva om de kan göras i små grupper och eleverna utför någon på förhand förberedd uppgift eller observation under besöket.

Datateknik kan användas för sådan integration mellan läroämnena som samtidigt simulerar samar-

arbetet inom arbetslivet. I praktiken kan detta ske genom att anslå lektioner i datateknik för genomförande av något arbetsgruppsprojekt. Projektet kan vara till exempel att redigera en publikation (i samarbete med modersmålet och teckning eller något främmande språk), uppgörande och användning av databas (i samarbete med historia, biologi eller elevhandledningen), eller statistisk behandling av något material (i samarbete med matematik). Det är skäl att inleda förberedelserna för projektet redan under hösten så att projektet senare kan genomföras då färdigheterna i datateknik ökar. Projektets centrala giv är att det vänjer eleverna vid grupparbete och arbetsfördelning för uppnående av gemensamma mål.

4 UTVÄRDERING

Vid utvärderingen följs skolstyrelsens allmänna anvisningar. Vid bedömningen i datateknik bör speciell vikt läggas på elevens sätt att arbeta och de resultat han uppnår. Skriftliga prov som testar teorikunskaperna bör inte tillmätas någon avgörande betydelse vid utvärderingen.

1. The first part of the report deals with the general situation in the country. It is a very interesting and detailed account of the political and social conditions. The author has done a great deal of research and his knowledge is reflected in the accuracy and depth of the information.

2. The second part of the report is devoted to a study of the economic situation. It is a very thorough and well-organized study of the economic conditions. The author has done a great deal of research and his knowledge is reflected in the accuracy and depth of the information.

3. The third part of the report is devoted to a study of the social situation. It is a very thorough and well-organized study of the social conditions. The author has done a great deal of research and his knowledge is reflected in the accuracy and depth of the information.

BILAGOR

4. The fourth part of the report is devoted to a study of the political situation. It is a very thorough and well-organized study of the political conditions. The author has done a great deal of research and his knowledge is reflected in the accuracy and depth of the information.

5. The fifth part of the report is devoted to a study of the cultural situation. It is a very thorough and well-organized study of the cultural conditions. The author has done a great deal of research and his knowledge is reflected in the accuracy and depth of the information.

6. The sixth part of the report is devoted to a study of the educational situation. It is a very thorough and well-organized study of the educational conditions. The author has done a great deal of research and his knowledge is reflected in the accuracy and depth of the information.

7. The seventh part of the report is devoted to a study of the health situation. It is a very thorough and well-organized study of the health conditions. The author has done a great deal of research and his knowledge is reflected in the accuracy and depth of the information.

8. The eighth part of the report is devoted to a study of the environmental situation. It is a very thorough and well-organized study of the environmental conditions. The author has done a great deal of research and his knowledge is reflected in the accuracy and depth of the information.

9. The ninth part of the report is devoted to a study of the international situation. It is a very thorough and well-organized study of the international conditions. The author has done a great deal of research and his knowledge is reflected in the accuracy and depth of the information.

10. The tenth part of the report is devoted to a study of the future of the country. It is a very thorough and well-organized study of the future conditions. The author has done a great deal of research and his knowledge is reflected in the accuracy and depth of the information.

11. The eleventh part of the report is devoted to a study of the role of the government. It is a very thorough and well-organized study of the role of the government. The author has done a great deal of research and his knowledge is reflected in the accuracy and depth of the information.

12. The twelfth part of the report is devoted to a study of the role of the private sector. It is a very thorough and well-organized study of the role of the private sector. The author has done a great deal of research and his knowledge is reflected in the accuracy and depth of the information.

13. The thirteenth part of the report is devoted to a study of the role of the media. It is a very thorough and well-organized study of the role of the media. The author has done a great deal of research and his knowledge is reflected in the accuracy and depth of the information.

BILAGA 1

PLANERINGEN AV ARBETET I GRUNDSKOLAN LÄSÅRSVIS

Grundskole-		
lagen	30 §	2 mom.
Grundskole-	3 §	1 mom. 5)
förordningen	7 §	1 mom. 2)
	10 §	2 mom.
	14 §	1 mom. 2)
	21 §	4 mom.
	30 - 32 §	
	75 §	1 mom.

På grund av de förändrade tillvägagångssätten beträffande läroplanssystemet och elevgrupperingen får den årliga planeringen av skolarbetet en allt viktigare ställning vid genomförandet av läroplanen.

I 30 § grundskoleförordningen stadgas, att till läroplanen såsom en särskild del av denna hör en för varje skola läsårsvis uppgjord arbetsplan med bestämmelser om

- hur skolans i 45 och 46 §§ grundskoleförordningen nämnda timmar skall användas för undervisning i olika läroämnen och annan med skolans uppgift överensstämmande verksamhet
- lärarnas och timplärarnas arbetsmängd
- skolans föreständares undervisningstimmor samt
- arbetet i elev- och ungdomsklubbar.

Arbetsplanen, som närmast uppgörs med tanke på kommunens inre skolförvaltning, är ett dokument för skolans administrativa och pedagogiska planering. Dess form är inte definierad i detalj och för den kommer inte att fastställas något formulär. Den används inte heller för insamling av statistiska registeruppgifter.

Planeringen av skolarbetet bör basera sig på de mål och principer för fostran om vilka riksdagen har stadgat i grundskolelagen. Vid läsårets slut borde ovannämnda olika instanser utvärdera hur de för läsåret uppställda målen har uppnåtts i skolan samt på denna basis börja uppgöra planen för följande läsår.

Förslaget till arbetsplan uppgörs av skolans

föreståndare i samråd med lärarna. Grunderna för uppgörandet av arbetsplanen behandlas på grundskolans högstadium av ett i 75 § grundskoleförordningen nämnt skolsamarbetsmöte. Skolans elevkår kan inkomma med förslag och utlåtanden om arbetsplanen. Arbetsplanen godkänns av skolans direktion och fastställs av skolnämnden, som även kan företa ändringar i den. Då handlingen är godkänd skall den utan dröjsmål vidarebefordras länsstyrelsen till kännedom. Arbetsplanen måste på grund av sin karaktär göras klar genast efter skolstarten. Arbetsplanen uppgörs därför i enlighet med den situation som råder i skolan en vecka efter skolstarten. I samband med arbetsplanen besluter skolans direktion om uppgiftsfördelningen mellan lärarna samt om antalet undervisnings- och andra timmar och om skolans elevantal. På samma beslut baserar sig även de uppgifter som inges till läroanstalts- och lärarregistret.

Även om inget formulär fastställts för arbetsplanen, underlättar en viss enhetlighet handläggningen av ärendet. Nedan ges ett förslag till arbetsplan, men skolnämnden kan ge anvisningar också om dess innehåll och om framställningssättet. Arbetsplanen bör alltid innehålla de i förordningen nämnda uppgifterna.

Som pärmland och timresursblad kan även användas samma blanketter som vid ingivandet av uppgifter till läroanstalts- och lärarregistret. (I svenskt utförande är pärmlandet gemensamt för registret och arbetsplanen.)

I b ö r j a n a v a r b e t s p l a n e n ges allmänna uppgifter om skolan och om den administrativa handläggningen av handlingen (sida 1, pärmlandet).

Om användningen av de i 31 § grundskolelagen och 45-46 §§ grundskoleförordningen nämnda timmarna, dvs. t i m r e s u r s e n (sidorna 2-4), ges följande uppgifter:

- elevantalet per klass. Om skolan har specialklasser, ges elevuppgifterna för dessa delområdesvis på sida 3;
- timresursens omfattning. Med skolans timresurs avses den i förordningen fastställda del av det disponibla timantalet, som återstår då man avdragit den del som hör till skolnämndens befogenheter;

- om skolan har specialklasser, ges en utredning i enlighet med sida 3, men om skolan endast har specialundervisning på deltid, räcker det med ett omnämmande på sida 2;
- eventuell inriktning av fostrings- och undervisningsverksamheten (t.ex. hyfs och hänsyn som tema under året, internationell verksamhet eller a.d.);
- för samtliga skolformer och -stadier verbal motivering för timresursens användning;
- för lågstadie- och specialundervisningens del ges endast en verbal utredning om timresursens användning. I detta sammanhang uppräknas de ämnen, som tagit i anspråk en stor del av timresursen om man ser till ämnets veckotimantal och elevantalet. För dessa skolor lämnas sida 4 oifylld;
- för högstadiets del en utredning om ämnesvalen och fördelningen av timresursen på olika läroämnen (sida 4). Blanketten är densamma som för läroanstalts- och lärarregistret.

Lärarnas och timlärarnas arbetsmängd samt skol- föreståndarens undervisningsstimmar uppges enligt blankettmodellen så, att uppgifterna är de samma som i de blanketter som ifylls med tanke på lärarregistret.

Om en lärare som fått sig tilldelad en särskild uppgift som ansluter sig till utvecklingen, planeringen eller förvaltningen av undervisningen i den enskilda skolan och för denna uppgift enligt tjänstekollektivavtalet kan erläggas förhöjd grundlön, skall till arbetsplanen utöver de i blanketterna inbegärda uppgifterna fogas en bilaga med en definition av uppgiften och de mål som uppställts för denna.

Lärarens totala timantal och antal overtimmar meddelas i fråga om gemensamma lärare endast i huvudskolan. Övriga uppgifter skall ges i samtliga skolor.

För den undervisning som ges utanför skolan (sida 6) uppgörs en plan, av vilken skall framgå det timantal som anslås för olika former av undervisning, dess inverkan på timresursens användning och timmarnas inplacering

under läsåret. Dessa uppgifter skall ges åtminstone i fråga om

- exkursion
- lägerskolor och
- praktisk arbetsorientering,

såvida för dessa anslås minst en sammanhängande arbetsdag.

Om elevklubbssverksamheten och skolans ungdomsarbete (sida 7) ges följande uppgifter i arbetsplanen:

- det veckotimantal som anslås för elevklubbssverksamhet under läsåret
- det veckotimantal som anslås för ungdomsarbete under läsåret
- varje elevklubbs och ungdomsklubbs namn, ledare, veckotimantal samt en kortfattad verksamhetsplan.

SKOLANS ARBETSPLAN
 LÄROANSTALTS- OCH LÄRARREGISTER

Läsår

1. BAS- UPPGIFTER	1. Län		2. Skolans placeringskommun			
	3. Lägstadiedistrikt		Övriga skolor som tillhör distriktet			
	4. Skolans namn					
	5. Utdelningsadress			Postnummer	Postanstalt	
	6. Skolans tel.nr.					
	7. Läroanstaltstyp		8. Skolform		9. Upprätthållare	
					1. privat ☐ 2. staten ☐ 3. kommun ☐ 4. annan ☐	
	10. Undervisningsspråk				11. Antal lärartjänster	
	1. finska ☐ 2. svenska ☐ 3. annat ☐					
	12. Antal tjänsteinnehavare			13. Antal basgrupper		
	14. Allmänundervisningens timresurs (GrF 45 §, GyF 39 §)				15. Specialundervisningens timresurs (GrF 45, 46 §)	
	Skolans timresurs 14 a		Erhållits av skolnämnden 14 b		Timresurs sammanlagt	
					Disponibelt timantal 14 c	
				Används för stödundervisn. 14 d		
				Skolans disponibla resurs 15 a		
				Klassbunden 15 b		
				Deltidsresurs 15 c		
2. ARBETS- PLANENS BEHANDLING	Handlagd av skolsamarbetsmötet		Datum	§	Datum	§
	Handlagd av lärarkåren					
	Godkänd av direktionen					
	Underskrift					
	Fastställd av skolnämnden		Datum	§	Datum	§
	Arbetsplanen fastställd					
	☐ oförändrad ☐ med följande ändringar					
Underskrift						
Datum						
Tillställts länsstyrelsen för kännedom						
3. REGISTER- UPPGIFTER	Datum			Datum		
	Skolans rektors eller föreståndares underskrift			Skoldirektörens eller motsv. underskrift		

SPECIALUNDERVISNINGENS TIMRESURS
OCH DESS FÖRDELNING

Läsår

Kommun	Skola
--------	-------

Den klassbundna specialundervisningens timresurs

Specialundervisningens delområden	Baq.	Elevantal										färdig- hets- under	Sammanl.	
		För- skole- underv	1	2	3	4	5	6	7	8	9			
SAN														
STR														
SHÖ														
SSY														
SHA														
SAA														
Sammanlagt														

Beräkning 2)

Resurs enl. 46 § GrF

Resurs enl. 45 § GrF

Timresursens fördelning

- 1) Förklaringar : SAN = Specialundervisning enligt grundskolans anpassade läroplan
 STR = Specialundervisning enligt grundskolans läroplan för träningsundervisning
 SHÖ = Specialundervisning enligt grundskolans läroplan för hörselskadade
 SSY = Specialundervisning enligt grundskolans läroplan för synskadade
 SHA = Specialundervisning för handikappade
 SAA = Specialundervisning för elever med anpassningssvårigheter

- 2) Läsåren 1985-86 och 1986-87 antecknas här i stället för timresursen de timantal som skollnämnden fastslagit (SKS cirkulärbrev C 29/1985)

UNDERVISNING SOM GES UTANFÖR SKOLAN

Läsåret

Kommun	Skola		
Undervisningsform		Utgifter mk	Antal arbets- dagar som planeras åtgå (årskursvis)
1. Exkursioner (deltagande klasser, tidpunkter, excursionsmålen i huvuddrag)			
2. Lägerskolor (deltagande klasser, tidpunkter och lägerplatser)			
3. Orientering i arbetslivet (deltagare och tidsperioderna)			

BILAGA 2

GRUNDSKOLANS BETYGSFORMULÄR

I samband med grunderna för läroplanerna har skolstyrelsen med stöd av grundskoleförordningens 47 § 1 mom. fastställt bifogade grundskolans betygsformulär, vilka bör tas i bruk i de olika årskurserna i samma takt som den nya läroplanen införs i kommunens grundskolor. Betygsformuläret för grundskolans påbyggnadsklass skall dock användas redan från och med läsåret 1985-86.

Punkten Tilläggsuppgifter i betygsformulären är avsedd att användas t.ex. för att ange orsaken till att vitsord i något ämne saknas. Vidare kan lärare i punkten ange positiva iakttagelser om elevs framsteg eller göra anteckning om läroämnen och uppgifter där eleven visat speciellt intresse. Dessa uppgifter kompletterar den med siffror angivna bedömningen av elevens kunskaper i ämnet.

Kommun _____

TERMINSBETYG
Grundskolans lågstadium UTKAST

373

Skolans namn _____

Datum _____

Elevens namn _____

terminen _____

årskursen _____

Uppförande..... _____

Flit och uppmärksamhet..... _____

läsning och litteratur, språkkännedom..... _____

Modersmålet skriftlig och muntlig färdighet..... _____

A-språk _____

Omgivningslära..... _____

Biologi..... _____

Geografi..... _____

Medborgarfärdighet..... _____

Religion..... _____

Livsåskådningskunskap..... _____

Historia..... _____

Matematik..... _____

Musik..... _____

Teckning..... _____

Slöjd..... _____

Gymnastik..... _____

_____ språket som frivilligt..... _____

Medeltal i alla ämnen _____

Har varit frånvarande _____ timmar

Uppflyttas till ¹⁾ Kvarstannar i ²⁾ årskurs _____

Erhåller villkor _____

Tilläggsuppgifter _____

Klassföreståndare _____

Företett: _____

Vårdnadshavarens underskrift

Vitsorden: berömliga (10 och 9), nöjaktiga (8 och 7), försvarliga (6 och 5), svaga (4)

1) Över godkänt villkorsförhär görs anteckning i punkten Tilläggsuppgifter

2) Det obehövliga stryks

Kommun

374

SKILJEBETYG

Grundskolans lågstadium

UTKAST

Skolans namn

Datum

Elevens namn

Personbeteckning

Årskurs

har nu på vårdnadshavarens begäran avgått från skolan. Han/hon har för sina kunskaper och färdigheter i de enskilda ämnena tilldelats följande vitsord:

	läsning och litteratur, språkkännedom.....	_____	_____
Modersmålet	skriftlig och muntlig färdighet.....	_____	_____
A-språk	_____	_____
Omgivningslära.....	_____	_____	_____
Biologi.....	_____	_____	_____
Geografi.....	_____	_____	_____
Medborgarfärdighet.....	_____	_____	_____
Religion.....	_____	_____	_____
Livsåskådningskunskap.....	_____	_____	_____
Historia.....	_____	_____	_____
Matematik.....	_____	_____	_____
Musik.....	_____	_____	_____
Teckning.....	_____	_____	_____
Slöjd.....	_____	_____	_____
Gymnastik.....	_____	_____	_____
	_____ språket som frivilligt.....	_____	_____
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____
	Medeltal i alla ämnen.....	_____	_____

Tilläggsuppgifter _____

Skolans föreståndare _____

Vitsorden: berömliga (10 och 9), nöjaktiga (8 och 7), försvarliga (6 och 5), svaga (4)

Av skolstyrelsen 17.5.1985 fastställt formulär

Elevens namn _____

Årskurs _____

Uppförande..... _____

Flit och uppmärksamhet _____

GEMENSAMMA ÄMNEN

- läsning och litteratur, språkkännedom..... _____
- Modersmålet skriftlig och muntlig färdighet..... _____
- A-språk _____
- B-språk A-lärokurs _____
- B-lärokurs _____
- Religion..... _____
- Livsåskådningskunskap..... _____
- Historia och samhällslära..... _____
- Matematik..... _____
- Fysik..... _____
- Kemi..... _____
- Biologi..... _____
- Geografi..... _____
- Musik..... _____
- Teckning..... _____
- Huslig ekonomi..... _____
- Teknisk slöjd och textilslöjd..... _____
- Gymnastik..... _____

TILLVALSÄMNEN

- C-språk _____
- Teknisk slöjd.....(_____ veckotimmars lärokurs)..... _____
- Textilslöjd.....(_____ - " -)..... _____
- Huslig ekonomi.....(_____ - " -)..... _____
- Lant- och skogsbruk samt trädgårdsskötsel.....(_____ - " -)..... _____
- Handelsämnen.....(_____ - " -)..... _____
- Datateknik.....(_____ - " -)..... _____
- Musik.....(_____ - " -)..... _____
- Teckning.....(_____ - " -)..... _____
- Maskinskrivning.....(_____ - " -)..... _____

Medeltal i alla ämnen _____

Antal frånvarotimmar _____ Uppflyttas till ¹⁾ /Kvarstannar i ²⁾ årskurs _____

Erhåller villkor _____

Tilläggsuppgifter _____

Klassföreståndarens underskrift _____

Vårdnadshavarens underskrift _____

A-språket är ett främmande språk eller det andra inhemska språket, vari undervisningen inlett på grundskolans lägstadium
B-språket är engelska eller det andra inhemska språket, vari undervisningen inlett på grundskolans högstadium(B-lärokurs) eller som frivilligt på grundskolans lägstadium(A-lärokurs)
C-språket är ett främmande språk, vilket utgör tillvalsämne på grundskolans högstadium

1) Över yodkänt villkorsförhållande görs anteckning i punkten Tilläggsuppgifter
2) Det obehövliga stryks

Vitsorden: berättliga (10 och 9), nöjaktiga (8 och 7), försvarliga (6 och 5), svaga(4)

Elevens namn

Personbeteckning

Årskurs

har nu på vårdnadshavarens begäran avgått från skolan. Han/hon har för sina kunskaper och färdigheter i de enskilda ämnena erhållit följande vitsord:

GEMENSAMMA

ÄMNEN	läsning och litteratur, språkkännedom.....	_____	_____
Modersmålet	skriftlig och muntlig färdighet.....	_____	_____
A-språk	_____	_____	_____
B-språk	A-lärokurs.....	_____	_____
	B-lärokurs.....	_____	_____
Religion.....	_____	_____	_____
Livsåskådningskunskap.....	_____	_____	_____
Historia och samhällslära.....	_____	_____	_____
Matematik.....	_____	_____	_____
Fysik.....	_____	_____	_____
Kemi.....	_____	_____	_____
Biologi.....	_____	_____	_____
Geografi.....	_____	_____	_____
Musik.....	_____	_____	_____
Teckning.....	_____	_____	_____
Huslig ekonomi.....	_____	_____	_____
Teknisk slöjd och textilslöjd.....	_____	_____	_____
Gymnastik.....	_____	_____	_____

TILLVALS-
ÄMNEN

C-språk	_____	_____	_____
Teknisk slöjd	(_____ veckotimmars lärokurs)	_____	_____
Textilslöjd	(_____ " - _____)	_____	_____
Huslig ekonomi	(_____ " - _____)	_____	_____
Lant- och skogsbruk samt trädgårdsskötsel	(_____ " - _____)	_____	_____
Handelsämnen	(_____ " - _____)	_____	_____
Datateknik	(_____ " - _____)	_____	_____
Musik	(_____ " - _____)	_____	_____
Teckning	(_____ " - _____)	_____	_____
Maskinskrivning	(_____ " - _____)	_____	_____

Medeltal i alla ämnen _____

Tilläggsuppgifter _____

A-språket är ett främmande språk eller det andra inhemska språket, vari undervisningen inletts på grundskolans lågstadium
B-språket är engelska eller det andra inhemska språket, vari undervisningen inletts på grundskolans högstadium(B-lärokurs) eller som frivilligt på grundskolans lågstadium (A-lärokurs)
C-språket är ett främmande språk, vilket utgör tillvalsämne på grundskolans högstadium

Skolans rektor

Vitsorden: bärdeliga (10 och 9),
nöjaktiga (8 och 7),
försvarliga (6 och 5),
svaga (4)

Av skolstyrelsen 17.5.1967 fastställt formulär

Datum _____

Elevens namn _____

Personbeteckning _____

har nu inhämtat den nioåriga grundskolans hela lärokurs och vunnit allmän behörighet för fortsatta studier vid den på grundskolan baserade mellanstadieutbildningen samt erhållit följande vitsord för sina kunskaper och färdigheter i de enskilda ämnena:

GEMENSAMMA ÄMNEN

läsning och litteratur, språkkännedom.....	_____	_____
Modersmålet	_____	_____
skriftlig och muntlig färdighet.....	_____	_____
A-språk 1) _____	_____	_____
B-språk 1) A-lärokurs _____	_____	_____
B-lärokurs _____	_____	_____
Religion.....	_____	_____
Livsåskådningskunskap.....	_____	_____
Historia och samhällslära.....	_____	_____
Matematik.....	_____	_____
Fysik.....	_____	_____
Kemi.....	_____	_____
Biologi.....	_____	_____
Geografi.....	_____	_____
Musik.....	_____	_____
Teckning.....	_____	_____
Huslig ekonomi.....	_____	_____
Teknisk slöjd och textilslöjd.....	_____	_____
Gymnastik.....	_____	_____

TILLVALSÄMNEN

_____ (_____ veckotimmars lärokurs ²⁾)	_____	_____
_____ (_____ - " -)	_____	_____
_____ (_____ - " -)	_____	_____
_____ (_____ - " -)	_____	_____
_____ (_____ - " -)	_____	_____
_____ (_____ - " -)	_____	_____

Medeltal i alla ämnen _____

Lektioner i elevhandledning har hållits i alla årskurser på högstadiet och till studieprogrammet har hört arbetslivsorientering. Teckning och musik har i årskurserna åtta och nio varit alternativa ämnen varvid eleven har deltagit i _____

Tilläggsuppgifter _____

Skolans stämpel _____

Skolans rektor _____

1) A-språket är ett främmande språk eller det andra inhemska språket, vari undervisningen inletts på grundskolans lägstadium
 B-språket är engelska eller det andra inhemska språket, vari undervisningen inletts på grundskolans högstadium(B-lärokurs) eller som frivilligt på grundskolans lägstadium(A-lärokurs)
 C-språket är ett främmande språk, vilket utgör tillvalsämne på grundskolans högstadium

2) Antalet veckotimmars under hela högstadiet antecknas

Vitsorden: berömliga (10 och 9), nöjaktiga (8 och 7), försvarliga (6 och 5), svaga(4)

Elevens namn _____

Personbeteckning _____

har efter att ha inhämtat grundskolans hela lärokurs ytterligare under läsåret 19__ - 19__ deltagit i grundskolans påbyggnadsundervisning och för sina kunskaper och färdigheter i de enskilda ämnena erhållit följande vitsord:

GEMENSAMMA ÄMNEN

läsning och litteratur, språkkännedom.....	_____
Modersmålet	_____
skriftlig och muntlig färdighet.....	_____
A-språk	_____
A-lärokurs.....	_____
B-språk	_____
B-lärokurs.....	_____
Religion.....	_____
Livsåskådningskunskap.....	_____
Historia och samhällslära.....	_____
Matematik.....	_____
Fysik.....	_____
Kemi.....	_____
Biologi.....	_____
Geografi.....	_____
Gymnastik.....	_____

TILLVALSÄMNEN

I studieprogrammet har ingått arbetslivsorientering

Har varit frånvarande _____ timmar

Tilläggsuppgifter _____

Påbyggnadsundervisning som slutförts med godkända vitsord, vilket påvisas med detta betyg, ger allmän behörighet för fortsatta studier vid den på grundskolan baserade mellanstadieutbildningen.

Skolans stämpel

Skolans rektor

A-språket är ett främmande språk eller det andra inhemska språket, vari undervisningen inletts på grundskolans lägstadium
 B-språket är engelska eller det andra inhemska språket, vari undervisningen inletts på grundskolans högstadium (B-lärokurs) eller som frivilligt på grundskolans lägstadium (A-lärokurs)
 C-språket är ett främmande språk, vilket utgör tillvalsämne på grundskolans högstadium

Vitsorden: berömliga (10 och 9)
 nöjaktiga (8 och 7)
 försvarliga (6 och 5)
 svaga (4)

Av skolstyrelsen 17.5.1985 fastställt formulär

Elevens namn _____

Hösterminen 19 _____

GEMENSAMMA ÄMNEN

Uppförande.....

Flit och uppmärksamhet.....

Modersmålet läsning och litteratur, språkkännedom.....
skriftlig och muntlig färdighet.....

A-språk

A-lärokurs.....

B-språk

B-lärokurs.....

Religion.....

Livsåskådningskunskap.....

Historia och samhällslära.....

Matematik.....

Fysik.....

Kemi.....

Biologi.....

Geografi.....

Gymnastik.....

TILLVALSÄMNEN

Har varit frånvarande från skolan _____ timmar

Tilläggsuppgifter _____

Företett:

Klassföreståndarens underskrift _____

Vårdnadshavarens underskrift _____

A-språket är ett främmande språk eller det andra inhemska språket, vari undervisningen inletts på grundskolans högstadium
B-språket är engelska eller det andra inhemska språket, vari undervisningen inletts på grundskolans högstadium (B-lärokurs) eller som frivilligt på grundskolans lägstadium (A-lärokurs)
C-språket är ett främmande språk, vilket utgör tillvalsämne på grundskolans högstadium

Vitsorden: berömliga (10 och 9)
nöjaktiga (8 och 7)
försvarliga (6 och 5)
svaga (4)

Av skolstyrelsen 17.5.1985 fastställt formulär

Elevers namn _____

Personbeteckning _____

har nu i en särskild examen ¹⁾ avlagt prov över lärokursen i grundskolans _____ årskurs och för sina kunskaper och färdigheter i de enskilda ämnena erhållit följande vitsord:

Modersmålet	läsning och litteratur, språkkännedom.....	_____	_____
	skriftlig och muntlig färdighet.....	_____	_____
A-språk	_____	_____	_____
B-språk	A-lärokurs	_____	_____
	B-lärokurs	_____	_____
Historia och samhällslära.....	_____	_____	_____
Matematik.....	_____	_____	_____
Fysik.....	_____	_____	_____
Kemi.....	_____	_____	_____
Biologi.....	_____	_____	_____
Geografi.....	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
	Medeltal i alla ämnen.....	_____	_____

Tilläggsuppgifter _____

Skolans rektor _____

1) I 148 § grundskoleförordningen avsedd examen.

A-språket är ett främmande språk eller det andra inhemska språket, vari undervisningen inletts på grundskolans lågstadium
 B-språket är engelska eller det andra inhemska språket, vari undervisningen inletts på grundskolans högstadium (B-lärokurs) eller som frivilligt på grundskolans lågstadium (A-lärokurs)
 C-språket är ett främmande språk, vilket utgör tillvalsämne på grundskolans högstadium

Vitsorden: bärsliga (10 och 9)
 nåjaktiga (8 och 7)
 försvarliga (6 och 5)
 svega (4)

Skolans namn

Datum

Elevens namn

Personbeteckning

2)

har nu i särskild examen avlagt prov över lärokursen i

i grundskolans årskurs _____

och har hans/hennes kunskaper och färdigheter bedömts med vitsordet:

()

()

Skolans föreståndare

Vitsord: berömliga (10 och 9), nöjaktiga (8 och 7), försvarliga (6 och 5), svaga (4)

1) Det obehövliga stryks

2) I 148 § grundskoleförordningen avsedd examen

STATSRÅDETS BESLUT
om grundskolans timfördelning

Utfärdat i Helsingfors den 8 februari 1985

Statsrådet har i dag på föredragning från undervisningsministeriet med stöd av 30 § 1 mom. grundskolelagen (476/83) beslutat följande:

1. Timfördelningen på grundskolans lågstadium

	Årskurs						Sammanlaggt
	1	2	3	4	5	6	
Modersmålet	7	7	5-6	5-6	4-6	4-6	32-38
Det främmande språket eller det andra inhemska språket	-	-	2	2	2	2	8
Omgivningslära, biologi och geografi	2	2	2-3	2-3	3-4	3-4	14-18
Medborgarfärdighet ¹	-	-	0-1	0-1	0-1	0-1	2-3
Religion eller livsåskådningskunskap	2	2	2	2	1	1	10
Historia	-	-	-	-	1-3	1-3	3-6
Matematik	3	3	4	4	4	3	21
Musik ²	1-2	1-2	1-4	1-4	1-4	1-4	6-18
Teckning ²	1-2	1-2	1-4	1-4	1-4	1-4	6-18
Slöjd ²	1-2	1-2	2-4	2-4	2-4	2-4	10-18
Gymnastik ^{2 3}	1-2	1-2	2-3	2-3	2-3	2-3	15-16
Elevens totala timantal ⁴	19-21	19-21	23-25	23-25	24-26	24-26	134-144

- 1) Under lektionerna i medborgarfärdighet ges även elevhandledning i enlighet med skolstyrelsens anvisningar.
- 2) Musik, teckning, slöjd och gymnastik sammanlagt minst 44 timmar.
- 3) Om undervisning i musik, teckning eller slöjd meddelas 16-18 timmar, kan det totala antalet timmar i gymnastik vara 10-16 timmar.
- 4) Om på lågstadiet meddelas undervisning i frivilligt ämne som avses i 27 § 4 mom. grundskolelagen, ökas elevens totala timantal i enlighet med 21 § 2 mom. grundskoleförordningen.

2. Timfördelningen på grundskolans högstadium

	Årskurs			Sammanlagt
	7	8	9	
<u>I Gemensamma läroämnena</u>				
Modersmålet	3	3	3	9
A-språket ^x	2	3	2	7
B-språket ^x	3	3	3	9
Religion eller livs- åskådningskunskap	1	1	1	3
Historia och samhällslära	2	2	2	6
Matematik	3	3	3	9
Fysik och kemi	2	2	2	6
Biologi och geografi	2	2	3	7
Musik ¹	1	} 1	} 1	1/3
Teckning	2			2/4
Huslig ekonomi	3	-	1	4
Teknisk slöjd och textil- slöjd	3	-	-	3
Gymnastik	2	3	2	7
<u>II Elevhandledning</u>	1	1	1	3
	<u>30</u>	<u>24</u>	<u>24</u>	
<u>III Tillvalsämnen</u>				
C-språket ²	-	2	3	5
Teknisk slöjd	-	2-4	2-4	4-8
Textilslöjd	-	2-4	2-4	4-8
Huslig ekonomi	-	2-4	2-4	4-8
Lant- och skogsbruk samt trädgårdsskötsel	-	2-4	2-4	4-8
Handelsämnen	-	0-2	0-2	2-4
Datateknik	-	0-2	0-2	1-4
Musik	-	2-3	1-3	3-6
Teckning	-	2-3	1-3	3-6
Maskinskrivning	-	0-2	0-2	1-2
Samiska ³	-	1-2	1-2	2-4
<u>Elevens totala timantal</u>	<u>30</u>	<u>30</u>	<u>30</u>	

x) A-språket är ett främmande språk eller det andra inhemska språket, vari undervisning inletts på grundskolans lågstadium.

B-språket är engelska eller det andra inhemska språket, vari undervisning inletts på grundskolans högstadium.

- 1) Undervisning i musik kan meddelas en del av eleverna 2 timmar i 7 årskursen, varvid undervisningen i något annat ämne bör minskas i motsvarande mån.
- 2) Om i skolan meddelas undervisning i latin, har detta ämne 4 timmar i 7 årskursen, varvid undervisningen i andra ämnen bör minskas i motsvarande mån. I 8 och 9 årskursen är latinets timantal 3+3.
- 3) Då undervisning meddelas i samiska och finska som modersmål i 7 årskursen, kan timantalet i modersmålet vara 3-5 timmar och timantalet i andra ämnen i motsvarande mån mindre.

3. Allmän motivering för grundskolans timfördelning

- 1) Det är nödvändigt att ändra den med stöd av lagen om skolsystemets grunder (467/68) uppgjorda läroplanen och den därtill anslutna timfördelningen till följd av de delvis nya mål för skolans fostran som stadgats i 2 § grundskolelagen (476/83), ävensom till följd av de förändrade utbildningskraven, förändringen i skolsystemets inre och yttre struktur och de förnyelse underkastade arbetssätten.
- 2) Grundskolans ställning i skolsystemet och grundskolans i lag stadgade uppgift som en enhetsskola vilken ger medborgarna en nödig allmänbildande grundutbildning förutsätter att grundskolans läroplaner i alla kommuner uppgörs så, att de till sitt kärnstoff blir enhetliga. Inom ramen för de i detta beslut anförda minimi- och maximitimantalerna kan läroplanerna få olika inriktning i olika skolor för att göra det möjligt att beakta lokala särförhållanden och elevernas olika anlag och intressen.
- 3) Utom med hjälp av den i detta beslut ingående växlingen i de olika ämnernas minimi- och maximitimantal kan läroplanerna differentieras även med hjälp av lärokurserna.
- 4) För att trygga elevernas likvärdiga behörighet för fortsatta studier måste timantalerna i vissa ämnen vara desamma i alla grundskolor. Detta gäller det främmande språket eller det andra inhemska språket och matematiken på lågstadiet samt alla obligatoriska ämnen på högstadiet.
- 5) Om den inbördes timfördelningen mellan följande ämnen ges anvisningar genom skolstyrelsens beslut om lärokurserna: 1) biologi och geografi; 2) historia och samhällslära; samt 3) fysik och kemi. Undervisning i omgivningslära meddelas i grundskolans 1 och 2 årskurs och dessutom ingår stoff i detta ämne även i samband med undervisningen i biologi och geografi i 3-6 årskursen.
- 6) Enligt 26 § grundskolelagen ingår i läroplanen ämnesövergripande temastudier. Sådana är t.ex. fostran till fred och internationalism, familje- och konsumentfostran, trafikfostran och hälsofostran.

Under de för gymnastiken reserverade timmarna behandlas huvuddelen av det lärostoff i hälsofostran och trafikfostran som tidigare ingått i medborgarfärdigheten.

I grundskolans 9 årskurs meddelas alla elever undervisning i familje- och konsumentfostran i samband med undervisningen i huslig ekonomi.

7) Musik och teckning är i 8 och 9 årskursen alternativa ämnen. Skolan bör ordna undervisning i vartdera ämnet, om elever anmäler sig för dem.

Helsingfors den 8 februari 1985

Undervisningsminister

Kaarina Suonio

Biträdande avdelningschef

Jukka Sarjala

Statsrådets beslut

om grunderna för den förskoleundervisning
som anordnas i grundskolan

Utfärdat i Helsingfors den 14 mars 1985

Statsrådet har idag vid föredragning från undervisningsministeriet med stöd av 4 § 3 mom. grundskolelagen den 27 maj 1983 (476/83) beslutat:

1 §

Utöver vad som särskilt är stadgat om anordnandet av sådan förskoleundervisning som avses i 4 § 3 mom. grundskolelagen (476/83) gäller bestämmelserna i detta beslut.

2 §

Deltagandet i förskoleundervisning är frivilligt. Förskoleundervisningen skall som ett komplement till daghemsservicen för sexåringar främja en jämbördig fördelning inom kommunen av service på området för fostran och undervisning av barn under läropliktsåldern.

3 §

Syftet med förskoleundervisningen är att i enlighet med målen för den fostran och undervisning som meddelas i grundskolan främja elevernas harmoniska utveckling och förbättra deras inlärningsförutsättningar.

Läroplanen för förskoleundervisningen uppgörs i enlighet med de grunder för läroplanen som fastställts av skolstyrelsen. Till läroplanen hör inte någon timfördelning mellan olika läroämnen.

4 §

Den som upprätthåller skola skall hos undervisningsministeriet ansöka om tillstånd för anordnande av förskoleunder-

visning.

Tillstånd får beviljas för högst fem läsår i sänder. Förskoleundervisningen anordnas i enlighet med villkoren i detta beslut och undervisningsministeriets tillstånd.

5 §

Förskoleundervisningen anordnas i sammansatt klass i samband med undervisningen av eleverna i grundskolans lägsta årskurser. Om det inom grundskolans lågstadiedistrikt finns minst 7 elever som deltar i förskoleundervisningen, kan förskoleundervisningen ordnas i en särskild förskoleklass.

6 §

De elever som deltar i förskoleundervisningen meddelas i sammansatt klass undervisning och elevhandledning under 12-21 lektioner per vecka och i särskild förskoleklass under 19-21 lektioner per vecka.

De elever som deltar i förskoleundervisningen i sammansatt klass har högst 190 skolarbetsdagar per läsår.

7 §

Innan sådan läroplan som uppgjorts på grundvalen av 30 § grundskolelagen blivit fastställd, besluter skolnämnden om frågor som hör till läroplanen för förskoleundervisningen.

8 §

Uppgifter i anslutning till anordnandet av förskoleundervisning får räknas till lärarens undervisnings- och arbetsskyldighet i enlighet med vad därom är bestämt genom undervisningsministeriets beslut eller särskilt överenskommet.

9 §

Förskoleundervisning anordnas i huvudsak i ovan i 5 § avsedda sammansatta klasser samt i de kommuner, där läsåret 1984-85 har genomförts experiment med förskoleundervisning

enligt 87 § grundskolförordningen (443/70), även i särskilda förskoleklasser.

10 §

Undervisningsministeriet utfärdar vid behov närmare bestämmelser om tillämpningen av detta beslut.

11 §

Detta beslut träder i kraft den 1 augusti 1985.

Åtgärder som verkställigheten av detta beslut förutsätter kan vidtas innan beslutet träder i kraft.

Helsingfors den 14 mars 1985

Undervisningsminister

Kaarina Suonio

Undervisningsråd

Jouko Könnölä

Statsrådets beslut

om grunderna för den påbyggnadsundervisning
som anordnas i grundskolan

Utfärdat i Helsingfors den 14 mars 1985

Statsrådet har idag vid föredragning från undervisningsministeriet med stöd av 4 § 2 mom. grundskolelagen den 27 maj 1983 (476/83) beslutat:

1 §

Utöver vad som särskilt är stadgat om anordnandet av sådan påbyggnadsundervisning som avses i 4 § 2 mom. grundskolelagen (476/83) gäller bestämmelserna i detta beslut.

2 §

Påbyggnadsundervisningen är avsedd för de elever som inte vunnit eller på grund av sin ålder inte vinner inträde vid någon läroinrättning på mellanstadiet eller som av någon annan orsak vill komplettera sina grundskolestudier.

Deltagandet i påbyggnadsundervisning är frivilligt.

3 §

Målet för påbyggnadsundervisningen är att som en fortsättning på den fostran och undervisning som meddelas i grundskolan utveckla elevernas beredskap för fortsatta studier och deras förutsättningar för yrkesval.

4 §

Den som upprätthåller skola skall hos undervisningsministeriet ansöka om tillstånd för anordnande av påbyggnadsundervisning. Tillstånd får beviljas för högst fem läsår i sänder. Påbyggnadsundervisningen anordnas i enlighet med villkoren i detta beslut och undervisningsministeriets tillstånd.

5 §

En påbyggnadsklass kan bildas om minst 10 elever från ifrågavarande grundskolas högstadiedistrikt deltar i undervisningen.

För de elever som erhållit grundskolans avgångsbetyg från en specialklass kan påbyggnadsundervisning utan hinder av 1 mom. anordnas även i samband med en specialklass som bildats av elever från grundskolans olika årskurser. För dessa elever kan också ordnas en påbyggnadsklass, om minst 5 elever deltar i undervisningen.

6 §

Inom påbyggnadsundervisningen meddelas 30 timmar undervisning och elevhandledning per vecka, varvid följande timfördelning mellan läroämnena iakttas:

I <u>Gemensamma ämnen</u>	Timmar per vecka
Religion eller livsåskådningskunskap	1-2
Modersmålet	2-3
Det första främmande språket och det andra inhemska språket ¹⁾	4-6
Historia och samhällslära	1-3
Matematik	2-3
Fysik och kemi	1-4
Biologi och geografi	2-4
Gymnastik	2-3
II <u>Elevhandledning</u>	<u>1</u> 16-20
III <u>Tillvalsämnen</u> ²⁾	
Det andra främmande språket	
Teckning	
Musik	
Lant- och skogsbruk samt trädgårdsskötsel	
Huslig ekonomi	
Textilslöjd	

Teknisk slöjd

Handelsämnen

Maskinskrivning

Datateknik

Elevens totalantal timmar

30

- 1) Språkundervisningen inom den påbyggnadsundervisning som avses i 5 § 2 mom. i detta beslut kan ordnas så, att som gemensamt ämne utlärs endast antingen det andra inhemska språket eller det första främmande språket. Härvid kan 2-3 timmar per vecka användas för språkundervisning och 14-18 timmar per vecka för gemensamma ämnen. Elevens totalantal timmar per vecka kan då vara 27-30 timmar.
- 2) Läroplanen skall uppgöras så, att av tillvalsämnena ingår i kommunens läroplan minst tre läroämnen och dessa kan vara antingen gemensamma ämnen eller tillvalsämnena för eleverna enligt vad som besluts i kommunens läroplan. Läroplanen bör uppgöras så att särskild uppmärksamhet fästs vid orientering i arbetslivet.

7 §

Innan sådan läroplan som uppgjorts på grundvalen av 30 § grundskolelagen blivit fastställd, beslutar skolnämnden om frågor som hör till läroplanen för påbyggnadsundervisningen.

8 §

Undervisningsministeriet utfärdar vid behov närmare bestämmelser om tillämpningen av detta beslut.

9 §

Detta beslut träder i kraft den 1 augusti 1985.

Åtgärder som verkställigheten av detta beslut förutsätter kan vidtas innan beslutet träder i kraft.

Helsingfors den 14 mars 1985

Undervisningsminister

Kaarina Suonio

Undervisningsråd

Jouko Könnölä

Översättning

BILAGA 6

Undervisningsministeriets beslut om de specialuppgifter för lärare som berättigar till statsandel och -understöd

Givet i Helsingfors den 29 maj 1985

Undervisningsministeriet har, sedan ärendet varit föremål för förberedande behandling i statsrådets finansutskott, med stöd av 19 c § lagen om statsandelar och -understöd samt lån åt kommunala grundskolor, gymnasier och allmänna bibliotek (1112/78), med beaktande av de ändringar som gjordes i lagen av den 27 maj 1983 (480/83), bestämt de grunder, enligt vilka tjänsteinnehavarnas och timlärarnas specialuppgifter berättigar till statsandel och statsunderstöd, enligt följande:

I Grundskolan

1. För den handledning av undervisningen som avses i 116 § grundskoleförordningen per vecka och per kommun högst enligt följande:

i kommun, vars antal lärare i huvudsyssla i grundskolans lågstadium är inalles

högst 10	1 timme
11 - 20	2 timmar
21 - 60	4 timmar
61 - 90	6 timmar
91 - 120	8 timmar
121 - 160	10 timmar
161 - 200	12 timmar

samt två timmar för varje följande påbörjat antal om 50 lärare i huvudsyssla i grundskolans lågstadium.

Ovannämnda timmar som används för handledning av undervisningen räknas skilt utgående från antalet lärare i det svensk- resp. finskspråkiga lågstadiet i grundskolan.

Ifall två eller flera kommuner bildar ett gemensamt högstadiedistrikt med samma språk och handledningen av undervisningen i grundskolans lågstadium anordnas i samverkan mellan de kommuner som bildar sagda högstadiedistrikt, räknas de ovannämnda timmar som används till handledning av undervisningen på basen av det sammanlagda antalet lågstadielärare i huvudsyssla i de kommuner som bildat nämnda högstadiedistrikt.

Om det i grundskolans låg- och högstadier i kommunen finns minst 350 lärare i huvudsyssla och med samma språk och om kommunen i enlighet med skolstyrelsens direktiv anordnar handledning av undervisningen även för lärarna i högstadiet, kan såsom beräkningsgrund för ovannämnda timmar som används för handledning av undervisningen användas det sammanlagda antalet lärare i låg- och högstadieskolorna med samma språk. Detsamma gäller även de fall, då två eller fler kommuner i samverkan anordnar undervisning i högstadiet och handledning av undervisningen.

2. För de uppgifter för klassföreståndaren som avses i 77 § 1 mom. grundskoleförordningen högst det antal veckotimmar, som motsvarar antalet basgrupper i skolans högstadium.

3. För de i 47 § 4 momentet grundskolelagen avsedda övervakningsuppgifterna beträffande utförandet av hemuppgifter eller andra studier, under skolans arbetsveckor per skola högst enligt följande:

1) i skola med högst 5 lärare två övervakningstimmar per vecka,

2) i skola med 6-9 lärare fem övervakningstimmar per vecka samt

- 3) i skola med minst 10 lärare åtta övervakningstimmar per vecka.
4. För den personliga handledning och handledning i smågrupp som avses i 27 § 1 momentet grundskoleförordningen och som hänförs till elevhandledning, samt för informations- och andra uppgifter, inalles två timmar per vecka för varje basgrupp i skolans högstadium för de sex första basgrupperna och 1/2 timme per vecka för varje följande basgrupp i ifrågavarande skolas högstadium och för varje basgrupp inom specialundervisningen.
5. För de uppgifter, som hör till yrkesvägledningens förbindelse lärare och avses i 27 § 1 momentet grundskoleförordningen och som hänförs till elevhandledningen, 1/2 timme per vecka för varje påbörjad grupp om 16 elever i skolans högstadium i åttonde och nionde årskursen samt i den påbyggnadsundervisning som avses i 4 § 2 momentet i grundskolelagen.
6. För organiseringsuppgifter i anslutning till den orientering i arbetslivet som avses i 26 § 2 momentet grundskolelagen högst 1/2 timme per vecka för varje basgrupp som deltar i verksamheten.
7. För de handledningsuppgifter i anslutning till elevhemselevers fritid, som avses i 69 § grundskoleförordningen, per elevhem och i veckan högst enligt följande:

elever placerade i elevhemmet

högst 39	1 timme
40 - 79	2 timmar
80 - 119	3 timmar
120 -	4 timmar

8. För de i skolans arbetsplan fastställda, i 146 § grundskoleförordningen avsedda elevklubbarna, ifall minst 8 elever deltar i en klubb i en skola med 1-2 basgrupper, och minst 10 elever i klubb i övriga skolor, per skola och per vecka högst enligt följande:
- 1) i skola med högst 4 basgrupper fyra dylika timmar;
 - 2) i skola med minst fem och högst nio basgrupper sex dylika timmar;
 - 3) i skola med minst tio och högst sjutton basgrupper åtta dylika timmar; samt
 - 4) i skola med minst aderton basgrupper, tio dylika timmar.

En klubb som startats under höstterminen får fortsätta under vårterminen så länge som minst fyra elever varaktigt deltar i en klubb i en skola med 1-2 basgrupper och minst 6 elever i en klubb i övriga skolor.

På basen av de ovannämnda punkterna 1-4 kan man räkna ut den gemensamma kvoten för elevklubbtimmarna i kommunens grundskolor. Ifall en del av kvoten för klubbtimmarna blir oanvänd, kan skolnämnden inom ramen för kvoten bevilja skola tillstånd att överskrida det antal per skola som nämnts i detta beslut.

9. För sådana i skolans arbetsplan fastställda ungdomsklubbar, som avses i 147 § grundskoleförordningen, per skola och per vecka högst enligt följande:
- 1) i skola med högst fyra basgrupper tre dylika timmar;
 - 2) i skola med minst fem och högst nio basgrupper fem dylika timmar;
 - 3) i skola med minst tio och högst sjutton basgrupper sju dylika timmar; samt
 - 4) i skola med minst aderton basgrupper nio dylika timmar.

Utgående från de ovannämnda punkterna 1-4 kan man räkna ut den gemensamma kvoten för ungdomsklubbtimmarna i grundskolorna i kommunen. Ifall en del av denna kvot blir

oanvänd, kan skolnämnden inom ramen för kvoten bevilja skola tillstånd att överskrida det antal per skola som nämnts i detta beslut.

10. För de uppgifter som hänför sig till skötandet av skolans språkstudio inalles högst 150 timmar i året per språkstudio.
11. För den skötsel av skolans bibliotek som avses i 116 § grundskoleförordningen per vecka och per skola högst enligt följande:
 - 1) en timme, ifall biblioteket hålles öppet en timme i veckan under läsårets arbetsperiod,
 - 2) två timmar, ifall biblioteket hålles öppet minst två timmar i veckan och antalet boklån under föregående läsår har varit minst 3 500.
 - 3) tre timmar, ifall biblioteket hålles öppet minst tre timmar i veckan och det ovan avsedda antalet boklån har varit minst 6 000.Utöver vad ovan har konstaterats en timme per högstadieskola och per sådan lågstadieskola som har minst sex lärare.
12. För den skötsel av biologi- samt fysik- och kemisamlingar, som avses i 116 § grundskoleförordningen, per skola inalles högst två timmar i veckan.
13. För anordnandet av de gemensamma musikframföranden, som avses i 116 § grundskoleförordningen, per högstadieskola och per lågstadieskola med minst sex basgrupper en timme i veckan.
14. För de handlednings- och övervakningsuppgifter i anslutning till kosthållsverksamheten som avses i 54 § grundskolelagen, inalles en timme i veckan för varje påbörjad grupp och åtta grundskolor, dock högst sex timmar i veckan.

15. För den skötsel av det audivisuella undervisningsmaterialet som avses i 116 § grundskoleförordningen per skola och i veckan enligt följande:

lågstadieskola och specialskola:

1 - 11 basgrupper	1/2 timme
12 - 19 basgrupper	1 timme
20 - basgrupper	1 1/2 timme

högstadieskola:

1 - 11 basgrupper	1 timme
12 - basgrupper	1 1/2 timme

16. För de uppgifter för elevkårens handledare som avses i 10 § grundskoleförordningen per högstadieskola i grundskolan högst en halv timme i veckan.

II Gymnasiet, gymnasiets kvällslinje och kvällsgymnasiet

1. För de klassföreståndaruppgifter, som avses i 59 § 1 momentet gymnasieförordningen, inalles högst det timantal per vecka som motsvarar antalet basgrupper i gymnasiet.
2. För yrkesvägledningens förbindelselärare i anslutning till den elevhandledning, som avses i 26 § gymnasieförordningen, 1/2 timme per vecka för varje basgrupp i gymnasiet. Därutöver en timme per vecka för varje basgrupp i gymnasiets kvällslinje och i den högsta årskursen i kvällsgymnasiets grundskolestadium.
3. För elevklubbar, som nämns i 119 § gymnasieförordningen och fastställts i skolans arbetsplan, får användas inalles fem timmar per kommun med gymnasium samt 0,03 timmar i veckan per elev i daggymnasium. I tvåspråkiga kommuner räknas ovannämnda timantal skilt för vardera språkgruppen. Hur timmarna fördelas mellan olika skolor

- bestämmer skolnämnden.
4. För de uppgifter som hänför sig till skötseln av skolans språkstudio inalles högst 150 timmar per läsår och per skola.
 5. För den i 90 § gymnasieförordningen avsedda skötseln av skolbiblioteket, per skola högst tre timmar i veckan.
 6. För den i 90 § gymnasieförordningen avsedda skötseln av samlingarna i biologi samt fysik och kemi, per skola inalles högst två timmar i veckan.
 7. För handhavandet av de i 90 § gymnasieförordningen avsedda gemensamma musikframförandena och skolans konstfostran - dock ej på gymnasiums kvällslinje och i kvällsgymnasium - sammanlagt högst två timmar i veckan.
 8. För den skötsel av det audivisueella undervisningsmaterialet, som avses i 90 § gymnasieförordningen, högst 1 1/2 timme i veckan.
 9. För den skötsel av den övervakning av datautrustningen, som avses i 90 § gymnasieförordningen, sammanlagt högst två timmar i veckan.
 10. För de i 10 § gymnasieförordningen avsedda uppgifterna för elevkårens handledare, per gymnasium högst en halv timme i veckan.

Detta beslut träder i kraft den 1 augusti 1985. Punkterna I:16 och II:10 träder dock i kraft tidigast då man genom tjänstekollektivavtal har avtalat om arvoden för de uppgifter som avses i ifrågavarande punkter.

Helsingfors den 29 maj 1985

Undervisningsminister

Kaarina Suonio

Undervisningsråd

Jouko Könnölä

Denna publikation säljes
av

**STATENS
TRYCKERICENTRAL**

POSTFÖRSÄLJNING

PB 516
00101 Helsingfors
Växel (90) 539 011
Telex 123458 vapk sf

BOKHANDLAR I HELSINGFORS

Annegatan 44
(I hörnet av S. Järnv.g.)
Växel (90) 17 341

Södra esplanaden 4
Tel. (90) 662 801

ISBN 951-859-928-9